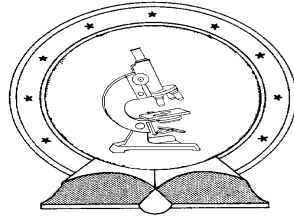


DE TTK



1949

A Debreceni Rendőrkapitányság kriminálgeográfiai elemzése

Doktori (PhD) értekezés

Szerző:

Mátyás Szabolcs

Témavezető:

Prof. dr. Süli-Zakar István, DSc

Debreceni Egyetem
Természettudományi Doktori Tanács
Földtudományok Doktori Iskola
Debrecen, 2011

Ezen értekezést a Debreceni Egyetem TTK Földtudományok Doktori Iskola Társadalomföldrajz-területfejlesztés programja keretében készítettem a Debreceni Egyetem TTK doktori (PhD) fokozatának elnyerése céljából.

Debrecen, 2011.....

.....
Mátyás Szabolcs
doktorjelölt

Tanúsítom, hogy Mátyás Szabolcs doktorjelölt 2006-2009 között a fent megnevezett Doktori Iskola Társadalomföldrajz-területfejlesztés programjának keretében, irányításommal végezte munkáját. Az értekezésben foglalt eredményekhez a jelölt önálló alkotó tevékenységével meghatározóan hozzájárult. Az értekezés elfogadását javaslom.

Debrecen, 2011.....

.....
Prof. dr. Süli-Zakar István
egyetemi tanár
témavezető

**A DEBRECENI RENDŐRKAPITÁNYSÁG
KRIMINÁLGEOGRAFIAI ELEMZÉSE**

Értekezés a doktori (Ph.D.) fokozat megszerzése érdekében
a Földtudományok Doktori Iskola Társadalomföldrajz tudományágban

Írta: Mátyás Szabolcs okleveles középiskolai tanár, terület- és
településfejlesztő geográfus

Készült a Debreceni Egyetem Földtudományok Doktori Iskolája
(Társadalomföldrajz-területfejlesztés programja) keretében

Témavezető: Prof. dr. Süli-Zakar István egyetemi tanár

A doktori szigorlati bizottság:

elnök:	Prof. dr. Csorba Péter, habil. egyetemi tanár
tagok:	Dr. Sallai János, habil. főiskolai tanár
	Dr. Kókai Sándor, habil. főiskolai tanár

A doktori szigorlat időpontja: 2011. május 26.

Az értekezés bírálói:

Dr.
Dr.
Dr.

A bírálóbizottság:

elnök:	Dr.
tagok:	Dr.
	Dr.
	Dr.
	Dr.

Az értekezés védésének időpontja: 2011.....

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Rendkívül nagy köszönettel tartozom témavezetőmnek, **Prof. dr. Süli-Zakar István** tanár úrnak, aki már a téma kiválasztásában is nagy segítségemre volt, és mindvégig segítette munkámat javaslataival, észrevételeivel, így nagyban hozzájárult a kutatás sikeréhez.

A dolgozat írása során szintén folyamatosan segítette munkámat volt tanárom, **dr. Tóth Antal** főiskolai docens, akinek bűnözésföldrajzi témájú disszertációja nemcsak nekem, hanem minden, a kriminálgeográfiával foglalkozó kutatónak hosszú éveken keresztül zsinórmértékül szolgált.

A téma természetéből adódóan a legfőbb probléma az adatok beszerzése volt, melyben a megkeresett szervek és intézmények vezetői partnerként kezeltek és többségük rendelkezésemre bocsátotta a szükséges adatokat (Hajdú-Bihar Megyei Rendőr-főkapitányság, Miskolci Rendőrkapitányság, Szegedi Rendőrkapitányság, Pécsi Rendőrkapitányság, Győri Rendőrkapitányság, Hajdú-Bihar Megyei Bíróság, Debreceni Városi Bíróság, KSH Észak-Alföldi Regionális Igazgatósága, BM Koordinációs és Statisztikai Osztály, VPOP Bűnügyi Koordinációs Főosztály). A Debreceni Rendőrkapitányság vezetőjének, **dr. Uzonyi Attila** r. ezredes úrnak a segítségét külön ki szeretném emelni, aki jelen dolgozat szakmai lektorálását is elvállalta, a bűnmegelőzéssel foglalkozó fejezetnél pedig **dr. Juhász Zoltán** r. alezredes segítségét köszönöm, aki szakmai észrevételeivel járult hozzá a fejezet jelen formában való elkészüléséhez.

Köszönöm továbbá a segítségét volt csoporttársaimnak, **dr. Bujdosó Zoltán** főiskolai docensnek és **Németh Gábor** rendszergazdának.

Legvégül pedig **családom** (feleségem, szüleim és feleségem szülei) segítségét és türelmét szeretném megköszönni, akik éveken át segítették munkámat, és amikor szükség volt rá, mindig vigyáztak örökmozgó kisfiamra.

Tartalomjegyzék

Bevezetés	1
1.1. A témaválasztás indoklása.....	2
1.2. A dolgozat szerkezeti felépítése.....	2
1.3. Kitűzött célok, megoldandó feladatok, hipotézisek.....	3
1.3.1. A kutatás megkezdése előtt felállított hipotézisek.....	4
1.4. A vizsgált földrajzi terület.....	4
1.5. A vizsgálat során alkalmazott módszerek.....	5
1.5.1. A vizsgálatához használt adatok összegyűjtése.....	5
1.5.2. A feldolgozás során használt módszerek.....	6
2. A településszintű kriminálgeográfiai analízissel foglalkozó szakirodalom összehasonlító értékelése	7
2.1. A bűnözésföldrajzi kutatások nemzetközi képviselőinek és eredményeinek bemutatása.....	7
2.2. A magyarországi településszintű kriminálgeográfiai kutatások főbb területi egységei.....	10
3. Magyarország bűnügyi helyzetének elemzése és főbb kriminálstatisztikai mutatói 1990 és 2008 között	15
3.1. A bűncselekmények terjedelme, dinamikája és tendenciája.....	15
3.2. A bűnözési fertőzöttség.....	17
3.3. Az ismertté vált bűncselekmények struktúrájának változása hazánkban 2000-2008 között.....	18
3.3.1. Állam- és emberiség elleni bűncselekmények.....	19
3.3.2. Személy elleni bűncselekmények.....	19
3.3.3. Közlekedési bűncselekmények.....	20
3.3.4. A házasság, család, ifjúság és nemi erkölcs elleni bűncselekmények.....	21
3.3.5. Az államigazgatás, igazságszolgáltatás és a közélet tisztasága elleni bűncselekmények.....	22
3.3.6. A közrend elleni bűncselekmények.....	23
3.3.7. Gazdasági bűncselekmények.....	24
3.3.8. A vagyon elleni bűncselekmények.....	24
3.3.8.1. A vagyon elleni bűncselekmények által okozott kár.....	26
3.3.9. Honvédelmi kötelezettség elleni bűncselekmények.....	27
3.3.10. Erőszakos és garázda jellegű bűncselekmények.....	27
3.3.11. Közterületen elkövetett bűncselekmények.....	28
3.3.12. A szervezetten elkövetett bűncselekmények.....	28
3.3.13. Büntettek és vétségek.....	29
3.4. A bűnözés személyi oldala.....	29
3.4.1. Sértetti oldal.....	29

3.4.1.1. Az ismertté vált sértettek terjedelme, dinamikája és tendenciája.....	29
3.4.1.2. A 100.000 főre jutó ismertté vált sértettek.....	30
3.4.1.3. A sértett természetes személyek strukturális jellemzői.....	31
3.4.2. Az elkövetői oldal.....	34
3.4.2.1. Az ismertté vált bűnelkövetők terjedelme, dinamikája és tendenciája.....	34
3.4.2.2. A 100.000 főre jutó ismertté vált bűnelkövetők.....	35
3.4.2.3. Az ismertté vált bűnelkövetők szerkezetének jellemzői.....	35
3.5. A bűnügyi eredményesség.....	40

4. A regionális központok bűnügyi helyzetének elemzése és összehasonlítása a főbb kriminálstatisztikai mutatók alapján.....42

4.1. A régióközpontok személyügyi mutatószámainak összehasonlító elemzése.....	42
4.2. A bűncselekmények terjedelme, dinamikája és tendenciája.....	44
4.3. A bűnözési fertőzöttség.....	47
4.4. Az ismertté vált bűncselekmények strukturájának változása.....	48
4.5. A bűnözés személyi oldala.....	56
4.5.1. Elkövetői oldal.....	56
4.5.1.1. A 100.000 főre jutó ismertté vált bűnelkövetők.....	56
4.5.1.2. Az ismertté vált bűnelkövetők strukturális tagozódása.....	56
4.5.2. Sértetti oldal.....	60
4.5.2.1. A 100.000 főre jutó sértettek száma.....	60
4.5.2.2. A sértett természetes személyek strukturája.....	60
4.5.3. A bűnügyi eredményességének alakulása 2003 és 2008 között.....	61

5. A Debrecen kriminogén faktoraira hatással lévő társadalomföldrajzi tényezők bemutatása.....63

5.1. Demográfiai és népességföldrajzi tényezők.....	63
5.2. Debrecen közlekedésföldrajzi ismérvei és azok hatása a közlekedési bűncselekmények számának és szerkezetének alakulására. A város térszerkezetének bemutatása.....	65
5.3. Debrecen gazdaságának vázlatos bemutatása.....	67
5.4. A város szerkezetének kialakulása és annak kriminálgeográfiai vetületei.....	70
5.5. A településszerkezet és a szubkultúrák kriminológiai összefüggései.....	71
5.6. Debrecen város bűnügyi helyzetének általános jellemzése 2000 és 2008 között.....	74
5.6.1. A bűncselekmények számának alakulása, dinamikája és tendenciája.....	74
5.6.2. A bűnözési fertőzöttség.....	76
5.6.3. A bűncselekmények szerkezetének változása Debrecenben.....	77
5.6.4. A bűnözés személyi oldala.....	87
5.6.4.1. Elkövetők és bűnelkövetők.....	87

5.6.4.1.1. Az elkövetői oldal terjedelme, dinamikája és tendenciája.....	87
5.6.4.1.2. Az ismertté vált bűnelkövetők gyakorisága.....	88
5.6.4.1.3. Az ismertté vált bűnelkövetők strukturális tagozódása.....	89
5.6.4.2. Sértetti oldal.....	92
5.6.4.3. A bűnügyi eredményesség.....	94
5.6.5. A Debrecen lakosságának szubjektív biztonságérzetéről, a közbiztonságról és a rendőrségről szóló önálló kérdőíves felmérés kiértékelése.....	95
5.6.6. A Hajdú-Bihar megyei bűnelkövetők etnikai vizsgálatával kapcsolatos felmérés eredményei.....	104
5.6.7. Debrecen városának bűnözési térképe.....	108
5.6.8. A bűnmegelőzés lehetséges alternatívái a Debreceni Rk.-on.....	113
5.6.8.1. Az építészeti és szituációs bűnmegelőzés lehetőségei a Debreceni Rendőrkapitányságon.....	115

6. A Debreceni Rendőrkapitányság kriminálgeográfiai analízise – összegzés

6.1. A kutatás főbb eredményei.....	118
6.2. A kutatás gyakorlati hasznosításának lehetőségei.....	118
6.3. Debrecen városának bűnügyi aspektusú SWOT analízise.....	119
6.4. A Debreceni Rendőrkapitányság célpiramisa.....	123
6.5. A vizsgálat jövőbeli folytatásának perspektívái.....	125
6.6. Rövid távú prognózis és a várható tendenciák Debrecen bűnügyi trendjében.....	126

7. A Vám- és Pénzügyőrség hatáskörébe tartozó bűncselekmények

kriminálgeográfiai vizsgálata.....	128
7.1. A Vám- és Pénzügyőrség felépítés és feladatköre.....	128
7.2. A VP által beszedett költségvetési bevétel összegének, illetve a lefoglalt jövedéki termékek és kábítószeres mennyiségének alakulása.....	128
7.3. Az ismertté vált bűncselekmények terjedelmének és tendenciájának alakulása.....	129
7.4. A bűncselekményi struktúra.....	130

8. Összefoglalás.....132

8.1. Magyarország bűnözésföldrajzi vizsgálata a 2000-2008 évek közötti időszakban.....	132
8.2. A regionális központok bűnözésföldrajzi vizsgálata.....	133
8.3. A Debreceni Rendőrkapitányság kriminálgeográfiai analízise.....	134
8.3.1. A lakossági kérdőíves felmérés megállapításai.....	135
8.3.2. A Hajdú-Bihar megyei bűnelkövetők etnikai összetételével kapcsolatos felmérés eredményei.....	135
8.3.3. A Debreceni Rendőrkapitányság SWOT analízise és célpiramisa.....	135

8.3.4. Az építészeti bűnmegelőzés lehetőségei a Debreceni Rendőrkapitányságon.....	136
8.3.5. A Debreceni Rendőrkapitányság rövid távú kriminálprognózisa.....	137
8.4. A Vám- és Pénzügyőrség kriminálgeográfiai elemzése.....	137
8.5. A kutatás eredményeinek gyakorlati hasznosíthatósága.....	138
9. Summary.....	139
9.1. Criminal geographical examination of Hungary in the period 2000-2008.....	139
9.2. Criminal geographical examination of the regional centres.....	140
9.3. Criminal geographical examination of the Police Station of Debrecen.....	141
9.3.1. Observations of the residential questionnaire.....	142
9.3.2. Results of the ethnic-composition of the criminals of Hajdú-Bihar County.....	142
9.3.3. SWOT analysis and goal-pyramid of the Police Station of Debrecen.....	142
9.3.4. Possibilities of architectural crime prevention in the Police Station of Debrecen.....	143
9.3.5. Short-term criminal-prognosis of the Police Station of Debrecen.....	144
9.4. Criminal geographical analysis of the Customs and Excise Guard.....	144
9.5. Practical utilization of results of the dissertation.....	145
10. Ábra- és táblázat és térképjegyzék.....	146
11. Felhasznált irodalom.....	149
12. Térképmelléklet és mellékletek jegyzéke.....	159

Bevezetés

1.1. A témaválasztás indoklása

Napjainkban a jó közbiztonságot az alapvető emberi jogok közé sorolják, így az alanyi jogon megillett mindenkit, aki egy demokratikus berendezkedésű állam polgára. Joggal merül fel az emberben a kérdés, vajon tudja-e ezt biztosítani minden ország az állampolgárai számára. Sajnos nem. Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy minden társadalom szempontjából a sorskérdések közé tartozik a bűncselekmények számának és összetételének alakulása, melyek igen nagy hatással vannak egy ország jelenlegi és későbbi életére. Az elmúlt szűk két évtizedben olyan társadalmi és gazdasági változások illetve folyamatok játszódtak le a világban, melyek hatására még meghatározóbb kérdéssé vált a közbiztonság. Ennek bizonyítéka, hogy mára a biztonságpolitikával foglalkozó szakemberek egyöntetű álláspontja szerint a biztonságot csakis komplex módon szabad kezelni. A komplex biztonság-fogalom része a közbiztonság, mely jelen dolgozatnak is egyik fő szegmense. A biztonság szempontjából – az objektív biztonság mellett – rendkívül fontos a szubjektív biztonság kérdése is, mely alapján a lakosság minősíti a közbiztonságot.

A rendszerváltozást megelőző néhány évhez képest hazánkban is igen jelentős változások mentek végbe a társadalom szinte minden területén, mely folyamatok következtében többszörösére nőtt a bűncselekmények, az elkövetők és sértettek száma, illetve az okozott kár nagysága. Az okok felderítésében, a problémák feltérképezésében és a lehetséges megoldások megtalálásában egy igen fontos diszciplína lehet a kriminálgeográfia, amely véleményem szerint egy jogtalanul mellőzött tudományág, holott a földtudományra jellemző térszemlélet és a területi különbségek érzékeltetésére való képessége nagyban hozzájárulhat más bűnügyi tudományágak kutatásaihoz is.

Eddig nagyon kevés településnek készült el az átfogó és részletes kriminálgeográfiai analízise, mely mindenképp egyik állomása lehet a bűncselekmények visszaszorításának. A vizsgálni kívánt földrajzi tér bűnözésföldrajzi aspektusú vizsgálata ezidáig váratott magára, így ez ezért külön kihívást jelentett számomra.

A vizsgált időintervallum országos szinten a 2000-2008 közötti időszakot öleli fel, a regionális központok szintjén pedig a 2003 és 2008 közötti éveket.¹ A két időszak közötti különbséget az magyarázza, hogy regionális szinten nem volt lehetséges mind az öt város vonatkozásában egységes adatsor beszerzése, így csak

¹ A regionális központok közül Budapest és Székesfehérvár nem része a vizsgált földrajzi területnek, tekintettel a másik öt központtal történő méretbeli összehasonlíthatóság nehézségeire.

a BM adatbázisára tudtam támaszkodni (<http://crimestat.b-m.hu/>), amely 2003-tól adja meg a bűnügyi statisztikai adatokat.²

Kutatásaim szerves részét képezik annak a műhelymunkának, mely a Debreceni Egyetem Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszékén főként terület- és településfejlesztési, illetve szociálgeográfiai területeken folyik, ahol korábban már született kriminálgeográfiai témájú disszertáció.

1.2. A dolgozat szerkezeti felépítése

A dolgozat 12 fejezetből tevődik össze, melynek 8. fejezete az értekezés összefoglalása. Az **első fejezetben** főként azon technikai jellegű adatok kerülnek bemutatásra, amelyek megalapozzák és bemutatják a kutatás főbb irányvonalait, a kitűzött célokat és a vizsgálat során felhasznált módszereket.

A **második fejezet** egy elméleti bevezető, mely kronológiai sorrendben mutatja be azon legjelentősebb nemzetközi és hazai kutatóműhelyeket, illetve kriminálgeográfusokat, akik már elkészítették egy település részletes analízisét (vagy egyes részletét). A fejezet a jelentősebb szakirodalom kritikai szemléletű, összehasonlító értékelésére törekszik, ahol bemutatásra kerülnek a főbb hazai, európai és amerikai kutatási irányzatok. A hazai kriminálgeográfiai kutatások 1990 után kezdődhettek csak meg, amelyről külön alfejezetben teszek majd említést.

Az elméleti bevezetés után a **harmadik fejezet** Magyarország bűnözésföldrajzát mutatja be, ahol a 2000-2008 közötti időszakot elemzem. Ennek során a bűncselekmények, a sértettek és a bűnelkövetők területi és gyakorisági ismérveit, illetve strukturális változásait tárom fel.

A **negyedik fejezetben** kísérletet tettem azon négy regionális központ elemzésére, melyek méretükben közel azonosak Debrecennel. A fejezet a harmadik részben említett szempontok alapján mutatja be és elemzi a vizsgált városokat.

Az **ötödik fejezet** tekinthető az értekezés gerincének, mely a dolgozat mintegy 40%-át adja. A fejezet első részében Debrecennél azon főbb területi statisztikai adatok kerülnek összegzésre, amelyek meghatározzák a város társadalmi és gazdasági életét, melyek kapcsolatba hozhatók a bűnözés időbeli és térbeli alakulásával. Két alfejezet foglalkozik a városszerkezet kialakulásával és annak kriminálgeográfiai vetületeivel, illetve a településszerkezet és a szubkultúrák közötti kriminológiai összefüggésekkel. Az 5. fejezetben bemutatásra kerülnek a 3. és 4. fejezetben említett szempontok szerinti tagozódásban a bűncselekmények, a sértettek és a bűnelkövetők, illetve a bűnügyi eredményesség alakulása. A fenti

² Tekintettel arra, hogy a kutatás főként Debrecenre fókuszál, így itt 2003 előtti adatok is megtalálhatók, azonban a többi regionális központtal való összehasonlíthatóság kedvéért a 2003-2008-as évek vonatkozásában is megadásra kerültek az adatok. Országos és regionális szinten is – ahol beszerezhető volt – a vizsgált intervallum kezdő pontja előtti terjedelemre és tendenciára vonatkozó trendek is megadásra kerültek, minél jobban érzékeltetve ezzel a bűnügyi folyamatokat.

adatok alapján szerkesztettem meg számos bűnözési térképet, melyek különféle bűncselekmények vonatkozásában mutatják be a város „forró pontjait”.

Az 5.6.5. fejezetben az empirikus vizsgálataim, a 2009 nyarán végzett lakossági kérdőíves felmérés elemzése kerül bemutatásra, melyet az egyes kérdésekhez tartozó különféle diagramok tesznek szemléletesebbé. A lakossági kérdőíves felmérés elsődleges célja a rendőrség munkájának elégedettség-vizsgálata, a szubjektív biztonságérzet mérése és a látenciavizsgálat volt.

A **hatodik fejezet** egy olyan szinopszis, ahol összefoglalom a legfontosabb eredményeket, megfogalmazom azon javaslatokat, melyek a dolgozat eredményeképp felhasználhatók bűnmegelőzésre. Javaslatot teszek továbbá számos kutatási eredmény gyakorlati alkalmazására is. Növümként említem meg a bűnmegelőzés egyik hazánkban kevésbé ismert szegmensének, az építészeti bűnmegelőzésnek a Debrecenre elkészített javaslatait, melyek szintén a fent említett alfejezetben találhatók.

A **hetedik fejezetben** a Vám- és Pénzügyőrség hatáskörébe tartozó bűncselekmények kriminálgeográfiai vizsgálata történt meg, melynek során elemzésre kerültek a szerv által felfedett bűncselekmények terjedelmi változásai, továbbá a regionális nyomozó hivatalok bűncselekményi struktúrája.

A dolgozat szemléletesebbé tétele érdekében 9 db táblázat, 39 db ábra, 39 db térkép és 4 db melléklet található az értékezésben, melyek 74%-a saját szerkesztésű. A disszertáció legvégén azon mellékletek találhatóak, melyek különféle okok miatt nem kerültek be a szövegbe.

1.3. Kitűzött célok, megoldandó feladatok, hipotézisek

A hazai regionális központok vizsgálata során **az alábbi főbb célokat tűztem ki magam elé:**

- **A nemzetközi és a hazai kriminálgeográfiai szakirodalom** azon részének bemutatása és **kritikai szemléletű elemzése**, mely konkrétan települések analízisét végezte el;
- **A regionális központok** kriminálgeográfiai aspektusú elemzése és azok **egymással történő összehasonlítása**, illetve ezen településeknél a főbb bűncselekményi értékek és a struktúra alakulásának a bemutatása;

A célkitűzéseim megvalósítása érdekében **vállalt feladatok** közé az alábbiak tartoztak:

- **Bemutatni a bűnözésföldrajz azon főbb irányzatait** és a jelentősebb szakirodalmat, amelyek települések analízisével kapcsolatosak;
- Elvégezni a 2000-2008 közötti időszakra Magyarország bűnözésföldrajzi elemzését, illetve megvizsgálni és elemezni az elmúlt években megfigyelhető bűnügyi trendet;

- **Rámutatni a** regionális központok és Magyarország vonatkozásában a **térbeli és időbeli aspektusú különbségekre**;
- Hazánk kriminálgeográfiai elemzésén túl **nemzetközi viszonylatban is értékelni** egyes deliktumtípusoknál a **kapott értékeket**;
- **Debrecen** város részletes bűnözésföldrajzi analízisének és „**forró pontos**” térképeinek **elkészítése**, mely során különös figyelmet szentelek a
 - jövőbeli trendek várható alakulásának a bemutatására;
 - a bűnmegelőzésre, illetve a bűncselekmények számának csökkentési lehetőségeire;
 - a kérdőívezés eredményeinek felhasználásával a lakosság elvárásainak közlésére és az általuk bűnügyileg fertőzött településrészek bemutatására;
- **Összegezni és rendszerezni a kutatás során kapott értékeket** illetve megállapításokat, továbbá meghatározni a kutatás további lehetséges irányait.

1.3.1. A kutatás megkezdése előtt felállított hipotézisek

1. Hazánkban a szubjektív biztonságérzet romlásának oka főként az ország egyes területein bekövetkezett negatív bűnügyi folyamatok hatása, melyek jelentős média visszhangot kapva, negatívan befolyásolják az országos hangulatot.
2. A hazai régióközpontok közül nem a média által bűnösnek kikiáltott városok rendelkeznek a legrosszabb bűnügyi mutatókkal.
3. A Debreceni Rendőrkapitányságnál a kiugró bűncselekményi értékkel rendelkező évek csak egyes bűncselekmények kiugró értékeinek a következményei, s nem tendenciaszerű változásról van szó.
4. A lakossági kérdőíves felmérés megkezdése előtt az alábbi főbb hipotéziseim voltak: 1. A lakosság leginkább a vagyoni elleni deliktumok bekövetkeztétől tart, 2. A megkérdezettek többsége úgy vélekedik, hogy az elmúlt évek folyamán romlott a közbiztonság a lakókörnyezetében.
5. Hajdú-Bihar megye bűnelkövetőinek vonatkozásában is vannak olyan bűncselekménytípusok, melyeknél kiugróan magas a cigányság aránya.
6. Egy SWOT-analízis és egy célpiramis segítségével azt próbálom bizonyítani, hogy a humán tőke hatékonyabb felhasználásával lehetséges a Debreceni Rendőrkapitányság reagálóképességét és bűnügyi eredményességét növelni.
7. Az építészeti bűnmegelőzésen keresztül azt kívánom igazolni, hogy lehetséges minimális anyagi ráfordítással is bűnmegelőző tevékenységet folytatni.

1.4. A vizsgált földrajzi terület

A vizsgált terület pontos behatárolása rendkívül fontos volt a kutatás során, mivel a kutatásba bevont városok (Debrecen, Miskolc, Szeged, Pécs, Győr)

közigazgatási területe nem azonos a fenti rendőrkapitányságok illetékességi területével (mindegyik rendőrkapitánysághoz további települések tartoznak még). A vizsgálat során tehát a fenti régióközpontok rendőrkapitányságainak illetékességi területén bekövetkezett bűncselekményi értékek kerültek elemzésre, amennyiben ettől eltérő értékek lettek felhasználva, úgy azt jelöltem.

A régióközpontok közül Debrecennél került sor a legrészletesebb elemzésre, ahol számos mutató tekintetében a város településrészeinek analízise is megtörtént (több mutatónál pedig utcák szerinti), így a vizsgált földrajzi tér legkisebb területi egységei itt kerültek bemutatásra.

A vizsgálat következő szintje Magyarország. Itt a határok kijelölése nem okozott nehézséget; megyei szinten történt a vizsgálat a bűncselekmények, a sértettek, az elkövetők és a bűnügyi eredményesség vonatkozásában.

A kutatás tágabb színtere Európa és Észak-Amerika volt, ahol már számos országban és városban végeztek ezirányú vizsgálatokat. A nemzetközi összehasonlításban – Európa vonatkozásában – elsősorban azon kriminálstatisztikai mutatókra koncentráltam, amelyek érdemben összevethetők a hazai adatokkal.

1.5. A vizsgálat során alkalmazott módszerek

1.5.1. A vizsgálatához használt adatok összegyűjtése

–Számos ismerettel és háttérinformációval gazdagodtam azokon a hazai és nemzetközi konferenciákon, ahol rendőri munkám során volt lehetőségem részt venni, illetve előadást tartani.³ Ezekon a rendezvényeken főként román és ukrán, illetve a Szabolcs-Szatmár-Bereg, a Jász-Nagykun-Szolnok, a Békés és a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Rendőr-főkapitányság szakemberei vettek részt, előadóként pedig az EU számos országából érkeztek meghívottak. A nemzetközi konferenciákon kívül – szintén munkám kapcsán – számos olyan, a Hajdú-Bihar Megyei Rendőr-főkapitányság által szervezett megyei munkaértekezleten lehettem jelen, ahol olyan információkkal gazdagodtam és olyan szakemberekkel találkoztam, akik és amelyek szintén jelentősen segítették munkámat.

–A hazai szakirodalmat főként könyvtárakból sikerült beszereznem (Debreceni Egyetem, Rendőrtisztviselői Főiskola), illetve a munkám során kialakult személyes kapcsolatok révén (pl. évértékelő jelentések). A külföldi szakirodalmat elsősorban a világhálón, valamint a nemzetközi konferenciákon kialakult rendvédelmi kapcsolataimon keresztül, illetve az angol nyelvű szakmai folyóiratok és publikációk folyamatos nyomon követésével adaptáltam a disszertációhoz.

–Megkereséssel éltem több alkalommal a BM Koordinációs és Statisztikai Osztálya felé, azon adatok beszerzése érdekében, amelyek nem voltak megtalálhatók a Minisztérium honlapján, illetve az illetékes rendőrkapitányságok

³ A szerző a Debreceni Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztályának századosa, ahol 2001 óta nyomozóként dolgozik.

nem tudták a rendelkezéseimre bocsátani. Ezeket az adatokat csak részben tudták megküldeni, főként törvényi okokra, illetve munkaerőhiányra hivatkozva. Az országos és a településszintű nem kriminálstatisztikai jellegű adatok forrása a KSH honlapja és kiadványai voltak, illetve az európai bűnügyi adatok forrásául az *Európai Statisztikai Hivatal* honlapja szolgált (<http://nui.epp.euostat.ec.europa.eu>). –Az egyes főkapitányságok és kapitányságok bűnügyi-operatív helyzetének értékeléséhez és főbb folyamatainak megismeréséhez az országos, a megyei és a kapitánysági évértékelő jelentések szolgáltak alapul, melyeket a kapitányságvezetők küldtek számomra nyomtatott vagy elektronikus formában. –A bűnügyi statisztikai adatok felhasználását számos jogszabály korlátozza, így azokat sokszor csak külön engedéllyel lehetett beszerezni. A felhasznált adatok zöme az ERÜBS adatbázisából származik, továbbá a BM által üzemeltetett <http://crimestat.b-m.hu/> honlapról, amely külön engedéllyel kutatási célra használható, és ahol 2003-tól kezdődően gyakorlatilag az összes olyan országos, megyei és településszintű statisztikai adat megtalálható, amelyek nyilvánosságra hozatalát jogszabályok nem tiltják. A Debrecenre vonatkozó utcánkénti adatokat a *Robotzsaru NEO elektronikus ügyviteli rendszer* adatbázisából töltöttem le. –Az adatgyűjtésben nagy segítségemre voltak azok a rendőri vezetők, akik számos alkalommal szolgáltattak háttérinformációkat egyes bűncselekményi értékek és bizonyos folyamatok jobb megértéséhez, illetve a későbbi elemzésükhöz. Ezen kollégákkal több alkalommal folytattam személyes és telefonos szakmai beszélgetéseket, melyek nagyban segítettek a későbbi adatfeldolgozást. –Az ismertté vált bűnelkövetők etnikai megoszlásának vizsgálatához információbázis nem állt rendelkezésemre, így a Debreceni Városi Bíróságon és a Hajdú-Bihar Megyei Bíróságon személyes adatgyűjtést végeztem, illetve beszereztem a kérdéses napok tárgyalási jegyzékét. –A Debrecenre vonatkozó adatok egy részét empirikus kutatás során állítottam össze, amelyet egy 500 főn elvégzett lakossági kérdőíves kutatás során kaptam meg. Ennek keretében számos mélyinterjút is készítettem.

1.5.2. A feldolgozás során használt módszerek

A kutatás során kapott adatokat a *Microsoft Excel* szoftverrel táblázatokban rögzítettem. Az értekezésben lévő grafikonokat és diagramokat részben szintén e program diagramkészítőjével szerkesztettem meg. A lakossági kérdőíves felmérés adatainak feldolgozása az *SPSS for Windows 11.0* program segítségével történt.

A dolgozat során számos tematikus térkép készült települési és országos szinten egyaránt, melyeket az *ArcMap* felhasználásával készítettem.

A disszertációban szereplő tematikus térképek egy részét a <http://crimestat.b-m.hu> honlapról töltöttem le, amelyeknél minden esetben megjelöltem a forrást. A saját szerkesztésű térképeknél, ábráknál és táblázatoknál az adatok adatbázisát szintén feltüntettem.

2. A településszintű kriminálgeográfiai analízissel foglalkozó szakirodalom összehasonlító értékelése

Számos kutató tett már arra kísérletet tudományos cikkekben, dolgozatokban, sőt doktori értekezésben is, hogy meghatározza a kriminálgeográfia legfontosabb fogalmait, felvázolja a diszciplína kialakulásának legfontosabb állomásait, illetve bemutassa a tudományág legjelentősebb hazai és nemzetközi képviselőit (*Kovács Z. 1989., Tóth A. 2001/a, 2001/b., 2007, Mátyás Sz. 2008 stb.*⁴), így ezen értekezés ettől eltekint. Részint azért, mivel e vonatkozásban a tudomány szempontjából releváns információ már nem közölhető, így kizárólag azon kutatási eredményeket és főbb kutatókat mutatom be, akik hazai és nemzetközi szinten konkrétan településszintű vizsgálatokat végeztek.

2.1. A bűnözésföldrajzi kutatások nemzetközi képviselőinek és eredményeinek bemutatása

Nemzetközi viszonylatban az első, a mai értelemben vett településszintű analízisek megalkotása az Egyesült Államokhoz (Chicago) köthető, ahol már a múlt század elején végeztek kriminálökológiai kutatásokat⁵ (ez városökológia és szociálökológia néven is ismert /human ecology/), amely vizsgálatok során a **chicagói iskola** kutatói megállapították, „hogy a bűncselekmény elkövetésének helye egyértelműen meghatározza az adott kriminológiai esemény vagy eseménysor és általában annak lényeges körülményei hovatartozását” (*Vág A. /1982/ után Michalkó G. /2002/*). A kezdeti kutatások a *Chicagói Egyetem Szociológiai Tanszékének* vezetőjéhez, **Robert E. Park** nevéhez köthetők (1915, 1925, 1926), aki az ökológiai megállapításait, amelyek szerint „nem lehet az élő organizmusokat magukba zárva, életfeltételeiket biztosító környezetükből kiszakítva vizsgálni” (*Haeckel, E. /1869/ és Warming, E. /1895/ után Gécz R. /2007/*), a települések lakóközösségére is adaptálta. 1915-ben megjelent tanulmányától számítjuk a városökológia mint tudományág megszületését (*Schiffné K. K. 1999*).

Park kutatásaihoz számos kutató csatlakozott, akikkel kiteljesedett a chicagói iskola munkássága (**Burgess, E. W., McKenzie, R. D.**). Ők az „1925-ben megjelent munkájukban rámutatnak, hogy a városi társadalom és általában a társadalom jelenségeinek megértésében a környezeti viszonyok, az élet tárgyi feltételei és kiváltképpen a tér szerkezete, fizikai struktúrája magyarázó erővel bírnak; a társadalom térbeli szerveződésében törvényszerűségek mutathatók ki” (*Szirmai V. 1995*). Feltétlenül említést érdemel továbbá Park és Burgess 1921-ben

⁴ 1989, Tóth A. 2001/a: *Bűnözésföldrajzi kutatások területi dimenziói Magyarországon.* - In: Molnár J. (szerk.): *Földrajz az egész világ.* Geográfus Doktoranduszok V. Országos Konferenciája, Miskolc

⁵ Ökológia = a kutatók felfogását és fogalomkészletét ökológiai analógiák határozták meg (konfrontáció, szegregáció, konkurencia, szukcesszió stb.)

megjelent közös könyve (*Bevezetés a szociológiába*)⁶, mely a városszociológia egy fontos állomása volt. **McKenzie** (1926) nevéhez köthető az ökológiai folyamatok tipológiájának a kidolgozása, aki kutatásai során különös figyelmet szentelt a migráció városformáló hatásának. A kutatásuk színtere kezdetben Chicago volt, mely a későbbiek során mérete és sokszínűsége alapján ideális munkaterületnek bizonyult. Véleményük szerint ahhoz, hogy megértsük egy város működésének az elvét, a környezeti viszonyok ismerete nélkülözhetetlen. Egy adott város társadalma olyan, akár a természeti életközösség, ahol a különböző populációk kölcsönösen függenek egymástól.

Főként **Park** és **Burgess** kutatásai hatására vált ismertté a *zónaelmélet* (vagy *koncentrikus körök elmélete*) fogalma, mely a bűncselekmények száma és a városközponttól való távolság fordított arányosságára hívta fel a figyelmet (*Tóth A. 2004*). A város ez alapján koncentrikus körök által határolt övezetekre tagoldódik, melynek a központjában található az igazgatási, üzleti és szórakoztatási funkció. Ezt az átmeneti öv veszi körül, ahol egy vidékről bevándorolt munkások lakta bérházas övezet található, ami a város leginkább bűn által érintett területe. A következő övezetben az ipari munkásság lakik, majd ezt követi a város villanegyede. A város területi értelemben vett periférikus részein pedig az elővárosok és a kertvárosok találhatók.

Elsősorban **Shaw, C. R. és McKay, H. D.** voltak azok, akik kutatásaik során észrevették, hogy Chicago egyes részein jóval magasabb a bűncselekmények száma, mint a város más övezeteiben. Az egyes részek szociológiai vizsgálata során megállapították, hogy a bűnügyileg erősebben fertőzött övezetek lakói elsősorban a szegényebb néprétegek közül kerültek ki, akik létbizonytalanságban és az átlagtól eltérő értékrend szerint élnek⁷. A fenti kutatók a chicagói eredmények birtokában több amerikai várost vontak vizsgálat alá, ahol hasonló megállapításokra jutottak (Boston, Cincinnati, Clevelend, Philadelphia, Richmond), vagyis volt minden városban olyan terület, ahol jóval meghaladta a városi átlagot a bűncselekmények száma.

A városnak főként azok a bűnügyileg fertőzött területei, ahol az épületállomány erősen leromlott, ahol az alkoholisták, a kábítószer-fogyasztók és a legszegényebb rétegek élnek. Ezek a nagyvárosi slumok, amelyekben egy teljesen más szubkultúra alakult ki, mint a város többi részében. **Burgess** megvizsgálta az egyes társadalmi csoportok mobilitását, melyből a társadalmi normáktól eltérő magatartást vezetett le. Véleménye szerint egy társadalmi réteg, ha nincs megfelelő kontroll alatt, nincs kapcsolata más csoportokkal, akkor nagyobb az esélye arra, hogy bűnelkövetővé váljon (*Szirmai V. 1995*).

Felétlenül nagy jelentőségű és kiemelkedő eredményeket értek el a chicagói iskola képviselői, azonban egy idő után bizonyos – főként a biológiai és

⁶ Park, R. és Burgess, E. W. 1921: *An Introduction to the Science of Sociology*. Chicago: University of Chicago Press.

⁷ McKay, H. D. 1949: Neighbourhood and Child Conduct. *American Annales*, No. 11.

analógiai alapokra hivatkozó – elméletek már nem tudtak egyes társadalmi jelenségekre magyarázatot adni, ezért az 1940-es évek második felétől számos kritika érte a kutatókat. Így pl. a zónaelmélet a legtöbb kritikát azért kapta, mert a későbbi kutatások során megállapították, hogy kizárólag az észak-amerikai városokra alkalmazható, azok közül is csak a régebbi alapításúakra (*Schifferné K. K. 1999*). Ebből a zsákutcából próbált meg kitörni a fenti kutatásokat a klasszikus szociológiával ötvöző **Wirth, L.**, aki „a patológikus jelenségeket és az emberi kapcsolatokban tapasztalt válságjeleket a nagyváros három lényeges tulajdonságival magyarázta: a nagy lélekszámmal, a népsűrűséggel, valamint a város differenciált társadalmi szerkezetével”⁸ (*Szirmai V. 1995*). Wirth kutatásai olyan hatással voltak a későbbi kutatásokra, hogy az mintegy negyedszázadon keresztül sokak számára „kijelölt útnak” számított a településszociológia tudományos életében (*Schifferné K. K. 1999*).

A Chicagói Egyetem kutatóira (pl. Wirth, L.) nagy hatással voltak az európai, különösen pedig az angol szociológiai irányzatok, ahol már korábban is hasonló problémákkal szembesültek, mint az 1900-as évek elején az USA-ban. A hagyományos környezetből kiszakadt, gyökértelessé vált emberek az iparosítás hatására létrejött nagyvárosi élet áldozataivá váltak, és közülük sokan, helyüket nem találva, bűnelkövetőkké váltak.⁹ A bírálatok ellenére, melyek többsége nyilvánvalóan jogos volt és tudományos eredményeken alapult, elmondható, hogy a településszintű analízisek gyökerei a chicagói iskola kutatásaira vezethetők vissza, amelyek hatása mind a mai napig megfigyelhető a szakirodalomban.

Michael Young és **Peter Willmott** (1957) az 1950-es években Dél-Londonban végeztek településszociológiai vizsgálatokat, melynek során megállapították, hogy a zóna-elmélet London déli részére nem alkalmazható. Szintén erre a megállapításra jutott **Morris, T.**, aki ugyancsak Londonban végzett vizsgálatokat, és nem tudta a zóna-elméletet alkalmazni, mivel szerinte az európai városok nem mindig sugárirányban fejlődtek (*Tóth A. 2004*).

Rendkívül értékes vizsgálatokat végzett **Horst Herold** nürnbergi rendőrkapitány, akinek eredményei számos elméleti kutatástól eltérően a gyakorlatban is alkalmazhatók: ezeket egyébként ő maga is adaptálta. Kutatásai során rávilágított a bűnözést elősegítő, kiváltó és vonzó okok szerepének pontos mérésére, és megteremtette az alapját a rendőri szervezet azon kialakításának, mely a helyi adottságoknak a leginkább megfelel. Ennek hatására a város rendőrőrséi jelentős átszervezésen mentek keresztül (*Herold, H. 1973, Tóth A. 2001/b., Pödör A. 2007*). Nürnberg mellett Németországban számos városban végeztek kriminálgeográfiai vizsgálatokat, így többek között Bochumban, ahol a bűncselekmények számának alakulását, a látens bűnözést, illetve a bűnözés és számos társadalmi jelenség közötti kapcsolat vizsgálatát végezték el. Ezen

⁸ Wirth, L. 1938: Az urbanizmus, mint életmód. University of Chicago

⁹ Wirth, L. 1964: „Human ecology” Cities and Social Life. Chicago

kutatásokat a későbbiekben több, a volt NDK területén lévő városban is elvégezték, illetve más szocialista országokban is végeztek hasonló jellegű kutatásokat (Tóth A. 2007).

2.2. A magyarországi településszintű kriminálgeográfiai kutatások főbb területi egységei

Hazánkban a bűnözésföldrajz jóval rövidebb múltra tekint vissza, mint az Egyesült Államokban és Nyugat-Európa országaiban. A gyökerek kialakulásának feltételei **Földes Bélának** köszönhetően már a 19. század végén megteremtődtek¹⁰, akít a későbbiekben számos kutató követett (**Irk Albert, Hacker Ervin** stb./¹¹, azonban az ezirányú kutatások a második világháborút követően abbamaradtak.

Az 1945-től 1953-ig terjedő időszakban a kriminológia „burzsoa tudománynak” számított, a bűnözésre pedig úgy tekintettek, mint egyedi jelenségre, amely a „bűnös kapitalista múlt” egyik csökevénye. A statisztikai adatok titkosak voltak, azokhoz még a kutatók sem férhettek hozzá. Sztálin halála jelentett fordulóponzt a hazai kriminológiai kutatásokban is, amikor már megindulhattak a vizsgálatok, és a kutatók valós adatokkal dolgozhattak. Mindenképp mérföldkönek tekinthető a hazai kriminológia életében az 1960-as esztendő, amikor megalakult a Legfőbb Ügyészség keretein belül az *Országos Kriminálisztikai Intézet* (OKRI), majd 1963-ban a jogi egyetemeken kötelező tantárggyá tették a kriminológiát. 1983-ban alakult meg a *Magyar Kriminológiai Társaság*, amelynek több száz elméleti és gyakorlati szakember lett tagja.

A hazai földrajzosoknak kissé megkétséve, csak az 1980-as évektől nyílt arra lehetőségük, hogy bűnözésföldrajzi kutatásokat folytathassanak. A kutatásaimat megkezdve sajnos nekem is azzal kellett szembesülnöm, hogy a bűnözésföldrajzot mint diszciplínát Magyarországon jóformán egyáltalán nem ismerik, holott a nyugat-európai országokban, illetve Észak-Amerikában igen nagy múltra tekint vissza, ahol egy nagy szakirodalommal rendelkező, széles körben elfogadott és ismert tudományág.

Hazánkban területi szinten a kutatás legfőbb színtere a főváros volt, amelyet teljes egészében kriminálgeográfiai aspektusból ugyan még nem elemeztek, az egyes kerületeket vagy a település főbb mutatóit viszont már igen.

A földrajzosok közül az egyik „első fecske”, aki bűnözésföldrajzzal foglalkozott, **Kovács Zoltán** volt (1989, 1990), aki számos jelentős vizsgálati eredmény mellett a főváros VIII. kerületében településszintű kriminálgeográfiai kutatásokat végzett.

¹⁰ Földes B. 1889: *A bűnügy statisztikája*. Budapest

¹¹ Irk A. 1912: *Kriminológia I. Krimináletiológia*. Budapest; Hacker E. 1930: *Budapest hatása a kriminalitásra*. Budapest; Hacker E. 1937: *Magyarország kriminalitása az 1925-1934. években*. Budapest

Ladányi János (1991) a 90'-es évek elején szintén vizsgálta a fővárost bűnözésföldrajzi aspektusból. Ő az egyes budai és pesti városrészek között meglévő éles aránybeli különbségre hívta fel a figyelmet, melyet a börtönbüntetésre ítélték kapcsán figyelt meg.

Igen fontos állomásnak tekinthető az 1999-2000-ben, az OKRI-ban lefolytatott „Területi bűnmegelőzési modellek” című kutatás, amely Budapest V., IX. és XXII. kerületét vizsgálta, ahol a vizsgálat egyik fő célcsoportja a sértettek voltak. A kutatás során térinformatikai módszerekkel jelölték be azokat a helyeket, ahol a legnagyobb a veszélye a sértetté válásnak, melynek kapcsán konkrét bűnmegelőzési javaslatok kerültek megfogalmazásra. Az V. kerületben az öregedő korstruktúrára való tekintettel a lakosok bűncselekményektől való félelmének csökkentésére fogalmaztak meg javaslatokat (**Kerezi Klára-Ritter Ildikó 2000**), a IX. kerületben az oktatási és az iskolai gyermekvédelemmel kapcsolatos bűnmegelőzési javaslatok születtek (**Kerezi K.-Kó József 2001**), míg a XXII. kerületben a helyi gyermekvédelmi intézményrendszerre alapozva születtek bűnmegelőzési javaslatok (**Kerezi K. - Finszter G. - Kó, J. - Gosztonyi Géza**).

Balázs Andrea (2003) a XV. kerület bűnügyi földrajzát vizsgálta a kerületet alkotó három kerületrész viszonylatában (Rákospalota, Újpalota, Pestújhely), melynek során megállapította, hogy Rákospalota a legkevésbé, Pestújhely pedig a leginkább fertőzött a 100.000 főre eső bűncselekmények tekintetében.

Irk Ferenc (2005) Budapesten és négy európai nagyvárosban (Amszterdam, Hamburg, Krakkó, Bécs) hasonlította össze a városlakók problémáit (globális, városi és lokális), melyek alapján bűnmegelőzési módszereket határozott meg.

Az MTA Földrajztudományi Kutatóintézetében a „Budapest turizmusának szociálgeográfiai vizsgálata” című kutatási program keretében több vizsgálatot végeztek; **Michalkó Gábor** (1996) a főváros vonatkozásában vizsgálta a nemzetközi turizmus bűnözésföldrajzát, melynek során többek között a turisták sértetté válásának elemzését végezte el.

A fent említett tanulmányok közül a legteljesebb körű elemzést **Kobolka István és Sallai János** (2008) végezték, akik a főváros egészségét vizsgálták az 1960-1985 közötti időszakban. A kutatás fő adatbázisát a mai kor igényeihez mérten rendkívül adathiányos BRFK jelentések és a KSH statisztikai adatai adták, amelyek között számszakilag kimutatható eltérések voltak megfigyelhetők. Ezek nagyban befolyásolták a korabeli bűnügyi folyamatok nyomon követését, ennek ellenére számos olyan, évtizedek óta jelen lévő probléma merült fel, amelyek napjainkban is megoldásra várnak (futballhuliganizmus, szervezett bűnözés, fiatalkori bűnözés stb.)

A főváros után hazánkban kriminálgeográfiai szempontból az egyik leginkább kutatott település Debrecen, ahol először **Kozma Gábor** (1997) végzett ez irányú kutatásokat. Kozma rámutatott a debreceni Nagyerdő rendezési tervének hatásvizsgálata kapcsán, hogy a különböző beruházások jelentősen befolyásolják

egy adott terület és tágabb környezete társadalmi viszonyait is, melyek közül a szerző a kriminalisztikai viszonyokkal részletesen is foglalkozott.

Tóth Antal (2007) doktori értekezésében Hajdú-Bihar megye kriminálgeográfiai helyzetét vizsgálta, melynek során részletes analízist készített Hajdúböszörmény városáról. Vizsgálatai úttörő jelentőségűek voltak, mivel a magyar kriminálgeográfiában ilyen lélegzetvételű kutatás ezidáig még nem készült; az értekezésben számos, a gyakorlatban is hasznosítható eredmény és bűnmegelőzési javaslat található. Az értekezés erényei közé sorolható továbbá a kriminálgeográfia legfontosabb fogalmainak a meghatározása, a kutatási módszerek és irányzatok megismertetése. Feltétlenül megemlítenők Tóth azon kutatásai is, melyek Debrecennel és Hajdú-Bihar megyével kapcsolatosak (1999, 2000, 2004/a, 2005, 2007/a); a szerző ezekben a tanulmányokban különféle aspektusokban vizsgálta a megye településeit.

Mátyás Szabolcs elsősorban Hajdú-Bihar megye és Debrecen bűnözésföldrajzával foglalkozik (2008, 2009), melynek során elemzésre és összehasonlításra kerültek a főbb kriminálstatisztikai mutatók a megye, Magyarország és a város tekintetében. Az országos szinten túllépve több tanulmány és előadás témája volt Hajdú-Bihar megye és Debrecen, illetve Bihar megye és Nagyvárad bűnözésföldrajzi összehasonlítása (2007, 2007/a, 2008/a).

Összességében elmondhatjuk, hogy hazai viszonylatban a főbb mutatók tekintetében mindössze Tóth Antal készített részletes, településszintű bűnözésföldrajzi vizsgálatot. Álláspontom szerint egy településnél a különféle akciótervek és koncepciók között feltétlenül van létjogosultsága a kriminálgeográfiai analíziseknek is, mivel egy adott település életének egyik kiemelt szegmense a bűnözés főbb trendjeinek ismerete.

A vizsgált régióközpontok (illetve azok megyéinek) vonatkozásában számos tudományos igényű tanulmány látott napvilágot, amelyek értékes megállapításokkal gazdagították a hazai kriminálgeográfiai irodalmat. Ezek közül az alábbiak megemlítését tartom fontosnak:

Baranya megye kriminalitására a megye átlagon felüli cigány lakossága nemcsak az elmúlt években volt jelentős hatással, hanem az elmúlt évtizedek során is. Ezen probléma bűnügyi aspektusú kezelését és a roma lakosság integrálásának lehetséges módozatait vizsgálta **Nemes Alajos** (1963), aki rávilágít arra, hogy a cigányság elmaradottságának felszámolása nem rendőri, hanem osztársadalmi feladat, melyet a különböző szervek egybehangolt intézkedéseivel lehet elérni.

Fehér László (1996) Baranya megye kapcsán megállapította, hogy a rendszerváltozást követően a politikai, társadalmi és gazdasági változások hatványozottan jelentkeztek, melynek elsődleges oka a megye földrajzi elhelyezkedése volt, ahol a marginális, határmenti fekvés következtében jelentős volt bizonyos elkövetői körök és bűncselekménytípusok megjelenése (nemzetközi bűnelkövetők, vám- és devizabűncselekmények, lőfegyverrel- és lőszerrel való visszaélés stb.)

Szintén a fenti megye kriminalitását vizsgálta és elemezte **Dakos József** (2009), akinél a vizsgálat intervalluma a Határőrség és a Rendőrség integrációját követő egy év volt. Ennek mérlegét levonva megállapította, hogy – számos egyéb mutató mellett – elsősorban a személy elleni bűncselekmények és a betörések lopások visszaszorítására és felderítettségük növelésére kell a fő hangsúlyt fektetni az elkövetkező években.

Sárközi Ferenc (1996) Borsod-Abaúj-Zemplén megyében vizsgálta a rendőrőrsök szerepét és helyét, melyet a közbiztonság fenntartásában töltenek be. Sárközi rámutat arra, hogy az új rendőrőrsök létrehozása anyagi szempontból nem kizárólag a rendőrség feladata, hanem az önkormányzatoké is, melyek számos esetben jelentős anyagi támogatást biztosítanak az újonnan létrehozott rendőrőrsök számára („rendőrt vásárolnak”).

Borsod-Abaúj-Zemplén megye nemcsak gazdasági szempontból tekinthető halmozottan hátrányos helyzetűnek, hanem az ezzel szoros összefüggésben lévő közúti közlekedés és vonalas közlekedési infrastruktúra vonalvezetése, illetve struktúrája szempontjából is, melynek hatásait, következményeit és lehetséges megoldásait **Pónus Ferenc** (1997) vizsgálta.

A rendőri ifjúságvédelem szerepét vizsgálta B.-A.-Z. megyében **Jenei Károly** (2003), ahol a gazdasági szerkezetváltás okozta szociális feszültségek országos átlagon felüli hatással voltak a kiskorúak bűnözésére. Jenei rávilágít arra, hogy a gyermek- és fiatalkorúak bizonyos időközönkénti kriminalisztikai aspektusú vizsgálata kiemelt feladat, mivel a korcsoport a bűnözői utánpótlás alapját jelenti.

Dudás Péter és Kökényesi Antal (2008) a megye bűnmegelőzési kommunikációjának változásait vizsgálta, mely az ezredfordulót követő években egyre inkább a világhálóra támaszkodik a különféle hírlevelek formájában („internetes bűnmegelőzési kommunikáció”), ami a tapasztalatok szerint az egyik leghatékonyabb a lakossági kommunikáció szempontjából (lakossági-, oktatási-, polgármesteri-, egészségügyi hírlevél).

Örvendetes tény, hogy az elmúlt években számos egyetemi hallgató is bűnözésföldrajzi témájú diplomamunka, illetve szakdolgozati témát választott, melynek során rendszerint lakóhelyük kriminálgeográfiai elemzését végezték el. A fiatal kutatók közül témaválasztását illetően kiemelendő **Vanczák Csaba**¹² (2008), aki Miskolc városának személyi sérüléssel közúti közlekedési baleseteit vizsgálta.

Csongrád megyéről **Salgó Lászlónak** született több tanulmánya (1994, 1995, 1997), melyekben a főbb mutatók tekintetében elemezte a megye bűnügyi helyzetét. 1995-ös tanulmányában nemcsak Szegedet, hanem a jelen dolgozatban vizsgált 5 régióközpontot is összehasonlította néhány kiemelt deliktum vonatkozásában.

Szintén Csongrád megyében végzett kutatásokat **Savanya Imre** (1964), aki az országos átlagon felüli testi sértéseket vizsgálta különféle elemzési szempontok

¹² **Vanczák Cs.:** *Miskolc város személyi sérüléssel közúti közlekedési baleseteinek kriminálgeográfiai vizsgálata.* Szakdolgozat, Debrecen, 2008

alapján (elkövetés ideje, száma, helye, okai, az elkövetők életkori megoszlása, iskolai végzettség stb.)

Schádné Zámolyi Judit és **Lukács János** (1998) lakossági kérdőíves felmérés keretében vizsgálta Szeged egyik slumosodott városrészében (Öreg-Rókus) a lakosság szubjektív biztonságérzetét, mely felmérés előzménye a néhány évvel azelőtt végzett Csongrád megyei lakossági felmérés volt. A felmérés megállapította, hogy a vizsgált területen élők biztonságérzete nem kielégítő, s ennek növelésére a kutatók számos javaslatot fogalmaztak meg.

A közösségi rendőrség szerepét és helyét vizsgálta **Tóth Lajos** (1998), aki elemzi Csongrád megye és Szeged bűnügyi felépítésének struktúráját, amelynek átalakítását a városban, illetve a megyében jelentkező új kihívások tettek szükségessé. A tanulmány a közösségi rendőrség kiépítésének lépcsőjeként mutatja be a társzervekkel való széleskörű kooperáció lehetőségét és szükségességét.

Győr-Moson-Sopron megye számos mutató tekintetében nemcsak jelenleg, hanem az ezredforduló környékén is az országos átlag felett volt, többek között a megye úthálózatának mennyiségi mutatói alapján. A forgalom nagyságához viszonyítva a minőségi mutatók azonban elmaradnak az elvárható normáktól. Ennek következtében igen jelentős volt a rendszerváltást követő években a közlekedési balesetek és bűncselekmények terjedelmi növekedése. **Bély László** (1999) tanulmányában rámutat arra, hogy a fentiek ellenére 1998-ra a baleset-megelőzési programok, a fokozott rendőri jelenlét és a passzív biztonságtechnika mind szélesebb körű elterjedésének következtében jelentősen csökkent a főbb mutatók tekintetében a közlekedési balesetek és bűncselekmények száma.

A rendkívül szegényes hazai település- és megyei szintű forrásmunkák számát növelik az ún. *évértékelő jelentések*, melyek annak ellenére, hogy nem kriminálgeográfiai célzattal íródtak, számos fejezetük a bűnözésföldrajz aspektusából nézve is értelmezhető és eredményesen felhasználható. Ezek a jelentések a városi és a megyei kapitányságvezetők által összeállított éves értékelők az országos és a megyei főkapitányok felé, melyek egy adott évet értékelnek a főbb mutatók alapján. Ezek az évértékelő jelentések az egyik legfontosabb forrásai lehetnek a településszintű kriminálgeográfiai elemzéseknek, mert ezekből a statisztikai adatok „mögé lehet látni” és értelmezik illetve magyarázzák a kriminológiai folyamatokat és trendeket. Jelen értékezés legfőbb forrásai is a kapitányságvezetők által rendelkezésemre bocsátott évértékelő jelentések voltak.

3. Magyarország bűnügyi helyzetének elemzése és főbb kriminálstatisztikai mutatói 1990 és 2008 között

3.1. A bűncselekmények terjedelme, dinamikája és tendenciája

A rendszerváltozást megelőző néhány évtizedben Magyarországon a bűncselekmények száma viszonylagos stabilitást mutatott, nem voltak az ismertté vált bűncselekmények szempontjából kiugró, ún. „fekete évek”. Az 1960-70-es években stagnáló, sőt bizonyos időszakokban még csökkenő periódust is meg lehet figyelni (1965: 121.961, 1967: 119.872, 1969: 110.622) (ez a tendencia nemcsak hazánkat, hanem más szocialista országokat is jellemezte)¹³, amikor a bűncselekmények száma még tartósan 130.000 alatt maradt (1. táblázat). Lassú emelkedés a 70-es évek második felétől volt megfigyelhető, azonban amikor már bizonyos tendenciákat és következtetéseket is lehetett vonni, az a kutatók szerint az 1980-as évekre tehető. Míg 1980-ban még „csak” 130.470 volt az ismertté vált bűncselekmények száma, addig 1990-re már 341.061, vagyis egy évtized alatt 2,6-szorosára növekedett. Ennek a növekvő dinamikájú bűnözésnek egy újabb, korábban hazánkban soha nem látott mértékű lendületet adott az 1989-ben bekövetkezett rendszerváltozás („bűnözési boom”), mely gyökeresen átalakította a magyar társadalmat. A bűnözés jelentős mértékű terjedelmi növekedése mellett azonban egy igen szignifikáns minőségi és szerkezeti változása is megfigyelhető a bűncselekményeknek, melyről a későbbiekben teszünk említést (Tauber I. 2003).

1965	121.961	1976	129.424	1987	188.397	1998	600.621
1966	121.020	1977	123.623	1988	185.344	1999	505.716
1967	119.872	1978	126.907	1989	244.943	2000	450.673
1968	118.254	1979	125.267	1990	341.061	2001	465.694
1969	110.622	1980	130.470	1991	440.370	2002	420.782
1970	122.289	1981	134.919	1992	447.215	2003	413.343
1971	123.147	1982	139.795	1993	400.935	2004	418.883
1972	116.373	1983	151.505	1994	389.451	2005	436.522
1973	119.290	1984	157.036	1995	505.036	2006	425.941
1974	111.825	1985	165.816	1996	446.050	2007	426.914
1975	120.889	1986	182.867	1997	514.404	2008	408.407

1. táblázat: Az ismertté vált bűncselekmények számának alakulása Magyarországon (1965-2008) (az elkövetés helye szerint), Adatbázis: ERÜBS

Az 1990-et követő években a bűncselekmények száma tovább emelkedett, ami 1998-ban kulminált (600.621), megdöntve ezzel a korábbi magyarországi

¹³ Számos kutatás bizonyította már, hogy a diktatúrákban (függetlenül azok „színétől”) alacsonyabb az ún. köztörvényes bűncselekmények száma, mint a demokratikus országokban, mely a kiterjesztett szabadságjogok negatív velejárója (Pusztai L. 1995).

negatív rekordot. Gyorsan hozzá kell azonban tenni, hogy természetesen jelentősen romlott a bűnügyi helyzet hazánkban a kérdéses két évtizedben, azonban ezt a kiugró értéket egy 78.000 „B” lapos fővárosi csalássorozat eredményezte, tehát ez a valós bűnügyi helyzetet bemutató következtetések levonására nem alkalmas^{14 15}.

A rendszerváltozás idején a még identitását kereső és átalakulóban lévő rendőrség szakmailag nem volt felkészülve az új helyzetre és a gyors társadalmi változásokra, így a tömeges és sokszor újfajta bűncselekményekre nem tudta megadni a sikeres választ. Mindezekhez hozzájöttek az átalakulás idején meglévő jogszabályi hiányosságok, melyet sokan kihasználtak, ami a bűnözés további növekedéséhez vezetett. A szervezett bűnözés szintén ekkor ütötte fel fejét, mely korábban hazánkban gyakorlatilag ismeretlen volt (*Tóth A. 2004*). Ezekhez az önmagukban is súlyos problémákhoz párosult a részben a gazdasági válság okozta munkanélküliség (1990: 1%, 1993: 12,9%), a szegénység nagyarányú terjedése¹⁶, a külföldről érkezett nagyszámú migránsok, és számos egyéb olyan tényező, melyek hozzájárultak a bűncselekmények számának növekedéséhez (*Tauber I. 2003*).

A rendszerváltást megelőző években kezdődő, erőteljesen növekvő tendencia 1998-ig tartott, mely évtől kezdődően erőteljesen csökkent a bűncselekmények száma. A 90-es évek vége felé szilárdult meg a bűnügyi helyzet hazánkban, amikor „magára talált” a rendőrség, így 1999-re már mintegy százazres csökkenést regisztrálhattak a rendőrség szakemberei (1998: 600.621, 1999: 505.716, 2000: 450.673). Ez igazolja a fent leírtakat, vagyis hogy az 1998-as kiugró érték valóban extrém volt, bár nem tagadható a folyamatos növekedés a bűncselekmények számát illetően. Szintén a fent leírtakat igazolják Kornai János kutatásai, aki szerint hazánkban a rendszerváltás 1998-ban fejeződött be, mely év a növekvő bűncselekményi érték utolsó éve is (*Kornai J. 1998, Tauber I. 2003*).

Az elmúlt másfél évtized adatait alapján megállapítható, hogy sem jelentős csökkenés, sem növekedés nem volt tapasztalható, kisebb ingadozások figyelhetők meg csupán.¹⁷ A 2000-2008 évek közötti időszak alatt a korábbi évek értékeihez

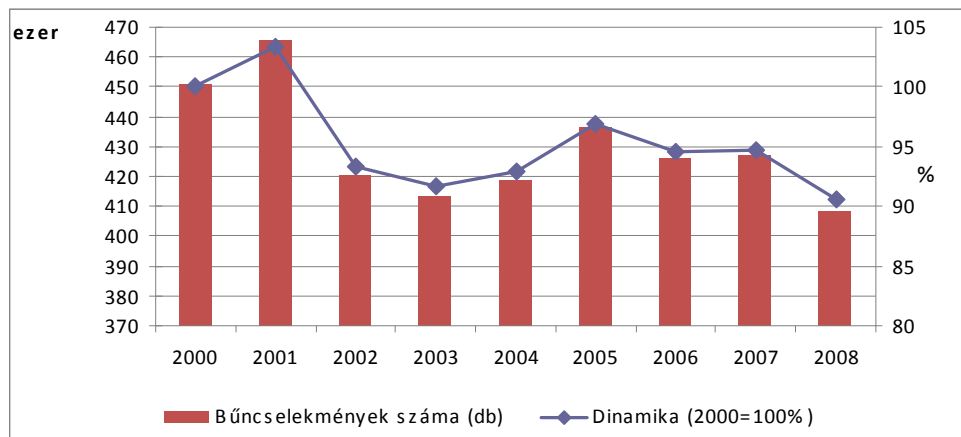
¹⁴ A jelentős bűncselekményi érték egy 78.000 db-os parkírozási szabálysértés következménye. Ezt valamelyest tompította a kérdéses évben a szabálysértési értékhatár 5000-ról 10.000 forintra történő emelése, így kb. 20.000 db tulajdon elleni bűncselekménnyel kevesebb realizálódott (*Déri P. 2008*).

¹⁵ Tudni kell a bűncselekmények számának számításánál azt a mechanizmust, hogy egy elkövető ugyanazzal a cselekményével olykor több ezer bűncselekményt is elkövethet, ami az ERÜBS-ben (Egységes Rendőrségi és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika – jelenleg ENYÜBS - Egységes Nyomozhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika) külön bűncselekményként jelentkezik. Jelen esetben is ez történt.

¹⁶ Bihari Mihály kutatásai alapján 1988-ban már 1 millió személy élt Magyarországon létminimumon vagy létminimum alatt (*Bihari M. 1998*).

¹⁷ A terjedelmi ingadozás főként két, korábban nem pönalizált bűncselekményhez köthető; a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése (Btk. 329/A.§), illetve a tiltott pornográf felvétellel visszaélés büntetése (Btk. 195/A.§) (*ORFK 2006*), mely bűncselekmények 2008-ban az ismertté vált bűncselekmények 8,66%-át tették ki.

képest jelentős csökkenés következett be, melyből megállapíthatjuk, hogy egy új egyensúlyi szint alakult ki. A bűncselekmények terjedelme és struktúrája pedig az ezredforduló és az azt követő évek adatai alapján már nagy hasonlóságot mutat a nyugat-európai demokráciák bűnözésének főbb mutatóival. A hazai bűnözés a stabilizáció és a konszolidáció jegyeit hordozza magán (IRM 2010) (1. ábra).



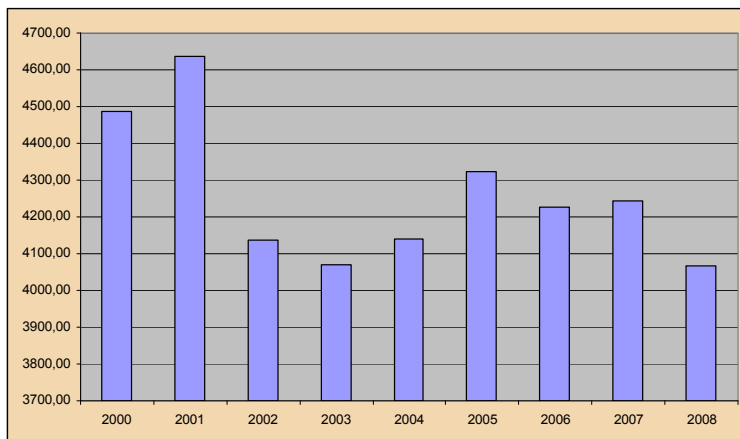
1. ábra: Az ismertté vált bűncselekmények száma és dinamikája Magyarországon (2000-2008) (2000 = 100%), Adatbázis: ERÜBS

3.2. A bűnözési fertőzöttség

A bűnözési gyakoriság szempontjából vizsgálva megyéinket megállapítható, hogy 100.000 főre vetítve Budapesten követik el a legtöbb bűncselekményt. Ennek okai főként a nagyvárosi bűnözésben keresendők, melynek „feltételei” hazánkban legszignifikánsabban a fővárosban teremtődtek meg (o.-os átlag 2000: 4487,0; 2008: 4065,8; Bp. 2000: 6636,5; 2008: 6316,5). Itt az országos átlag mintegy 1,5-szerese a bűnözési gyakoriság. Negatív értelemben igen előkelő helyen áll Somogy – amely rendszerint a 2. vagy a 3. legfertőzöttebb megye a turisták által gyakran látogatott Balaton déli partja következtében (2002: 5180,7; 2008: 4084,0) – és Csongrád megye, mely 2003-ban 3. (4603,3), 2007-ben pedig a 2. helyen állt (4485,1). (A kiugró 2008-as H.-B. megyei értékek okát az 5.6.1. fejezetben ismeretem.) Legkevésbé fertőzött megyéink 2008-ban Pest (2008: 3084,0), Zala (2008: 2813,7) és Békés megyék (2008: 2650,7) voltak, ahol jóval az országos átlag alatti volt a bűnözési gyakoriság (Csizmadia P. 2008) (1. térkép).

A 100.000 főre számított bűncselekmények száma alapján kijelenthető, hogy nincs egyértelműen kimutatható összefüggés egy adott terület gazdasági fejlettsége és a bűnözés egészének gyakorisága között. Nyilvánvaló, hogy bizonyos deliktumok vonatkozásában van kriminogén hatása az átlag alatti jövedelemnek, azonban az ország leghátrányosabb helyzetű megyéi rendszerint átlag alatti

bűncselekményi gyakorisággal rendelkeznek (országos átlag: 4066; Baranya: 3485; B.-A.-Z.: 3933, Heves: 3498; Nógrád: 3307, Sz.-Sz.-B.: 3688) (2008).



2. ábra : A 100.000 főre jutó bűncselekmények száma Magyarországon
Adatbázis: ERÜBS

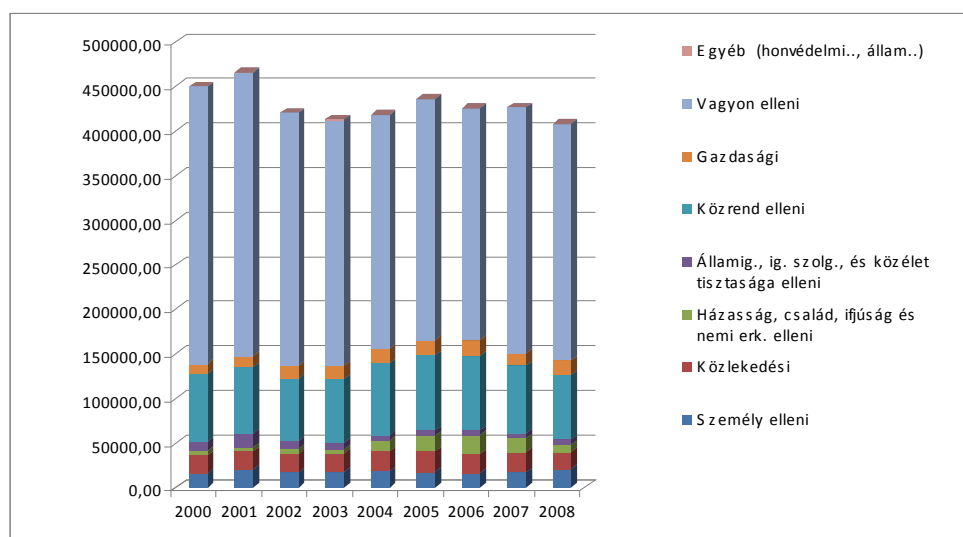
A bűnözési gyakoriság tekintetében megállapítható, hogy annak korábbi növekedése megtorpanni látszik, sőt egyes években a 100.000 főre eső bűncselekmények számának erőteljes csökkenése is megfigyelhető volt (2000: 4487,0; 2005: 4323,7; 2008: 4065,8). Megállapítható tehát, hogy a tendencia csökkenő volt a bűncselekmények terjedelme és a gyakorisága szempontjából egyaránt, melyek dinamikája gyakorlatilag megegyezett (2. ábra).

3.3. Az ismertté vált bűncselekmények struktúrájának változása hazánkban 2000-2008 között

A bűnözés intenzitásának földrajzi aspektusú vizsgálata, vagyis az egyes területek bűnözésintenzitásának összehasonlítása a gyakorlati bűnüldöző és bűnmegelőző munkának is fontos szegmense. A mennyiségi összehasonlításon túl azonban a minőségi (bűncselekményi főcsoportok szerinti) összehasonlításra is szükség van, mivel ebből kaphatunk reális képet egy adott terület kriminalitásáról (Heller F. T. 1964). A bűncselekményi struktúra változását legjobban a *Büntető Törvénykönyv* (a későbbiekben: Btk.) *Különös Részében* található kilenc bűncselekményi főcsoport egymás közötti arányának változása mutatja, melyet alapul véve a legérzékletesebben lehet bemutatni a szerkezetváltozást. A kilenc főcsoporton kívül mesterségesen létrehoztak további három bűncselekményi kategóriát; az *erőszakos és garázdajellegű*, a *közterületen elkövetett*, illetve a *szervezetten elkövetett bűncselekményekét*.

A bűnügyi szerkezetet tekintve hazánkban – követve az európai trendet – a *vagyon elleni bűncselekmények* dominálnak, melyek a rendszerváltozást követően kezdtek

el drasztikusan emelkedni. Míg az 1990-es évek elején még az összбүнözés 80%-át tették ki, addig 2008-ra már „csak” 65,07 %-át. Esetszámait tekintve a második legjelentősebb a *közrend elleni бűncselekmények főcsoportja* (2008: 17,76%), a harmadik helyen pedig a *személy elleni бűncselekmények* állnak, amelynek arányait tekintve a többi főcsoport ellenében növekedése figyelhető meg. Közel azonos értékekkel jelentkeznek a *közlekedési бűncselekmények* (2008: 4,76%), melyek aránya viszonylagos stabilitást mutat. A maradék öt főcsoport részesedése az összбүнözésen belül együttesen sem éri el a 10%-ot, bár természetesen ez nem jelenti azt, hogy ezen deliktumok tárgyi súlyukat tekintve kevésbé lennének fontosak (3. ábra).



3. ábra: A бűncselekményi főcsoportok struktúrájának változása Magyarországon 2000-2008 között (%), Adatbázis: ERÜBS

3.3.1. Állam- és emberiség elleni бűncselekmények

A rendkívül alacsony бűncselekményi érték miatt kriminálgeográfiai törvényszerűségek ezen főcsoportnál nem állapíthatók meg, ezért bővebben nem érintem ezt a kategóriát sem az országos, sem a régióközpontok szintjén.

3.3.2. Személy elleni бűncselekmények

A főcsoport a vizsgált egy évtizedben 3,68-5,11 közötti százalékponttal részesedett az ismertté vált бűncselekményekből (átlag: 4,23%), melyek száma és aránya viszonylagos stabilitást mutat. A bázisévhez képest csupán a 2001-es és a 2008-as esztendő tűnik ki, amikor 20.000 fölé emelkedett országos szinten a főcsoport бűncselekményeinek a száma, melynek az 1990-2002 közötti időszakban

még emelkedő volt a tendenciája (Tóth A. 2007), a 2002-2007 közötti időszakban pedig gyakorlatilag stagnált. Abszolút értékeket nézve a Budapesttel kiegészített megyei rangsorban kiemelkedik a főváros, ahol 2008-ban a főcsoport bűncselekményeinek 15,24%-a realizálódott. Gyakoriság alapján a leginkább és a legkevésbé fertőzött megyék között több, mint 2,5-szeres a különbség, a főcsoport bűncselekményeivel leginkább érintett megyék pedig az országos átlag értékét (207,79) több, mint 70%-kal haladják meg (2. térkép).

A főcsoport bűncselekményei közül a legnagyobb figyelmet a **befejezett emberölések** kapják, melyek száma az elmúlt 15 évet figyelembe véve tovább csökkent (2001: 250, 2008: 147) (a 2001-2008 évek viszonylatában 41,2%).¹⁸ Felderítettsége 80% feletti, százalékos aránya a főcsoporton belül kevesebb, mint 1%. Az emberölés büntette igen nagy médiavisszhangot kap, így sokszor úgy tűnhet a közvélemény számára, hogy magas a gyilkosságok száma, azonban hazánk nem tartozik nemzetközi összehasonlításban a „gyilkos nemzetek” közé.¹⁹

A főcsoportból legnagyobb számmal a **testi sértések** részesednek. A **könnyű testi sértések** (továbbiakban: kts.) száma a valóságban jóval magasabb lehet, mivel a sértettek viszonylag kis hányada tesz feljelentést. A **súlyos testi sértések** (a továbbiakban: sts.) esetében az elmúlt néhány évben jelentős csökkenés volt megfigyelhető, így 2008-ban már „csak” 7888 db sts. történt (1998: 8423), mely a főcsoport bűncselekményeiből 37,78%-kal részesedett, míg a kts.-sel együttesen 61,26%-kal, vagyis a főcsoport bűncselekményeinek mintegy 2/3-át ezen két deliktum adja. A szándékos testi sértések legnagyobb gyakorisággal Sz.-Sz.-B. (245,70), Hajdú-Bihar (230,05) és Fejér megyében (218,63) fordultak elő (a két előbbi megyében az országos átlag /127,29/ majd' kétszerese a gyakoriság), míg lakosságárányosan legkevésbé Pest (70,04), Békés (71,42) és Csongrád megyék (93,84) voltak érintve e bűncselekmény által (2008) (3. térkép).

3.3.3. Közlekedési bűncselekmények

A modern kor bűncselekményi főcsoportja ez, melyet a motorizáció tömeges elterjedése hívott életre. A főcsoport tárgyalásakor feltétlenül említést érdemel, hogy nem minden közlekedési baleset egyben közlekedési bűncselekmény is.²⁰ A közlekedési bűncselekmények számának tendenciája

¹⁸ A jelentős esetszámcsökkenés részben azzal magyarázható, hogy az elhunytak számát csökkenti a gyors és szakszerű orvosi beavatkozás, továbbá a 20. század kriminálstatistikai adatait vizsgálva bizonyos időszakonként jelentős ingadozások figyelhetők meg a gyilkosságok számban (IRM 2010).

¹⁹ Az Eurostat adatai szerint, a 2005-2007 közötti időszakot vizsgálva, 100.000 főre nézve Magyarországon 1,57 a gyilkosságok száma (EU átlag 1,40; Litvánia 9,69; Észtország: 7,30 /2004-2006/; Szlovénia: 0,93; Málta: 0,66).

²⁰ **Közlekedési baleset:** Olyan előre nem látott esemény, mely valamely közlekedési ágazat menetével a résztvevő személyekkel, illetve járművek üzemeltetésének veszélyével okozati összefüggésben van, és személyi sérüléssel vagy dologi kárral jár. A közlekedési balesetek

enyhén növekvő (a 2008-as év töri meg ezt sort), ami 2000-2008 között átlagosan 4,92%-kal részesedett az ismertté vált bűncselekményekből.

A **járművezetés ittas vagy bódult állapotban** (Btk. 188.§) bűncselekmény részesedik a legnagyobb arányban a közlekedési főcsoportból, amely 2008-ban 59,24% volt. A 2007-2008 évek között következett be a legnagyobb arányú csökkenés a bűncselekményben (18,61%-os), mely az értekezéshez felhasznált évértékelő jelentésekből is megállapítható, hogy elsősorban a 2008-ban bevezetett *ún. objektív felelősség*²¹ és a *zéró tolerancia elvének* köszönhető (Korontos Z. 2009, Pásztor A. 2009, Zélicity L. 2009). Számarányát tekintve a második legjelentősebb bűncselekmény a **közúti baleset okozása** (Btk. 187.§), mely a főcsoportból 19,12%-kal részesedett (2008). Említést érdemel továbbá a **közlekedés biztonsága elleni bűncselekmény** (Btk. 184.§), mely a fenti évben 6,37%-át adta a főcsoport bűncselekményeinek. A közlekedési bűncselekmények közül kiemelt figyelmet kap a **halált okozó közúti baleset**, melyekből a vizsgált időszakban 371 és 570 közötti esetszám realizálódott. A 2000-2008 évek számtani átlaga 489,78 db/év, melytől a 2001-es és a 2006-2008-as évek térnek el pozitív irányban; a 2000-es és 2008-as évek viszonylatában a különbség mintegy 35%-os (2000: 570, 2008: 371). A közlekedési bűncselekmények nemzetközi összehasonlítása szintén számos nehézséget vet fel, a balesetek halálos áldozatainak száma azonban egy olyan érték, amely alapján viszonylag objektíven összehasonlíthatóak a nemzetközi adatok (Holló P. 1998). A Eurostat 2007-es adatai szerint a közúti balesetben meghalt személyek 1 millió főre vetített értékei alapján a legnagyobb arányban a balti országokban hunytak el (Litvánia: 218, Lettország: 184, Észtország: 146), míg a legkisebb a mortalitási mutató Máltán (29), Hollandiában (43) és az Egyesült Királyságban volt (50). Magyarország 122-es értékével az EU középmezőnyében foglal helyet (EU átlag 2007-ben 86), mely 41%-al magasabb az EU 27 országának átlagánál.

3.3.4. A házasság, család, ifjúság és nemi erkölcs elleni bűncselekmények

A *házasság, család, ifjúság és nemi erkölcs elleni bűncselekmények* esetszámának emelkedése kapcsán említést érdemel az a tény, hogy az emelkedést nem kizárólag az erőszak növekedése okozta (2000: 5059, 2006: 20952), hanem

csoportosítása kimenetelük szerint: személyi sérüléssel nem járó baleset, könnyű sérüléssel járó baleset (8 napon belül gyógyuló sérülés), súlyos sérüléssel járó baleset (8 napon túl gyógyuló sérülés), halálos kimenetelű baleset, tömegszerencsétlenség (legalább 1 ember súlyos, 9 pedig könnyű sérülést szenved), halálos tömegszerencsétlenség (legalább 1 ember meghal, legalább 9 ember pedig megsérül) (Bíró Gy. 2004).

²¹ A közigazgatási bírsággal sújtandó közlekedési szabályszegések köréről, az e tevékenységekre vonatkozó rendelkezések megsértése esetén kiszabható bírságok összegéről, felhasználásának rendjéről és az ellenőrzésben történő közreműködés feltételeiről szóló 410/2007. (XII. 29.) Kormány Rendelet.

közrejátszott benne a világháló mind szélesebb körben való elterjedése, illetve az egyre javuló rendőri felderítés is. Aránya a többi főcsoportéhoz képest emelkedőben van (2000: 1,12%; 2006: 4,91%; 2008: 1,84%), melynek átlagos részesedése 2,42% volt.

Míg 1990-2002 között a főcsoport bűncselekményeinek 51-53%-át a **tartás elmulasztása** adta (Btk. 196.§) (Tóth A. 2007), addig ez 2008-ra 34,38%-ra módosult (2000: 38,5%, 2006: 12,73%). Területi összefüggéseket és tendenciákat ezen bűncselekményből sem lehetséges levonni. A főcsoportához tartozó **kiskorú veszélyeztetése** (Btk. 195.§) elnevezésű bűncselekmény viszonylag kis esetszámú, melynél feltűnő B.-A.-Z. megye előkelő helyezése az országos rangsorban (2000-2002, 2005: 1. hely, 2008. 3. hely). Erre véleményem szerint a megye országos átlag alatti jövedelemviszonyai adnak magyarázatot. A főcsoporton belül az egyik legnagyobb figyelmet az **erőszakos közösülés** (Btk. 197.§) kapja, melynek száma tartósan kettőszáz fölött van (2000: 294, 2008: 214). Ennek tendenciájában enyhe csökkenés figyelhető meg országos szinten, bár ebből messzemenő következtetések álláspontom szerint még nem vonhatóak le (4. térkép). A főcsoport egyik legkisebb múltra visszatekintő deliktuma a **tiltott pornográf felvétellel visszaélés** (Btk. 195/A.§), amely egyes években igen nagy esetszámokkal jelentkezik. Az internet térnyerésére utal az a tény – mely egy hazai felmérés során lett megállapítva –, hogy a vizsgált bűnügyek több, mint 80%-ánál volt kimutatható kapcsolat a gyermekpornográfia és a világháló között (Parti K. 2007).

3.3.5. Az államigazgatás, igazságszolgáltatás és a közélet tisztasága elleni bűncselekmények

Az államigazgatás, igazságszolgáltatás és a közélet tisztasága elleni bűncselekmények elnevezésű főcsoport az összébűnözésből viszonylag kis százalékban részesedik (1,15-3,34% között), melynek igen szignifikánsak az esetszám-változásai (2001: 15.558, 2008: 6384). Abszolút értékek tekintetében a 2001-2007 közötti időszakban csökkenő volt a bűncselekmények számának tendenciája, a 2003-2008 évek között pedig a főcsoport aránya kis kilengésekkel gyakorlatilag stagnált (1,69-1,15%).

A bűncselekményi főcsoport esetszámainak zömét az ún. *rendészeti bűncselekmények* adják, amely közül kiemelkedik az **embercsempészség** (Btk. 218.§) büntette (2008: 186), ahol elsősorban azon megyék kerülnek „élre”, melyek földrajzi fekvésük által érintettek valamely határszakasszal (Gy.-M.-S. /62/, B.-K. /45/, Sz.-Sz.-B. /11/ és Csongrád megye /27/). A 2000-2008 évek között az embercsempészségnél jelentős esetszámcsökkenés következett be (5178→186), így részesedése is jelentősen csökkent a főcsoportból (2000: 49,75%, 2008: 2,91%). Az 1990-es évek közepéig gyakorta előfordult az alkalomszerű embercsempészség, azonban mára az embercsempész szervezetek erősen konspirálttá váltak, sőt tagjai között szakosodás is megfigyelhető (Gaál Gy. 2006).

3.3.6. A közrend elleni bűncselekmények

A közrend védelme az állam és a társadalom szempontjából egyaránt kiemelt jelentőséggel bír, melyet a Btk. XVI. fejezetében található szakaszok szabályoznak. A főcsoport aránya az összбүнözésből a vizsgált időszakot nézve nőtt, átlaga 17,86% volt. Növekedésének ütemét jelzi, hogy az 1990-es években ez az érték mindössze 4% volt (Tóth A. 2007). A bűncselekménnyel leginkább érintett főváros mintegy 60%-kal haladta meg az országos átlagot (2008: országos átlag: 721,98; Bp.: 1136,99), melyet a 100.000 főre számított gyakoriság alapján Fejér (1009,4) és Sz.Sz.-B. megyék követtek (772,30) (5. térkép).

A főcsoport egyik legdinamikusabban növekvő bűncselekménye az igen nagy látenciával bíró **visszaélés kábítószerrel büntett** (Btk. 282.§), melyről Tóth Antal (2007) disszertációjában azt írta, hogy „kevésbé az előfordulásának a száma, mint inkább növekedési üteme és mértéke” volt jelentős. Mára az előfordulás száma is egyre jelentősebb, és a bázisévhez viszonyított értéke 58,43%-kal nőtt (2000: 3445, 2008: 5458), a főcsoporton belüli aránya pedig 7,52%-ra emelkedett.

A főcsoport nagy esetszámú deliktumai az okirat-hamisítással kapcsolatos bűncselekmények; a magán- és közokirat-hamisítás. A **közokirat-hamisítások** (Btk. 274.§) száma a 2004-2007 közötti időszakban kifejezetten magas értékeket ért el – különösen a 2003-2004 (23,41%-os emelkedés) és a 2006-2007-es (23,7%-os emelkedés) év értékeit vizsgálva –, mely arra utal, hogy egyre jelentősebb az okirati бүнözés. A **magánokirat-hamisítások** (Btk. 276.§) száma viszonylagos stabilitást mutat, csupán egy-egy nagyobb „B” lap számos ügy emeli meg az okirat-hamisítás ezen típusának a számát (2008: 15.401, a főcsoport bűncselekményeinek 21,23%-a). Igen nagy esetszámmal jelentkezik a **visszaélés okirattal** (Btk. 277.§) bűncselekmény, melynél abszolút értelemben is jelentős növekedés figyelhető meg (1995: 11.104, 2008: 24.432). E három fent említett bűncselekmény 2008-ban együttesen 67,05%-kal részesedett a főcsoportból.

Mintegy 10%-kal (2008: 14,86%) részesedik a **garázdaság** (Btk. 271.§), melynél igen szignifikáns eltérések fedezhetők fel az egyes megyék között (Jász-Nagykun-Szolnok és Somogy megye között több mint 7-szeres a gyakorisági differencia). Gyakoriság alapján a 2008-as adatok szerint Jász-Nagykun-Szolnok (191,38), Sz.-Sz.-B. (180,20), Hajdú-Bihar (159,25) és B.-A.-Z. megyék (155,85) voltak a leginkább fertőzöttek; legkevésbé pedig Somogy (26,77), Pest (27,95) és Békés megyék (47,79) voltak érintettek (6. térkép). Az oka ezen megyék országos átlag (107,34) feletti agresszivitásának a kutatók szerint főként a „helyi vérmérsékletben” és az áthagyományozódott történelmi tradíciókban keresendők (SZSZBMRFK 2007), továbbá országos tendenciaként figyelhető meg, hogy a fiataloknál a garázda jellegű magatartás célja főként a környezet megbotránkoztatása, illetve a barátok „elismerésének” kiváltása (Zélicity L. 2007).

A közrend elleni bűncselekményeknél feltétlenül említést érdemelnek a *környezettel kapcsolatos bűncselekmények* (**környezetkárosítás** (Btk. 280.§), **természetkárosítás** (Btk. 281.§), **hulladékgyaldálkodás rendjének megsértése**

(Btk. 281/A.§), **állatkínzás** /Btk. 266/B.§/), melyek száma a természet- és környezetvédelem mindinkább előtérbe kerülésével a közeljövőben egyre jelentősebb arányt fognak kihasítani a főcsoport bűncselekményeiből (ORFK 2006). Ezen deliktumoknál igen nagy látenciával számolhatunk.²² A környezeti bűnözés felderítését nagyban nehezítik a különféle hatósági személyeket megillető jogok, illetve az egyes hatóságok közötti hatásköri és illetékességi kérdések tisztázatlansága és a társadalmi presztízsük alacsony volta (*Obert F. 2000*).

3.3.7. Gazdasági bűncselekmények

Egyes kutatók a „jövő bűnözésének” nevezik a szervezett gazdasági bűnözést, mely a hagyományos bűnözésnél nagyobb kockázati potenciállal rendelkezik a társadalom számára (*Barabás T. –Irk F. 2002*). A vizsgált időszakban a főcsoport aránya 2,44-4,19% között váltakozott (átlag: 3,49%), mely a maximumát 2006-ban érte el. A gazdasági bűnözésnél megfigyelhető a szervezett bűnözés és a politika összefonódása, illetve az, hogy az országhatáron átnyúló kapcsolatrendszerrel rendelkezik (*Bezsenyi M. 2000*) (7. térkép).

Az 1989 utáni első nagyobb léptékű gazdasági bűncselekmény-sorozat az *ún. olajügy* volt, amely gyakorlatilag kézzelfogható eredmény nélkül zárult. Szintén a rendszerváltáskor kezdődtek a *privatizációs visszaélések*, melyek a politikai korrupció melegágyának bizonyulva az elmúlt 20 évben folyamatosan zajlottak. A gazdasági bűnözés körébe tartoznak az *állami támogatások és kedvezmények, illetve az állami beruházások jogosulatlan megszerzése*, továbbá az *ÁFA-csalások*, melyek szintén folyamatosan jelen vannak a gazdaságban (*Tóth M. 2009*).

Igen jelentős átrendeződés figyelhető meg a gazdasági bűncselekményeknél, melynek következtében jelentősen megnövekedtek a bankkártyával elkövetett jogsértések, és megjelentek a számítógépek elleni bűncselekmények (pl.: **számítástechnikai rendszer és adatok elleni bűncselekmény** /2008: 3,07%/). Míg 1990-ben még a gazdasági bűncselekmények 82%-a devizabűncselekmény volt (Btk. 309.§)²³, addig 2008-ban a legjelentősebb gazdasági deliktumnak a **készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés** (Btk. 313/C.§) számított, amely 4957-es esetszámmal 31,25%-os részesedést ért el.

3.3.8. A vagyon elleni bűncselekmények

A főcsoportban található azon bűncselekmények legnagyobb hányada, melyek a lakosságot legjobban irritálják, a biztonságérzetüket pedig leginkább

²² Elég ha csak arra gondolunk, hogy a jelentősen megemelkedett hulladékszállítási díjak következtében egyre többen helyezik el illegális helyen kommunális hulladékukat, mellyel gyakorlatilag minden egyes esetben egy külön bűncselekményt valósítanak meg; általában a *hulladékgazdálkodás rendjének megsértése* bűncselekményt.

²³ 2002. január 1-jén megszüntették a bűncselekményt (*Tóth A. 2007*).

befolyásolják. Ezeket a szakzsargon *ún. figyelt bűncselekményeknek* nevezi. Az elmúlt évtizedek adatait vizsgálva látható, hogy korábban nem volt ennyire szignifikáns a vagyon elleni deliktumok aránya (50-es évek eleje: 30-40%). Általánosságban kijelenthető, hogy egy ország minél fejlettebb piacgazdasággal rendelkezik, annál magasabb a főcsoport részesedése (*Tauber I. 2003*). A főcsoport aránya az elmúlt 10 évben mintegy 5%-kal mérséklődött, mely a 2000-2008 évek között 65,22% volt. A kriminológusok egyöntetű álláspontja szerint ez a bűncselekményi kategória fog dominálni az elkövetkező évtizedekben is.

Az országos átlaghoz képest (2008: 2644,75) csupán a hajdú-bihari (4636,98)²⁴ és a fővárosi (4457,57) értékek mutatnak magas gyakorisági értékeket, viszont az ezt követő megyék már jóval kiegyenlítettebb mutatóval rendelkeznek (Somogy (2871,79), Jász-Nagykun-Szolnok (2507,77), B.-A.-Z. (2470,99), Heves (2410,74)). Legkevesebb vagyon elleni deliktum 100.000 főre vetítve Békés (1623,76), Gy.-M.-S. (1752,99) és Zala megyékben (1756,05) vált ismertté, ahol az országos gyakorisági érték mindössze 60-65%-a realizálódott (2008) (8. térkép).

A vagyon elleni bűncselekmények mintegy felét a **lopások** (Btk. 316.§) teszik ki (2008: 47,83%), amelynek bizonyos típusai kifejezetten köthetők a földrajzi tér egyes pontjaihoz (zseblogás, gépjárműlopás: nagyvárosok; mezőgazdasági termények lopása: vidéki települések stb.). Az országos gyakorisági átlagtól (1265,13) jelentősen mindössze a főváros értékei tértek el (2247,43), az ezt követő megyék csak kevéssel haladták meg ezt az értéket (Somogy (1481,43), Heves (1347,85)). A 2008-as év viszonylatában az országos átlag alatt voltak az ország legszegényebb megyéinek értékei, így B.-A.-Z. (1187,23), Nógrád (1187,23), Szabolcs-Szatmár-Bereg (960,91) és Jász-Nagykun-Szolnok (1201,65) megyék. Lakosságszám alapján a legkevésbé érintett a deliktum által Békés (682,05), Zala (811,51) és Vas (824,05) megye volt (2008) (9. térkép). A lopás egyik minősített esete a *betöréses lopás*²⁵, melynél a földrajzi térhez köthető törvényszerűségek szintén igen dominánsak. Részesedése a főcsoportból 2000-2007 között 22,99%-ról 14,79%-ra csökkent, amely 2008-ban egy 3000-es esetszám-növekedés következtében 16,18%-ra emelkedett.

Tipikus nagyvárosi deliktum a gépkocsilopás illetve a zsebtolvajlás, ahol a különleges kriminológiai feltételeknek (pl. a nagyvárosi tömeg) (*Michalkó G. 1996*), és a speciális földrajzi térnek szintén igen nagy szerepe van (tömegközlekedési eszközök, zsúfolt bevásárlóközpontok, rosszul kivilágított lakótelepi parkolók stb.). A **zseblogások** (2008: 70,10%) és a **gépkocsilopások** mintegy 2/3-át a fővárosban követik el (2008: 74,41%).²⁶

²⁴ Ennek okát lásd 5.6.1. fejezet.

²⁵ A köznyelv és a rendőri szakzsargon is használja e kifejezést, annak ellenére, hogy nincs ilyen paragrafus a Btk.-ban.

²⁶ Örvendetes tény, hogy az elmúlt egy évtizedben jelentősen mérséklődött az eltulajdonított személygépkocsik száma (2000: 10.022, 2008: 5804). 1989 és 1992 között tízszeresére nőtt az eltulajdonított személygépkocsik száma, amely 1993-tól kezdődően

A **rablások** száma országos szinten 3000 környékén van, ami 2008-ban az ismertté vált vagyon elleni bűncselekményeknek 1,18%-át adta.²⁷ A rablások gyakoriságát nagyban befolyásolják egy adott terület gazdasági és szociális mutatói, továbbá a cigányság aránya, mivel az etnikum rablási hajlandósága jóval magasabb az országos átlagnál (*Csalay A.-Sziki L. 1991*). A 2000-2008 évek között a rablások 38,63-47,81%-át a fővárosban követték el. Az országos átlagot (2008: 31,13) több mint kétszeresen meghaladó fővárosi gyakorisági érték (Bp.: 75,49) kivételével az országos középérték közelében vannak a 2. és 3. helyen lévő megyék adatai is (B.-A.-Z. (38,33), Fejér /36,63/), viszont a szélső értékek között igen szignifikáns különbségek fedezhetők fel, így pl. a budapesti és Zala megyei érték között 13-szoros a differencia (Zala (5,83), Vas (11,07), Tolna /13,84/) 10. térkép).

Jelentős részt képvisel a vagyon elleni bűncselekményekből a **csalás** (Btk. 318.§). A deliktumnak a 2000-2008 közötti időszakban a számtani átlaga 29.482 db/év volt, aminek jelentős esetszámváltozásai következtében jelentősen ingadozik a részesedése is a főcsoportból, amely átlagosan 9% volt. A fent említett bűncselekményeken kívül jelentős ügyszámmal vagy kárértékkel jelentkezik a **sikkasztás** (Btk. 317.§) (2008: 3534; 1,33%), a **rongálás** (2008: 16.276; 6,12%) (Btk. 324.§) és a **jármű önkényes elvétele** (2008: 2110; 0,79%). A rongálásnál feltétlenül említést érdemel a *graffiti jellegű rongálás*, amellyel országos szinten évente milliárdos károkat okoznak az elkövetők. Ez a jelenség elsősorban a nagyvárosok belvárosi és lakótelepi részeire jellemző.²⁸

3.3.8.1. A vagyon elleni bűncselekmények által okozott kár

Bizonyos bűncselekményeknél nem lehet megállapítani pénzben a családot vagy a társadalmat ért kárt, továbbá azt is elég nehéz kimutatni, hogy mekkora az az összeg, amelytől egy adott terület azért esett el, mert nagy a kriminalitása (pl. elmaradt befektetések) (*Vígh J. 1998*). Ezért leggyakrabban a kutatók a vagyon elleni bűncselekményekkel okozott kárt szokták vizsgálni. Tendenciaként figyelhető meg, hogy a kárérték növekszik, melynek egyre növekvő hányadát az egyre jobban elszaporodó csődbüntettek és a szerzői jogokhoz kötődő bűncselekmények teszik ki (*ORFK 2006*). A kárérték összegének ugrásszerű növekedése a 80-as évek második felére tehető. Ehhez részben az is hozzájárult, hogy az *ún. második gazdaság* kialakulásával jelentősen növekedett a lakosság

jelentősen csökkent (1992: 15.900, 1993: 9000). Ez főként a biztosítótársaságok szigorának, illetve a SZEBESZ felderítéseinek volt köszönhető (*Hima T. 1996*).

²⁷ A valóságban jóval nagyobb lehet a rablások részesedése, mivel egyrészt a rablásoknál jelentős látenciával számolhatunk, másrészt pedig, amennyiben a nyomozó hatóság részéről mérlegelésre kerül sor a tekintetben, hogy rablás avagy lopás történt-e, úgy rendszerint a kisebb tárgyi súlyú, a statisztikát „kevésbé rontó” lopás mellett döntenek.

²⁸ A graffitisek által okozott kár nagyságát érzékelteti, hogy egyedül Szeged belvárosát 2008-as árakon számolva kb. 1,5-2 milliárd forintba kerülne megtisztítani a falfirkáktól (<http://www.delmagyar.hu>).

birtokában lévő vagyontárgyak értéke, és ez a sérthető értékek növekedését eredményezte (IRM 2010). 1989-1992 között az okozott kár nagysága 631,78%-kal növekedett, mely a 2000-2008 évek közötti időszakban már jóval kiegyenlítettebb volt²⁹ (2. táblázat). A kár nagysága a főváros esetében a legdominánsabb abszolút és relatív értelemben egyaránt, mely a sérthető értékek területi elhelyezkedésével van szoros kapcsolatban (Vavró I. 1996, Tóth A. 2007). A vagyron elleni bűncselekményekkel okozott kár nagysága 2008-ban a GDP 0,38%-át tette ki.

1964-70. évek átlaga	0,11	2002	92,0
1971-77. évek átlaga	0,30	2003	153,71
1982	1,59	2004	99,45
1989	3,97	2005	104,30
1992	29,05	2006	95,38
2000	96,47	2007	117,08
2001	113,02	2008	100,91

2. táblázat: A vagyron elleni bűncselekményekkel okozott kár (milliárd Ft-ban)

Adatbázis: Vígh J. (1998) és ERÜBS

A nyomozás eredményességének egyik mutatója a **megtérült kár nagyságának összege**. Ezt kétféle módon adhatjuk meg: a megtérült kár nagysága abszolút értékben (pénzben), illetve százalékos arányban (az okozott kár hány százaléka térült meg), melyet a *kárbiztosítási mutató* jelöl. Országos szinten a 2000-2008 évek viszonylatában 8,1% volt a kárbiztosítási mutató számtani átlaga, amely rendkívül alacsony. 2008-ban a legmagasabb értékeket Pest (27,8%), Fejér (21,1%) és Zala (21%) megyék mutatták, míg a legalacsonyabb ezen mutató Baranya megyében (4,5%) és Budapesten (5,30%) volt.

3.3.9. Honvédelmi kötelezettség elleni bűncselekmények

Számárányát tekintve 2008-ban a képzeletbeli dobogó első helyére került a *Honvédelmi kötelezettség elleni bűncselekményi főcsoport*, mivel ilyen bűncselekmény nem történt hazánkban. Tekintettel arra, hogy a területiség ezen kategóriánál kevésbé érvényesül, így a továbbiakban ezzel a bűncselekményi főcsoporttal nem foglalkozom.

3.3.10. Erőszakos és garázda jellegű bűncselekmények

Az erőszakos és garázda jellegű bűncselekmények a „kriminalitás gerincét” jelentik, tekintettel a közbiztonság megítélésére gyakorolt hatására és a fokozott

²⁹ A 2000-es, 2007-es és 2008-as évek értékeit csökkenti az a dekriminalizációs lépés, melynek következtében 5000-ról 10.000 Ft-ra, illetve 10.000-ról 20.000 Ft-ra nőtt a bűncselekményi értékhatár. (1999. évi CXX törvény 7§. Hatályos 2000. március 1-jétől; 2007. évi XXVII. törvény 5.§ (2) bek. Hatályos 2007. június 1-től.)

médiaérdeklődésre (Nagy L. T. 2008). Megfigyelhető egyes bűncselekményeknél a fiatalok nagy száma, amely főként a rablásnál és a garázdaságnál jelentkezik (Szócs Á. 2000). Szócs Árpád (2000) tanulmányában megemlíti, hogy a 60-as években ez a bűncselekménytípus még főként a falusi településekre volt jellemző, azonban 1990-91-ben 70%-ban már a városokhoz kötődött. Véleményem szerint az erőszakos bűncselekmények ilyen irányú növekedésében nagyban közrejátszott az a tény is, hogy a falvak népességmegtartó erejének csökkenése következtében jelentős elvándorlás volt a városok irányába, másrészt pedig adminisztratív módon jelentősen megnőtt a városok száma.

A rendszerváltozást követően jelentősen csökkent a főcsoport aránya (1970-1980-as évek 10-13%), annak ellenére, hogy esetszámai számottevően növekedtek. Ez azért következhetett be, mert a többi főcsoport jelentősebb növekedést mutatott, ezáltal az erőszakos bűnözés veszített a részesedéséből (Nagy L. T. 2008). A főcsoport bűncselekményei a vizsgált időszakban esetszám tekintetében viszonylagos stabilitást mutattak (29.144–33.364), melynek átlagos részesedése 7,29% volt. A főcsoport esetszámainak kb. 2/3-át a testi sértések és a garázdaságok adják. A legtöbb erőszakos és garázda jellegű deliktum gyakoriság alapján Sz.-Sz.-B. (529,6), Hajdú-Bihar (487,5), B.-A.-Z. (414,7) Fejér (527,565) és Jász-Nagykun-Szolnok (413,827) megyékben vált ismertté (2008); a legkevesebb bűncselekményt Békés (171,0), Pest (174,0) és Zala (213,9) megyékben követték el. A jelentős gyakorisági eltérések hátterében részben a konfliktus kezelésének történelmileg átöröklődött eltérő hagyományai állnak, illetve megfigyelhető, hogy az erőszakos bűnözés gyakran kisebbségi csoportokhoz kötődik (hazánk esetében a cigánysághoz, mely az első négy megyében háromnál országos átlag feletti) (Kerecsi K. 1996 után Tóth A. 2007) (11. térkép).

3.3.11. Közterületen elkövetett bűncselekmények

Az emberek szubjektív biztonságérzetére az erőszakos cselekmények mellett a *közterületen elkövetett bűncselekmények* vannak legnagyobb hatással, melynek abszolút értékei jelentősen csökkentek (2000: 143.225, 2008: 120.700). Részesedésében nincs ilyen jelentős a változás, sőt gyakorlatilag stagnálás figyelhető meg, mely 29-31% között ingadozik (a 2000-2008 évek átlaga 30,0%). 100.000 főre számítva a legtöbb bűncselekményt közterületen 2008-ban Budapesten (2229,8), Somogy megyében (1194,4) és Fejér megyében (1183,0) követték el; legkevésbé volt fertőzött a főcsoport deliktumai által Békés (644,9), Zala (824,5) és Tolna megye (830,0) (12. térkép).

3.3.12. A szervezeten elkövetett bűncselekmények

A *szervezett bűnözés* vizsgálata bűnözésföldrajzi aspektusból több ok miatt is nehézségbe ütközik; részben ezen ügyek természete miatt számos kriminálstatisztikai adat nem publikus, másrészt pedig egy-egy nagyobb horderejű

ügy nyomozása, majd ügyészségi és bírói szakba jutása olykor több évet is igénybe vesz, így az sokszor csak évek múltán jelentkezik a kriminálstatisztikában.

A szervezeten elkövetett bűncselekmények esetszámai nagy szórást mutatnak (594-8365), azonban ez a relatíve kis bűncselekményi értékek miatt nem jelent jelentős aránybeli változást (részesedésének átlaga: 0,56%). A 2000-2008-as évek között abszolút értékek tekintetében kimagaslik a főváros, Pest, Sz.-Sz.-B. és Győr-Moson-Sopron megye. Két utóbbi megye főként a határral kapcsolatos deliktumok miatt rendelkezik átlagon felüli esetszámmal (*SZSZBMRFK 2005*).

3.3.13. Büntettek és vétségek

A bűncselekmények kategorizálásánál szintén egyfajta csoportosítási mód a büntettre³⁰, illetve vétségre történő felosztás. Mindkét kategória vonatkozásában megállapítható, hogy esetszámváltozásai követik a bűncselekmények számának változását, úgy terjedelemben, mint dinamikában (a vizsgált időszakban csupán a 2006-2007 éveknél volt ettől eltérés). A 2000-2008 közötti intervallumban az ismertté vált bűncselekmények 41,89%-a volt büntett, amelynél tendenciaként figyelhető meg, hogy erős ingadozásokkal ugyan, de csökken az arányuk.

3.4. A bűnözés személyi oldala

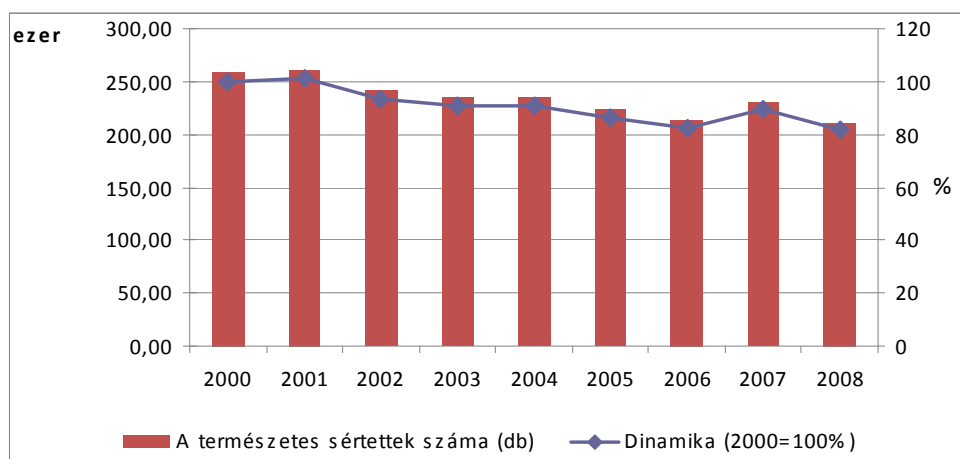
3.4.1. Sértetti oldal

3.4.1.1. Az ismertté vált sértettek terjedelme, dinamikája és tendenciája

A sértetteken belül megkülönböztünk természetes és jogi személyeket. A kriminálgeográfia módszereivel a természetes személyek vizsgálatára nyílik lehetőség, akik a sértettek nagyobb hányadát, kb. ¾-ét képviselik (2008: 77,14%)³¹. A sértettek vizsgálatával foglalkozó tudományág (viktimológia=áldozattan) előrehaladtával több kutató is „a bűnözés alapjellemezői közé” sorolja a sértetti oldalt, bár az nyilvánvaló, hogy a sértettek nem mindegyike természetes személy, így e kategorizálással az ezzel foglalkozó szakemberek közül többen nem értenek egyet (*Parádi J. 1996*). Jelen dolgozat a természetes személy sértettekkel foglalkozik, mely a nagyobbik felét jelenti a sértetteknek.

³⁰ Btk. 11.§ (1) A bűncselekmény büntett vagy vétség. (2) Büntett az a szándékosan elkövetett bűncselekmény, amelyre a törvény két évi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetés kiszabását rendeli el. Minden más bűncselekmény vétség.

³¹ A sértettek száma az alábbi ENYÜBS sértetti kategóriákat tartalmazza: 1. természetes személyek (211 455 fő) (magyar és külföldi sértettek), 2. ismeretlen természetes személyek (19 989 fő), 3. ismert szervezet (66 526 db), 4. ismeretlen szervezet (2071 db).



4. ábra: Az ismertté vált természetes személy sértettek és a bűncselekmények száma és dinamikája Magyarországon (2000-2008) (2000 = 100%)
Adatbázis: ERÜBS

Abszolút értelemben a sértett természetes személyek száma 211.455 és 261.861 között ingadozott (átlag: 234.915), amely szoros korrelációban van a bűncselekmények számának változásával, azonban nem feltétlenül követi a dinamika ezen változást. Ez főként annak tudható be, hogy a sértettek lehetnek jogi személyek is (Tóth A. 2007). A sértett személyek száma a maximumát 2001-ben érte el (261.861), amikor a bűncselekmények száma is kulminált; minimuma pedig 2008-ban következett be (211.455). Az ismertté vált természetes személy sértettek számának tendenciája követi az ismertté vált bűncselekmények országos trendjét (csökkenő), amely 2000 és 2004 között gyakorlatilag megegyezett. A 2005-2008 közötti időszakban a bázisévhez viszonyított dinamikája viszont erőteljesebb (dinamikusabban csökken), mint az ismertté vált bűncselekményeké (4. ábra).

3.4.1.2. A 100.000 főre jutó ismertté vált sértettek

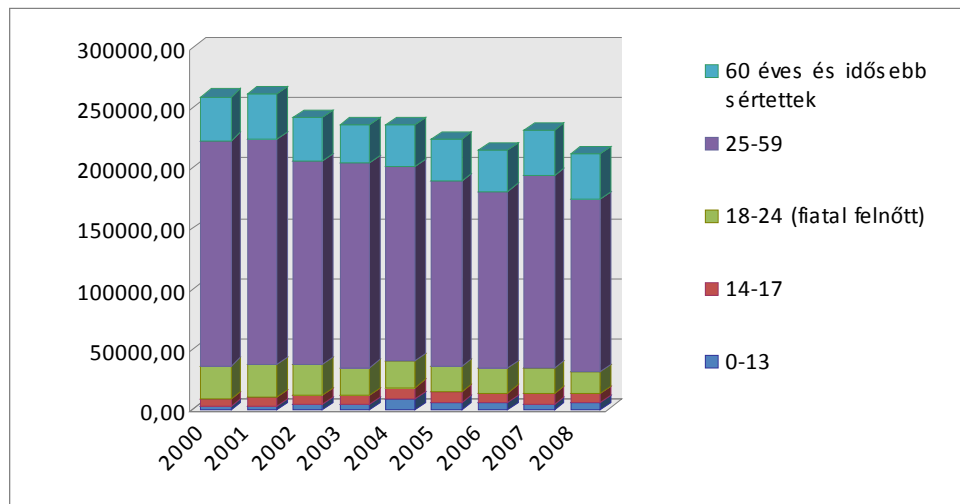
Országos szinten 2001-től kezdődően csökkent a **100.000 lakosra jutó sértettek száma**, mely a vizsgált évtized legkisebb értékét 2008-ban érte el (2105,0 fő). Ez a 2001-es év értékeihez képest mintegy 20%-os csökkenés (A 2000-2008 évek átlaga 2324 fő/év.). A leginkább érintett terület a főváros, ahol az országos átlag több, mint 1,5-szerese a sértettek száma (2008: országos átlag-2105,0, Bp.-3324). A képzeletbeli „fekete ranglista” 2. helyén Somogy megye áll (2008: 2389) (a Balaton déli partja következtében), amely jóval alacsonyabb értékeket mutat, mint Budapest, azonban lényegesen magasabbakat, mint a 3. helyen lévő és az azt követő megyék. Gyakoriság alapján a legkedvezőbb helyzetben évek óta Vas, Békés, Tolna és Győr-Moson-Sopron megyék vannak (13. térkép).

3.4.1.3. A sértett természetes személyek strukturális jellemzői

Az áldozatokat (természetes személy sértetteket) számos szempont alapján lehet vizsgálni. A leggyakrabban alkalmazott kategóriák az **életkor**, a **nem**, az **állampolgárság** és a **bűncselekményi főcsoportok szerinti besorolás**.

•Életkor alapján:

A vizsgált időszakban rendkívüli módon megnőtt **gyermekkorú (14 év alatti) sértettek száma** (2000: 2929; 2008: 5877). A 2000 és 2008 évek között a gyermekkorú sértettek száma 100,65%-kal növekedett (2000: 1,13%, 2005: 2,52%, 2008: 2,78% /átlag: 2,07%/). Ez részben magyarázható azzal is, hogy valóban több hagyományos értelemben vett bűncselekményt valósítanak meg sérelmükre, másrészt pedig a világháló mind szélesebb körű terjedésével egyre több gyermekkorú válik sértetté³² (5. ábra).



5. ábra: A sértetti korcsoportok strukturájának változása 2000 és 2008 között (%), Adatbázis: ERÜBS

³² A gyermekkorú sértettek sérelmére a világhálót felhasználva elsősorban a *tiltott pornográf felvétellel visszaélés* (Btk. 195/A.§) bűncselekményét valósítják meg, mely deliktumtípusnál, amennyiben az elkövető felderítésre kerül, úgy a számítógépén lévő – orvos szakértő által megállapított – összes, a 14. életévét be nem töltött gyermek külön sértettnek számít. Számos alkalommal a nagykorú személyről készült képet utólagos eljárással alakítják úgy át, hogy az kiskorúnak tűnjön; ilyen esetekben nagy nehézségekbe ütközik a valós életkor megállapítása (Peszleg T. 2000).

A **fiatalkorú sértettek**nél megfigyelhető az a trend, hogy egyre több a fiatalkorúak által, a fiatalkorúak, illetve a gyermekkorúak sérelmére elkövetett bűncselekmény. Százalékos arányuk átlagosan 3,46% volt, mely a 2004-2008 közötti időszakban volt átlag feletti, azt megelőzően pedig átlag alatti, ami mutatja a fentiekben említett trend irányát. A **fiatal felnőttek** aránya az ismertté vált természetes személy sértettek közül 9,66% volt, akiknél úgy a sértettek száma, mint az aránya csökkent a vizsgált időszakban. A **25-59 éves korosztályra** hasonló megállapítások tehetők, mint a fiatal felnőtteknél, akik átlagosan 69,69%-kal részesedtek a sértettek közül. Neuralgikus pontot jelentenek a sértetti körben az **idősek sérelmére elkövetett bűncselekmények** (60 éves és idősebb sértettek), amelyek száma országos szinten egy enyhe emelkedést mutat. Számuk 31.550 és 37.883 fő között ingadozott. A sértettek átlagosan 15,12%-a volt időskorú, akiknek száma részben azért mutat növekvő tendenciát, mivel a társadalom öregszik.

•Nem alapján:

A férfi sértettek számának jelentős számú csökkenése figyelhető meg; a 2000 évi mintegy 170.000-es érték 2008-ra 134.086-ra mérséklődött. Ezen abszolút értékbeli csökkenés a bűncselekmények számának mérséklődésével hozható összefüggésbe. Nominálisan a fővárosban, Pest, B.-A.-Z. és Hajdú-Bihar megyékben van a legtöbb férfi sértett, melyet utóbbi két megyében főként a magas személy elleni bűncselekményi értékek eredményeztek (Tóth A. 2007). A 2000-2008 közötti időszakban a férfiak aránya a sértettek közül átlagosan 64,0% volt. A női sértettek száma abszolút értelemben kisebb ingadozást mutat, számuk 77.369 és 91.004 között ingadozott.

•Állampolgárság alapján:

A külföldi sértettek számának meghatározása rendkívül problematikus, mivel esetükben jelentős látenciával számolhatunk. Ennek okát a kutatók részben abban látják, hogy legtöbbjük csak a súlyos deliktumok bekövetkeztével él feljelentéssel (Michalkó G. 1996), és főként azon bűncselekmények vonatkozásában, melyekben a biztosító a feljelentés megtételéhez köti a kár megtérítését (Déry P. 2005). Ennek ellenére is kijelenthetjük, hogy csekély az esélye annak, hogy egy külföldi ország polgára sértetté váljon hazánkban.

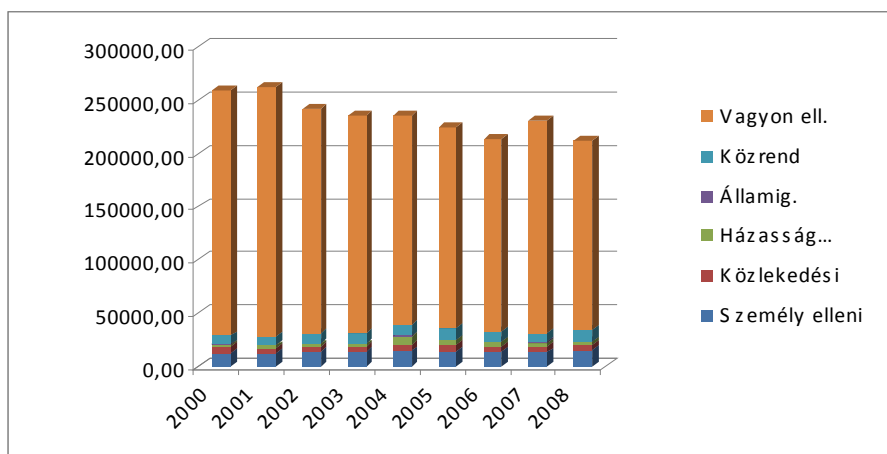
A külföldi állampolgárságú sértettek száma az elmúlt évtizedben mintegy 5000 fővel csökkent (2000: 13.066, 2008: 7390), arányuk pedig az 1991-2002 közötti 4-6%-ról (Tóth A. 2007) 3-4%-ra mérséklődött. Abszolút értelemben a legtöbb külföldi a fővárosban válik sértetté (2008: 42,46%), amely tulajdonképpen törvényszerűnek mondható, mivel hazánkban ez a legfőbb turisztikai desztinációja. Hasonló okokkal magyarázható a viszonylag magas Pest és Somogy megyei érték is (2008 – Pest megye /8,43%/, Somogy megye /8,63%/). A külföldiek sérelmére megvalósított bűncselekmények zömmel vagyon elleni deliktumok, elsősorban lopások (pl. zseblopás) és gépkocsival összefüggésbe hozható bűncselekmények. Az ún. *gazdag nyugati turisták* a legveszélyeztetettebbek, mivel részint ők hoznak

magukkal jelentős értéket képviselő tárgyakat, másrészt pedig ők azok, akik kevésbé vannak felkészülve ilyen jellegű támadásokra (Michalkó G. 2002).

Az ismertté vált természetes személy külföldi állampolgárságú sértettek nemzetiségi megoszlása az alábbiak szerint alakult: Legnagyobb arányban a német (21,23%), a román (18,19%) és az osztrák állampolgárok váltak sértetté (8,57%), amely országok polgárai együttesen mintegy felét adják a külföldi sértetteknek. Három százalék feletti részesedése volt továbbá a holland (4,17%), a szlovák (4,05%) és az angol (3,29%) állampolgároknak (2008).

•A sértettek természetes személyek bűncselekményi főcsoportok szerinti struktúrája alapján:

A sértettek **bűncselekményi főcsoportonkénti bontásában** az alábbi megállapítások tehetők: A nemzetközi trendnek megfelelően a **vagyon elleni bűncselekmények** dominálnak. A sértettek abszolút száma alapján – a 2007-es év kivételével – a tendencia csökkenő, mely a 2000-es év értékéhez képest 2008-ra 2,02%-kal csökkent, a 2000-2008 évek között pedig átlagosan 85,92% volt (6. ábra). A **személy elleni bűncselekmények sértettjeinek** részesedése a 2008-as év kivételével viszonylagos stabilitást mutat, ahol a sértettek aránya 5,96% volt. A **közrend elleni bűncselekmények sértettjei** 2008-ban érték el legmagasabb értéküket és arányukat (10.384 fő, 4,91%), amely mintegy 1%-kal magasabb részesedést eredményezett, mint a vizsgált időszak átlaga (3,99%), a **közlekedési bűncselekmények sértettjei** pedig átlagosan 2,38%-os részesedést értek el. A **házasság, család és nemi erkölcs elleni bűncselekmények sértettjei** 1,37%-al, míg az **államigazgatás, igazságszolgáltatás és a közelet tisztasága elleni bűncselekmények sértettjei** 0,37%-al részesedtek az összsértetti létszámból.



6. ábra Az ismertté vált természetes személy sértettek bűncselekményi főcsoportok szerinti strukturális változása (2000-2008) (%)

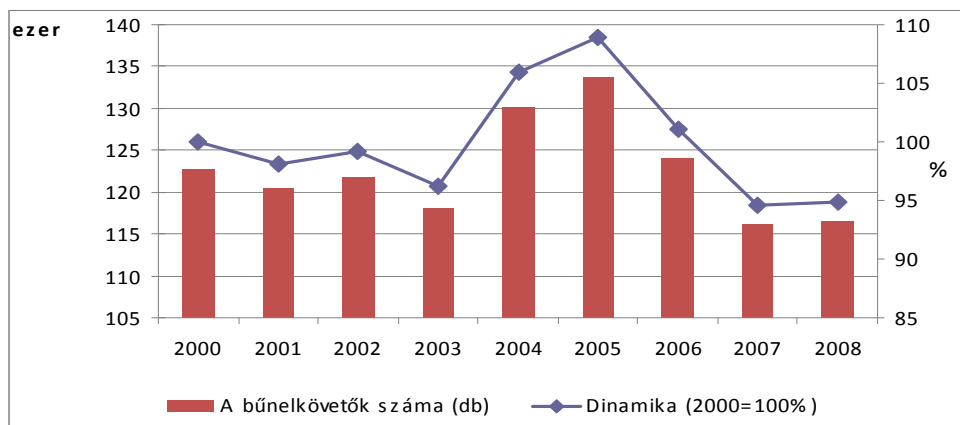
Adatbázis: ERÜBS

3.4.2. Az elkövetői oldal

3.4.2.1. Az ismertté vált bűnelkövetők terjedelme, dinamikája és tendenciája

A bűncselekmények számának növekedése mellett mindenképp figyelemreméltó az elkövetők számának terjedelmi változása is (1970: 84.863, 2008: 124.007), amely feltétlenül mutatja azt a kutatók által már bizonyított tény, hogy a diktatúrák idején kevesebb az ún. *köztörvényes bűnözők* száma. A fenti megállapítást igazolja, hogy 1989 és 1990 között a bűnelkövetők száma 26,2%-al emelkedett (Tauber I. 2003). Az 1980-as évek vége felé megnövekedett bűnelkövetői létszám napjainkra stabilizálódni látszik, és az elmúlt mintegy másfél évtizedben mutatkozó néhány ezer fős ingadozástól eltekintve stabilnak mondható; a vizsgált intervallumban számuk 118.030 és 133.621 fő között ingadozott (ettől csupán az 1998-as „fekete év” 140.064 fős értéke tér el). Abszolút értelemben a legtöbb bűnelkövetőt a főváros adja, ahol 2008-ban a tettesek 13,91%-a realizálódott. A ranglista 2. és 3. helyén évek óta Pest megye (11.387 fő) és B.-A.-Z. (11.011 fő) megyék állnak. Ez utóbbi adatai rendkívül elszomorítóak, hisz 2008-ban a fővároshoz képest 67,91%-a volt az ismertté vált bűnelkövetők száma, míg lakossága Budapest lakosságának csak 58,31%-a.

A bűnelkövetők terjedelmének a bázisévhez történő viszonyítása alapján megállapítható, hogy abban két hároméves ciklus figyelhető meg (2001-2003, 2004-2006), melyek egyike csökkenő, a másik pedig emelkedő. Tendenciáját tekintve 2005-től kezdődően csökkenő (2008-ban egy statisztikai szempontból elhanyagolható 423 fős emelkedés volt csupán), dinamikájának iránya pedig a 2004-2006 közötti évek kivételével hasonlóságot mutat az ismertté vált bűncselekményekével, azonban annak dinamikája erőteljesebb (7. ábra).



7. ábra: Az ismertté vált bűnelkövetők számának és dinamikájának alakulása Magyarországon (2000-2008) (2000=100%), Adatbázis: ERÜBS

3.4.2.2. A 100.000 főre jutó ismertté vált bűnelkövetők

2008-ban az országos átlag 1160,6 fő volt, vagyis 100.000 személyből 1161 fő vált bűnelkövetővé. Ezen mérőszám a 2000-2008 közötti időszakban jelentős ingadozást nem mutatott (1163,8-1325,2) (átlag: 1216 fő), tehát országos szinten nem változott jelentősen a bűnelkövetők száma. A gyakorisági mutatók alapján az első két megye rendszerint Sz.-Sz.-B. (2008: 1665,0) és B.-A.-Z. megye volt (1550,8). A legkevesebb bűnelkövetőt 2008-ban Zala (899,3), Vas (938,9) és Pest (952,1) megyékben regisztrálták. Már Tóth Antal (2007) is megállapította, hogy a legtöbb bűnelkövető az ország gazdaságilag legelmaradottabb területeiről származik. Ez az általam vizsgált időszakban sem változott (14. térkép).

3.4.2.3. Az ismertté vált bűnelkövetők szerkezetének jellemzői

• Nemek alapján:

A férfi bűnelkövetők magasán felülreprezentáltak, ők a vizsgált időszakban az ismertté vált bűnelkövetők 83,68-86,64%-át adták (átlag: 85,09%). A nők kriminalitása jóval alacsonyabb, bár arányuk folyamatosan növekszik (*ORFK 2006*) (1995: 10,5 %, 2008: 15,75%). A jelenlegi tendencia továbbra is növekvő, mely érték a vizsgált időszak alatt mintegy 2%-kal nőtt (2000: 13,67%, 2008: 15,75%). A fent említetteket igazolja a 100.000 főre eső női bűnelkövetők számának változása, vagyis a 2002-ben számított 163,5-ös gyakorisági mutató (*Tóth A. 2007*) 2008-ra 11%-kal, 181,8-ra növekedett. A legtöbb női bűnelkövető Sz.-Sz.-B. (277,57), B.-A.-Z. (227,72) és H.-B. megyékben (220,48) vált ismertté (2008). Egy 1996-ban végzett kutatás, mely a jogerősen elítélt női bűnözőket vizsgálta, rámutat arra, hogy eltérő a két nem bűncselekményi struktúrája, így átlag alatti a nők részvétele többek között a személy elleni és a közlekedési főcsoportokban, viszont jelentős számú női bűnelkövető válik ismertté a gazdasági, a közrend elleni stb. főcsoportok deliktumainál (*Kövér Á. 1998*).

• Állampolgárság alapján:

Az átlagember vélekedése a külföldi bűnelkövetők nagyságáról jóval meghaladja a valós adatokat (*Póczik Sz. 1999/a*). Az országhatárok megnyitása óta nem nőtt jelentősen az ismertté vált külföldi bűnelkövetők száma, s a rendszerváltozást követően arányuk tartósan 3,5-5,5% környékén mozog (a 2000-2008 évek átlaga 5505 fő/év). Az eddigi tapasztalatok alapján valószínűsíthető, hogy Romániának a Schengeni Egyezményhez történő csatlakozásával nem fog jelentősen növekedni sem hazánkban, sem pedig a kérdéses határszakaszon a bűncselekmények száma, sőt, akár egyes deliktumok száma csökkenhet is. Ezt támasztják alá Sallai János kutatásai is, aki Németország vonatkozásában végzett ilyen irányú vizsgálatokat (*Sallai J. 2004* után *Mátyás Sz. 2006*).

Megyei bontásban a legtöbb külföldi bűnelkövető a 2001-2007 évek között a Győr-Moson-Sopron Megyei Rfk. illetékességi területén lett felderítve, akik

döntő többségükben határral kapcsolatos bűncselekményt követtek el. A fenti időszakban az országos érték 21-41%-a Győr-Moson-Sopron megyében vált ismertté, amely 2008-ban jelentősen lecsökkent, s mintegy 1/3-ára esett vissza (323). Amíg Gy.-M.-S. megyéből főként távozni szeretnének a zömmel illegálisan hazánkban tartózkodó külföldiek, addig Sz.-Sz.-B. megyébe Ukrajna és Románia felől érkeznek határsértők, ahol 2008-ban 437 fő vált ismertté. Csongrád megye vonatkozásában hasonló megállapítások tehetők, mint Sz.-Sz.-B. megyénél, vagyis itt is az országba bejutni szándékozók növelik meg a bűnelkövetők számát.

Az ismertté vált külföldi bűnelkövetők főként közrend elleni (2008: 29%), kisebb súlyú vagyon elleni (aránya kevesebb mint 20%) és közlekedési bűncselekményeket (2008: 16,4%) követnek el (*IRM 2010*). Ezen személyek legnagyobb arányban a szomszédos országokból érkeznek, akiknek több, mint 1/3-a román (35,57%), közel 10%-uk ukrán (9,96%) és szerb (9,27%) állampolgár volt. 3 % feletti értékekkel jelentkeztek az osztrák (3,58%), a német (4,08%), a szlovák (4,55%), a kínai (3,16%) és a vietnámi (4,33%) állampolgárok (2008).

•Előélet alapján:

A visszaeső bűnözők kapcsán említést érdemel az a kriminológiai tény, hogy aki egyszer már követett el bűncselekményt, nagyobb esélye van arra, hogy legközelebb ismét megszegje a törvényt (*Vigh J. 1998*). Ezzel a problémával foglalkozik az *ún. stigmatizációs irányzat* (labelling theory), amelynek követői szintén azt vallják, hogy ha valaki egyszer bűncselekményt követ el, akkor ezáltal olyan stigmákat kap, melyeket egy életen keresztül viselnie kell (*Becker, H. 1963*).³³

A hazánkban ismertté vált bűnelkövetőknek mintegy 35%-a évről-évre olyan személy, akiknek korábban már akadt dolguk a rendőrséggel, vagyis **büntetett előéletűnek** számítanak. Ezen személyek aránya a vizsgált időszakban 30,28-39,08% között ingadozott, átlagos részesedésük 36,13% volt. 2005 és 2008 között számuk 27,5%-kal csökkent, mely 2008-as érték (35.297) egyben a vizsgált időszak minimumértéke is (részesedés 2000→2008: 38,72%→ 30,28%). A bűnelkövetők halmazán belül megkülönböztethetünk további kategóriákat, így vannak **visszaesők, különös visszaesők és többszörösen visszaesők**.³⁴

2008-ban az ismertté vált bűnelkövetők 3,59%-a visszaeső (4187), 2,0%-a (2336) különös visszaeső, 3,39%-a (3958) pedig többszörös visszaesőnek minősült.

³³ Becker, H. 1963: *Outsiders: Study in Sociology of Deviance*. New York, Free Press

³⁴ Btk. 137.§ 14. **visszaeső** a szándékos bűncselekmény elkövetője, ha korábban szándékos bűncselekmény miatt végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték, és a büntetés kitöltésétől vagy végrehajthatósága megszűnésétől az újabb bűncselekmény elkövetéséig három év még nem telt el. Btk. 137.§ 15. **különös visszaeső** az a visszaeső, aki mindkét alkalommal ugyanolyan vagy hasonló jellegű bűncselekményt követ el. Btk. 137.§ 16. **többszörös visszaeső** az, akit a szándékos bűncselekmény elkövetését megelőzően visszaesőként végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték, és az utolsó büntetés kitöltésétől vagy végrehajthatóságának megszűnésétől a szabadságvesztéssel fenyegetett újabb bűncselekménye elkövetéséig három év nem telt el.

(Más megközelítésből vizsgálva, 2008-ban az ismertté vált bűnelkövetők 8,99%-a számított visszaesőnek, akiknek 39,95%-a volt *visszaeső bűnelkövető*, 22,29%-a *különös visszaeső*, 37,76%-a pedig *többszörös visszaeső*.)

Gyakoriság alapján Sz.-Sz.-B. (591,4), B.-A.-Z. (509,28), Nógrád (474,35), Jász-Nagykun-Szolnok (472,7) és Heves megyékből (445,60) került ki a legtöbb büntetett előéletű terhelt, a legkevesebbet pedig Vas (177,95), Békés (210,80) és Fejér megyékben (225,63) regisztrálták (2008). Általánosságban kijelentjük, hogy szoros korreláció figyelhető meg egy adott terület gazdasági fejlettsége és a büntetett előéletű bűnelkövetők gyakorisága között, vagyis az alacsonyabb fejlettségi szinten lévő megyékben akár többszöröse is lehet a büntetett előéletű bűnelkövetők aránya, mint az országos átlag (15. térkép).

•Korcsoportok szerint:

A törvényekkel szembeütköző személyek zömmel a fiatalabb korosztályokból kerülnek ki, így a 15-35 év közötti korosztály az, amely magasan felülreprezentált a bűnelkövetők között. A büntethetőség alsó határa 14 év, mely életév alatt gyakorlatilag büntetlenül lehet megszegni a törvényt.³⁵

A fiatalkorú bűnelkövetők „utánpótlását” biztosító **gyermekkorú elkövetők** főként vagyoni deliktumokat valósítanak meg. Rájuk az alkalmosság és a kezdetleges végrehajtási mód jellemző (*Orell F. J. 1995*). A gyermekkorú elkövetők száma a vizsgált időszakban 3500 fő körül volt, mely a 4000-es lélektani határt nem lépte át, bár feltétlenül meg kell említeni azt, hogy ezen korcsoportnál jelentős látenciával számolhatunk (*Herczog M.-Gyurkó Sz. 2007*). Kimagasló gyakorisági értékekkel rendelkezik Heves (69,74), Nógrád (69,46), B.-A.-Z. (63,98), Sz.-Sz.-B. (59,54), Hajdú-Bihar (58,84) és J.-N.-Sz. megye (54,86) (2008). A leginkább és legkevésbé érintett megyék (Bp.: 14,51; Pest: 16,90; Békés: 20,18; Gy.-M.-S.: 20,25) gyakorisági értékei között 4-5-szörös különbség is megfigyelhető, amely egyértelműen mutatja a hátrányos helyzet és a gyermekkorúak (illetve a fiatalkorúak) bűnözésének kapcsolatát (16. térkép).

A **fiatalkorúak** a társadalmi és gazdasági változásokra előbb és érzékenyebben reagálnak, mint a felnőttek. Hazánkban már a 70-es években megfigyelhető volt a fiatalkorúak nagyobb kriminalitása, mely előrevetítette a várható tendenciákat (*Vígh J. 1998*). Az országban a vizsgálat alá vont időszakban 11-12.000 között volt a fiatalkorú bűnelkövetők száma, mely érték gyakorlatilag évek óta stabilnak tekinthető. A korcsoport 2008-ban az ismertté vált bűnelkövetők 9,81%-át adta (11.438 fő) (az állandó népességből való részesedésük 3,63% /2008/). 1997-ig bár csökkenő volt a korcsoport aránya, de még 10% feletti

³⁵ Ezen korhatár megfelel az ún. európai normának, így a legtöbb európai országban a 14. életév a büntethetőség alsó határa, azonban ettől az egyes országok jelentősen eltérhetnek. A büntethetőség alsó korhatára Írországban a 7. életév, az Egyesült Királyságban a 10. év, Belgiumban a 16. év, Észak-Karolinában (USA) pedig a 6. év (*Csemáné Váradi E. 2008*).

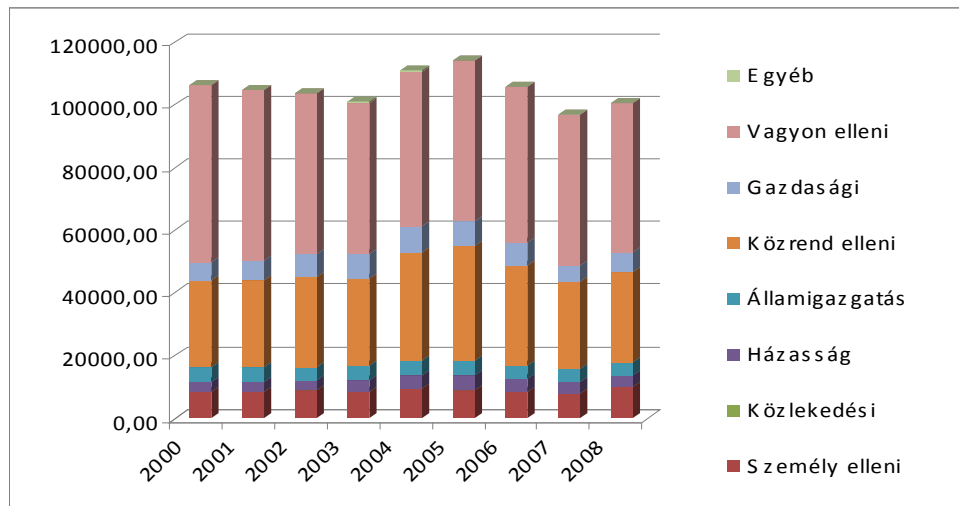
értékeket mutatott, 1998-tól kezdődően azonban már egyre érezhetőbbé vált a fiatalabb korosztály számának csökkenése, s arányuk 10% alá csökkent (ORFK 2006). A „ranglista” első helyét felváltva vezeti Budapest és B.-A.-Z. megye, melyeket Pest megye követ. A kérdéssel foglalkozó szakemberek ennek okát elsősorban a B.-A.-Z. megyét sújtó átlag feletti munkanélküliségben és az ebből fakadó szegénységben látják, mely legjobban a megye cigányságát érinti. Statisztikai adat nincs rá, azonban számos forrás adatait elemezve kijelenthető, hogy a fiatalkorú bűnelkövetők mintegy 50%-a cigány származású (Ligeti K. 2008, Verébné S. B. 2006). Gyakoriság alapján 2008-ban a legtöbb fiatalkorú bűnelkövetőt B.-A.-Z. (198,55), Sz.-Sz.-B. (183,71) és Nógrád megyékben (170,80), míg a legkevesebbet a fővárosban (70,96) és Pest megyében (74,64) regisztrálták (17. térkép).

A **18-24 év közöttiek („fiatal felnőttek”) az egyik a „legaktívabb” korcsoport**, akik a bűnelkövetők 20-25%-át adják, számuk pedig 25-30.000 körül ingadozik. Aktivitásukat jelzi, hogy az ország népességéből mindössze 3,63%-kal részesednek. A **25-59 év közötti felnőtt korcsoportnál** a bűnelkövetőkből való részesedési arány 66,12% (77.081 fő) (2008). A KSH adatbázisából nem volt elérhető adat az ország népességéből való részesedésre vonatkozólag, azonban jóval kiegyenlítettebb a két részesedési arány, mint a fent említett korcsoportnál. A **60 éves és idősebb korosztálynál** szintén jelentős eltérés található a népességből és az ismertté vált bűnelkövetőkből való részesedésnél, azonban ez a korosztály létszamarányán alul válik bűnelkövetővé. Részesedésük az ismertté vált bűnelkövetők közül 2-3%, míg a népességből való arányuk 21,94% (2008) (KSH).

Említést érdemel azonban az a tény, hogy a társadalom elöregedése következtében egyre több a 60 évesnél idősebb személy, így nyilvánvalóan a nagy számok törvénye alapján egyre több idős személy válik majd hazánkban is bűnelkövetővé. Egyes nyugat-európai és amerikai kriminológusok egyenesen egy új bűnözési hullámtól tartanak, és az idős személyek növekvő kriminalitási aktivizálódásával számolnak (Molnár J. 1991).

•Bűncselekményi főcsoportok szerint:

A bűnelkövetők legnagyobb arányban a **vagyon elleni főcsoportból** részesedtek, mely 2000-2008 között 41,33% volt (8. ábra). A rablások elkövetőinek kapcsán a 80-as években az OKKRI kutatása alapján vált ismertté, hogy a deliktum elkövetőinek 62%-ban cigány származású (Rózsa J-Münnich I. 1986 után Csalay A.-Sziki L. 1991). Ezt az eredményt igazolja Csalay Andás és Sziki Lajos kutatása is, akik azt állapították meg, hogy a 100.000 főre eső rablások száma a cigányságnál (azoknál a cigányoknál, akik hátrányos helyzetben élnek) 135 fő, míg a hasonló társadalmi nívón élő magyaroknál 90 fő volt (Csalay A.-Sziki L. 1991). Saját kutatási eredményem alapján megerősíthetem a fent megállapítottakat, így Hajdú-Bihar megyében ezen mutató 2010-ben 59,26% volt.



8. ábra: Az ismertté vált bűnelkövetők főcsoportonkénti megoszlása (2000-2008) (%), Adatbázis: ERÜBS

A **közrend elleni** főcsoport átlagosan a bűnelkövetők 24,54%-át adta, akik 2008-ban abszolút értékben legnagyobb számban a fővárosban (4134 fő), B.-A.-Z. (2956 fő) és Sz.-Sz.-B. (2376 fő) megyékben voltak. Az utóbbi két megye népességszáma ezen kategóriában sem indokolná a jelentős számú elkövetőt, így ez ebben az esetben is az említett megyék átlagon aluli szegénységével magyarázható. A harmadik legjelentősebb elkövetői kör a **személy elleni bűncselekményt elkövetők** halmaza, mely átlagosan 7,23%-át adta a bűnelkövetőknek. Megyei bontásban rendkívül elgondolkodtató a három tiszántúli megye szerepe; Hajdú-Bihar, B.-A.-Z. és Sz.-Sz.-B. megyék évek óta a főváros és Pest megyét követve (vagy ez utóbbit megelőzve) e főcsoport elkövetőit tekintve az élvonalba tartoznak. A **gazdasági bűncselekményt** elkövetők relatíve kis százalékban részesednek a bűnelkövetők közül (5,63%). A legtöbb gazdasági bűncselekményt elkövetőt a főváros „adja”, ahol e főcsoport bűnelkövetőinek 17,24%-a található (2008). A vizsgált időszak kriminálstatisztikai adatait elemezve megállapítható, hogy az elkövetők legnagyobb számban Pest, Sz.-Sz.-B. és B.-A.-Z. megyében fordulnak elő. Az ismertté vált bűnelkövetők 14,5%-át adják a **közlekedési bűncselekményeket elkövetők**, akiknek száma 16-19.000 fő között ingadozott, a maradék főcsoportok elkövetőinek aránya pedig együttesen sem éri el a 7%-ot.

•Az elkövetés helyén történő tartózkodás szerint:

Földrajzi aspektusból érdekes megállapításokra adhat lehetőséget a bűnelkövetők mobilitásának a vizsgálata, amely **az elkövetés helyén történő tartózkodás alapján** osztályozza a bűnelkövetőket. Ez alapján az ERÜBS (jelenleg: ENYÜBS) az alábbi kategóriákat különíti el: *helyi állandó lakos, utazó*

bűnelkövető, átutazó bűnelkövető, bűncselekmény elkövetése céljából érkezett, illetve elkövetés helyén tartózkodás jellege egyéb okból.

A bűnelkövetők mintegy 60%-a (2000-2008 évek átlaga: 59,43%) volt **helyi állandó lakos**, vagyis a bűncselekményeket túlnyomórészt lakóhelyükön követték el. Az **utazó bűnelkövetők** 2000-2008 között 1,84%-kal részesedtek a tettesek közül, akiknek száma 1711 és 2503 fő között ingadozott. Az **átutazó bűnelkövetők** aránya átlagosan 11,36%, számuk 12.423 és 15.594 között volt. A **bűncselekmény elkövetése céljából érkezett bűnelkövetők** vonatkozásában megállapítható, hogy részesedésük számtani átlaga a bűnelkövetők közül 13,30% volt. Mind a négy kategória tekintetében kijelenthetjük, hogy úgy esetszámai, mind százalékos részesedése alapján stabilnak mondhatók.

•Stimuláló szerek hatása a bűnelkövetőknél:

Bizonyos bűncselekménytípusoknál egyértelmű összefüggés mutatható ki az alkohol és az elkövetés gyakorisága között, mely kockázati faktorként leginkább a *közlekedési baleseteknél*, valamint az *erőszakos és garázda jellegű bűncselekményeknél* szerepel. Utóbbinál egy 1994-es felmérés szerint az elkövetők 44,6%-a volt alkoholos befolyásoltság alatt (*Lévai M. 1997*). Ezt az adatot számos kutatás megerősíti, így a főcsoport terheltjeinek mintegy fele az alkohollal összefüggésben vált bűnelkövetővé (*Vígh J. és társai 1973*). Az alkoholos befolyásoltság alatt bűnelkövetővé vált személyek száma és részesedése stabilnak mondható (számuk 21-24.000 fő között, részesedésük 17-19% között ingadozott).

A bűnelkövetőknél is megfigyelhető egy erőteljes növekedés azok körében, akik **kábítószer hatása alatt követik el a bűncselekményt**. Ez az érték 2000-ben 0,98% volt, ami a 2000-2008 évek közötti időszakban 1,58%-ra növekedett. Abszolút értékeket nézve a főváros és Pest megye dominanciája figyelhető meg; részesedésük 2008-ban 30 illetve 12% volt. A kábító hatású anyagok használata főként a fiatalok és a fiatal felnőtt korosztályokhoz kötődik (Nagy N. P. 2009). A már említett 2000-ben végzett vizsgálat megállapította, hogy a *visszaélés kábítószerrel* miatt elítéltek 86,17%-a rendelkezett legalább 8 általános iskolai végzettséggel, amely gyakorlatilag megfelel a kevéssel 90% feletti átlagos értéknek (*Vavró I. 2002*).

3.5. A bűnügyi eredményesség

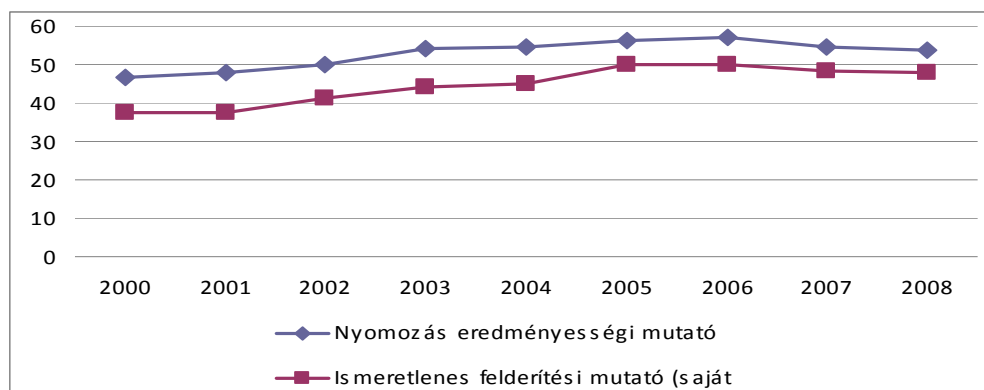
A bűnügyi munka színvonalát és eredményességét objektív számokkal és statisztikai adatokkal lehet kifejezni, melyek a *nyomozási eredményesség* (vagy nyomozási eredményességi mutató) és a *felderítési eredményesség*. A két mutató objektivitása ellenére sem fedik teljes mértékben a valóságot, így szükséges a mögötte lévő információk ismerete is, amelyek magyarázatot adnak a kiugró értékekre. (A felderítési eredményességi mutatót 2009. január 1-jétől kezdődően eltörölték, így jelenleg kizárólag a nyomozás eredményességi mutatót alkalmazzák a bűnügyi eredményesség mérésére.)

•A nyomozás-eredményesség

A nyomozás eredményességi mutató mindig magasabb értéket mutat, mint az ismeretlen tetteses felderítési mutató, mivel ez tartalmazza az ismert elkövetők ellen indult büntetőügyeket is, így ezen érték rendszerint meghaladja az ötven százalékpontot (1995: 60%). A 2000-2008-as évek viszonylatában 52,77% volt a nyomozás eredményességi mutató, amely összességében jónak mondható. A köztudatban és a statisztikai adatok alapján is a bűnügyi szempontból fertőzött területeken, Sz.-Sz.-B. (2008: 62,60%), B.-A.-Z. (57,70%) és Hajdú-Bihar (70,7%) megyékben hosszabb idősort elemezve kimagasló a nyomozás-eredményességi mutató. Mint az az ismeretlen tetteses felderítési mutató kapcsán említésre került, Budapest, Pest és Somogy megyékben számos olyan bűncselekménytípus található, melyek nyomozása során igen nehéz az elkövető kézrekerítése, így ezen közigazgatási területek a fővárossal kibővített megyei rangsor utolsó helyeit foglalják el (2008: Pest-44%, Bp.-44,9, Somogy-47,5%) (9. ábra).

•A felderítési eredményesség

Az ismeretlen tetteses felderítési mutató (a későbbiekben: ITE) vonatkozásában megállapítható, hogy javult a felderítettség. A vizsgált időszak ITE felderítési mutatója 44,71%, mely 1999-ben mindössze 36,9% volt. A legeredményesebb, több éven keresztül magas felderítettséget produkáló megyék Hajdú-Bihar, B.-A.-Z., Nógrád, Békés és Bács-Kiskun, ahol ezen mutató nem ritkán a 60%-ot is meghaladta. A legrosszabb a helyzet e tekintetben a fővárosban (2008: 38,5%), Pest (2008: 38,0%) és Somogy (2008:46,40%) megyékben. Elgondolkodtató, hogy vajon mi lehet az oka annak, hogy az ország egyes megyéi között ilyen nagy különbség van a bűnügyi munka eredményessége között. A válasz elsősorban a különféle bűncselekménytípusok és elkövetési módok közötti különbség mibenlétében keresendő.



9. ábra: A nyomozás eredményességi és az ismeretlen tetteses felderítési mutató Magyarországon (2000-2008) (%), Adatbázis: ERÜBS

4. A regionális központok bűnügyi helyzetének elemzése és összehasonlítása a főbb kriminálstatisztikai mutatók alapján

4.1. A régióközpontok személyügyi mutatószámainak összehasonlító elemzése

A vizsgált rendőrkapitányságok személyügyi és kriminálstatisztikai adatainak együttes elemzését követően az alábbi megállapítások tehetők: Mind az öt kapitányságnál megfigyelhető volt (mely egyébként sajnos országos tendencia), hogy az állománytábla szerinti hivatásos rendőrök száma nem egyezik meg a tényleges hivatásos rendőrök számával, mivel az állománytábla megalkotását követően rögtön zárolásra kerül néhány tízfőnyi hivatásos státusz. Az alábbi értékek számításánál így az állománytábla szerinti hivatásos rendőri létszám helyett a tényleges rendőri létszámot vettem figyelembe. A tényleges rendőri létszámnál is számításba kell azonban venni azt, hogy a hivatásos beosztások között is van számos olyan munkakör, ahol nem végeznek effektív rendőri munkát, így az számított értékek minden esetben a valóságnál kedvezőbb képet mutatnak.

Az országos adatokat mindenképp torzítja az a tény, hogy a tényleges rendőrök számára vonatkozó pontos adat nem volt beszerezhető. Így az a több mint ezer hivatásos rendőr javítja a számított értékeket, akik tartós távollétben, illetve rendelkezési állományban voltak, továbbá országos szinten magasabb a konkrét bűnüldöző munkát nem végző hivatásos állomány aránya (pl. minisztériumokban dolgozók, külszolgálatot teljesítők stb.), akik szintén növelik a hivatásos állomány számát.

Az **egy rendőrrre jutó lakosok száma** alapján a legkedvezőbb helyzetben a Miskolci Rk. van, ahol 478,17 lakosra jut egy rendőr, azonban e kedvező érték nem mutatkozik meg a 100.000 főre eső gyakorisági értéknél. Szintén kedvezőnek ítéhető a szegedi mutató (526,65), amely közel azonos a debrecenivel, ahol 548,67 lakosra jut egy rendőr. Pécsen ugyan ez az érték 576,65, a Győri Rk.-on pedig a legrosszabb (638,16), ahol ennek ellenére a vizsgált régióközpontok között a legkevesebb volt a 100.000 főre eső bűncselekmények száma (3. táblázat).

Gyakran kerül számításra a 100.000 lakosra jutó rendőrök száma, mely tulajdonképpen a fenti mutató egy másik lehetséges, fordított elgondolás alapján történő számítása. Ezt közkeletű nevén – akárcsak az egy rendőrrre jutó lakosok számát – *rendőrsűrűségnek* is nevezik. A 100.000 főre eső gyakorisági értékek számítása során az alábbi eredmények születtek: Miskolci Rk.: 209,13; Szegedi Rk.: 189,88; Debreceni Rk.: 182,26; Pécsi Rk.: 173,42; Győri Rk.: 156,7.

Mind az öt kapitányság esetében elmondható, hogy az országos értékektől kedvezőtlenebb mutatókkal rendelkeznek, mivel országos szinten az egy rendőrrre jutó lakosok száma 292,53; a 100.000 lakosra jutó rendőrök száma pedig 341,85.

Az **egy rendőrre jutó bűncselekmények száma** esetén egymáshoz igen közel álló értékek figyelhetők meg, melyek kapitánysági szinten az országos mutató mintegy kétszeresét teszik ki (12,3). Egy rendőrre vetítve a legkevesebb bűncselekmény Szegeden vált ismertté (21,79), melyet a Miskolci Rk. (23,58), a Győri Rk. (24,0) és a Debreceni Rk. követ (24,04). Utóbbi kapitányságok között statisztikai szempontból gyakorlatilag elhanyagolható a differencia, a Pécsi Rk. értékei (29,8) viszont jóval magasabbak a többi kapitányságénál, melyet a 100 ezer főre jutó magas bűncselekmények száma is mutat.

A csapaterő-koncentrálnálhatóság és a védhetőség szempontjából rendkívül kritikus pont az **egy rendőrre jutó terület nagysága**, mely az illetékességi terület nagysága és a rendőrök számának hányadosaként számítható ki (3/A). Ezen mutató alapján a miskolci rendőrök vannak a legnehezebb helyzetben, ahol egy rendőrnek 16,37 km² területet kell felügyelnie. A Győri Rk. illetékességi területének nagysága alapján számított mutató 4,14 km², mely a vizsgált régióközpontok között a 2. legnagyobb, ennek ellenére 100 ezer főre vetítve itt követik el a legkevesebb bűncselekményt. A többi rk. esetében az illetékességi terület nagysága között nincsenek éles különbségek, közel azonos értékek születtek (Pécsi Rk.: 1,63 km², Debreceni Rk.: 1,95 km²; Szegedi Rk.: 2,84 km²). Az országos mutatóval történő összehasonlítás alapján megállapítható (2,71 km²), hogy az utóbb említett három kapitányság értékeivel közel azonos a Magyarország területére számított érték.

	Népességszám (az ill. terület lakosságával együtt)(2008)	Egy rendőrre jutó lakosok száma (2008) ³⁶	Egy rendőrre jutó bcs.-ek száma (2003-2008) ³⁷
Debrecen	229 344	548,67	24,04 ³⁸
Győr	213 784	638,16	24,0
Miskolc	254 384	478,17	23,58
Szeged	232 251	526,65	21,79 ³⁹
Pécs	182 220	576,65	29,8
Magyarország	10 030 975	292,53	12,3

3. táblázat: A régióközpontok főbb személyügyi mutatószámai

Adatbázis: <http://crimestat.b-m.hu>, évértékelő jelentések, KSH

³⁶ Az adott rendőrkapitányság tényleges hivatásos állományú tagjainak száma alapján került számításra az érték.

³⁷ Az aránytalanságok tompítása végett a 2003-2008-as évek bűncselekményeinek számtani átlaga szerepel, a hivatásos rendőrök számánál viszont csak a 2008-as év értékei, mivel számos kapitányság esetében nem volt lehetséges minden év értékének a beszerzése.

³⁸ Debrecen vonatkozásában a 2005-ös és 2008-as évek tisztított bűncselekményi értékkel lettek számolva.

³⁹ Szeged esetében a 2003-as év tisztított bűncselekményi értékkel került számításra.

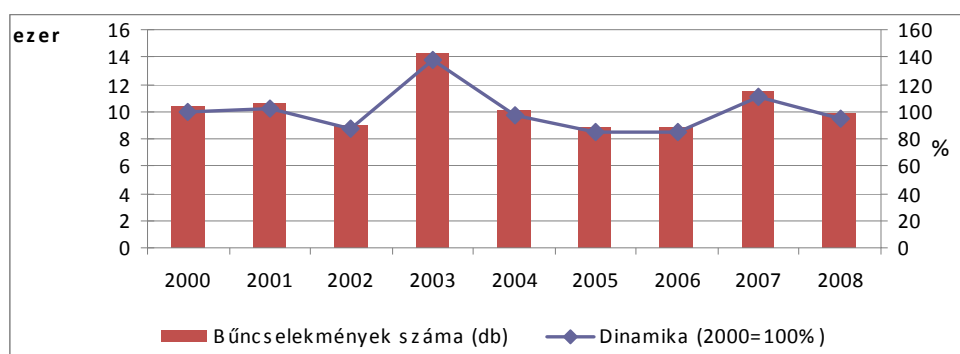
	Rendőrök száma (2008)	Illetékességi terület nagysága (2008) (km2)	1 rendőrré jutó terület nagysága km2-ben	100 e. lakosra jutó rendőrök száma (2008)
Debrecen	418	815	1,95	182,26
Győr	335	1388	4,14	156,70
Miskolc	532	8708	16,37	209,13
Szeged	441	1253	2,84	189,88
Pécs	316	515	1,63	173,42
Mo.	34 291	93027	2,71	341,85

3/A. táblázat: A régióközpontok főbb személyügyi mutatószámai

Adatbázis: <http://crimestat.b-m.hu>, évértékelő jelentések, KSH

4.2. A bűncselekmények terjedelme, dinamikája és tendenciája

A Szegedi Rendőrkapitányságon az ismertté vált bűncselekmények száma – amennyiben a 2003-as évet tisztított bűncselekményi értékkel számoljuk (14.229→8686) – 8686 és 11.414 db között ingadozott.⁴⁰ A bűncselekmények számának tendenciájában élesen kirajzolódó trend nem fedezhető fel, dinamikájában – a 2003-as évet 8686 db-os esetszámmal számolva – a 2000-2006 közötti időszakban megfigyelhetők az országos dinamikával való egyezések.

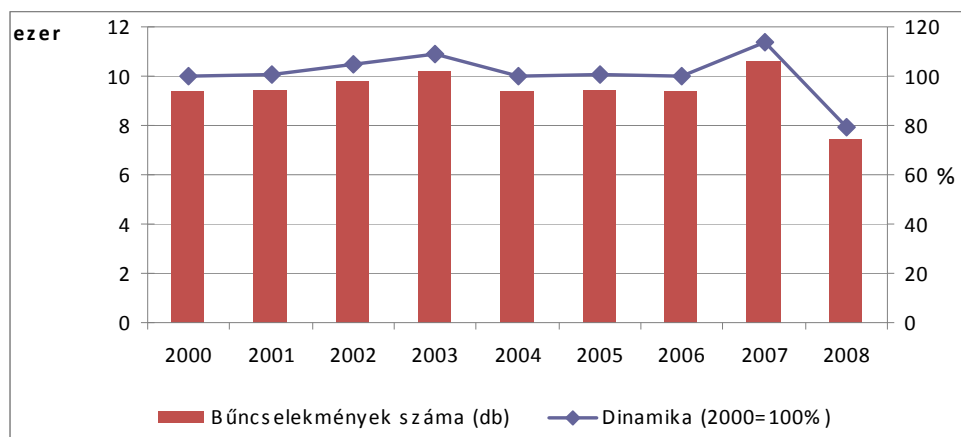


10. ábra: A bűncselekmények számának alakulása és a dinamika a Szegedi Rendőrkapitányságon (2000-2008), Adatbázis: <http://crimestat.b-m.hu>

Az ügyforgalmi statisztika adatai szerint a Pécsi Rendőrkapitányságon a vizsgált időszakban 7422 és 10.650 között volt a bűncselekmények száma, melyek számtani átlaga 9453,2 db/év. Az értékelt időszakban a 2003-as és 2007-es évek értékei emelkednek ki, amikor 10 ezer fölé került a bűncselekmények száma (2003:

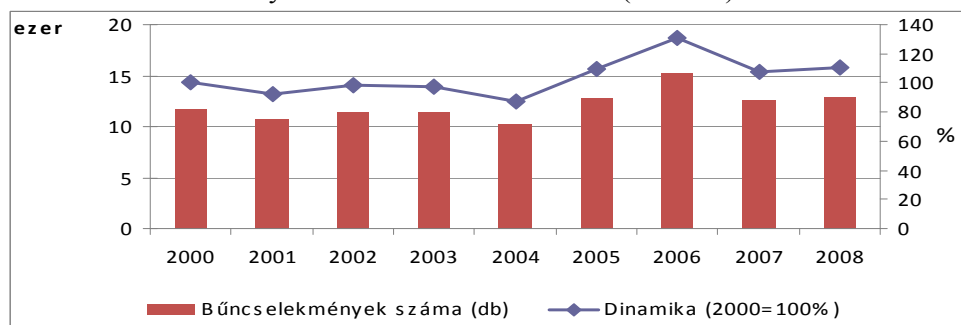
⁴⁰ „A 2003. évi „magas” számot az 1998. év előtt elkövetett, ún. CB-Bróker ügy produkálta, amely 5.544 rb-i sikkasztást eredményezett. A jelzett ügyet nem számítva, a 2003. évi adatok 8686 ismertté vált bűncselekményt, és 3826 db, 100.000 lakosra jutó bűncselekményt mutatnak” (Zéltay L. 2007).

10.221, 2007: 10.650). Az országos és a pécsi bűncselekmények számának tendenciájában és dinamikájában előjelében markáns eltérések figyelhetők meg; a városi értékeknél a bázisévhez képest a dinamika kisebb törésekkel ugyan, de 2007-ig folyamatosan növekvő, amely országos viszonylatban 2002 és 2008 között csökkenő volt (11., 15., 16. és 17. ábra).



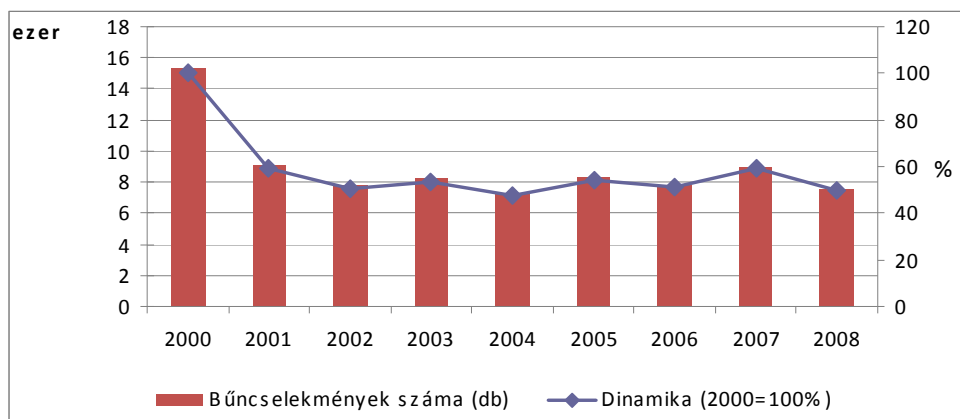
11. ábra: A bűncselekmények számának alakulása és a dinamika a Pécsi Rendőrkapitányságon (2000-2008), Adatbázis: <http://crimestat.b-m.hu>

A Miskolci Rk. deliktumainak terjedelmi elemzését követően kijelenthető, hogy a bűncselekmények számának erőteljes ingadozása következtében a trendre vonatkozó megállapítások nem tehetők. A bázisévhez viszonyítva megfigyelhető, hogy 2001-2004 között kevesebb, 2005-2008 között pedig azt meghaladó bűncselekményi értékek realizálódtak. A Miskolci Rk. bűncselekményi értékeinek tendenciája 2002-2004 között megegyezett az országossal, mely a bázisévhez viszonyítva csökkenő volt; a csökkenés dinamikája az országos értékeknél a 2002-2003-as években nagyobb volt. Ezt követően a bűnügyi trend megfordult, s előjelet váltva a bűncselekmények száma emelkedni kezdett (12. ábra).



12. ábra: A bűncselekmények számának alakulása és a dinamika a Miskolci Rendőrkapitányságon (2000-2008), Adatbázis: <http://crimestat.b-m.hu>

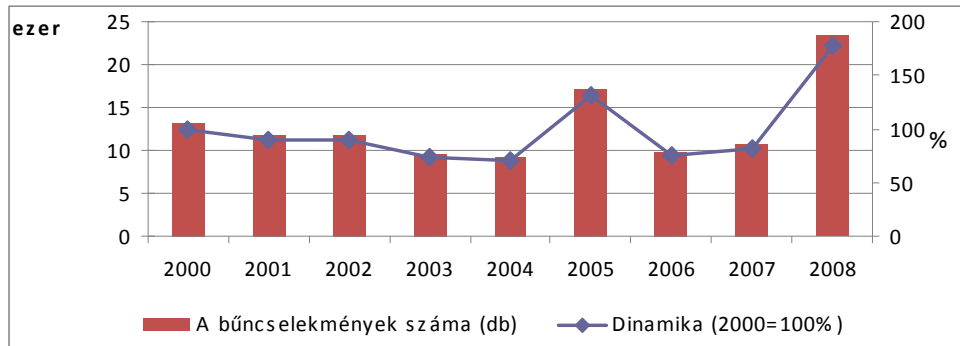
Az ismertté vált bűncselekmények száma a **Győri Rendőrkapitányság** illetékességi területén 7269 és 15.312 között ingadozott. A 2000-2008 évek bűncselekményeinek számtani átlaga 8933,22 db/év, melytől szignifikánsan negatív irányban a 2000-es év 15.312 db-os esetszáma mozdult el.⁴¹ A bűncselekményi érték ingadozása igen hektikus, 2001-től kezdődően szinuszgörbeszerű mozgást mutat. A Győri Rk. bűncselekményi értékeinél, tekintettel a bázisév kiugró értékére (15.312 db), a 2000-es évhez viszonyítva jelentős területi különbségek figyelhetők meg. A bűncselekmények számának szinuszgörbe szerinti évenkénti változása a tendenciára és dinamikára vonatkozó következtetések levonását nem teszi lehetővé (13. ábra).



13. ábra: A bűncselekmények számának alakulása és a dinamika a Győri Rendőrkapitányságon (2000-2008), Adatbázis: <http://crimestat.b-m.hu>

A **Debreceni Rk.** viszonylatában vizsgált kilenc év bűncselekményi átlaga 12.981,44 db, mely a 2005-ös és 2008-as évek következtében nem a reális bűnügyi-operatív helyzetet mutatja. A kriminálstatisztikai adatok elemzését követően megállapítható, hogy a 2002-2004, illetve a 2006-2007-es években a dinamika megegyezik az országossal, annak csak mértékében figyelhető meg különbség (a debreceni értékek dinamikája erőteljesebb). Az ismertté vált bűncselekmények számának tendenciája 2000-2004 között csökkenő volt, ezt követően igen hektikusan ingadozott, így a későbbi trendre vonatkozó megállapítások nem tehetők, bár a tisztított értékek alapján 10-11.000 db-os bűncselekményi értékek realizálódása prognosztizálható (14. ábra).

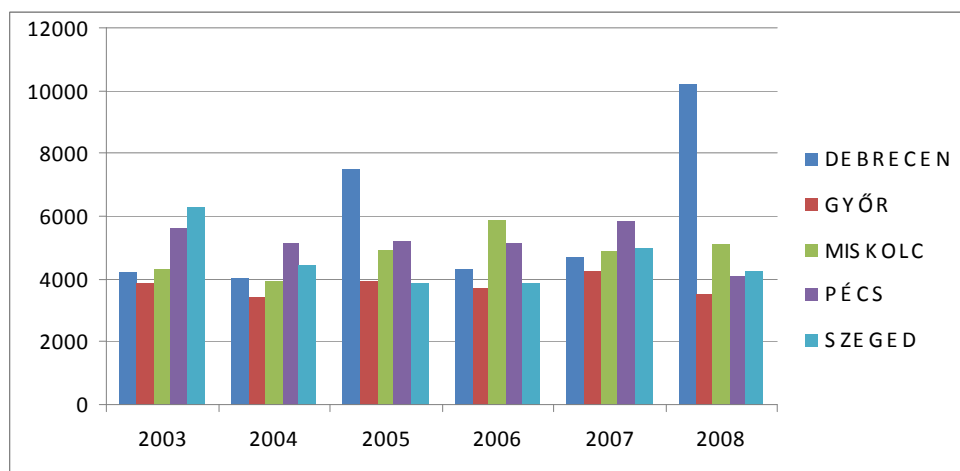
⁴¹ A 2000-es év (és az azt megelőző két év) átlag feletti bűncselekményi értékét a visszaélés okirattal bűncselekmény mintegy 3500 db-os esetszáma okozta, amely egy olyan „B” lap számítási mód következménye, melyet a kérdéses időben csak kevés rk.-on alkalmaztak, tekintettel arra, hogy az a bűncselekmények terjedelmének jelentős növekedéséhez vezet (Szabó György r. alezredes bűnügyi osztályvezető szóbeli közlése alapján /2010/).



14. ábra: A bűncselekmények számának alakulása és a dinamika a Debreceni Rendőrkapitányságon (2000-2008), Adatbázis: <http://crimestat.b-m.hu>

4.3. A bűnözési fertőzöttség

A 100.000 lakosra jutó bűncselekmények számának elemzése során megállapítható, hogy az öt vizsgált kapitányság gyakorisági mutatói közül négy az országos érték felett található, ami egyértelműen a nagyvárosi „mivolt” egyik negatív következménye (18. ábra).



18. ábra: A 100.000 főre jutó bűncselekmények számának alakulása a régióközpontokban (2003-2008), Adatbázis: <http://crimestat.b-m.hu>

A 2003-2008 évek gyakoriságának számtani átlaga országos szinten 4178,38, melytől pozitív irányban – mintegy 10%-kal – mindössze a Győri Rk. értékei térnek el (3793,79). Amennyiben a debreceni adatsornál a 2005-ös és 2008-as éveket tisztított bűncselekményi értékkel számoljuk, úgy az országos értéktől való negatív eltérés mindössze 5% (4394,73), ellenkező esetben 39,6% (5833,05),

mellyel a vizsgált régióközpontok között az ötödik helyre szorul a számított gyakorisági mutató alapján. Kedvezőnek nevezhetők a Szegedi Rk. értékei, melynek a már más kapitányságnál alkalmazott tisztított értékkel számított eredménye 4201,22, mely mindössze 0,5%-kal haladja csak meg az országos értéket. Az ERÜBS szerinti kriminálstatisztikai adatokból számított gyakorisági mutató alapján szintén kedvezőnek ítélnénk a szegedi bűnügyi helyzetet (4608,24), mely a vizsgált városok között továbbra is a második helyet biztosítja számára. A média által gyakran „fekete városként” emlegetett Miskolcon 100.000 főre vetítve 4847,83 db bűncselekményt követtek el a fenti időintervallumban, ahol az országos átlagtól 16%-kal magasabb a számított mutató. Amennyiben a kedvezőbb számítási módú debreceni értékeket vesszük figyelembe, úgy a régióközpontok közül Pécsét követték el a lakosság számarányhoz képest a legtöbb bűncselekményt, 5192,18-ot, mely az országos értéktől 24%-kal magasabb.

4.4. Az ismertté vált bűncselekmények struktúrájának változása

A bűncselekményi struktúra vizsgálatát – a régióközpontok és az országos adatok vonatkozásban egyaránt – a 2003-2008 közötti évek bűncselekményi értékeinek adatai alapján végeztem el, az objektív összehasonlíthatóság érdekében pedig a 100.000 főre eső gyakorisági értékeket számoltam (19. ábra).

•Vagyon elleni bűncselekmények:

A bűncselekmények Btk. fejezetei szerinti bontásában, a *vagyon elleni bűncselekmények* kategóriájában egyedül a Győri Rendőrkapitányság gyakorisági értékei voltak az országos átlag alatt (országos átlag: 2660,50; Győr: 2528,75). A Miskolci, a Szegedi és a Pécsi Rendőrkapitányság értékei 3000 környékén voltak, amelyek között szignifikáns különbség nem volt megfigyelhető (Miskolc: 2972,46; Szeged: 3086,97; Pécs: 3116,41). A debreceni kimagasló értékek magyarázatra szorulnak (3876,48), mivel nem a valós bűnügyi helyzetet jelzik. A rendkívül magas érték egy – a majd a későbbiekben részletesen elemzett – 2005-ben elkövetett 4280 rb. *szertől- és szomszédos jogok megsértése* illetve egy, 2008-ban ismertté vált 11.940 rb. csalás következménye. Amennyiben tisztított bűncselekményi értékekkel számolunk, úgy a vizsgált időszak gyakorisági mutatója 2696,16 db/évre csökken, így már a második helyre kerülne a hajdúsági megyeszékhely. A kedvező győri értékek, úgy érzem, nem szorulnak különösebb magyarázatra, a miskolci értékek viszont előzetes várakozásomtól eltérően rendkívül kedvezőek, a vizsgált régióközpontok között a második legkevesebb vagyon elleni bűncselekmény realizálódott a városban. Ezen értékek különösen annak a ténynek az ismeretében érdekesek, hogy a városban és környékén köztudottan magas a megélhetési bűnözés aránya, vagyis jelentős a kisebb súlyú lopások és betöréses lopások száma (*Pásztor A. 2007, 2008, 2009*).

A **lopás** bűncselekménynél az országos gyakorisági érték alatt található a debreceni és a győri mutató (országos: 1319,01; Debrecen: 1288,48; Győr:

1250,21), amelyek 2,32%, illetve 5,22%-kal kedvezőbbek az országos átlagnál. A lakosság számarányához képest a leginkább fertőzött Pécs városa (1428,83), ahol 100.000 főre vetítve több mint 100 db lopással történik több egy év alatt, mint az országos átlag; a harmadik és negyedik helyen pedig Szeged (1333,49) és Miskolc (1403,3) városa található.

Nagyságrendekkel kisebb esetszámokkal és gyakorisági értékekkel jelentkezik a **zsebtolvajlás**, mely által a legkevésbé a Győri Rendőrkapitányság illetékességi területén élők voltak érintve. Itt 2,5-szer kisebb volt az esélye annak, hogy ezen bűncselekménytípus áldozatává válik valaki, mintha Pécsen élt volna (Győr: 39,77; Pécs: 103,16). A szegedi értékek kevéssel az országos átlag felett (országos átlag: 63,04; Szeged: 67,16), a debreceni és a miskolci mutatók viszont jelentősen felette voltak (Debrecen: 89,81; Miskolc: 96,28). Ezen deliktum elkövetése igen gyakran cigány személyekhez köthető, akik közül többen külföldről érkeznek hazánkba. Ezt véleményem szerint az a tény is alátámasztja, hogy a vizsgált öt város közül a rendőrkapitányságok illetékességi terület nélküli területén Miskolcon és Pécsen a legmagasabb az etnikum aránya. A Pécsi Rk. esetében feltétlenül meg kell említeni, hogy a vizsgált hat év alatt mintegy 60%-kal csökkent a zsebtolvajlások száma (265→93). Esetszám tekintetében a maximum és a minimum értékét a kérdéses időszak első és utolsó évében érte el.

A **betöréses lopásoknak** – az országos gyakorisági mutatót figyelembe véve – mindössze 54,85%-a realizálódik a Szegedi Rendőrkapitányságon, ahol 100.000 főre mindössze 233,72 db deliktum esett (országos átlag: 426,08). Ezen bűncselekmény tipikusan a megélhetési bűnözés kategóriájába tartozik, amely főként a hétvégi házak és melléképületek feltörésében ölt testet. Megelőzése rendőri szempontból rendkívül nehéz, különösen a téli hónapokban, amikor a hétvégi házak tulajdonosai nem tartózkodnak az ingatlanokban. A szegedi mellett országos átlag alatti értékekkel rendelkezik Győr (245,55); Debrecen, Miskolc és Pécs vonatkozásában pedig a gyakorisági mutató jóval átlag fölötti (Debrecen: 523,45; Miskolc: 611,95; Pécs: 526,54). Szignifikáns korreláció mutatható ki a betöréses lopások száma és az egy rendőrré jutó terület nagysága között, mely mutató a vizsgált kapitányságok között a Miskolci Rk.-on a legnagyobb.

Pécs kivételével mindegyik városban az országos átlag alatt volt a **lakásbetörések** gyakorisága, ahol 18,07%-kal haladta meg a gyakorisági mutató az országos értéket (országos átlag: 180,57; Pécs: 213,21) (lakosság szám arányosan Pécsen 2,5-szer gyakrabban következtek el lakásbetörést, mint Győrben.). Debrecenben és Miskolcon az országos átlag körül alakult a mutató (Debrecen: 177,02; Miskolc: 150,62), míg Győrött és Szegeden csak mintegy fele vált ismertté a bűncselekménytípusnak (Győr: 87,42; Szeged: 91,90). A Pécsen elkövetett lakásbetörések zöme a város keleti részében lévő családi házas övezetre koncentrálódik, ahol jelentős az idős és egyedülálló emberek aránya, s gyakoriak az éjszaka elkövetett sorozat jellegű betörések (Korontos Z. 2009). A Pécsi Rk. felderítési eredményessége a lakásbetörések nyomozásában országos viszonylatban is kimagasló, mely 2006-ban 37,1% volt (Cserép A. 2007, 2008).

Mind az öt régióközponttal kapcsolatban megállapítható, hogy a vizsgált hat esztendő értékét alapul véve az országos középérték felett volt a csalások száma (országos átlag: 292,357). A debreceni gyakorisági mutató kapcsán feltétlenül megszeretném jegyezni, hogy amennyiben a 2008-as esztendőt tisztított értékekkel számoljuk, akkor a 100.000 főre eső csalások gyakoriságának értéke 376,24 db. Ez alapján gyakoriság szempontjából Debrecenben a második legkevesebb csalást követték el. Amennyiben a bűnügyi ügyforgalmi statisztika adatait vesszük figyelembe, úgy a városban az országos átlag négyszerese a csalások gyakorisági mutatója (Debrecen: 1243,93). A második legnagyobb gyakorisággal a Győri Rk. rendelkezett (510,75), melyet a számított mutató alapján a Pécsi (438,06), a Szegedi (425,85) és a Miskolci Rk. (378,64) követett. A relatíve magas pécsi értékekhez nagyban hozzájárultak a 2006-ban kezdődő *ún. feltöltőkártyás csalások*⁴², amelyek Pécsről és környékéről kiindulva hálózta be az országot, jelentősen emelve a bűncselekmény számát. A 2007 évben jelentkező 1540 db-os esetszám 2008-ra 80%-kal visszaesett (1540→300), ezzel a bűncselekményi kategória elért egy reális helyzetet tükröző mértéket (Korontos Z. 2009).

A régióközpontok között igen jelentős eltérések találhatók a **rablások** gyakoriságában, így a legkevésbé érintett Győr és a leginkább érintett Miskolc között mintegy háromszoros különbség figyelhető meg (Győr: 17,45; Miskolc: 54,58). Szintén jelentős a debreceni és a pécsi mutató (Debrecen: 44,02; Pécs: 38,43). Ezen városok az országos átlag feletti gyakorisági értékkel rendelkeznek (országos átlag: 30,48), Szegeden viszont az országos átlagnak csak mintegy 80%-a realizálódott (Szeged: 25,22). A Miskolcon elkövetett rablásokkal kapcsolatban megállapítható, hogy azok zömét a város közterületein követik el, az illetékességi területen csak ritkán, *ad hoc* jelleggel fordulnak elő rablások, amelyek felderítési mutatója jónak minősíthető (2008: 65,8%) (Pásztor A. 2009). A város etnikai összetételének, illetve a miskolci kapitányságvezető, Pásztor Albert 2009-es nyilatkozatának ismeretében⁴³ kijelenthetjük, hogy a cigányság érintettsége igen erőteljes a bűncselekmény vonatkozásában.

Örvendetes tény, hogy a vizsgált régióközpontokban mindenhol az országos középérték alatt található a **személygépkocsi-lopások** száma, s a gyakorisági mutató még a legmagasabb értékeket mutató Pécsen is kevesebb, mint az országos érték fele (országos átlag: 66,76; Pécs: 28,32), amely főként azzal magyarázható, hogy a gépjárműlopások több mint 80%-át Budapesten és Pest megyében követik el. Legkevésbé érintett a bűncselekmény által Szeged (15,67),

⁴² Ezen csalástípusnál az ismeretlen személy egy telefontársaság nevében hívta fel a sértettet, hogy az állítólagos nyeremény átadása ellenében vásároljon több tízezer forint összegben telefon feltöltőkártyákat, majd azok kódjait diktálja be a hívónak. Természetesen az ígért nyeremény nem létezett, a feltöltőkártyák egységeit pedig a csaló használta fel vagy értékesítette (Cserép A. 2007).

⁴³ Pásztor Albert miskolci kapitányságvezető 2009. január 30-án egy sajtótájékoztatón úgy nyilatkozott, hogy a két hónap alatt elkövetett lopás- és rablássorozatok elkövetői mind cigány származásúak voltak (<http://www.hirszerzo.hu>).

ahol az országos átlag kevesebb, mint ¼-e realizálódott. Ezt követi Miskolc (19,22), Győr (21,42) és Debrecen (26,31), mely városokban az ingadozás egymáshoz viszonyított mértéke egy 10%-os sáv szélességen belül marad.

•Gazdasági bűncselekmények:

A gazdasági bűncselekmények mind az öt városban nagyobb gyakorisággal fordultak elő, mint az országos középérték (159,56). A főcsoport gyakorisági mutatója a legmagasabb Szegeden volt (297,79), ahol a gazdasági deliktumok mintegy kétszeres értékkel jelentkeztek. 200 feletti gyakorisággal rendelkezik Pécs (242,28), Miskolc (232,79) és Debrecen (221,92), 100.000 főre vetítve pedig Győrben vált ismertté a legkevesebb gazdasági bűncselekmény (179,92).

A legnagyobb esetszámú gazdasági bűncselekmény az **adó- és társadalombiztosítási csalás**, amelynél Debrecen és Győr viszonylatában több mint kétszeres a gyakorisági különbség (Debrecen: 65,2; Győr: 30,67). A többi vizsgált régióközpont esetében pedig az alábbi értékek születtek: Szeged 58,0, Pécs 49,88, Miskolc 39,06.

A **pénzhamisítás** büntettnél az egyes városok között igen szignifikáns különbségek láthatók. Országos átlag (22,07) alatti értékkel Győr (21,65), középérték közeli értékkel pedig Debrecen rendelkezik (23,48); 100.000 főre számolva Miskolc és Pécs gyakorisági értékei pedig 39,87, illetve 33,41 voltak. A leginkább figyelemre méltó a szegedi 71,1-es gyakorisági mutató, amely az országos átlag és a győri érték több mint háromszorosa. Az átlagon felüli szegedi érték nem egy kiugró év esetszámainak következménye, hanem elsősorban a 2005-2008-as évek sokszor 200 feletti bűncselekményi értékeinek eredménye.

•Közrend elleni bűncselekmények:

A közrend elleni bűncselekmények országos gyakorisági értéke 773,97 volt a vizsgált időszakban, amelytől pozitív irányban Debrecen (771,08) és Győr (642,41) értékei tértek el, a szegedi adatok pedig a középérték közelében voltak (776,1). A miskolci (1029,32) és a pécsi (1088,90) gyakorisági mutatók viszont 33, illetve 41%-kal haladták meg a számított országos értéket.

A **közbizalom elleni bűncselekmények** vonatkozásában az országos értékekhez képest hasonló megállapítások tehetők, mint a főcsoport egészére vonatkozólag, amely nyilvánvalóan azzal magyarázható, hogy a főcsoport bűncselekményeinek zömét a Btk. XVI. fejezetének III. címe foglalja magában.

A főcsoport egyik legtöbb rendőri intézkedést kiváltó bűncselekménye a **garázdaság**, melynél a két szélső értéket mutató város között háromszorosa a differencia. Az országos középértéket (101,42) több mint 40%-kal haladja meg a Debreceni (144,97) és a Pécsi Rk. (143,13); a Miskolci Rk.-nál (120,15) pedig a gyakorisági mutató mintegy 20%-kal magasabb az országos átlagnál. A bűnügyi ügyforgalmi statisztika alapján a legkevesebb garázdaság a Győri (48,06) és a Szegedi (70,24) Rendőrkapitányságokon került regisztrálásra.

A deliktum egyes területeken való erőteljes koncentrálódásának okát a már korábban említett eltérő konfliktuskezelési tradíciókkal és a helyi kulturális beidegződések területenként eltérő voltával lehet összefüggésbe hozni.

A **visszaélés kábítószerrel** bűncselekmény gyakorisági értékeinél egyértelműen látszik, hogy a probléma főként a nagyvárosokban jelentkezik, a Győri Rk. kivételével mindegyik megyeszékhelyen az országos átlag (57,07) feletti értékek mutatkoznak. Az ügýtípus természetéből adódóan nincs szignifikáns különbség az egyes városok között, csupán a rendőri aktivitás mértéke, illetve sikeressége mutatkozik meg a 100.000 főre számított gyakorisági mutatókban. Pásztor Albert szerint az egyes nagyvárosok objektív összehasonlítása azért nem lehetséges, mert a látencia mértéke egyértelműen a helyi bűnüldöző szervek ezirányú bűnüldöző stratégiájától, céljától és gyakorlatától függ (Pásztor A. 2009).

•Személy elleni bűncselekmények:

A Btk. fejezetei szerinti strukturális elemzést tovább folytatva, a lakosság biztonságérzetét leginkább rontó főcsoport a *személy elleni bűncselekmények* főcsoportja, ahol szintén jelentős gyakorisági különbségek vannak a vizsgált városok között (lásd: 3.3.2. fejezet). Az országos átlagtól (179,83) a legnagyobb mértékű negatív elhajlás Debrecennél figyelhető meg, amely több, mint 50%-os (273,63), Pécsnél pedig 20%-os (214,96). A Miskolcon regisztrált személy elleni bűncselekmények gyakorisága az országos értékekkel megegyező (179,85), Győrött (157,9) és Szegeden (130,14) pedig jóval átlag alatti. A **szándékos testi sértések** döntő hatással vannak a főcsoport értékeinek alakulására, így a deliktumnál hasonló aránybeli eltolódások figyelhetők meg, mint a főcsoportnál. A 100.000 főre vetített **befejezett emberölések** száma Debrecenben és Miskolcon a legmagasabb, ahol 15 illetve 24%-kal magasabb az országos értéknél (országos: 1,77, Debrecen: 2,04, Miskolc: 2,19). A többi városnál az országos gyakorisági érték alatti mutatók kerültek regisztrálásra (Győr: 1,26; Szeged: 1,68; Pécs: 1,47).

•Az államigazgatás, igazságszolgáltatás és a közelet tisztasága elleni bűncselekmények:

Az *államigazgatás, igazságszolgáltatás és a közelet tisztasága elleni bűncselekményi főcsoportnál* a győri (40,81) és a pécsi (51,19) gyakorisági mutatók kedvezőbbek az országos átlagnál (60,12), a Miskolcon regisztráltak pedig mintegy 20%-kal magasabbak (75,65). A Debreceni (111,02) és a Szegedi Rendőrkapitányságok (125,95) illetékességi területén viszont közel kétszeres volt a gyakorisága a főcsoport bűncselekményeinek (lásd: 5.6.1. fejezet és alábbi 5 sor).

Az **embercsempészés** bűncselekménynél a rendkívül alacsony esetszámok miatt eltekintettem a 100.000 főre eső gyakorisági érték számításától. A vizsgált időszakban Szegeden a 2003-ban regisztrált 604 db-os „aktaszám” kivételével rendkívül alacsony esetszámok realizálódtak, a többi évben 2 és 21 közötti deliktummal találkozunk. A második legnagyobb esetszámot a Győri Rk.-on regisztrálták, ahol a 2003-2008 közötti időszakban 45 embercsempészéssel

kapcsolatos ügy volt. A Debreceni Rk.-on 13 ilyen típusú ügyet szignáltak, a pécsi és miskolci értékek pedig gyakorlatilag elhanyagolhatóak (2-2 db).

•A házasság, család és nemi erkölcs elleni bűncselekmények:

A *házasság, család és nemi erkölcs elleni bűncselekmények főcsoportnál* a jelentős gyakorisági eltérések mögött elsősorban olyan a világhálóval kapcsolatba hozható deliktumok állnak, amelyek olykor ezres nagyságrendű esetszámokat produkálnak, így az országos átlaghoz (129,96) viszonyított több mint 2,5-szeres debreceni érték (350,17) nem a valós bűnügyi helyzetet mutatja. Ez kisebb mértékben ugyan, de megmutatkozik a pécsi gyakorisági adatoknál is (197,94).⁴⁴

A **tartás elmulasztása** bűncselekménynél, mint az az országos értékek elemzése során megállapítást nyert, nem fedezhetők fel kriminálgeográfiai törvényszerűségek és összefüggések a bűncselekményi értékek és a földrajzi hely között. (A leginkább hátrányos helyzetű Miskolc rendelkezik a legkedvezőbb gyakorisági mutatókkal (országos: 26,16; Miskolc: 21,76), a Győri Rk. pedig a legrosszabbakkal /42,0/.) Az **erőszakos közösülés** gyakorisága alapján jóval az országos átlag (2,35) alatti értékekkel találkozunk a Győri (1,81) és a Miskolci Rendőrkapitányságokon (1,79); a debreceni (2,7), a szegedi (2,84) és a pécsi (2,94) gyakorisági mutatók viszont közel azonosak és országos átlag feletti.

•Közlekedési bűncselekmények:

A *közlekedési bűncselekmények* az országos gyakorisági értékekhez képest (213,41) kifejezetten kedvező képet mutatnak; a szegedi (139,76) és a győri (165,59) mutatók 34,51%-kal, illetve 22,41%-kal alacsonyabbak; a debreceni és a miskolci értékek pedig kevéssel vannak csak az országos átlag fölött.⁴⁵ A 100.000 főre számított közlekedési bűncselekmények száma a Pécsi Rk.-on a legmagasabb, ahol ezen mutató 278,28, ami az országos értéktől 30%-kal magasabb.

A **közúti jármű ittas vezetése** bűncselekmény gyakorisági mutatói a Pécsi Rk. értékeinek kivételével jelentősen az országos átlag alatt találhatók (országos: 133,03). A pécsi értékek 48,66%-kal haladják meg az országos mutatót (197,76), míg a 100.000 főre számított szegedi érték mindössze 66,08%-a az országos gyakorisági értéknek (87,91), vagyis a két város közötti gyakorisági különbség több mint kétszeres. A jelentős különbség okát véleményem szerint a regionális alkoholfogyasztási szokások különbségén túl az intézkedési aktivitás mértéke is jelentősen befolyásolja.⁴⁶ A bűncselekménytípus természetéből adódóan már jóval

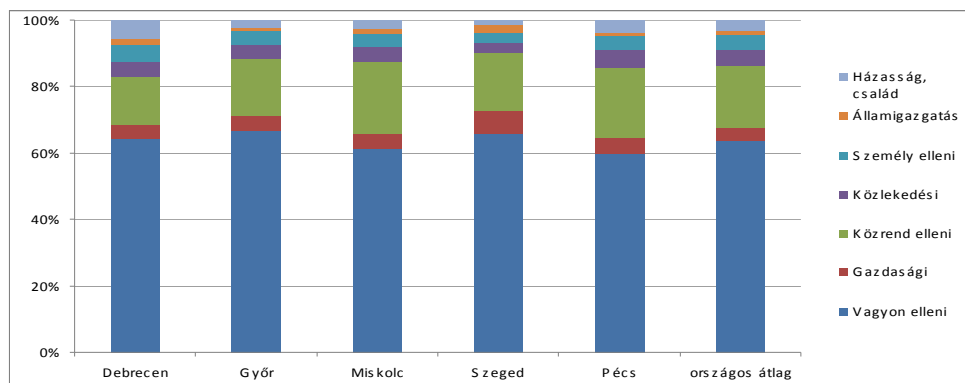
⁴⁴ A főcsoport deliktumainak száma a Pécsi Rendőrkapitányságon 2007-ben 409,6 %-kal (230→942), a *tiltott pornográf felvétellel visszaélés* bűncselekményé pedig 772,3 %-kal növekedett az említett bűncselekmény miatt (101→780) (Cserép A. 2007).

⁴⁵ A Szegedi Rendőrkapitányság illetékességi területén az országban egyedülálló módon esett vissza a személyi sérülések balesetek száma, mely 1990 és 2007 között több, mint 50%-kal csökkent (Zéltly L. 2007, 2008).

⁴⁶ Egy önbevalláson alapuló vizsgálat megállapította, hogy az *ún. nagyívó* férfiak és nők Baranya, Borsod-Abaúj-Zemplén, Fejér és Vas megyékben magasán felülreprezentáltak.

kisebbségek figyelhetők meg a **közúti baleset okozása** deliktumnál, melynél az országos átlagtól (41,33) való elhajlás a legnagyobb értéket mutató Debreceni Rk.-nál 20,59% (49,84), a legkisebb gyakoriságot mutató Szegedi Rk.-nál pedig 12,32% (36,24). Feltétlenül meg kell azonban jegyezni, hogy a jelentős népességkoncentráció okozta útleterheltség következtében a debreceni, győri és pécsi értékek mind az országos átlag felett vannak, a miskolci pedig mindössze kéttized százalékkal marad csak el tőle. A **halált okozó közúti baleset okozása** bűncselekmény az előzőekben említett deliktum két legmagasabb értékét mutató kapitányságánál a legmagasabb (Győr: 5,9; Debrecen: 5,47), amely 24%-kal, illetve 15%-kal haladja meg az országos gyakorisági értéket (4,75). A másik három kapitányságnál viszont 17-23%-kal kedvezőbb gyakorisági mutatók realizálódtak, amely különösen a Pécsi Rk. vonatkozásában meglepő: mindkét, a fentiekben elemzett mutató tekintetében jóval az országos átlag feletti értékeket mutatott.

A balesetmegelőzés szempontjából feltétlenül említést érdemel, hogy 2006-ban Győrben készült el az ország első, majd második *jelzőlámpás körgeometriás csomópontja*, amely nagyban csökkenti a közlekedési balesetek kockázatát (Holló S. 2007, 2008, Horváth Cs. 2009).



19. ábra: A bűncselekmények főcsoportonkénti megoszlása régióközpontjainkban és Magyarországon (2003-2008) (%)

Adatbázis: <http://crimestat.b-m.hu>

• Erőszakos- és garázda jellegű bűncselekmények:

Szignifikáns különbségek figyelhetők meg az *erőszakos- és garázda jellegű bűncselekmények* gyakorisági mutatói között. A 2003-2008 közötti időszak

Egy 1995-ben végzett nemzetközi kutatás (ESPAD) a 16 évesek körében végzett vizsgálatot, amelyből kiderült, hogy az absztinensek aránya Baranya, Fejér és Győr-Moson-Sopron megyékben volt a legalacsonyabb (Elekes Zs.-Paksi B.). A fentiek alapján feltételezhető, hogy egyes megyékben, részben az eltérő regionális alkohol-fogyasztási szokások következtében, magasabb a deliktum aránya, mely azonban a Győri és a Miskolci Rk. értékeinél nem jelentkezik.

átlagának számító 313,77 db/éves országos értéket 46%-kal haladja meg a debreceni (459,3), 30%-kal a pécsi (407,14), míg 17%-kal a miskolci gyakorisági mutató (365,95). A 100.000 főre számított érték a Győri Rk.-nál 30%-kal (217,63), a szegedinél pedig 23%-kal alacsonyabb (242,44), mint az országos átlag. A fenti értékek alapján megállapítható, hogy a főcsoport deliktumai által leginkább és legkevésbé érintett két város közötti gyakorisági különbség több, mint kétszeres.

• Szervezetten elkövetett bűncselekmények:

A szervezetten elkövetett bűncselekmények gyakorisága országos szinten relatíve alacsonynak mondható (15,46), azonban a csekély előfordulás ellenére is viszonylag nagy regionális különbségek figyelhetők meg. Örömmel konstataálható, hogy a vizsgált városok mindegyike az országos átlag alatti értéket mutatott, csupán a Miskolci Rk. gyakorisági mutatója haladta azt meg 0,1 százalékponttal. A legkevésbé érintett a szervezetten elkövetett bűncselekményektől a Debreceni Rk., ahol az országos átlag kevesebb mint 20%-a realizálódott (2,84).

• Közterületen elkövetett bűncselekmények:

Az állampolgárok szubjektív biztonságérzetének egyik „lakmuszpapírja” a közterületen elkövetett bűncselekmények számának és gyakoriságának alakulása. Jóval az országos átlag (1233,54) alattiak a Győri (1039,31) és a Szegedi Rk. (1150,96) mutatói, a debreceni (1285,6) és a miskolci (1288,86) értékek pedig mintegy 4%-kal magasabbak az országosnál. A legmagasabb a 100.000 főre eső közterületen elkövetett bűncselekményeknek az aránya a Pécsi Rendőrkapitányságon (1470,18), ahol a gyakorisági mutató az országos átlagnál 19%-kal, a győri értékeknél pedig 41%-kal magasabb.

• Büntettek és vétségek:

A büntettek és vétségek egymáshoz viszonyított arányának jelentős különbsége figyelhető meg a vizsgált régióközpontoknál, így a Debreceni és a Pécsi Rk. közötti különbség több mint 10%-os. (Debrecen: 45,64%; Pécs: 34,46%). A 2003-2008-as évek között országos viszonylatban 41,36% volt a büntettek aránya, vagyis az ismertté vált bűncselekmények mintegy 60%-a volt a csekélyebb tárgyi súlyú vétség. A kriminálstatisztikai adatok elemzése során megállapítást nyert, hogy – a Debreceni Rk. kivételével – mindegyik rk.-nál országos átlag alatti büntetési értékekkel találkozunk, ahol a büntettek átlagának részesedése 34,46% és 38,04% között ingadozott.⁴⁷

⁴⁷ Az aránytalanságok elkerülése érdekében a Debreceni Rk.-nál a 2005-ös és 2008-as éveket, a Szegedi Rk.-nál pedig 2003-évet tisztított bűncselekményi értékkel számoltam, a kiugró 56%-os büntetési értéke miatt.

4.5. A bűnözés személyi oldala

4.5.1. Elkövetői oldal

4.5.1.1. A 100.000 főre jutó ismertté vált bűnelkövetők

A bűnelkövetők 100.000 főre vetített száma alapján a szegedi és a győri értékek jóval az országos átlag alatt találhatók (országos átlag: 1220,58; Szeged: 922,93; Győr: 1050,83), melyek az országos mutató 75,61 illetve 86,09%-át adják. Az elkövetők gyakorisága alapján Debrecen a harmadik helyezett (1315,39), Miskolc és Pécs pedig 1400 körüli értékkel a 4. és 5. ezen mutató alapján (Miskolc: 1411,02; Pécs: 1420,13). A győri és a pécsi értékek között igen jelentős, mintegy 30%-os differencia van, melyet véleményem szerint egyértelműen az adott területen élők gazdasági helyzetével lehet összefüggésbe hozni. Meg szeretném jegyezni, hogy Szeged városában is közel azonos volt a vizsgált időszakban a vagyon elleni főcsoport bűncselekményeinek gyakorisága, azonban ott a főcsoport struktúrája másabb, bizonyos deliktumok kisebb számban fordultak elő (pl. betöréses lopás, lakásbetörés stb.), így itt jóval kevesebb bűnelkövető realizálódott.

4.5.1.2. Az ismertté vált bűnelkövetők strukturális tagozódása

• Nemek alapján:

A régióközpontok bűnelkövetőit nemi bontásban vizsgálva megállapítható, hogy a nemi struktúra stabilnak mondható, a vizsgált időszakban jelentős változás nem volt megfigyelhető egyik nem vonatkozásában sem. A férfi dominancia továbbra is döntő, mely az ismertté vált bűnelkövetők 83-84%-át, Szeged esetében pedig 81,74%-át jelentette.

• Életkor alapján:

A bűnelkövetők korszpecifikus megközelítésben történő elemzés során megállapítást nyert, hogy országos szinten, 100.000 főre vetítve a vizsgált időintervallumban az ismertté vált elkövetők közül 35,68 fő nem töltötte be a 14. életévét a bűncselekmény elkövetésekor. A debreceni és a pécsi értékek közötti különbség a statisztikai érzékelhetőség határán van, s ezek az országos középértékkel is közel azonos szinten voltak (Debrecen: 35,35; Pécs: 35,14). A **gyermekkorú elkövetők**⁴⁸ tekintetében a győri és a szegedi gyakorisági mutatók mintegy 10 fővel maradnak el az országos átlagtól (Győr: 27,05; Szeged: 25,13). Ennél a korcsoportnál a miskolci 57,64 fős érték szorul magyarázatra, mely a győri és szegedi érték több mint kétszerese, az országos átlagnál pedig több mint 60%-kal magasabb. Saját kutatásaim, illetve a külföldi és a hazai szakirodalom is szoros

⁴⁸ Az ismertté vált bűnelkövetők közül a **gyermekkorú elkövetők** százalékos megoszlása: Debrecen: 2,7%; Szeged: 2,72%; Pécs: 2,43%; Miskolc: 4,13%; Győr: 2,61%, Mo.: 2,93%.

összefüggéseket állapított meg a szegénység és a bűnözés gyakorisága között, így nyilvánvaló tény, hogy a (bűn)elkövetővé válás veszélye ezen alacsony státuszú rétegeknél jóval nagyobb. Ezt jelzi egy 2008-as felmérés is, mely megállapította, hogy a megyében 26 ezer nyilvántartott veszélyeztetett kiskorú él (*Dudás P.-Kökényesi A. 2008*), akik egyaránt potenciális sértettek és elkövetők.

A miskolci probléma súlyát érzékelteti, ha a mintegy tízszeres lakosság számú fővárossal vetjük össze a borsodi megyeszékhely (illetékességi terület nélküli) kriminálstatisztikai adatait. Ezek alapján megállapítható, hogy a gyermekkorú elkövetők száma a budapesti érték 57%-a (Miskolc: 142 fő, Bp.: 247 fő), a fiatalkorú bűnelkövetőknek pedig a 35%-a (Miskolc: 417 fő, Bp.: 1208 fő).

A 14-17 év közötti **fiatalkorú bűnelkövetők**⁴⁹ esetében gyakorlatilag ugyanazon megállapítások tehetők, mint a gyermekkorúaknál, vagyis a győri és szegedi országos átlag alatti, a debreceni és a pécsi átlag környéki, míg a miskolci értékek jóval átlag felettiek.

A **fiatal felnőttek korcsoportjában**⁵⁰ (18-24 év) a fent megállapítottak szintén kimutathatók, azonban ezen korcsoportnál már jóval árnyaltabban jelentkeznek a különbségek. Ezek alapján továbbra is országos átlag alatti gyakorisággal fordulnak elő Győrben és Szegeden a fiatal felnőtt elkövetők (országos átlag: 269,05 Győr: 218,37; Szeged: 178,63), Debrecenben pedig nem sokkal átlag alatti értékkel találkozunk (Debrecen: 266,39). A gyermekkorúak és fiatalkorúak pécsi középérték közeli értékei jóval az országos átlag fölé emelkedtek, amely gyakorlatilag megegyezik a legmagasabb miskolci gyakorisági mutatókkal (Pécs: 310,36, Miskolc: 315,86).

• Előélet alapján:

A **visszaeső és büntetett előéletű bűnelkövetők** gyakorisága mindkét kategóriában Miskolcon és Pécsen a legmagasabb; előbbi kategóriában az országos átlagot 71, illetve 66%-kal (országos átlag: 126,08; Miskolc: 215,23; Pécs: 208,8), utóbbiban pedig egységesen 40%-kal haladják meg a két város értékei (országos átlag: 433,41; Pécs: 609,31; Miskolc: 603,08). Miskolcnál feltétlenül érdemes megjegyezni azt a pozitív előjellel minősíthető tény, mely szerint a büntetett előéletű bűnelkövetők száma csökkent; a 2005-2008 évek között a csökkenés mértéke 35,99% volt (1931→1236).

A büntetett előéletű és visszaeső bűnelkövetőkre egyaránt igaz az a kriminológiai közhelynek tűnő megállapítás, hogy a vagyon elleni főcsoport az, ahol a legnagyobb számban fordulnak elő azok, akik a bűnügyi statisztikában büntetett

⁴⁹Az ismertté vált bűnelkövetők közül a **fiatalkorúak** százalékos megoszlása: Debrecen: 8,13%; Szeged: 9,97%; Pécs: 8,54%; Miskolc: 11,79%; Győr: 8,76%, országos: 9,29%.

⁵⁰ Az ismertté vált bűnelkövetők közül a **fiatal felnőtt bűnelkövetők** százalékos megoszlása: Debrecen: 20,24%; Szeged: 19,27%; Pécs: 21,83%; Miskolc: 22,37%; Győr: 20,74%, országos: 22,02%.

előéletüként vagy visszaeső bűnelkövetőként jelentkeznek. Az általuk megvalósított bűncselekmények főként olyan kisebb tárgyi súlyú deliktumok, melyek elkövetése átmeneti pénzzavarral és a mindennapi megélhetés nehézségeivel hozhatók összefüggésbe, ezért tetteik zömmel bűnisméltésre hajlamos, marginális helyzetben lévő személyek. A Szegedi- (visszaeső: 76,83; büntetett előéletű: 273,78) és a Győri Rk. (visszaeső: 76,98; büntetett előéletű: 315,02) ezen gyakorisági mutatók tekintetében jóval középérték alatti értékekkel rendelkezik, míg a debreceni adatok az országos átlag környékén találhatók (visszaeső: 135,29; büntetett előéletű: 464,42).

•Stimuláló szerek hatása a bűnelkövetőknél:

Az oksági tényezők között másodlagos kriminogén faktorként szerepelő **alkohol** országos szinten, 100 ezer bűnelkövetőre vetítve, 228,52 főnél volt befolyásoló tényező. Az országos gyakorisági mutató mintegy $\frac{2}{3}$ -a volt a szegedi, 122%-a pedig a miskolci érték (Szeged: 146,44; Miskolc: 278,42). Győrben ezen mutató tekintetében is kedvező értékekkel találkozunk (169,31), Debrecenben és Pécsen pedig középérték közeliekkel (Debrecen: 238,39; Pécs: 242,46).

Kábítószer hatása alatt 100.000 főre nézve a vizsgált régióközpontokban 15-24 fő követett el bűncselekményt (országos átlag: 21,69). Mindenképp pozitívként értékelhetjük azt, hogy Pécs kivételével a vizsgált kapitányságok az országos átlag alatti mutatókkal rendelkeznek, bár az objektivitás érdekében meg kell jegyezni, hogy a relatíve kis esetszámok következtében a számított értékek torzító hatásúak lehetnek, és a pécsi érték is az országot mindössze 3 fővel haladja meg (Pécs: 24,56). Vizsgált nagyvárosainkban tehát közel azonos gyakorisági értékkel kell számolnunk, a néhány fős különbséget véleményem szerint nem az eltérő kábítószer-fogyasztási szokásokban kell keresni.

• Az elkövetés helyén történő tartózkodás szerint:

A bűnelkövetőket az elkövetés helyén való tartózkodás alapján csoportosítva megállapítható, hogy az ismertté vált bűnelkövetők – a Győri Rk. kivételével – több, mint 70%-a **helyi állandó lakos**. A győri érték (65,72%) bár magasabb az országos átlagtól (59,26%), mintegy 5-10%-kal elmarad a többi négy régióközpont mögött. Az **utazó bűnözők** aránya mind az öt városban az országos átlag alatti (1,93%), attól mindössze 0,3-0,8%-os negatív elhajlás figyelhető meg, a relatíve kis eltérések pedig kriminálgeográfiai összefüggések megállapítására nem alkalmasak. Az **átutazó bűnözők** részesedése szintén mindegyik régióközpontnál az országos átlag alatt található (11,73%), azonban az egyes városok között jelentős eltérések figyelhetők meg. Győr és Szeged részesedési értéke közel azonos az országos átlaggal (11,63% és 10,79%), Debrecen (6,37%), Pécs (7,42%) és Miskolc (8,32%) százalékos értékei viszont 30-45%-kal alacsonyabbak. A **bűncselekmény elkövetése céljából érkezettek** aránya szintén nem haladja meg az országos átlagot egyik vizsgált kapitányságon sem (13,30%), azonban itt is szignifikáns regionális különbségek adódnak az egyes települések között. Míg a

győri (11,41%) és a miskolci (12,62%) részesedési értékek országos érték körüliek, addig a Debrecenben (7,64%), Szegeden (6,19%) és Pécsen (7,46%) regisztrált értékek mintegy fele az országos átlagnak.

• **Állampolgárság szerint:**

Az ismertté vált bűnelkövetők közül a külföldi gyanúsítottak⁵¹ aránya a Szegedi Rendőrkapitányság kivételével országos átlag alatti (országos átlag: 2,32%). A Debrecenben (2,32%) és Győrött (2,24%) mért értékek közel azonosak az országos középértékkel, míg a miskolci érték kevesebb mint negyede (0,51%), a pécsi pedig kevesebb mint fele az országos értéknek (1,07%). A kiugró **szegedi értékek** (4,81%) elsősorban a határmentiséggel hozhatók összefüggésbe, amely egyértelműen látszik a bűnelkövetők nemzetiségi összetételéből is. A volt országos rendőrfőkapitány, Salgó László már 1995-ben jelezte, hogy az európai politikai folyamatoknak és a háborús helyzetnek köszönhetően a városban megjelent a szervezett és az etnikai jellegű bűnözés (*Salgó L. 1995*), amire egy 1998-as tanulmány szintén felhívta a figyelmet, miszerint a város határmentiségéből adódóan folyamatosan növekszik a nemzetközi bűnözés, az elkövetői körben pedig egyre inkább tapasztalható a külföldiek jelenléte (*Tóth L. 1998*). A Szegedi Rendőrkapitányságon az ismertté vált külföldi gyanúsítottak közül jelentős a szerb (42 fő), a török (7 fő), a román (34 fő) és a macedón (4 fő) állampolgárok száma, akik 2008-ban a külföldi gyanúsítottak 71,31%-át adták.

Pécsen elsősorban német (2 fő) és román (10 fő) gyanúsítottak váltak ismertté, akik 2008-ban a külföldi állampolgárságú gyanúsítottak 54,55%-át jelentették. Egy 1996-ban megjelent tanulmány beszámolt arról, hogy a délszláv háború idején a nagyszámú menekülttel együtt számos bűnöző is megjelent Baranya megyében – elsősorban Pécsen –, akik mellett orosz és ukrán ajkú bűnözők is jelen voltak a városban, meghonosítva számos új elkövetési módszert és bűncselekménytípust (visszaélés lőfegyverrel vagy lőszerrel, pénzhamisítás stb.) (*Fehér L. 1996*). A vizsgált időszak nemzetiségi struktúráját feltérképezve megállapítható, hogy ezen elkövetői csoportok jelenleg már elhagyták a várost, vagy deaktivizálták magukat.

A **Miskolci Rk.**-on elsősorban a román (10 fő) és a szlovák (5 fő) gyanúsítottak száma jelentős, akik a külföldi gyanúsítottak 83,33%-át adták (2008). **Győrben** a román (15 fő), szlovák (8 fő)⁵², német (3 fő) és osztrák (2) gyanúsítottak esetében a fenti érték 73,68% volt. A **Debreceni Rendőrkapitányság** illetékességi területén a város földrajzi elhelyezkedéséből

⁵¹ Az ismertté vált bűnelkövetők kategóriájában nincs külön *külföldi bűnelkövető*, csupán a *külföldi gyanúsított* kategória szerepel, amely valamelyest bővebb halmazú, mint a bűnelkövetőké, azonban a relatíve alacsony esetszám miatt ez érdemben nem befolyásolja részesedését az ismertté vált bűnelkövetők között.

⁵² A szlovák elkövetői kört 2008-ban derítették fel, mely csoport a Nyugat-Dunántúl számos településén gépjárműfeltöréseket követett el (*Horváth Cs. 2009*).

adódóan főként román (26 fő) és ukrán (7 fő) nemzetiségű gyanúsítottak váltak ismertté, akik 38,82%-át adták a külföldi állampolgárságú gyanúsítottaknak (2008). A város külföldi gyanúsítottainak ezen aspektusú elemzése kapcsán feltétlenül említést érdemel az a tény, hogy Debrecen város területén található az ország legnagyobb befogadóképességű menekülttábora, mely jelentős hatással van a nemzetiségi struktúrára.

4.5.2. Sértetti oldal

4.5.2.1. A 100.000 főre jutó sértettek száma

A sértettek számának vizsgálata – mint azt a Debreceni Rendőrkapitányságnál is megemlítettem – csupán a 2005-2009 évek közötti időszakban volt elvégezhető, mivel ezen évek adatsorai voltak csak elérhetőek. A sértetté válás gyakoriságának mutatószáma alapján a vizsgált központok két csoportra bonthatók: a győri és szegedi (Győr: 2006,37; Szeged: 2032,26), illetve a debreceni, miskolci és pécsi kapitányságok értékeire, utóbbi városok gyakorisági mutatói jóval magasabb szinten állandósultak (Debrecen: 2433,85; Miskolc: 2548,86; Pécs: 2464,36). Az első halmazba sorolt városok az országos értékektől jóval kedvezőbb mutatókkal rendelkeznek (országos: 2174,96), utóbbiak viszont 12-17%-kal magasabbak.

4.5.2.2. A sértett természetes személyek struktúrája

• Nemek szerint:

Nemek szerinti bontásban a relatíve alacsony szegedi értékek érdemelnek említést (58,52%), ahol a férfiak aránya mintegy 6%-kal alacsonyabb a legmagasabb értéket mutató Győri Rendőrkapitányságon regisztráltakétól (64,24%). Ez utóbbi város értékei közel azonosak a pécsi (64,0%) és a debreceni értékekkel (63,25%), a Miskolci Rk.-on pedig az ismertté vált sértettek 61,23%-a volt férfi az értékelt időszakban. Az országos átlagtól (62,76%) a szegedi érték mintegy 4%-kal marad el, a többi rk. vonatkozásában viszont az eltérés (pozitív és negatív irányban egyaránt) egy 2,5%-os sáv szélességén belül marad.

• Korcsoportok szerint:

Korcsoportok szerint vizsgálva a régióközpontok sértettjeit, az alábbi megállapítások tehetőek: **A 14 év alatti sértettek** aránya néhány tizedesjegy eltéréstől eltekintve közel azonos – 2% alatti – Debrecen (1,59%), Győr (1,53%), Szeged (1,22%) és Pécs (1,98%) vonatkozásában, melyek mindegyike az országos átlag alatt található (2,26%). A Miskolci Rendőrkapitányságon a gyermekkorú sértettek aránya mintegy 5%-os, azonban az objektivitáshoz hozzátartozik, hogy e kiugró érték köszönhető a 2006 évben regisztrált 14%-os sértetti aránynak is, bár a

vizsgált időszak minden évében 2% feletti értékekkel találkozunk, ahol mindössze a 2008-as évnél volt megfigyelhető az országos átlag alatti részesedés.

A **fiatalkorú sértettek** esetében egy relatív kiegyenlítettség figyelhető meg, az egyes kapitányságok között nincsenek éles különbségek; a két szélső érték között kevesebb, mint 1%-os volt a differencia (Pécs: 3,75%; Miskolc: 4,55%). Ezen értékekkel a vizsgált régióközpontok mindegyikénél magasabb volt a 14-17 év közötti sértettek aránya, mint az országos átlag (3,67%).

A **fiatal felnőtt korosztály** legnagyobb arányban Győrött vált sértetté (14,33%), azonban ezen számított értéket jelenösen megemelte a 2007-es év 32%-os részesedése. A kiugró év értéke nélkül a kapitányságnak közel azonos részesedése lenne, mint amit Debrecenben (11,71%), Szegeden (12,12%) és Pécsen regisztráltak (9,88%); a Miskolci Rk. értékei viszont a vizsgált időszak szinte minden évében alacsonyabbak voltak, mint a másik négy régióközponté (8,06%). Az országos átlagtól (8,97%) csupán a miskolci részesedési arányok maradnak el, a többi vizsgált megyeszékhely értékei magasabbak voltak.

A **25-59 év közötti korosztály** részesedése 64-69% között volt a 2005-2009 közötti időszakban, kivéve a Miskolci Rk.-ot, ahol ezen számított érték mindössze 59% volt, vagyis az országos átlagtól (68,43%) az utóbb említett rendőrkapitányság értékei mintegy 10%-kal maradnak el. A 25-59 év közötti korcsoportnál jelentkező mintegy 10%-os miskolci deficit a **60 év feletti korcsoportnál** jelentkezik, ahol az rk. értékei 8-10%-kal magasabbak (23,12%), mint a másik négy régióközponté, ahol 13,54 és 15,33% között volt korosztály részesedése. Ez néhány százalékponttal marad el az országos értékektől (16,50%).

• Állampolgárság szerint:

Az ismertté vált külföldi sértettek arányára vonatkozólag csupán a 2008-2009-es évekre volt rendelkezésre álló kriminálstatisztikai adat. A legnagyobb aránya a külföldi állampolgárságú sértetteknek a Szegedi és Győri Rk.-on volt, 3,39%, illetve 2,92%. A debreceni és a pécsi értékek közel azonosak (1,5%-1,47%), míg az ismertté vált sértettekben belül a külföldiek a legkisebb arányban a Miskolci Rendőrkapitányságon szerepeltek (0,8%). Az országos értékkel (2,91%) gyakorlatilag azonos a győri részesedés, a szegedi mintegy fél százalékponttal magasabb; a többi kapitányságnál pedig alacsonyabb értékek realizálódtak az országosnál. A **sértettek nemzetiségi megoszlását vizsgálva** megállapítható, hogy a szomszédos országok állampolgárain kívül igen jelentős a németek aránya, amely Debrecenben 7%, Győrben 18%, Miskolcon és Szegeden 14%, Pécsen pedig 24% volt (2008).

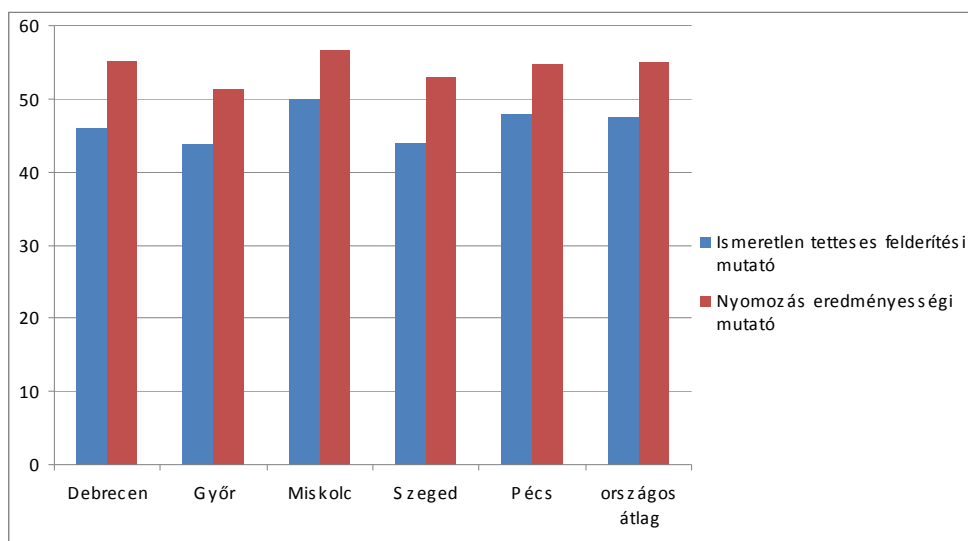
4.5.3. A bűnügyi eredményességének alakulása 2003 és 2008 között

Az egymással szoros összefüggésben lévő ismeretlen tetteses felderítési és nyomozás eredményességi mutatók alapján, a kérdéses hat esztendő értékeit alapul véve, a vizsgált régióközpontok közül a Miskolci Rendőrkapitányság eredményei a

legkiemelkedőbbek (ITE: 49,95%, NYEM: 56,633%); mindkét mutató alapján több, mint 5 százalékponttal előzte meg az utolsó helyezett Győri Rendőrkapitányságot (ITE: 43,683%, NYEM: 51,35%), illetve az országos értékeknél is mintegy 2%-kal jobb eredményt ért el.

Az **ismeretlen tetteses felderítési mutató** tekintetében a Pécsi, a Debreceni, a Szegedi és a Győri Rendőrkapitányság a további sorrend, melyek a pécsi értékek kivételével mind az országos felderítési értékek alatt vannak (országos: 47,53%). Feltétlenül említést érdemel az a tény, hogy bár a Győri Rk. felderítési eredményessége volt a legalacsonyabb a 2003-2008-as évek viszonylatában, azonban 2004 óta folyamatos emelkedés figyelhető meg, amely öt év alatt 13,88%-os volt (35,60%→54,90%) (Horváth Cs. 2009).

A **nyomozás-eredményességi mutató** alapján felállított sorrend az ITE felderítési mutatóval gyakorlatilag megegyezik, csupán a Debreceni és a Pécsi Rendőrkapitányság helyezése cserélődött fel. Ezen mutatónál is az első és a második helyen lévő városok eredményességi mutatója haladta csak meg az országos átlagot (55,03%) (20. ábra).



20. ábra: A régióközpontok és hazánk ismeretlen tetteses felderítési és nyomozás eredményességi mutatója (2003-2008) (%)

Adatbázis: <http://crimestat.b-m.hu>

5. A Debrecen kriminogén faktoraira hatással lévő társadalomföldrajzi tényezők bemutatása

5.1. Demográfiai és népességföldrajzi tényezők⁵³

Debrecen Magyarország második legnagyobb városa, mely nemcsak Hajdú-Bihar megye, hanem az Észak-Alföldi Régió központja is, aminek a lakónépessége 206.225 fő. A Debreceni Rendőrkapitányság központi város nélküli illetékességi területén 24.327 fő lakott, vagyis összesen 230.552 fő lakta az rk. illetékességi területét⁵⁴ (2008). A város népessége az elmúlt néhány évben folyamatosan növekedett, maximumát 1989-ben érte el, amikor 212.235 fő lakta. Az utóbbi mintegy egy évtized adatai alapján megállapítható, hogy megállt a város népességének csökkenése, sőt egy kismértékű növekedés is megfigyelhető.

Debrecen az ország népességének 2,06%-át adta, Hajdú-Bihar megye népességéből pedig 38,04%-kal részesedett. Közigazgatási területe 462 km² (46.165 ha), melyet e tekintetben csupán Budapest és Hódmezővásárhely előz meg. Debrecen központ népsűrűsége 446,71 fő/km², mely a vizsgált régióközpontokhoz viszonyítva a legalacsonyabb. **A város lakónépessége a KSH adatai szerint a 2001-es évhez képest (206.564) gyakorlatilag stagnált (-0,17%), csökkenésének üteme jóval a megyei átlag alatt található (-1,86%).** Az ország más regionális központjaival összevetve Győrött (+0,92%), illetve Szegeden (+3,26%) kedvezőbbek csak ezen mutatók.

Debrecen városában 2008-ban 1981 gyermek született, míg 2476 fő hunyt el, vagyis **természetes fogyásról beszélhetünk (-2,4‰)**. Ezt a **hiányt a pozitív belföldi vándorlási különbözet kompenzálja (+3,3‰)**, ami jóval magasabb, mint a H.-B. megyei érték (-0,6‰). A természetes fogyás mértéke kisebb Debrecenben, Szegeden (-1,1‰) és Győrben is (-0,8‰), mint az országos átlag (-3,1‰); Miskolcon és Pécsen viszont egységesen 0,7‰-kal magasabb az országos átlagnál. A népességvesztést Szegeden, Pécsen és Győrött a pozitív vándorlási különbözet kompenzálja, így ezen városokban összességében gyarapodik a népesség, Miskolcon viszont a vándorlási különbözet is negatív (-2,5‰).

Az **1000 főre számított élveszületések száma** 9,61‰, mely a megyei (10,27‰) és az országos értékkel összevetve kedvezőtlenebb (9,88‰), a halálozások száma viszont egyaránt kedvezőbb a megyei és az országos adatokhoz képest (Db.: 12,01‰; H.-B. m.: 11,8‰; Mo.: 12,96‰), így kijelenthetjük, hogy demográfiai szempontból relatíve stabilnak tekinthető a város népessége.

A város munkaerőpiaci szempontú népességföldrajzi elemzése alapján Debrecen lakosságának 68,6%-a munkaképes korú (15-61 év), mely a megyei átlagnál kedvezőbb (66,2%). A régióközpontok közül a debreceni érték a legkedvezőbb,

⁵³ Az 5.1. és 5.3 fejezetek a KSH 2008-as adatbázisa alapján lett összeállítva.

⁵⁴ Hajdúbagos, Hosszúpályi, Kokad, Létavértes, Mikepércs, Monostorpályi, Sáránd

melyet a szegedi és győri mutatók követnek (67,2%); Pécs (66,0%) és Miskolcon (65,5%) pedig a legkisebb arányú a munkaképes korú lakosság.

A városban a nyilvántartott álláskeresők aránya a munkavállalási korú állandó népességből 6,5%, mely a megyei értékeknél (9,4%) és az országos adatoknál is kedvezőbb (7,8%), azonban ennek ellenére magas – a fenti kategóriát alapul véve – a városban a 180 napnál régebben munkát keresők aránya (3,6%) (H.-B. m.: 5,3%). Igen magas a pályakezdők (8,8%) és a diplomások aránya a nyilvántartott álláskeresők között (8,3%), mely utóbbi miatt erőteljesen érzékelhető a főváros „agyelszívó” hatása. Az álláskeresők aránya a régióközpontok közül Győrben (4,0%), Szegeden (4,6%) és Pécsen (5,0%) közel azonos és országos átlag alatti, míg Miskolcon az országos átlagtól mintegy egy százalékkal magasabb (8,7%).

A város etnikai összetételét tekintve homogénnek mondható. A 2001-es népszámláláskor cigány nemzetiséghez tartozónak mondta magát 895 fő, mely alapján a város népességéből mindössze 0,4%-kal részesedett a cigányság. Ez nyilvánvalóan nem tükrözi a valós helyzetet, a város cigány lakosságának száma kb. 8000 fő, vagyis mintegy 4% (*DMJV 2007-2013. közötti fejlesztésének stratégiai programja*). A fenti népszámláláskor 327 fő sorolta magát a német kulturális értékekhez, hagyományokhoz kötődőnek, 133 fő az ukrán, 126 fő pedig a román nyelvet jelölte meg, melyet baráti, családi körben használ.

A 2001-es népszámlálás alapján **a Debrecenben élők 64%-a vallotta magát vallásosnak**, akiknek vallási összetétele az alábbiak szerint alakul: református (60%), római katolikus (24%), görög katolikus (13%), egyéb (3%).

A nők és férfiak egymáshoz viszonyított aránya követi az országos trendet, így női többség figyelhető meg, akik az állandó népesség 53,22%-át adták, vagyis 1000 férfira 1138 nő jutott. Ez a megyei és országos átlaghoz képest magasabb (H.-B. m.: 1073, Mo.: 1091).

A városban lakók korszerkezete az alábbiak szerint alakul: 0-14 évesek 13,98%, 15-17 évesek 3,49%, 18-59 évesek 62,03%, a 60 éveseknél idősebb korosztály pedig 20,5%. Ez alapján megállapítható, hogy Debrecen lakosságának korstruktúrája követi az országos trendet, így a város lakossága is előregedőben van. A 0-14 és 15-17 éves korosztályok részesedése elmarad a megyei és az országos érték mögött, vagyis kedvezőtlenebb a korstruktúra; ez elsősorban a alacsonyabb élveszületési mutatóval magyarázható. A 18-59 évesek részesedése viszont egyaránt magasabb az országos és megyei értéknél, mely egy adott népesség gazdasági potenciálja szempontjából feltétlenül pozitív elemként értékelhető. A legidősebb korcsoport (60-) részesedése egy százalékkal magasabb a megyei értéktől, viszont egy százalékponttal kedvezőbb az országoshoz képest.

Debrecen nemcsak az Észak-Alföldi Régió, hanem az ország egyik legjelentősebb K+F központja is, amelynek fő motorja a **Debreceni Egyetem**. Ez az ország egyik legnagyobb felsőoktatási intézménye, ahol mintegy 33.000 diák tanul, és 1500 oktatója van. Országos viszonylatban is egyedülálló az egyetem 15 kara és 21 doktori iskolája. Az egyetem adta humán erőforrás-potenciálra alapozva telepedett meg számos, magasan kvalifikált munkaerőt igénylő multinacionális

vállalat Debrecenben, melynek magasabb szinten történő kiaknázása erősíthetné a város regionális tudásközponti szerepkörét (<http://www.unideb.hu>).

5.2. Debrecen közlekedésföldrajzi ismérvei és azok hatása a közlekedési bűncselekmények számának és szerkezetének alakulására. A város térszerkezetének bemutatása

Debrecen városáról 1793-ban Robert Townson (1762-1827) angol utazó a következőket mondta: „Micsoda körülménynek köszöni létét Debrecen, azt nem tudom, de azt sem fejthetem meg, mi bírhatott rá 30.000 embert, hogy olyan vidéket válasszon ki magának lakhelyül, hol se forrás, se folyó, se tüzelő, se építőanyag nincs.”⁵⁵ Townson nem tudta, azonban a város előnyös közlekedésföldrajzi fekvéséből adódóan jelentős helyzeti energia akkumulálódott a kereskedelmi útvonalak metszésében kinőtt településen, s annak ellenére, hogy sem jelentősebb folyó, sem hegy nincs a közvetlen közelében, a térség gazdasági erőcentrumává és logisztikai csomópontjává vált az évszázadok alatt.

Debrecen természetföldrajzi szempontból két kistáj találkozásánál fekszik (Nyírség, Hajdúság), amelynek következtében a város területén keverednek az éghajlati, a talaj- és a biogeográfiai elemek. A város nagyobbik (keleti) része a Nyírséghez tartozik, mely így főként homokkal fedett, a délnyugati része a településnek pedig a Hajdúsághoz (Hajdúhát), melynek jó minőségű, mezőgazdasági termelésre kiválóan alkalmas löszös talaja van.

A város az Alföld és a hegyvidék találkozásánál fekszik, mely fontos észak-déli és kelet-nyugati kereskedelmi útvonalak találkozásánál található. A kedvező közlekedésföldrajzi helyzet jelentősége a trianoni határ meghúzásával nagymértékben csökkent. Románia EU-csatlakozásával azonban ismét körvonalazódni látszik a hajdani funkció felerősödése, mely fejlődés egyik állomását a város *Hajdú-Bihar-Bihar Eurorégióban* betöltött szerepének megerősödésében látom.

A debreceni település-együttes központját a város belterülete adja, melyet gyűrűszerűen vesz körül egy olyan szuburbanizációs övezet, amelynek települései közigazgatásilag zömmel Debrecen városához tartoznak (Józsa, Nagymacs, Kismacs, Ondód, Szepes, Bánk, Nagycsere, Haláp, Pallag, Dombostanya stb.), s tőle 10-15 km-es sugarú körben helyezkednek el. Ezen településrészeknél és településmagoknál az eltérő urbanizációs fejlődés következményeként a lakónépesség struktúrájában és gazdasági teljesítőképességében igen szignifikáns különbségek fedezhetők fel.

A **közúti közlekedés** szempontjából legjelentősebb primer térszerkezeti vonal a város egyik legforgalmasabb útja, a 4-es számú főút, mely a város egyik fő tengelye, a Budapest-Szolnok-Debrecen-Nyíregyháza urbanizációs tengely része. Az M35-ös autópálya megépülésig ez az útvonal jelentette a kapcsolatot a

⁵⁵ Townson, R. 1793: *Travels in Hungary*. London

fővárossal, s jelenleg is kizárólag a 4-es számú főútvonal vezet Nyíregyházára és Ukrajna felé. A két város közötti közlekedésének, mint innovációs tengelynek a további fejlesztése létfontosságú lenne, mivel jelentősen erősítené a két megyeszékhely közlekedésföldrajzi pozícióit. A város megközelíthetősége szempontjából mérföldkő volt az M3-as autópálya Polgártól történő leágazásának, az M35-ös autópályának a megépítése, melyet 2006-ban adtak át a forgalomnak. A 4-es számú főút mellett számos „regionális térszerkezeti vonalként funkcionáló közlekedési folyosó” vezet át a városon, így a szintén jelentős forgalmat bonyolító 35-ös (Miskolc felé), a 47-es (Szeged felé), a 48-as (Nyírábrány felé) és a 471-es (Mátészalka felé) számú főútvonalak (*DMJV 2007-2013. közötti fejlesztésének stratégiai programja*). Évtizedek óta szerepel a napirenden egy Debrecen elkerülő út megépítése, melynek hiánya nagyban rontja a város közútjainak és levegőjének a minőségét. A nagyarányú, a városon átmenő hazai és nemzetközi tranzitforgalom az okozója az állandó forgalmi dugóknak, így megépítése létfontosságú lenne a város útjainak tehermentesítése szempontjából. Ugyancsak létfontosságú lenne a belváros közlekedésének szempontjából a nyugati tehermentesítő út megépítése, amelynek megvalósítását szintén pénzügyi okok hátráltatják.

A város országos viszonylatban is fejlett közösségi közlekedéssel rendelkezik, ahol 47 autóbusz-, 5 trolibusz- és 1 villamosvonal található, s napirenden van a kötöttpályás személyszállítás további fejlesztése, illetve az elővárosi tömegközlekedés kiépítése (<http://www.dkv.hu>). Folyamatosan épül, azonban továbbra sincs összefüggő kerékpárút-hálózata a városnak, amely közlekedésbiztonsági szempontból rendkívül kedvező lenne.

A **vasúti közlekedés** szempontjából is szintén az ország egyik legjelentősebb vasúti csomópontja Debrecen, amely számos országos fő- és mellékvonal-találkozásának a végpontja. Az egyik legforgalmasabb országos térszerkezeti vonal a Budapest-Szolnok-Debrecen-Nyíregyháza-Záhony vasútvonal, mely a MÁV 100-as számú kétvágányú, villamosított vonala, az *V. Helsinki folyosó* hazai szakasza. A vasútvonal a belföldi személy- és teheráruszállításon túl Ukrajna irányába igen jelentős nemzetközi teher- és személyszállítást is lebonyolít. Ezekon kívül számos mellékvonalnak is origója a város, mely a környező településekkel (105-110. számú mellékvonalak), a Debrecen-Nyírábrány vonal pedig az erdélyi Érmihályfalvával jelent kapcsolatot (105-ös számú vasútvonal).

A partiumi kapcsolatok további élénkítése érdekében *tervben van egy Debrecen-Nagyvárad közvetlen vasútvonal kiépítése* is, amelynek megvalósulását egyelőre az anyagi források hiánya hátráltatja. *Egyre jelentősebbek az InterCity járatok*, amelyek közvetlen kapcsolatot jelentenek Debrecen és a főváros, illetve Nyíregyháza (Záhony) között, mely vonalak egyelőre műszaki állapotuk miatt nem alkalmasak nagysebességű vonatok közlekedtetésére. Ipartörténeti érdekesség a 333-as számú *Debreceni Erdei Vasút* (Zsuzsi Vasút), amely mára elvesztette teherszállítási funkcióját, csupán időszakosan kapcsolódik be a rekreációs célú személyszállításba.

A város megközelíthetőségén nagyban javított a 2004-ben átadott **nemzetközi repülőtér**, melyet nemzetközi határátkelőhellyé is minősítettek. Ez a 2008-as év mintegy 40.000 fős utasforgalmával a ferihegyi repülőtér után az ország második legforgalmasabb repülőterévé vált, ahol állandó vámút is létesült (<http://www.airportdebrecen.hu>). A burkolt kifutópályás repülőtér megépítése ösztönzőleg hatott nemcsak a város, hanem a régió idegenforgalmára, személy- és teherszállítására egyaránt, mely a későbbi fejlesztések hatására további jelentős indukciós folyamatokat indíthat be a helyi gazdaságban.

A város közigazgatási területén számos kisebb vízfolyás és állóvíz található, melyek egy része rekreációs célt szolgál, azonban **vízi közlekedésre** egyik sem alkalmas.

Debrecen lakosságának kb. 1/3-a, vagyis mintegy 70.000 fő **él** házigyári technológiával épült **lakótelepeken**, amelyek komfortfokozata és népességének struktúrája között igen jelentős különbségek figyelhetők meg. Ezek a város térszerkezetét előreláthatólag évtizedekre meghatározzák.

5.3. Debrecen gazdaságának vázlatos bemutatása

Debrecen városa mintegy fél évezrede a Tiszántúl egyik legmeghatározóbb gazdasági központja, melynek a trianoni diktátum előtt elsősorban a Bihar megyei Nagyvárad volt a vetélytársa, ám 1920-tól kezdődően nemcsak a megye, hanem az ország keleti felének is kulturális, gazdasági és ipari központjává vált, így ma a város egy makroregionális központ. A rendszerváltozást követően a városban is több, jelentős tömeget foglalkoztató állami vállalat szűnt meg, vagy jelentős átalakulást követően a korábbi munkaerő töredékét tudta csak foglalkoztatni. A hajdani óriásvállalatok közül továbbra is jelentős foglalkoztató maradt az *Alföldi Nyomda*, a BIOGÁL Gyógyszergyár örökébe lépő *TEVA* gyógyszergyár, a Magyar Gördülőcsapágy Művek telephelyén létrejött *FAG Components Hungary Kft.* és az egészségügyi segédeszközöket gyártó *Medicor Kéziműszer Rt.*

A város területén négy ipari park üzemel, melyek közül az első 1997-ben nyílt meg (Debreceni Regionális és Innovációs Ipari Park /1997/, DELOG Debreceni Logisztikai Központ és Ipari Park /1999/, Debreceni Egyetemi Ipari Park (volt Agrárpark) /1999/, Nyugati Ipari Park /2000/), amik jelentős szerepet töltenek be a város munkaerőpiacán. A rendszerváltozást követően számos nagy múltú multinacionális cég telepedett meg a városban, akik több ezer fő részére biztosítanak munkalehetőséget. E cégek főként az ipari parkok, az egyetemek humán erőforrás bázisa és a város kínálta előnyös adózási lehetőségek miatt döntöttek a város mellett (National Instruments, TEVA, IT Services stb.).

Debrecen ipari súlyát jelzi, hogy a régió nagyvállalatainak (amelyek több, mint 250 főt foglalkoztatnak), mintegy 1/3-a Debrecenben található. Annak ellenére, hogy a város a régió kimagasló városa gazdasági értelemben is, más régióközpontokkal összehasonlítva a főbb gazdasági mutatók tekintetében már korántsem ilyen kimagaslóak az eredmények (*Patkós Cs. 2008*).

Egy terület, illetve egy város lakosainak gazdasági potenciálját jelzi többek között az 1000 lakosra jutó adózók száma (460, H.-B. m.: 432) és a személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem nagysága (1.925.181 Ft, H.-B. m.: 1.673.400 Ft), melyek mindegyike jóval a megyei átlag felett található, a régióközpontok között pedig előbbi érték viszonylatában Győr előzi csak meg (502). A szegedi és a pécsi értékek gyakorlatilag megegyeznek (453 és 452), az 1000 főre számított adózók száma pedig Miskolcon a legalacsonyabb (429). Az SZJA-alapot képező jövedelem nagysága alapján Debrecen, Miskolc, Szeged és Pécs értékei közel azonosak, melyeknél a bruttó jövedelem nagysága a felsorolás sorrendjében növekszik; legmagasabb a győri mutató, ahol ez 2.108.359 Ft.

Szintén beszédes mutató a gazdasági potenciál érzékeltetésére az egy főre eső bruttó hazai termék (GDP) nagysága, melynek értéke városi szinten nem volt elérhető, csupán megyei szinten, azonban valamelyest ez is érzékelteti egy adott terület gazdasági súlyát és potenciálját. Ez alapján az egy főre jutó bruttó hazai termék Győr-Moson-Sopron megyében volt a legmagasabb, ahol az országos átlag 112,1%-a volt, melyet Csongrád (75,2%), Baranya (71,9%) és Hajdú-Bihar megye (71,2%) közel azonos értékkel követ. Legkevesebb az 1 főre eső GDP B.-A.-Z. megyében volt, ahol az országos átlag mindössze 63,2%-a realizálódott.

A városban ezer főre viszonyítva igen magas – az országos átlagot meghaladva – a kereskedelmi üzletek száma (18,33), mely a megyei értéktől 17%-kal magasabb. Ez az érték a vizsgált régióközpontok esetében az alábbiak szerint alakult: Győr (21,61) és Szeged (19,03) értékei a legmagasabbak, Miskolc (18,02) és Pécs (17,34) értékei pedig a legalacsonyabbak, azonban ezek is jóval országos átlag feletti (15,77).

A város területén vagy annak közvetlen közelében gyakorlatilag megtelepedett az összes Európában ismert nagyobb bevásárlóközpont-lánc (Tesco, Metro, Cora, MediaMarkt, Aldi, Praktiker, Spar stb.), melyek építése (bevásárlóközpontok, diszkontáruházak) továbbra is folyamatos.

A teljes munkaidőben alkalmazásban állók száma alapján az egyes gazdasági ágak szintjén megállapítható, hogy a mezőgazdaságban dolgozók aránya Debrecenben 1,58%, mely érték közel azonos a szegedivel (1,5%). A primer szektorban dolgozók aránya a vizsgált városok közül Miskolcon a legmagasabb (1,98%), a pécsi és a győri értékek pedig jóval 1% alattiak (0,2% és 0,63%). Az iparban dolgozók aránya 30% alatti részesedéssel jelentkezik Debrecenben (26,99%), Szegeden (23,12%), Miskolcon (24,94%) és Pécsen (27,77%), Győrben pedig 40% feletti volt a részesedés (41,89%). A szolgáltató szektorban alkalmazásban állók részesedése Győr városának kivételével 72-75% között található (Db.: 71,43%; Miskolc: 73,08%, Szeged: 75,38%, Pécs: 72,03%, Győr: 57,49%).

A város területéhez tartozó közel 46.000 hektáros területen igen intenzív gazdálkodás folyik, melynek következtében **meghatározó a város mezőgazdasági vállalkozásainak aránya (1,82%); a vállalkozások 15,73%-a iparral foglalkozik, a terciér szektorban pedig 82,45%-a tevékenykedik.** A vizsgált régióközpontok

között a fenti struktúra tekintetében 1% körüli differencia figyelhető meg, az országos átlagtól való eltérés pedig 2% körüli. A mezőgazdaság szerepe Debrecenben a legdominánsabb, Miskolcon pedig a legalacsonyabb (0,66%); az ipari vállalkozások Győrben részesednek a legnagyobb arányban (17,25%), legkevésbé pedig Miskolcon (15,07%), azonban a maradék három város közötti különbség kevesebb, mint 0,7%. Országos szinten magasabb a mezőgazdasági és az ipari vállalkozások, illetve alacsonyabb a tercier szektorban működő vállalkozások aránya.

A teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete alapján a debreceni és a miskolci értékek közel azonosak (199.496 Ft és 194.562); Győrben (237.633 Ft), Szegeden (201.751 Ft) és Pécsen (212.714 Ft) pedig 200.000 Ft feletti a bruttó átlagkereset. A két szélsőértéket mutató város közötti keresetkülönbség mintegy 20%-os, amely nominálisan több, mint 40.000 Ft.

A vállalkozói aktivitás egyik sarokszáma az **1000 lakosra számított regisztrált vállalkozások száma**, amely Debrecenben 163 volt, szemben a megyei 155-ös átlaggal, mely a régióközpontok viszonylatában a 3. legmagasabb érték volt (Győr /171/, Pécs /164/).

Az elmúlt néhány év tudatos fejlesztési koncepciójának hatására Debrecenben a **gyógy-, termál- és konferenciaturizmus** még dominánssá vált, így a minőségi turizmus fejlesztésének szellemében számos négy és ötcsillagos szálloda épült a városban (Lycium, Divinus), a termálstrand pedig megújult, aminek további fejlesztése és bővítése várható a közeljövőben. A termálvízre és a *Debreceni Egyetem Orvos- és Egészségtudományi Centrum* humán tőkéjére alapozott egészségturizmus a közeljövőben a város egyik húzóágazatává válhat, mely nemcsak a hazai, hanem a külföldi turisták számára is vonzerőt jelenthet.

A városban az átgondolt és tudatos fejlesztés következtében nőtt az ideutazó hazai és külföldi turisták száma (vendégek száma összesen a kereskedelmi szálláshelyeken: 2005: 109.968 fő, 2008: 147.231 fő), akiket a hagyományos debreceni rendezvényeken kívül (Virágkarnevál, Katonazenekari Fesztivál, Tavasz Fesztivál, Nyári Egyetem stb.) számos új program is vonz (neves külföldi zenei előadók, képzőművészeti kiállítások stb.), pótolva ezzel valamelyest a turisztikai szempontból relatíve kevés városképi jelentőségű műemléket. A növekedés egyik motorját az elmúlt 10 év során épült és felújított sportlétesítmények jelentik (Főnix Rendezvénycsarnok, Gyulai István Atlétikai Centrum, Debrecen Jégszarnok, Debreceni Sportuszoda), melyek megépültével számos nemzetközi sportesemény rendezését nyerte el a város, amelyek több ezer külföldi látogatót vonzottak (DVSC-TEVA nemzetközi kupameccsei, Rövidpályás úszó Eb. stb.). Feltétlenül meg kell azonban jegyezni, hogy a növekedés ellenére is jóval országos átlag alatti a külföldi turisták aránya a vendégéjszakák számán belül, mely 2008-ban mindössze 25,44% volt (országos átlag: 50,11%, H.-B. m.: 34,54%).

A városban a kereskedelmi szálláshelyek száma 5707, ahol összesen 374.720 vendégéjszakát töltöttek a turisták (2008). Az átlagos tartózkodási idő mindössze 2,5 éjszaka volt a városban, míg Hajdúszoboszlón 3,8. Továbbra is viszonylag

rövid időt töltenek a város kereskedelmi szálláshelyein a főként hazai turisták, tehát nem jelent a város a turisták számára valódi desztinációt. Megyei viszonylatban a kereskedelmi szálláshelyek 34,42%-a Debrecenben, 42,55%-a pedig Hajdúszoboszlón található (Tóth G.-Dávid L. 2010).

5.4. A város szerkezetének kialakulása és annak kriminálgeográfiai vetületei

Számos társadalomtudományi irányzat egyértelmű összefüggést mutat ki a településszerkezet, az ezzel szoros korrelációban lévő szociális környezet, illetve a bűnözői magatartás mértéke és minősége között (Lelesz Gy. 2001, 2002). Debrecen bűnügyi helyzetének elemzésénél is nélkülözhetetlenek azok a földrajzi ismeretek, melyek a város településszerkezetére vonatkoznak, mivel csak ennek ismeretében lehet megérteni azt a kettősséget, mely a megyeszékhely bűnügyi helyzetét jellemzi.

A város méretéből és településszerkezetéből adódóan a bűnözés duális jelleget mutat: egyaránt jelen van a nagyvárosi és a falusias – helyenként pedig a tanyásias – településekre jellemző bűnözés. A nagyvárosi bűnözés elsősorban az ősi településmagra és az azt körülvevő lakótelepi övezetre jellemző, míg az utóbbi főként a kertvárosi és kertségi területekre, ahol teljesen más elkövetési módok és bűncselekménytípusok jelentkeznek (Lelesz Gy. 2000, Sóvágó S. 2006). Az egymástól elkülönülő területeken eltérő értékrendű és társadalmi státuszú emberek laknak, akik között szignifikáns kriminalitási különbségek figyelhetők meg.

A várost észak-déli irányban a Piac és a Péterfia utcák vágják ketté, mely előbbi és a Hatvan utca kereszteződésében alakult ki a település főtere. A város tengelyének számító főutcából keleti és nyugati irányban nyílnak azok az utcák, melyek már a koraközépkorban kialakultak, és amelyek jelenleg is meghatározzák a város szerkezetét (Csapó, Kossuth, Szent Anna, Hatvan, Széchenyi, Miklós utcák) (Sápi L. 1972). A város mai szerkezetére nagy hatással volt az 1944. június 2-ai bombázás, amikor közel negyedóra alatt Debrecen jelentős része rommá vált. A vasútvonalat, a pályaudvart és a járműjavító üzemet támadó gépek bombáinak nagy része eltolódva e célpontoktól, a város déli részét pusztította el, így a legnagyobb átalakulás az állomás előtti területen történt, ahol egy több száz éves lakónegyed semmisült meg (Sápi L. 1972, Mátyás Sz. 1999).

Debrecen belvárosára nagy csapást mért a II. világháború idején az ott lakó több ezer fős zsidó lakosság elhurcolása (Pásti utca, Simonffy utca, Nagyállomás környéke /a város nyugati része/), akik közül sokan nem tértek vissza a munkaszolgálatból és a koncentrációs táborokból. A visszatértek mintegy fele elköltözött a fővárosba vagy külföldön telepedett le (Egyesült Államok, Izrael)⁵⁶, az általuk korábban karbantartott házak pedig hamarosan az enyészeté lettek.

⁵⁶ Debrecenből kb. 1000-1200 főre tehető azon férfiak száma, akiket zsidó származásuk miatt 1941 és 1944 között munkaszolgálatra köteleztek. Ezeknek mintegy a fele meghalt, továbbá 1944-ben 7411 főt deportáltak főként ausztriai és németországi munkatáborokba. A

Az 50-es és 60-as években zajló nagymértékű iparosítás nyomán ipari nagyvállalatok egész sora alakult meg Debrecenben. A lakásigény kielégítésére politikai döntést követően nagyüzemi, házgyári technológiával lakótelepek sora épült (**Libakert**, **Dobozi lakótelep**). A belvárosi lakásállomány további csökkenése és fizikai leromlása a fiatalabb, gazdaságilag aktívabb lakosságot elmozdította az új lakótelepek, elsősorban a **Vénkert** és az **Újkert**, majd az 1980-as évek közepétől kezdve a **Tócsövölgyi lakótelep** és a **Wesselényi lakótelep** irányába. Az 1990-es évek közepétől Debrecen is elérte a már Észak-Amerikában és Nyugat-Európán korábban ismert jelenség; a város szélén, beépítetlen területeken külön városrészek (lakóparkok) jöttek létre. Ennek egy korai csírája a **Vezér utcai lakótelep** volt, amely már a 80-as évek eleje felé épülni kezdett. Itt a városi átlag feletti komforttal és minőséggel rendelkező kertes és emeletes házak épültek, ahová elsősorban a tehetősebb értelmiségiek költöztek. A 2000-es évek elejétől kezdett épülni ennek tőszomszédságában a **Liget-**, majd a **Fészek Lakópark**. Az 1982-től Debrecenhez tartozó **Józsa** az elmúlt mintegy 20 év során óriási fejlődésen ment keresztül, lakossága az elmúlt tíz évben megduplázódott. 2005-ben nyílt arra lehetőség, hogy a szintén Debrecenhez tartozó **Pallagon** is telkeket osszanak, aminek hatására egy kisebb lakóövezet alakult ki a településen.

A rendszerváltást követő mintegy 20 évnyi városfejlődési folyamatokkal párhuzamosan nemcsak a fenti területek népessége és szerkezete változott, hanem a kertési területeké is, melynek folyamatáról és bűnözésföldrajzi hatásairól az 5.5. fejezetben részletesen említést teszek.

5.5. A településszerkezet és a szubkultúrák kriminológiai összefüggései

Ha egy város – különösen pedig egy nagyváros – bűnözésföldrajzát vizsgáljuk, akkor feltétlenül érdemes megvizsgálni az ott kialakult szubkultúrákat, vagyis az olyan kultúrákat, amely eltér az adott környezetben megszokottól. Természetesen egy Debrecen méretű városnál még nem igazán beszélhetünk nyomornegyedekről, azonban már egy több mint 200.000 fős városnál is megvannak azok az elkülönült településrészek, amelyek eltérő értékrenddel és társadalmi státuszú lakossággal rendelkeznek. Itt már kimutathatóak a kriminalitási különbségek (*Lelesz Gy. 2001, 2003*), ahol a bűncselekmények megoszlása igazodik a lakóterület jellegéhez (*Sóvágó S. 2007*).

Debrecen központi részét az ősi mag foglalja el, mely 1945 előtt a városi elit kedvelt lakhelye volt, azonban ez a II. világháborút követően jelentős állagromlást szenvedett el. Ennek hatására a belváros egyes területei jelenleg is erősen slumosodott állapotban vannak, s ennek kriminogén hatása napjainkban is érződik. Öröndetes tény azonban, hogy az elmúlt mintegy egy évtizedben

város zsidóságának a második világháborús vesztesége 4028 fő, vagyis a debreceni zsidó közösség 49,5%-a (*Prepuk A. 2004*).

felgyorsult a belváros tömbrehabilitációja, melynek hatására megtörtént számos belvárosi lakás ideiglenes vagy jogtalan bérlőinek a kiköltöztetése, beindítva ezzel a belváros népességének átstrukturálódását.

A belvárosi rész jelenleg is a város pénzügyi, közigazgatási, kulturális, idegenforgalmi és üzleti negyede, itt található a vasút- és a buszállomás, illetve számos szórakozóhely, melyek jelentős tömeget vonzanak a nap minden szakában. Ennek következtében a belvárosi rész a város bűncselekményektől egyik leginkább érintett területe, ahol gyakorlatilag a leszámolásos jellegű bűncselekmények kivételével a nagyvárosi bűnözés minden típusa megtalálható, a zsebtolvajlástól a fegyveres rablásig bezárólag (*Uzonyi A. 2009*).

A történelmi magot egy növekvő népességű, magas lakósűrűségű és erős lakóhelyfunkciójú **belső, városias lakóövezet** veszi körül, ahol szintén megfigyelhető az a belvárosban már jelzett tendencia, hogy egy-egy családi ház udvarát néhány népesebb család veszi birtokba, akik az erősen károsodott házrészekben meglehetősen zsúfoltan laknak. Ha ez nem is belvárosi méretekben, de szintén egyes környékek slumosodását okozta (pl. Honvéd utca, Darabos utca, Rákóczi utca, Árpád tér), amelynek egyenes következménye lett, hogy a lakosság erőteljesen kicserélődött és szegregálódott. Ezen utcarészek rehabilitációjának egyik zálogát a néhány lakásos társasházak építése jelenti (pl. Apafi utca). A terület jellegéből és funkciójából adódóan a belvárost övező utcákon a leginkább jellemző deliktumtípusok az autófeltörés, a betöréses lopás, a rablás, a graffiti jellegű rongálás, a házalásos csalás stb.⁵⁷

A belső lakóhelyövet egy külső, alacsony lakósűrűségű öv fogja körül: a növekvő népességű **családi házas, kertvárosi övezet**, ahol jelenleg a lakosság mintegy 30%-a él. A város ezen területei között jelentős eltérések figyelhetők meg a lakosság korstruktúrája, életmódja, jövedelmi viszonyai stb. tekintetében, mely a főbb bűncselekménytípusok és az eltulajdonított tárgyak vonatkozásában is élesen megmutatkozik. A város újonnan épült kertségi övezeteiből a betöréses lopások során elsősorban kerti bútorokat és nagyobb értéket képviselő kutyákat tulajdonítanak el, míg az inkább falusiasnak nevezhető városrészek (pl. Homokkert, Csapókert, Kerekestelep) főbb sérthető értékei a melléképületekben tárolt gépi berendezések, kerti szerszámok, szárnyasok és mezőgazdasági termények. A régebben épült kertvárosi részek lakossága főként az idősebb korosztályból kerül ki, akiknél az életkor okozta kiszolgáltatottság, a túlzott jóhiszeműség és bizalom következtében gyakoribbak a megtévesztéssel elkövetett lopások, illetve a csalások bizonyos formái (csatorna- és tetőfelújítás, áruvásárlás stb.) (*Uzonyi A. 2009/a*). A vagyonvédelem szempontjából szintén éles különbség fedezhető fel az egyes kertségi területek között; az újonnan épült városrészek lakosai kiemelt figyelmet fordítanak a vagyonvédelemre, ahol gyakran

⁵⁷ A belvárosban és az azt övező lakógyűrűben a város lakosságának mintegy 13%-a él. (<http://www.debrecen.hu>)

kamerarendszerek és biztonsági cégekhez bekötött riasztóberendezések működnek, a város más, korábban létrejött kertségi területein viszont sok esetben a vagyonvédelem legelemibb feltételei is hiányoznak, így ezen részeken jóval gyakoribb a betöréses lopások száma. Előbbi városrészeken a jelentős számú építkezések következtében gyakori az építőanyag, különösen pedig az épületgépészeti berendezések eltulajdonítása (*Sóvágyó S. 2007*).

A fenti széles, nagy kiterjedésű övezetet szakítja meg a **lakótelepek csoportja**, amelyek terjeszkedésükkel nagymértékben megváltoztatták a népesség térbeli megoszlását. Itt jelenleg a város lakónépességének több mint $\frac{1}{3}$ -a él. Térhódításukkal a településen belül mozgást indítottak el; lakóik elsősorban a történelmi városmagból, a külső övezetből és a környező településekről kerültek ki. A lakótelepeken a nagyvárosi bűnözés szintén számos vonása felfedezhető, mely elsősorban a gépkocsi-, pince- és lakásfeltörés, rongálás (pl. graffiti, tömegközlekedési eszközök váróinak megrongálása, telefonfülke üvegének betörése), rablás stb. formájában jelentkezik. A leginkább érintett a bűncselekmények által a Dobozi lakótelep, megfigyelhetőek azonban más lakótelepeknél is bizonyos részekben a slummosodás jelei, melyek környezetében kiugróan magas az erőszakos bűncselekmények száma (lásd: Derék utca 22. szám).

A kertvárosi rész után egy főként zártkerteket és tanyavilágot magában foglaló rész található, ahol korábban a debreceni polgárok hétvégi kertjei voltak, és állandó népességének túlnyomó többségét a rendszerváltozást követően szerezte. Ezek a város szélén található ún. *kertségi területek* az elmúlt mintegy két évtizedben megsokszorozták lakónépességüket és létrehozták saját szubkultúrájukat (Bayk András kert, Biczó István kert, Méhéskert, Pac stb.).

E periférikus városrészek lakossága főként azon csoportokból került ki, akik a rendszerváltozást vesztesként megélve, állásukat elveszítve nem tudták fizetni a lakótelepi lakások rezsijét, így az olcsóbb megélhetés reményében kiköltöztek a korábban szinte kizárólag hétvégi házas övezetként ismert városrészekbe, azonban az egyre inkább nehezedő megélhetés jelenleg is jelentős bűnügyi kockázatot jelent az érintett perifériákon (*Sóvágyó S. 2007*). E területeknek így állandó lakónépessége lett, akik közül sokan a későbbiekben sem találtak maguknak munkát, és a társadalom peremére kerülve (megélhetési) bűnözésből tartják el magukat. Viszonylag nagy számban költöztek a kertségi területekre a belvárosból kiköltöztetett cigány családok is, akik tovább rontották ezen egyébként is marginális helyzetű emberek életminőségét. E két társadalmi csoport termelte ki az elmúlt mintegy két évtized során azt a bűnözői réteget, akik vagyonbiztonság szempontjából gyakorlatilag élhetetlenné tették a kertségi részeket. Az érintett területen a korábbiakhoz képest jelentős népességszám-növekedés ellenére is viszonylag alacsony az állandó lakosság, így e terület „ideális” terepet biztosít a bűnözők számára, akik a ház- és melléképület-feltörések alkalmával főként kerti gépeket, szerszámokat, szárnyasokat és egyéb haszonállatokat (pl. méh), terményeket, fát és különféle fémhulladékokat tulajdonítanak el. Megemlítenő

továbbá a főként családi konfliktusokból kialakuló garázdaság és testi sértés, mely bűncselekménytípusok szintén jellemzőek a kertségi részekre.

5.6. Debrecen város bűnügyi helyzetének általános jellemzése 2000 és 2008 között

A Debreceni Rendőrkapitányság a Hajdú-Bihar Megyei Rendőr-főkapitányság irányítása alá tartozó elsőfokú nyomozó-, államigazgatási és szabálysértési hatóság, melynek felügyeletét a megyei rendőrfőkapitány látja el. A rendőrkapitányság illetékességi területe az azonos nevű városra, illetve hét olyan településre terjed ki, ahol nincs önálló kapitányság (Hajdúbagos, Hosszúpályi, Kokad, Létavértes, Mikepércs, Monostorpályi, Sáránd). A Debreceni Rk. területe 815 km², amely Hajdú-Bihar megye területének 13,12 %-a, lakosság száma pedig a megye népességének több, mint 40%-a. A vizsgált kapitányság illetékességi területét az alábbi rendőrőrsök fedik le (18. térkép):

•**Kertség-Újkert Rendőrőrs** (lakossága kb. 100.000 fő): A hozzá tartozó település és településrészek: Debrecen, Józsa, Bánk, Kismacs, Nagymacs, Dombostanya, Pallag, Bayk András kert, Gáspár György kert, Erdőpuszta, Pac, Biczó István kert, Domokos Márton kert, Szikigyakor, Nagycsere, Haláp (*Mosolygó Cs. 2009*).

•**Belváros-Tócskert Rendőrőrs** (lakossága kb. 100.000 fő): A hozzá tartozó település és településrészek: Debrecen, Ondód, Szepes tanya, Nagy Mihály kert, Mészáros Gergely kert, Látókép (*Nagy I. 2009*).

•**Hosszúpályi Rendőrőrs** (osztály jogállású) (lakossága 16.467 fő): A hozzá tartozó települések: Mikepércs, Sáránd, Hosszúpályi, Monostorpályi, Hajdúbagos (*Pető Z. 2009*).

•**Létavértesi Rendőrőrs** (osztály jogállású) (lakossága 7789 fő): A hozzá tartozó települések: Létavértes, Cserekert, Kokad (*Pető Z. 2009/a*).

5.6.1. A bűncselekmények számának alakulása, dinamikája és tendenciája

Nagyvonalakban elmondható, hogy Debrecen követi az országos bűnügyi trendet, bár nyilvánvaló, hogy vannak helyi specifikumok, melyek földrajzi helyzetéből, népességének összetételéből és egyéb jellegzetességeiből adódnak. Az eltérések főként a kilencvenes évek elején voltak megfigyelhetők, azonban 2000-tól kezdődően a legtöbb évben a dinamika az országos trendnek megfelelő. Az 1980-as év értékéhez képest 1989-re gyakorlatilag megduplázódott a bűncselekmények száma, durvultak az elkövetési módok, fokozódott az agresszivitás. A bűncselekmények számának erőteljes növekedése 1989-1990 fordulóján következett be, majd ezt követően néhány év múlva csökkenés volt megfigyelhető. Az 1990-2000 közötti időszakban a városban 1996-ban kulminált a bűncselekmények száma, amikor számos ún. sok „B” lapos csalássorozat növelte

meg a bűncselekmények számát. A 2000-2008 közötti évek bűncselekményi átlaga 12.981 db/év, melyet a 2005-ös⁵⁸ és 2008-as évek⁵⁹ extrém értékei jelentősen megemelték, így az nem a reális bűncselekményi értékeket mutatja. Ezért a fenti két év esetében az *ún. tisztított bűncselekményi értékekkel* érdemes számolni, így 10.786 db-ra csökken a 2000-2008 közötti évek bűncselekményi átlaga. Nemcsak a vizsgált időszak, hanem az 1995-2008 közötti intervallumnak is a legmagasabb értékét 2008-ban regisztrálták, amikor 23.345 db bűncselekményt követtek el. Amennyiben azonban a tisztított statisztikai adatokkal számolunk, akkor mindössze 6,09%-os emelkedés következett be (*Uzonyi A. 2009*) (4. táblázat, 21. ábra).

Év	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Bcs.-ek sz.	12.348	18.726	16.282	13.860	12.870	13.146	11.804
Év	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Bcs.-ek sz.	11.834	9620	9265	17.174	9895	10.750	23.345

4. táblázat: Az ismertté vált bűncselekmények száma a Debreceni Rendőrkapitányság illetékességi területén (1995-2008)
Adatbázis: évértékelő jelentések (1995-2008)

Az elmúlt mintegy egy évtized adatait elemezve megállapítható, hogy Debrecen bűnügyi értékeiben (az extrémumokat nem számolva) sem jelentős csökkenés, sem emelkedés nem volt megfigyelhető. A reális képet mutató tisztított statisztikai adatok is mutatják, hogy az elmúlt nyolc évben éves szinten a városban 10-11.000 darab bűncselekmény vált ismertté, vagyis kiegyensúlyozottság jellemző a debreceni bűncselekményi értékekre (*Mátyás, Sz. 2010/b*).

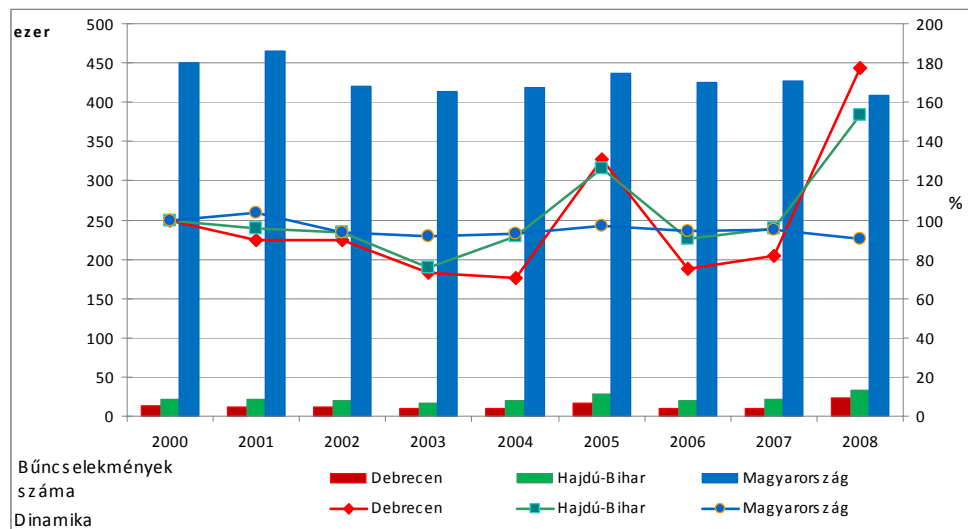
Debrecen és Hajdú-Bihar megye vonatkozásában a bűncselekmények számának tendenciáját és dinamikáját összehasonlítva megállapítható, hogy az gyakorlatilag megegyezik. Ez abból az alább taglalt tényből következik, hogy a megyei értékek alakulására a Debreceni Rk. jelentős befolyással van. A különbség elsősorban a dinamika nagyságában van, mely a városi kapitányság esetében jóval erőteljesebb. Az országos értékeknél a 2002-2004 és 2006-2007 közötti években a dinamika megegyezik, azonban a növekedés, illetve a csökkenés üteme jóval hektikusabb a Debreceni Rk.-nál. A 2005-ös és 2008-as években a már korábban említett okok miatt a vizsgált városi kapitányságon jelentős területi növekedés következett be, amely teljesen ellentétes az országos dinamikával.

A város súlyát jelzi, hogy az ismertté vált bűncselekmények mintegy 96%-át Debrecen városában követték el, vagyis az illetékességi területhez tartozó

⁵⁸ 2005-ben 2804 rb. *tiltott pornográf felvétellel való visszaélés*, illetve 4280 rb. *szerzői-és szomszédos jogok megsértése* büntett miatt a bűncselekmények száma 17.174-re nőtt, amely 85,6%-os emelkedés az előző év értékéhez képest.

⁵⁹ A 2008-as év kiugró eredményeit két bűncselekmény idézte elő. Egy 11.940 rendbeli csalás, illetve egy 732 rendbeli *a választás, a népszavazás és a népi kezdeményezés rendje elleni bűncselekmény* (Btk. 211.§), melyet egy postás idézett elő, aki nem kézbesítette a fenti számú választási cédulát.

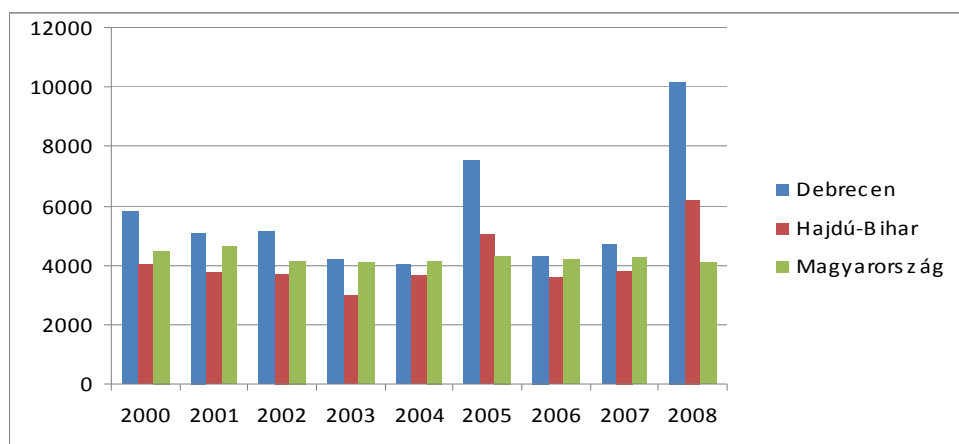
települések aránya meglehetősen csekély. Hajdú-Bihar megyei viszonylatban a megyeszékhelyi rendőrkapitányságon realizálódik az ismertté vált bűncselekmények több, mint 50%-a. A 2000 előtti adatokhoz képest Debrecen túlsúlya csökkent (1995: 58,42%, 1997: 60,69%), azonban még a túlsúly csökkenése ellenére is a megye többi kapitánysága viszonylag kis ráhatással rendelkezik a megyei bűncselekményi értékekre (Sutka S. 1995, 1998).



21. ábra: Az ismertté vált bűncselekmények száma és dinamikája Magyarországon, Hajdú-Bihar megyében és Debrecenben (2000-2008) (az elkövetés helye szerint) (2000 = 100%), Adatbázis: ERÜBS

5.6.2. A bűnözési fertőzöttség

A 100.000 lakosra jutó bűncselekmények száma a vizsgált intervallumban a fentiekben említett extrémumok következtében 4054,8 és 10.179,0 között ingadozott, amelynek átlagértéke 5673,86, ami még tisztított értékekkel számolva is (4714,97) magas a megyei gyakorisági mutatóhoz viszonyítva (4080,78). Hajdú-Bihar megye kapitányságai között a város rendszerint a 6-8. helyen található, így Debrecen a megyében a fertőzött kapitányságok közé sorolható. Országosan a Debreceni Rk. gyakorisági értékei az átlagnál szintén magasabbak, azonban a megyei jogú városok között már közel sem kimagaslóak. A gyakorisági mutató tendenciájával kapcsolatban megállapítható, hogy az gyakorlatilag megegyezik az ismertté vált bűncselekményekével (22.ábra).

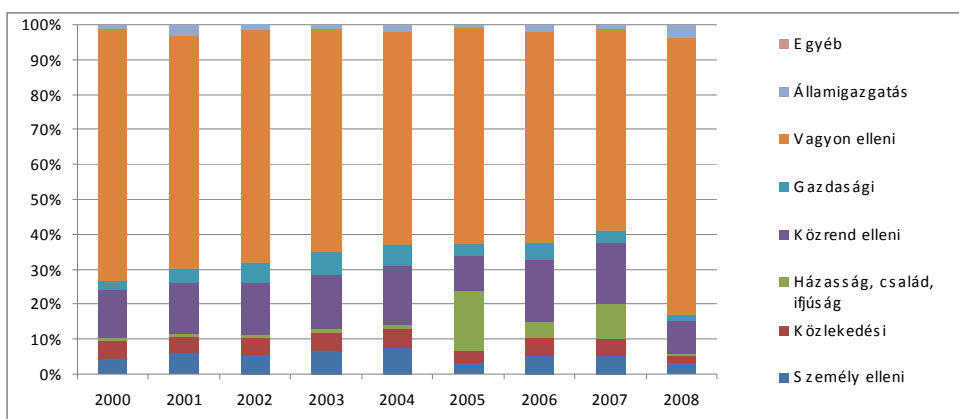


22. ábra: A 100.000 főre eső bűncselekmények száma Debrecenben, Hajdú-Bihar megyében és Magyarországon (2000-2008) (2000 = 100%)
Adatbázis: ERÜBS

5.6.3. A bűncselekmények szerkezetének változása Debrecenben

•Vagyon elleni bűncselekmények:

Debrecen város bűncselekményi struktúrája főbb vonalaiban megegyezik az országos trenddel, helyi sajátosságok azonban felfedezhetők benne. Csökkenő a *vagyon elleni bűncselekmények* aránya, mely a 2000-2008 évek között az ismertté vált bűncselekmények 65,6%-át adta (58,19%-79,27%). Ezen a 2005-ös és 2008-as évek magas esetszámai emeletek néhány százalékot (esetszámainak átlaga: 8714).



23. ábra: A bűncselekményi főcsoportok struktúrájának változása Debrecenben (2000-2008) (%), Adatbázis: ERÜBS

A főcsoport Btk. szerinti strukturális megoszlására jellemző, hogy azok zömét az *ún. tömegügyek* (vagy *tucatügyek*) teszik ki, amelyeknél rendkívül nehéz az elkövető személyének a felderítése (pl. szórakozóhelyeken és a

bevásárlóközpontokban elkövetett lopások, zseblopások, kerékpárlopások, pince- és garázsfeltörések stb.) (23., 24. és 25. ábra).

A részesedés tekintetében a megyei értékekkel egybevetve megállapítható, hogy a városi értékek mintegy 1,5%-kal magasabbak (H.-B. m.: 64,21%), s csupán a 2006-2007 években jelentkeztek Hajdú-Bihar megyében magasabb értékek. Ugyanezen mutató az országos értékekkel összevetve mindössze 0,5%-kal marad el a debreceni értéktől (országos átlag: 65,22%).

A **lopás** bűncselekménynél a 2000 óta eltelt 9 év viszonylatában – mivel ez az időintervallum már alkalmas komolyabb összefüggések megállapítására – kijelenthetjük, hogy jelentős csökkenés figyelhető meg (az 1995-1998 közötti időszakban még 5000 feletti esetszámokkal is találkozunk). A 2003-2007 közötti időszakban gyakorlatilag stagnált a bűncselekményi érték, amelynél 2008-ra következett be egy jelentős, 27%-os emelkedés (2700→3445). A 2000-2008 évek között a főcsoporton belüli 42,37%-os részesedéssel és 3341 db-os esetszámi átlaggal jelentkezett a deliktum. A relatíve alacsony részesedés a már a fentiekben említett 2005-ös év 28,49%-os, illetve a 2008-as év 18,62%-os részesedésének a következménye. A bűncselekmény számának csökkenésében közrejátszott az a több éves felvilágosító tevékenység is, melynek eredményeként az állampolgárok nagyobb figyelmet fordítanak értékeik védelmére, azonban az áldozatok zöménél még továbbra is megfigyelhető a sértetti közrehatás.

A lakosság biztonságérzetére nagy hatást gyakorol a **zseblopások** számának alakulása, mely főként a város zsúfolt tömegközlekedési eszközein, illetve a távolsági buszpályaudvaron, a Nagyállomáson, a Csapó utcai Nagypiac és a bevásárlóközpontok területén és környékén következik be. Ezek egyértelműen a sértetté válás gócpontjai a városban. A zseblopásoknál is a 2000 előtti értékekhez képest jelentős visszaesés figyelhető meg 2000-2008 között, mely időszakban átlagosan 217 db zsebtolvajlás realizálódott. 2003-ban viszont a kedvező trend megtört, és több mint négyszeresére emelkedett a deliktum száma (2003: 84 db, 2008: 345 db), azonban részesedése továbbra sem jelentős a főcsoportból (2,63%). A városban lévő zsebes elkövetői kör részben helyi, részben pedig a szomszédos megyékből, illetve Romániából érkezik, így elsősorban ennek következtében igen hektikus a bűncselekményi érték alakulása (*Sóvágó S. 2007*) (19. és 19/1. térkép).

A **személygépkocsi-lopások** száma átlagosan 70 db/éves szinten alakult, amelynek részesedése 1% alatti. Ezen számított érték a 2000-2002 évek között volt magasabb az átlagnál (2000: 142 db!). A vizsgált adatsorból kilógó 2000-es év értéke még annak az időszaknak a „lecsengő” éve, amikor valóban komoly problémát jelentett országos szinten is a gépkocsilopás (1997: 328 db). Ezt követően a relatíve magas értékek részben a szintén országos szinten jelentkező, a törlesztőrészletet fizetni nem tudó személyek valótlán tartalmú feljelentéseinek növekedésével magyarázható (*Halmosi Zs. 2007*) (20. és 20/1. térkép).

A **betöréses lopások** száma az 1990-es évek közepén még 2500 felett volt. Ennél fordulópontot az 1998/1999 években figyelhetünk meg, amikor mintegy

17%-os csökkenés következett be. Az ügyszámok statisztika adatai szerint 2000-től tartósan 2000 db alá süllyedt a számuk, sőt egyes években kevesebb, mint 1000 db deliktum vált ismertté; ezekből átlagosan 1416 db/év vált ismertté. Részeseését erősen befolyásolja a főcsoport esetszámváltozása (7,15-23,12%), melynek átlagos részeseése a vizsgált időszakban 17,94% volt (21. és 21/1.térkép).

A **lakásbetörések** számában 2003-2004, illetve 2006-2007 években következett be egy relatíve jelentős mérséklődés, amikor jóval a 447 db-os esetszámi átlag alá került a bűncselekményi érték, melynek részeseése 5,49% volt. A vizsgált időszak legnagyobb mértékű emelkedése 2005-ben következett be, amikor a lakásbetörések száma több, mint 50%-kal növekedett, melyet valamelyest a hétvégi házak és a külterületi ingatlanok sérelmére elkövetett betörések mintegy 30%-os csökkenése ellensúlyozott (*Sóvágó S. 2006*) (22. és 22/1. térkép).

A **rablások** száma viszonylag magas szinten állandósult, amely társadalmi veszélyességét tekintve az egyik legfontosabb *ún. figyelt bűncselekmény*. Esetszámai erősen ingadoztak (53-111), átlaga 91 db/év, részeseése 1,19% volt. Akárcsak más nagyvárosokban, az *ún. útonállásszerű rablás* jellemző, amikor egy-egy elkövető, amíg nem kerül rendőrkézre, elkövet akár 10-15 db bűncselekményt is (*Horváth Cs. 2009*). Az elkövetés módjával kapcsolatosan megállapítható, hogy nem jellemző az előre kiterveltség, a bűncselekmény elkövetésének szándéka folyamatosan jelen van az elkövetőknél (*Sóvágó S. 2006*). Az elkövetők etnikai hovatartozásával kapcsolatban – saját kutatásaimra támaszkodva – kijelenthető, hogy a cigányság érintettsége a rablásoknál mintegy 60%-os; a bűncselekmény elkövetésekor az elkövetők 40%-a még nem töltötte be a 18. életévét, s ezen személyek mintegy 70%-a volt cigány származású (*Mátyás, Sz. 2011*).

A rablás minősített esetének számító és a társadalomra fokozott veszélyt jelentő fegyveres rablások alacsony száma sem Hajdú-Bihar megye, sem Debrecen kriminalitásának megítélésére nem gyakorol komoly hatást (*Halmosi Zs. 2007*).

A **csalások** tekintetében nem igazán lehet – és véleményem szerint nem is érdemes – bármiféle trendet felállítani, mivel ezen típusú bűncselekménynél sokszor egyetlen bűnelkövető egymaga megtöri a sokéves kedvező trendet, ezért a deliktum száma (487-12.183) és részeseése (4,58-65,84%) (átlag: 21,1%) az ügytípus természetéből adódóan igen jelentős ingadozást mutat. A 2000-2008 közötti esetszámok átlaga 2351 db/év, amelytől negatív irányban csupán a 2008-as év tér el 12.183 db-os értékével (65,84%). A leginkább jellemző csalástípusok a Debreceni Rk.-n a hamis személyigazolvánnyal hitelre történő áruvásárlás, telefonszolgálatok sérelmére előfizetői szerződések kötése, idős személyek sérelmére elkövetett díjbeszedési-, áruvásárlási- és épületfelújítási csalás, illetve a főként külföldiek által elkövetett pénzpörgetéses csalások.

A szintén a vagyon elleni főcsoportba tartozó **jármű önkényes elvétele** bűncselekménynél 1999/2000 fordulóján következett be egy pozitív irányú változás, amikor 99-ről 65-re csökkent a bűncselekmények száma; ezt követően mintegy harmadára esett vissza ezen deliktumtípus (2008: 25 db). A **rongálások** zöme motiválatlan rongálás, melyet legtöbbször alkoholos befolyásoltóságú fiatalok

követnek el. A bűncselekmény által leginkább érintett terület a belváros, illetve a lakótelepek, ahol elsősorban a graffiti jellegű rongálás, illetve a telefonfülkék és a tömegközlekedési eszközök váróinak megrongálása jellemző. A főcsoport leginkább hektikus esetszámú deliktuma a **szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése**, mely bűncselekménytípusnál az egyes évek között olykor több ezer darabos eltérések is lehetnek (lásd: 2005-ös év).

•A vagyon elleni bűncselekményekkel okozott kár nagysága:

A vagyon elleni bűncselekményekkel okozott kár nagyságának összege 2000-2008 között igen jelentős ingadozást mutat, mely alapján törvényszerűségek megállapítása nem lehetséges. Abszolút értékét tekintve a kiugró 2000-es évet nem számolva (9,86 md. Ft volt a kár összege) 1,3-3,0 md. forint között ingadozott a kárösszeg. A megyei értékhez viszonyítva – a 2000-es év értékét szintén figyelmen kívül hagyva – az okozott kár 50-75%-a Debrecenben realizálódott (5. táblázat).

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
H.-B. m.	2.737.	4.279.	3.139.	2.311.	2.945.	3.459.	2.658.	2.695.	3.083.
m.	567.600	937.900	727.000	341.800	911.200	553.600	500.600	348.900	770.700
összesen									
Db.	9.856.	3.074.	2.347.	1.476.	2.214.	2.530.	1.351.	1.492.	1.845.
	924.400	982.500	601.500	277.400	674.300	742.400	320.400	674.500	978.000

5. táblázat: A vagyon elleni bűncselekményekkel okozott kár összege Hajdú-Bihar megyében és Debrecenben (2000-2008) (Ft), Adatbázis: ERÜBS

•A kárbiztosítási mutató:

A bűnügyi-operatív munka eredményességének egyik fokmérője, illetve a lakosság rendőrségbe vetett bizalmának fő mérőszáma az okozott kár megtérülésének mértéke, melyet a *kárbiztosítási mutató* jelöl. A Debreceni Rk.-on a mutató nagysága 5,56% és 16,57% között ingadozott, ami átlagosan 9,07% volt, mely az összesített megyei értéktől 1%-kal marad el (10,12%) (6. táblázat.).

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
H.-B. m	274.828.	714.358.	413.652.	204.918.	215.221.	261.911.	206.392.	278.787.	288.143
Összesen	700	200	400	900	600	400	500	200	500
Debrecen	173.366.	509.662.	220.084.	116.764.	124.652.	140.832.	145.645.	155.991.	138.659
	000	000	300	300	400	300	400	400	100
Kárbizt. mutató Db. Rk.	7,9	16,57	9,37	7,9	5,6	5,56	10,77	10,45	7,5
Kárbizt. mutató H.-B.-m.	10,0	16,7	13,2	8,9	7,3	7,6	7,8	10,3	9,3

6. táblázat: A vagyon elleni bűncselekményeknél megtérült kár összege és kárbiztosítási mutató Hajdú-Bihar megyében illetve Debreceni Rk.-on (2000-2008) (Ft), Adatbázis: ERÜBS

•Közlekedési bűncselekmények:

A város méretéből és funkcióiból adódóan igen jelentős nemcsak a város saját forgalma, hanem az azon átmenő tranzit forgalom is, mely természetesen nagy hatással van a *közlekedési bűncselekmények* és az ezzel összefüggésben lévő közlekedési szabálysértések számára (*Lelesz Gy. 2000, 2005*). A városban a közlekedési morál nem felel meg az elvárhatónak – ezt már 1995-ös évértékelő jelentésében Tóth Sándor is megemlíti –; a járművezetők és a gyalogosok körében egyaránt megfigyelhető az agresszív, a legalapvetőbb közlekedési normákat is figyelmen kívül hagyó, szándékos szabályszegő magatartás (*Tóth S. 1995*).

Az elmúlt években a közúti közlekedés biztonságát, illetve a forgalmi viszonyokat jelentősen befolyásoló infrastruktúra nem épült, csupán kisebb beruházások valósultak meg (mély és emeletes garázsok, kerékpárutak, útkorszerűsítések stb.) (*Halmosi Zs. 2006*). Továbbra is várat magára a nyugati tehermentesítő út, a várost elkerülő körgyűrű, illetve egy összefüggő kerékpár-úthálózat megépítése, amely által jelentősen csökkenthető lenne a balesetek száma. Pozitív eredményként értékelhető viszont, hogy a járműpark tekintetében megfigyelhető egy minőségi javulás, a személygépkocsik átlagéletkora valamelyest csökkent.

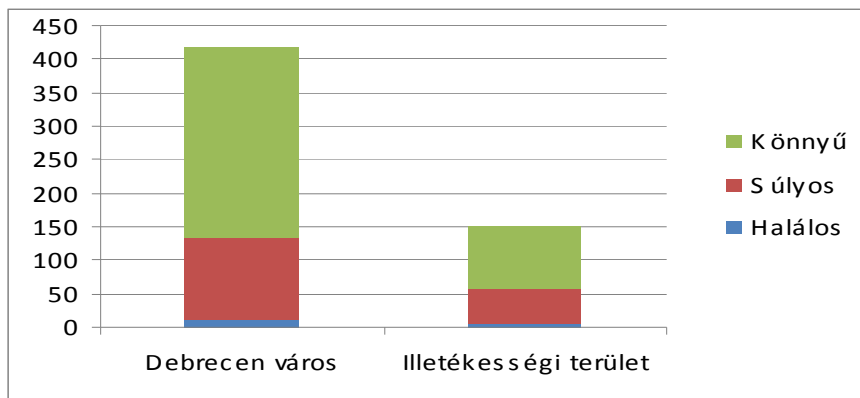
A közlekedési bűncselekmények száma abszolút értelemben viszonylag kis ingadozást mutat, aminek részesevé átlagosan 4,52%-os volt. Ez kevesebb, mint 1%-kal marad el a Hajdú-Bihar megyei, fél százalékponttal pedig az országos értékektől (H.-B. m.: 5,27%, országos: 4,92%). Öröndetes tény, hogy a városban a kiemelt kategóriába tartozó közlekedési bűncselekmények 8 éve folyamatosan csökkenő tendenciát mutatnak, mely csökkenés mértéke mintegy 30%-os.

A főcsoport belső struktúrájának elemzését követően megállapítást nyert, hogy legnagyobb részesevé a **közúti jármű ittas vezetése** szerepel (49,02%). Esetszámai 2005-től kezdődően folyamatosan csökkentek, 2008-ra a 2005-ös év értékéhez képest 39,26%-kal mérséklődött a bűncselekmények száma (326→198), így elmondhatjuk, hogy dinamikája és tendenciája egyaránt pozitív irányba fordult. A főcsoporton belül második legnagyobb ügyszámmal a **közúti baleset okozása** nevezetű bűncselekmény szerepel (21,76%), melynek sem esetszámai, sem részesevé nem mutat különösebb ingadozást. A **halált okozó közúti balesetnél** nem érződik az az ittas vezetésnél megállapított tény, miszerint a fokozódó rendőri jelenlét és a jogszabályok szigorítása következtében jelentősen csökkent volna a bűncselekmény száma; 2007-2008 években 15-ről 12-re csökkent a balesetek száma, melyet a mindössze 3 db-os esetszám csökkenés ellenére is kedvezőnek lehet értékelni.

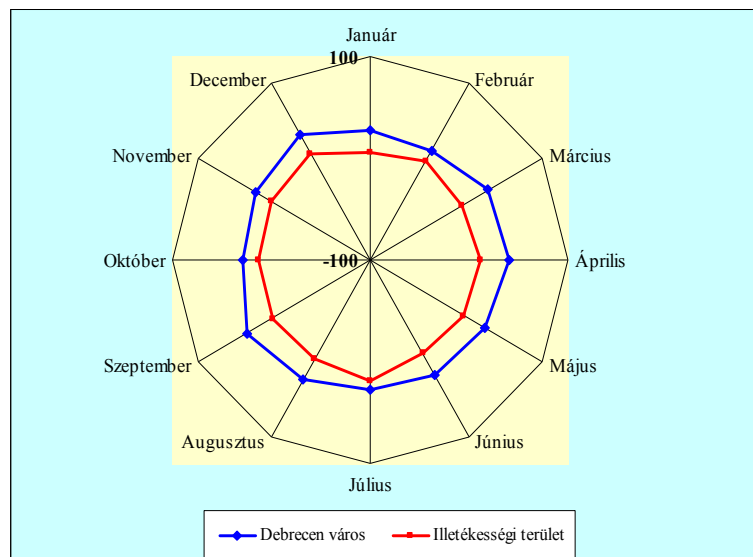
A személyi sérüléssel közúti balesetek

A rendőrkapitányág illetékességi területén 2008-ban a személyi sérüléssel járó balesetek száma 1,6%-kal emelkedett, azonban a halálos balesetek száma csökkent az előző évhez képest. A **baleseti fő okok** tekintetében szignifikáns változás nem történt, így azon baleseteknél, ahol személyi sérülés következett be, továbbra is a baleset legfőbb okaként az *elsőbbség meg nem adása* (38,5%) (2008)

szerepel. A balesetek további okozója a kanyarodás, majd a követési távolság szabályainak be nem tartása, illetve a sebesség túllépése. Ha Debrecen illetékességi területén vizsgáljuk a balesetek legfőbb okait, akkor ez 2008-ban az alábbiak szerint alakult: 1. sebesség túllépése, 2. kanyarodás szabályainak megszegése, 3. az elsőbbségi jog meg nem adása (Uzonyi A. 2009). A személyi sérüléssel közúti balesetek a súlyosságuk foka szerint az alábbiak szerint osztályozhatók: 3,0% halálos, 30,86% súlyos, 66,14% könnyű sérüléssel baleset (26. ábra).



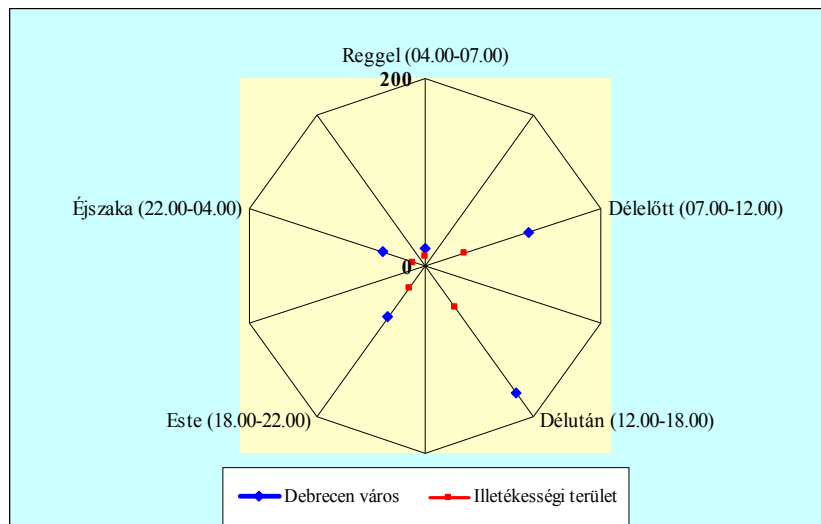
26. ábra: A személyi sérüléssel közúti közlekedési balesetek súlyossági fokuk szerint a Debrecen város és a Debreceni Rk. illetékességi területén (Debrecen nélkül) (2008)
Adatbázis: HBM-RFK adatbázisa



27. ábra: A személyi sérüléssel közúti közlekedési balesetek számának havonkénti alakulása Debrecen városban és a Debreceni Rk. illetékességi területén (Debrecen nélkül) (2008), Adatbázis: HBM-RFK adatbázisa

A személyi sérüléses közúti balesetek **időbeli megoszlását vizsgálva** megállapítható, hogy havonkénti bontásban a Db. Rk. területén decemberben és szeptemberben történik a legtöbb baleset, amelynek okai főként az időjárási viszonyok változásával (rosszabbra fordulásával) vannak összefüggésben. Január és február hónapokban viszont a legkevesebb baleset realizálódik. Ez azzal hozható összefüggésbe, hogy a járművezetők ekkora már óvatosabbak, mint az első hó leesését követően, illetve az időjárási viszonyok miatt kevesebben is használják a járműüket. A leginkább fogalmas nyári időszakban (június-augusztus) relatíve kevés baleset következik be, az ismertté vált személyi sérüléses balesetek 22,93%-a. A balesetek havi megoszlásában eltérések figyelhetők meg Debrecen város és az illetékességi terület között, mely az eltérő útviszonyokkal, sebességhatárokkal stb. van összefüggésben. Debrecen városban a szeptember (43 db) és a december (42 db) a leginkább veszélyes hónap, míg az illetékességi területen a december (21 db) és a július (19 db). A legkevesebb baleset Debrecenben januárban, júliusban (27-27 db) és februárban (23 db), az illetékességi területen pedig márciusban (7 db), illetve januárban és júniusban történt (6-6 db) (27. ábra).

A balesetek **napszakonkénti időbeli alakulása** alapján a délutáni időszak a leginkább kritikus, amikor a személyi sérüléses balesetek 39,15%-a következett be. Ezt követi a délelőtti időszak, amikor 28,4%-a realizálódott a személyi sérüléses baleseteknek, mely időszakok a munkába menés, illetve a munkából jövés időszakai, vagyis a forgalmi terhelés ekkor a legnagyobb, az úthálózat ekkor a legterheltebb. Az ezt követő időszakokban pedig folyamatosan csökken a balesetek száma, mely az esti időszakra 16,75%-ra, az éjszakaira 10,76%-ra, a reggeli időszakra pedig – elérve minimumértékét – 4,94%-ra csökken (27. ábra).



28. ábra: A személyi sérüléssel járó közlekedési balesetek napszakonkénti alakulása Debrecen városban és a Debreceni Rk. illetékességi területén (Debrecen nélkül) (2008), Adatbázis: HBM-RFK adatbázisa

•Házasság, család, ifjúság és nemi erkölcs elleni bűncselekmények:

A házasság, család, ifjúság és nemi erkölcs elleni bűncselekmények száma az elmúlt kilenc évet vizsgálva igen hektikus ingadozást mutatott, míg 2000-2004 és 2008 években részesedése 1% körüli volt, addig 2005-ben és 2007-ben 10% feletti (2005: 17,14%). Természetesen a jelentős részesedés-változás az esetszámoknál is bekövetkezett (89-2943), mely a 2000-2008 közötti időszakra 568 db/éves esetszám és 4,11%-os részesedési átlagot eredményezett. Ez 0,5%-kal magasabb a megyei, 1,5%-kal pedig az országos értékeknél (H.-B. m.: 3,48%; országos: 2,42%). (Az országos adatoktól történő jelentős eltérés a 2005-2007 években jelentkező átlagon felüli esetszám következménye.) 2005-ben a főcsoport a második legnagyobb részesedésű főcsoporttá lépett elő, mely a már a fentiekben említett 2804 rb. **tiltott pornográf felvétellel való visszaélés** bűncselekménynek volt köszönhető. Azokban az években, amikor a fentiekben említett bűncselekmény nem jelentkezett átlagon felüli értékkel, az ügyek mintegy felét a **tartás elmulasztása** adta, mely átlagosan 30,8%-kal részesedett a főcsoportból, esetszámainak számtani átlaga pedig 49 db/év volt. A főcsoport bűncselekményei közül a legnagyobb figyelmet az **erőszakos közösülés** kapja. Ez a figyelem azonban nem a sértetté válás nagy valószínűsége, hanem a cselekmény súlyossága miatt van. Debrecenben a 2000-2008 közötti időszakban 4 és 11 között volt éves szinten az erőszakos közösülések száma, amely átlagosan 3,55 százalékát adta a főcsoport bűncselekményeinek.

•Személy elleni bűncselekmények:

Hajdú-Bihar köztudottan azon megyék közé tartozik, ahol az országos átlagnál magasabb a *személy elleni bűncselekmények* száma és aránya. Ennek okait elsősorban a hevesebb vérmérséklettel, a helyi néplélekkel és a kulturális beidegződéssel magyarázzák a szakemberek, illetve megfigyelhető a megyében is az a számos országban jelentkező sajnálatos trend, miszerint általános társadalmi jelenségként mutatkozik a fokozódó agresszivitás (Lelesz Gy. 2001). Nem kivétel ez alól Debrecen sem, ahol szintén az országos átlagot meghaladó a főcsoport aránya. Ezt erősíti a debreceni rendőrkapitány véleménye is, aki szerint a főcsoport bűncselekményeinek egy része „jelentéktelennek tűnő konfliktusból kialakuló indulati elkövetés” (Uzonyi A. 2009). A 2000-2008 közötti időszakban 5,3% volt a főcsoport részesedése, mely a megyei értéktől mintegy 1,5%-kal alacsonyabb, az országostól viszont 1%-kal magasabb. A vizsgált időszak esetszámainak számtani átlaga 639 db/év, amelytől pozitív irányban a 2000-es és a 2005-2007-es évek tértek el, amikor jóval hatszáz alá került a bűncselekmények száma.

A személy elleni bűncselekményeknél a sértetté válás veszélye a **testi sértéseknél** volt a legnagyobb, melyek a főcsoport bűncselekményeinek 73,99% tették ki. A fenti időintervallum bűncselekményi értékeinek számtani átlaga 470,11 db/év, melytől a 2002-2004 és 2008-as években regisztráltak többet. A bűncselekménnyel kapcsolatban megállapítható, hogy az ismeretlen tettes ellen indult eljárásokban a felderítési eredményesség folyamatos csökkenést mutat. A

felderítést elsősorban a sértettek ittassága, illetve az elkövetés helyeként megadott szórakozóhelyek természetéből adódó anomáliák nehezítik (Uzonyi A. 2009).

A **befejezett emberölés** 2000-2008 között az ismertté vált személy elleni bűncselekmények mintegy 1%-át adta (0,67%), amely esetszámait tekintve 0 és 8 között ingadozott, így átlagosan 4,33 fő/év vált gyilkosság áldozatává. Esetszám és részesedés tekintetében egyaránt kiemelkedik a 2004-es esztendő, amikor 8 fő hunyt el; ebben az évben az emberölés 1,13%-át adta a főcsoportnak.

•Gazdasági bűncselekmények:

A *gazdasági bűncselekmények* számának igen erős növekedése volt megfigyelhető 1995 és 2002 között, amikor több mint 7,5-szeresére emelkedett a főcsoport deliktumainak száma (92→701). Ezt követően folyamatosan csökkent a bűncselekményi érték, azonban korántsem olyan mértékben, hogy a 90-es évek közepének értékeit megközelítse (2008: 440 db). Debrecen esetében is megállapítható, hogy az összбүнözésen belüli arányuk nem szignifikáns, azonban társadalmi veszélyességük nem számukban, hanem kárértékükben és társadalmi hatásukban mutatkozik meg (Sutka S. 2001, 2003, Halmosi Zs. 2004, 2007). A főcsoportnál esetszámok tekintetében kisebb (351-702), részesedés tekintetében viszont jelentős ingadozás figyelhető meg (1,88-6,63%), ami átlagosan 4,3%-os részesedést és 510 db/éves esetszámi átlagot eredményezett; a megyei és országos részesedést is mintegy 1%-kal haladják meg a debreceni értékek.

A főcsoport Btk. szakaszok szempontú strukturális megoszlására jellemző, hogy a bűncselekmények 29,34%-át az **adó- és társadalombiztosítási csalás** adta, mely részesedés (15,1-52,14%) és esetszámait tekintve is jelentősen ingadozott (53-366), ciklikusság azonban az értékelt időszakban nem volt kimutatható. A gazdasági bűncselekmények mintegy 1/10-ét a **pénzhamisítás** adja (9,85%), melynek esetszámait jelentős ingadozást mutatnak. 2005-től kezdődően egy jelentős csökkenés figyelhető meg (84→28); a pozitívnak nevezhető trend ellenére azonban ez csak igen óvatos következtetések levonására adhat alapot. A forgalomba került hamis bankjegyekkel kapcsolatban megállapítható, hogy egyre jelentősebb a forint bankjegyek hamisítása (Sóvágó S. 2007, Uzonyi A. 2009); a forint és egyéb országok bankjegyeinél pedig számos esetben megállapítást nyert, hogy a sértettek Romániában jutottak hozzá a hamis bankókhoz.

A főcsoport bűncselekményei közül kiemelkedik továbbá a **csődbüntett** (2008: 16 db) és a **kézpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés** bűncselekménye (2008: 133 db), mely utóbbi tekintetében több alkalommal román állampolgárságú elkövetők kerültek a rendőrség látókörébe.

•Az államigazgatás, az igazságszolgáltatás és a közélet tisztasága elleni bűncselekmények:

A főcsoport bűncselekményei relatíve kis százalékban részesednek az ismertté vált bűncselekményekből (1-2%). Ettől jelentősen a 2008-as év 3,66%-os részesedése tért el, melyet a már említett 732 rendbeli választással kapcsolatos

bűncselekmény növelt meg. (A 2008-as év kivételével a részesedési mutatók reálisan értékelik a főcsoport helyzetét.) A 2000-2008 évek bűncselekményi átlaga 243 db/év, részesedése pedig 1,71% volt, ami mindössze néhány tized százalékkal marad el a megyei és az országos értéktől (H.-B. m.: 1,98%, országos: 1,82%).

A korábban főként a Határőrség által felfedett **embercsempészs és a beutazási és tartózkodási tilalom megsértése** rendkívül kis esetszámmal jelentkezett (0 és 2 db), a **hivatalos személy elleni erőszak** (Btk. 229.§) és a **közfeladatot ellátó személy elleni erőszak** (Btk. 230.§) bűncselekmények esetében viszont már nagyobb esetszámok realizálódtak (15 és 14 db) (2008).

•Közrend elleni bűncselekmények:

A *közrend elleni bűncselekmények* a 2. legjelentősebb bűncselekményi kategória. Ennél évek óta egy monoton növekedés figyelhető meg, így a főcsoport esetszámainak tendenciája is növekvő (a 2000-2008 évek átlaga 1764 db/év). Ez elsősorban azzal magyarázható, hogy évről évre újabb törvényi tényállásokat hoznak létre, bár az objektivitáshoz az is hozzátartozik, hogy több korábbi bűncselekmény száma is emelkedett. A főcsoport részesedésének tendenciája – kisebb ingadozásoktól eltekintve és a 2008-as év adatait tisztított értékkel számítva – növekvő. Ennek átlagosan 14,44% volt a részesedése, ami gyakorlatilag megegyezik a Hajdú-Bihar megyei értékekkel, azonban több mint 3%-kal elmarad az országos adatoktól (H.-B. m.: 14,63%; országos: 17,86%).

A **garázdaság** 18,38%-kal részesedett a főcsoport bűncselekményeiből, és ez váltja ki a főcsoporton belül a legtöbb rendőri intézkedést (*Lelesz Gy. 2000*). Részesedés tekintetében 2005-től kezdődően gyakorlatilag stagnál, esetszámai viszont jelentős ingadozást mutatnak, melyek számtani átlaga 322 db/év. A garázdaságok egyik „mozgatórugója” a társadalomban uralkodó agresszivitás, mely tekintetében pozitív elemként konstatálhatjuk, hogy a Debrecenben elkövetett garázdaságok viszonylag nagy százalékban kerülnek felderítésre (*Sóvágó S. 2007*).

A **közbizalom elleni bűncselekmények** adják az ismertté vált közrend elleni deliktumok mintegy $\frac{2}{3}$ -át (69,72%), melynek esetszámai tekintetében 2004-től kezdődően figyelhető meg növekedés. Ez a 2004-2008 közötti években mintegy 70%-os volt, így tendenciaszerű növekedésről beszélhetünk.

A **visszaélés kábítószerrel** bűncselekmény 10-15 évvel korábban viszonylag alacsony ügyszámmal jelentkezett (1990-ben Hajdú-Bihar megyében nem regisztráltak ilyen bűncselekményt /*Tóth A. 2007*/), így ez is hozzájárult ahhoz, hogy a vizsgált időszakban növekedett a főcsoport részesedése (6,64%). Az ügyek többségében csupán a fogyasztók eljárás alá vonása lehetséges, akik a 14-24 év közötti korosztályból kerülnek ki. E bűncselekménytípusnál jelentős a tettenérés aránya, azonban jelentős látenciával is számolhatunk (*Uzonyi A. 2009*).

• Erőszakos és garázda jellegű bűncselekmények:

Az *erőszakos és garázda jellegű bűncselekmények* számában a 2000-2008-as évek között kisebb, törésekkel jellemezhető növekedés figyelhető meg, melynek

tendenciája emelkedő. A fentieket igazolja az, hogy a vizsgált időszak esetszámainak számtani átlaga 1031 db/év, azonban a 2003-2008 évek viszonylatában ez már 1050 db/év. A főcsoport bűncselekményei 8,6%-kal részesedtek az ismertté vált bűncselekményekből, ami Hajdú-Bihar megye értékeihez viszonyítva jóval kedvezőbb, azonban az országos adatoknál több, mint 1%-kal magasabb (H.-B. m.: 10,99% országos: 7,29%).

• Közterületen elkövetett bűncselekmények:

A közterületen elkövetett bűncselekmények száma a 2000-2002 közötti időszakhoz képest jelentősen csökkent a 2003-2007 közötti években, de 2008-ban mintegy 20%-kal növekedett, és ismét 3000 fölé emelkedett (esetszámainak számtani átlaga 3190 db/év). Részesedésének nagyságára elsősorban nem esetszámainak váltakozása, hanem az ismertté vált bűncselekmények számának alakulása volt döntő hatással, mely 14,61% és 30,97% között ingadozott (átlagosan 26,33%). A városi és a megyei részesedési arányok megegyeznek, országosan viszont mintegy 3,5%-kal magasabb a közterületen elkövetett bűncselekmények aránya (H.-B. m.: 26,29% országos: 30%).

• A büntettek és vétségek arányának változása:

A büntettek és vétségek egymáshoz viszonyított arányából, arányaik változásából a bűnügyi helyzet folyamataira és összetevőire lehet következtetni (*Lelesz Gy. 2000, 2001*). A Debreceni Rk.-on a vétségek átlagosan 55,72%-kal részesedtek az ismertté vált bűncselekményekből, ezek arányszámainak gyakori váltakozásai miatt a dinamikára vonatkozó megállapítások azonban nem tehetők. Az enyhébb vétségi kategória megyei (57,87%) és országos szinten is mintegy 2 százalékponttal magasabb (58,11%), vagyis a súlyosabb büntetési alakzatú jogsértések aránya csekély mértékben ugyan, de magasabb a Debreceni Rk.-on.

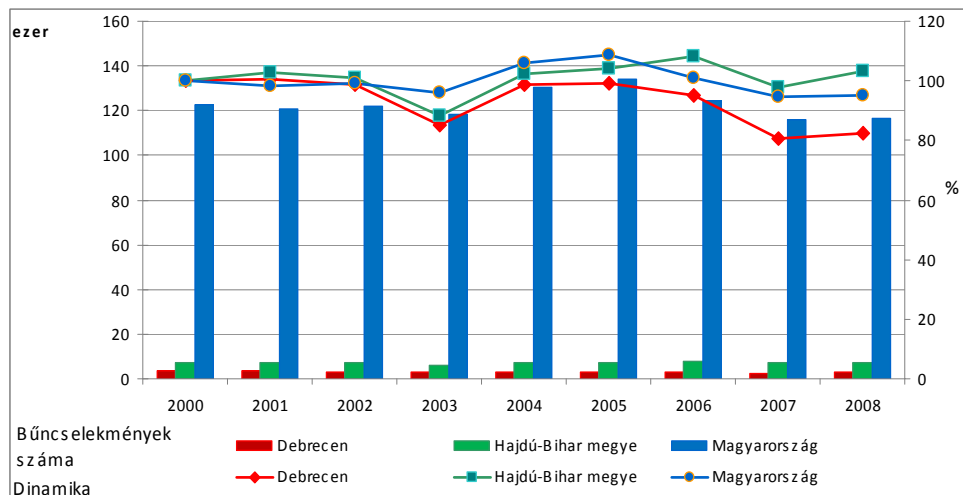
5.6.4. A bűnözés személyi oldala

5.6.4.1. Elkövetők és bűnelkövetők

5.6.4.1.1. Az elkövetői oldal terjedelme, dinamikája és tendenciája

Az ismertté vált bűnelkövetők terjedelmének vizsgálatát követően az alábbi megállapításokat teszem: A bűncselekményi értékek gyakori ellentétes irányú változásainak következtében a jelenlegi és a várható tendenciára vonatkozó következtetések nem tehetők; a kérdéses időszakban kétéves növekvő/csökkenő ciklusok fedezhetők fel. A bűnelkövetők száma a 2000-2008 közötti időszakban 2694 (2007) és 3349 fő (2001) között ingadozott, melynek számtani átlaga 3114 fő/év volt. A rendelkezésre álló adatsor alapján a városi kapitányság dinamikája – a várakozásomtól eltérően – nem mutat hasonlóságot a Hajdú-Bihar megyei értékekkel (mely a Debreceni Rk. magas bázisév értékének következménye), az

országos adatokkal összevetve viszont a 2002-2003 illetve a 2007-2008 közötti években egyező a dinamika. Ennek nagysága a vizsgált évek többségében a városi kapitányság esetében nagyobb volt (29. ábra).



29. ábra: Az ismertté vált bűnelkövetők számának alakulása és a dinamika Magyarországon, Hajdú-Bihar megyében és Debrecenben (2000-2008)
Adatbázis: ERÜBS

5.6.4.1.2. Az ismertté vált bűnelkövetők gyakorisága

A 100.000 főre eső bűnelkövetők száma a 2000-2008 évek számtani átlaga alapján a Debreceni Rk. illetékességi területén magasabb (1362,04), mint a megyei (1318,97) és az országos átlag (1216,04); ennek oka egyértelműen a nagyvárosi mivoltban keresendő. Az ismertté vált bűncselekmények és a bűnelkövetők száma szoros kapcsolatban van egymással, azonban ez nem minden évben mutatkozott meg a 100.000 főre számított gyakorisági értékeken, így 2000-2001, 2003-2004 és 2006-2007 éveknél is eltérés mutatkozott. A városi kapitányság tekintetében 2005-től kezdődően jelentősen csökkent a bűnelkövetők gyakorisága (1449,76→1198,2), azonban, tekintettel a rövid intervallumra, tendenciáról még nem beszélhetünk. A városi és a megyei adatsor néhány évtől eltekintve tendenciájában megegyezik, a városi és az országos viszont tendenciáját és irányát tekintve a vizsgált időszak minden évében megegyezett (7. táblázat).

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Mo.	1223,2	1200,5	1197,9	1163,8	1286,8	1325,2	1232,2	1154,2	1160,6
HBN	1319,9	1357,2	1310,0	1146,6	1328,4	1355,6	1413,5	1284,4	1355,1
Db.	1482,0	1451,0	1433,0	1237,2	1438,1	1449,8	1389,4	1179,7	1198,2

7. táblázat: Az ismertté vált bűnelkövetők 100.000 főre eső gyakorisága hazánkban, Hajdú-Bihar megyében és Debrecenben (2000-2008)
Adatbázis: ERÜBS

5.6.4.1.3. Az ismertté vált bűnelkövetők strukturális tagozódása

• Nemek szerint:

A bűnelkövetők nemek szerinti strukturális megoszlására jellemző, hogy a férfiak aránya 84,09% volt, mely rendkívül kiegyenlített, stabilnak mondható. Megfigyelhető továbbá az az országos tendencia, hogy csökken a férfi bűnelkövetők aránya, mely az értékelt időszak alatt Debrecennél, mintegy 1,5 százalékpontot esett (az első és utolsó négy év viszonylatában). Arányait tekintve a bűnelkövetők számának változása követi a férfi bűnelkövetők számának változását, melynél kiugró számbeli eltérések nem voltak a vizsgált időszakban. A fentiekből következik, hogy a női tettesek aránya 15,91%, ez az 1990-2002 közötti időszakban 12,9% volt (Tóth A. 2007). A két nem egymáshoz viszonyított aránya megyei, illetve országos szinten 15,36%-84,64%, illetve 14,91%-85,09% volt, vagyis Debrecenben meghaladja a megyei és országos értékeket a női bűnelkövetők aránya.

• Korcsoportok szerint:

Korcsoportok szerinti bontásban az alábbiak szerint alakul a bűnelkövetői struktúra: nagy ingadozást mutatva 56 és 108 között volt a **gyermekkorú elkövetők** száma, akik közül évente átlagosan 86 fő vált elkövetővé. Magasan kiemelkedik a 2000-es és 2006-os év, amikor 108 illetve 103 fő 14 év alatti gyermek követett el bűncselekményt. Részesedésük a bűnelkövetők közül 2,76% volt, mely relatíve kiegyenlítettnek mondható (2,08-3,25% között ingadozott). A megyei és az országos adatokhoz viszonyítva kifejezetten kedvezőek a Debreceni Rk. adatai, melyektől mintegy 1,4 illetve 0,3%-kal marad el (H.-B. m.: 4,13%, országos: 3,013%). A jelentősnek mondható megyei adatokban közrejátszanak a Hajdúhadházi Rendőrkapitányság illetékességi területén regisztrált értékek, ahol a 2007-2008-as években a 14 év alatti elkövetők száma nominálisan is meghaladta a Debrecenben ismertté vált gyermekkorú elkövetők számát (2007: Debrecen: 40, Hajdúhadház: 56; 2008: Debrecen: 56, Hajdúhadház: 64).⁶⁰

A **fiatalkorú bűnelkövetők** 8,41%-os arányt képviseltek, akik közül átlagosan 263 fő vált bűnelkövetővé. A 2004-2006 évek közötti időszakban 300 környékén volt a számuk, amely ezt követően jelentősen, mintegy 25%-kal csökkent (279→208). Arányuk alacsonyabb, mint a Hajdú-Bihar megyei, illetve az országos érték (H.-B. m.: 10,72%, országos: 9,33%). A rablás bűncselekménynél jelentősen emelkedett a gyermek- és fiatalkorú elkövetők száma (Sóvágyó S. 2007), így ezen kategóriában a kriminálstatisztikai adatok ismeretében az elkövetkező években számolni kell a fiatal felnőtt bűnelkövetők számának emelkedésével.

⁶⁰ 1990 és 2002 között a fiatalkorú bűnelkövetők Hajdú-Bihar megyében a legnagyobb arányban a Hajdúhadházi Rk.-on részesedtek az ismertté vált bűnelkövetők közül, ahol ezen érték 15,7% volt, szemben a hajdúböszörményi 8,0%-kal (Tóth A. 2007).

A bűnelkövetés szempontjából legaktívabb 18-24 év közötti korosztály (**fiatal felnőtt korosztály**) részesedése a 2002-2008-as évek között kiegyensúlyozottnak mondható (18,89-21,57% között), 2000-2001-ben viszont részesedésük még 24-26% között volt (átlagos részesedés: 21,58%). A fentiek ismeretében a közeljövőben várhatóan a korcsoport 18-20%-os részesedése válik tendenciaszerűvé, s nem kell szignifikáns arányeltolódástól tartani. A fiatal felnőtt bűnelkövetők aránya 1,5 illetve 2 százalékponttal marad el a megyei, illetve az országos átlagtól (H.-B. m.: 23,09%, országos 23,422%).

• Előélet szerint:

A bűnelkövetők előélet alapján történő strukturális elemzése során megállapítható, hogy 36,63%-uk volt **büntetett előéletű**, akiknél a részesedés és az esetszámok alapján jelentős csökkenés figyelhető meg (2003: 41,32%→ 2008: 29,77%). Ez a kedvező folyamat országosan és Hajdú-Bihar megyében egyaránt megmutatkozik, utóbbinál 2000-2008 között 26,79%-kal csökkent a büntetett előéletű bűnelkövetők aránya (H.-B. m.: 37,98%, országos átlag: 36,13%). A **visszaeső bűnelkövetők** részesedése szintén csökkenő tendenciát mutat (átlag: 11,26%), bár ezen kategóriában kisebb törések megfigyelhetők a trendben. A megyei és az országos értékekkel gyakorlatilag megegyezik a debreceni részesedés, csupán néhány százalékpontos differencia figyelhető meg (H.-B. m.: 11,95%, országos: 10,94%).

• Az elkövetés helyén való tartózkodás alapján:

Az elkövetés helyén való tartózkodás alapján vizsgálva a bűnelkövetőket kijelenthető, hogy több, mint ¾-ük **helyi állandó lakos**. A 2000-2008-as évek részesedésének számtani átlaga 77,38% volt, mely a megyei értékektől mintegy 10, az országostól pedig 20%-kal magasabb (H.-B. m.: 69,87%, országos: 59,43%). Az **utazó bűnözők** aránya 1-2 százalékpont körüli értékkel jelentkezik (átlag: 1,5%), az **átutazó bűnözők** viszont közel 6%-kal részesednek az ismertté vált bűnelkövetők közül. Ezek az értékek néhány százalékkal egyaránt elmaradnak a megyei és az országos részesedéstől (H.-B. m.: utazó-2,24%, átutazó-8,44%; országos: utazó-1,84%, átutazó: 11,36%). A **bűncselekmény elkövetése céljából** a városba érkezők aránya átlagosan 7,54%, mely a megyei értéktől 3,6%-kal, az országostól pedig közel 6%-kal marad el (H.-B. m.: 11,12%; országos: 13,30%).

• Állampolgárság szerint:

A határok megnyitásával már az 1990-es évek elején megjelentek a Debreceni Rendőrkapitányság működési területén a külföldi bűnelkövetők, azonban a hatékony fellépés eredményeként nem tudtak szorosabb kapcsolatba kerülni a magyar bűnelkövetői körökkel (*Tóth S. 1995*). A román határ közelsége számos, a határ mellől származó bűnelkövetőt vonz a városba, akik rendszerint vagyon elleni bűncselekményeket követnek el (pl. pénzpörgetéses csalás, lopások stb.); beazonosításuk igen nehéz, a legtöbb ügy az elkövető kilétének megállapítása

nélkül fejeződik be, s csak feltételezhető, hogy Romániából érkeztek (a sértettek egyrésze *gábor cigányként* adják meg az elkövetőket).

Debrecenben található az ország legnagyobb menekülteket befogadó állomása, mellyel összefüggésben a megyében és a városban jelen vannak az embercsempész csoportok és az ország területére illegálisan érkező migránsok. Megemlítendő a menekülttábor lakói által elkövetett bűncselekmények, akik általában a menekülttábor környékén és a belvárosi kereskedelmi egységekben, illetve a bevásárlóközpontokban főként lopásokat követnek el, továbbá – elsősorban a befogadó állomás területén – az egyes népcsoportok közötti erőszakos és garázda jellegű bűncselekmények. Vélelmezhetően a menekülttábor lakói körében igen jelentős látenciával számolhatunk úgy elkövetői, mind sértetti oldalon, amely elsősorban a közösség zártságával és a kommunikáció nehézségével magyarázható (*Halmosi Zs. 2006*).

A külföldi bűnelkövetők nagy számban érkeznek Romániából (30,59%), Ukrajnából (8,24%) és Szerbiából (14,12%), azonban ezen gyanúsítottak közül mindenképp jelentős azok száma, akik közlekedési bűncselekményt követnek el (2008). A menekülttábor lakói közül kiemelkednek a grúz (20,0%) és az iraki állampolgárok, akik a legtöbb évben jelentős számmal képviseltetik magukat, a többi nemzet számaránya pedig a világpolitikai események függvényében évenként változik. A vizsgált 2008-as évben az ismertté vált külföldi gyanúsítottak közül 31,76% (27 fő) volt az, aki szinte biztosra vehető, hogy a menekülttábor lakója volt, akik a Föld nyolc országából érkeztek (2008). A Debreceni Rendőrkapitányság illetékességi területén az ismertté vált bűnelkövetők közül a külföldi gyanúsítottak aránya átlagosan 2,06% volt, mely a megyei értékekkel gyakorlatilag megegyezik (1,99%), az országos értéktől pedig háromtized százalékponttal marad el (2,32%).

•Stimuláló szerek hatása a bűnelkövetőknél:

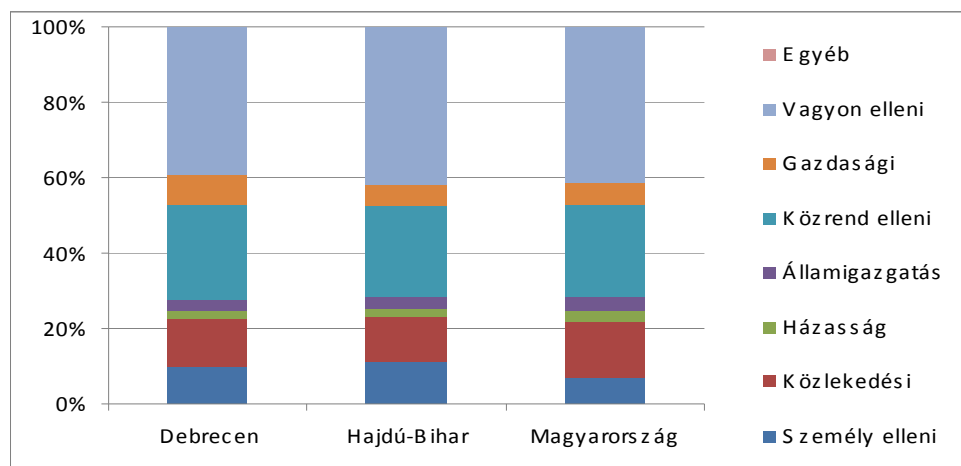
Az oksági tényezők között a Debreceni Rk. illetékességi területén is a második helyen az **alkohol** szerepel. Az elkövetők mintegy 1/5-éről derült ki (18,2%), hogy alkohol befolyása alatt követte el jogsértő cselekményét, ezen adat közel azonos a megyei és az országos értékekkel (H.-B. m.: 18,38%; országos: 18,57%). Tendenciaként figyelhető meg, hogy csökken ennek a kriminogén faktornak az aránya, mely a vizsgált időszak előtti évekhez képest is mérséklődött, azonban trend szerinti változásról még nem beszélhetünk (*Sutka S. 2003, Halmosi Zs. 2007*).

Jelentősen növekedett a **kábítószer** hatása alatt bűncselekményt elkövető személyek száma, ez főként a korábbi rendkívül alacsony értékekhez képest mutat erőteljes emelkedést. Míg 1995-ben 2 főt regisztráltak, addig a 2004-2006 közötti időszakban már több mint 60 fő volt az, aki kábítószer hatása alatt követett el bűncselekményt (1,17%). A debreceni értékek mintegy 0,2%-kal magasabbak a megyei értéknél, viszont 0,4%-kal kedvezőbbek az országos adatokhoz viszonyítva (H.-B. m.: 0,93%; országos: 1,58%). A 2000-2008 közötti megyei és városi évertékelő jelentésekből megállapítható, hogy bár a könnyű drogok jelen vannak a

város egyes szórakozóhelyein, a kemény drogok azonban továbbra sem jellemzőek (Halmosi Zs. 2005). A Debreceni Rk. illetékességi területén 2004 óta nem történt haláleset kábítószer-túladagolás következtében, amely azt mutatja, hogy a város nem tartozik az ország fertőzött területei közé (Uzonyi A. 2009).

•Bűncselekményi főcsoportok szerint:

A bűnelkövetők főcsoportok szerinti strukturális megoszlásának elemzését követően az alábbi megállapítások tehetők: A *személy elleni* deliktumokat elkövetők mintegy 2,5%-kal magasabb értéket mutatnak az országos, 1,3%-kal viszont alacsonyabb értéket a megyei adatoknál, amely álláspontom szerint a fentiekben ismertetett okokra vezethető vissza (lásd: 3.3.6 fejezet). A *vagyon elleni* és a *gazdasági bűncselekményeket* elkövetők egyaránt mintegy 3%-kal maradnak el az országos és a megyei értékektől. Az *államigazgatás, az igazságszolgáltatás és a közelet tisztasága elleni, a közrend elleni,* illetve a *házasság, család, ifjúság és nemi erkölcs elleni főcsoport* bűncselekményeit elkövetők aránya az ismertté vált bűnelkövetők közül gyakorlatilag megegyezik az országos, illetve a megyei értékekkel, ezek esetében a differencia kevesebb mint egy százalékpont. A *közlekedési bűncselekményeket* elkövetők részesedésének aránya 1,5%-kal kisebb az országos adatoktól, viszont 1%-kal magasabb a H.-B. m.-i értékektől (30. ábra).



30. ábra: Az ismertté vált bűnelkövetők bűncselekményi főcsoportok szerinti megoszlása Debrecenben, Hajdú-Bihar megyében és Magyarországon (2000-2008) (%), Adatbázis: ERÜBS

5.6.4.2. Sértetti oldal

• Az ismertté vált sértettek terjedelme:

A sértettek nyilvántartásával települési szinten meglehetősen mostohán bánnak az illetékes hatóságok, mivel a korábbiakban hivatkozott források csupán

2005-től kezdődően adnak meg ezzel kapcsolatos adatokat (települési szinten kizárólag nem és korcsoportok szerinti bontásban). Tekintettel a rövid intervallumra, ezen kategóriában eltérően a máshol vizsgált időszakról (2000-2008), a 2005-2009-es évek közötti intervallumban vizsgáltam a sértetteket, bár nyilvánvaló volt számomra, hogy a dolgozat írásakor (2010) a 2009-es év értékei csekély mértékben még változhatnak. A mindössze öt éves időköz miatt a tendenciára és a dinamikára vonatkozó megállapítások csak igen óvatos következtetések levonását tették volna lehetővé, ezért ezektől eltekintettem. A természetes személy sértettek száma a 2005-2009-es évek közötti időszakban 5571 fő volt, akik közül a férfiak aránya 63,25%. Ez az érték mintegy 1%-kal magasabb a megyei és az országos adatoknál.

•A 100.000 főre jutó ismertté vált sértettek:

Gyakoriság alapján jelentős különbségek figyelhetők meg a Debreceni Rk., a megyei, illetve az országos adatok között. 100.000 főre vetítve 2433,85 fő vált a vizsgált időszakban sértetté, míg ugyanez a mutató Hajdú-Bihar megyében 2076,11, országos viszonylatban pedig 2174,96. A különbség oka kriminológiai közhelynek tűnik, azonban tény, hogy Debrecen városánál is elsősorban a nagyvárosi mivolt az, amely jelentős mértékben növeli a sértetté válás lehetőségét.

• Korcsoportok szerint:

A sértettek korcsoportok szerinti megoszlása az országos átlag szerint alakul, bár egyes korcsoportoknál megfigyelhető néhány százalékpontos differencia. A sértetté vált személyek 1,59%-a volt gyermekkorú, 4,33%-a fiatalkorú, 11,71%-a fiatal felnőtt, 68,13%-a 25-59 év közötti, míg időskorú (60 év feletti) 14,23%-a volt az ismertté vált természetes személy sértetteknek.

A **gyermek- és fiatalkorúaknál** igen gyakran a néhány évvel idősebb társaik a fiatalabbak sérelmére követnek el különféle bűncselekményeket. Forró pontként jelennek meg a város kevésbé színvonalas általános- és középiskolái (lakótelepek általános iskolái, Rakovszky Dániel Általános Iskola, Povolny Ferenc Szakközépiskola stb.), illetve azok közvetlen környezete, továbbá a játéktér (Debrecen Pláza) és egyéb szórakozóhelyek, ahol az eltulajdonított tárgyak elsősorban a készpénz, a mobiltelefon és az mp3 lejátszó. A pszichikailag és fizikailag egyaránt kiszolgáltatott sértettekről számos alkalommal megállapították, hogy az értékeikkel történő dicsekvés és az életkorukból adódó könnyelműség folytán váltak áldozattá (*Sóvágyó S. 2007*).

A gyermekkorúakon kívül a bűnelkövetők másik nagy célcsoportja a **60 év feletti időskorú korosztály**, akik az elkövetőkkel szemben fizikailag szintén kiszolgáltatott helyzetben vannak, és életkorukból adódóan könnyen válhatnak áldozattá. Kiemelt a korcsoport áldozattá válásának kockázata a zsúfolt tömegközlekedési eszközökön, a piacokon, illetve a város azon, korábban említett kertvárosi övezeteiben, ahol jelentős számú időskorú népesség található.

• **Állampolgárság szerint:**

Az ismertté vált sértett természetes személyek mintegy 1,6%-a volt külföldi állampolgár⁶¹, mely a megyei átlaggal gyakorlatilag megegyezik, viszont az országos átlagnak kevesebb, mint a fele. A városba legnagyobb számban látogató román és ukrán állampolgárságú turisták adják a külföldi állampolgárságú sértettek mintegy 30 illetve 10%-át, akiknek nemzetiségére vonatkozólag nincs adat, azonban nyilvánvaló, hogy egy részük magyar nemzetiségű. A külföldi állampolgárságú sértetteknel a harmadik legérintettebb nemzet a német (7%); az EU tagországok állampolgárai pedig 20%-kal vannak jelen (a német és román állampolgárok nélkül). A menekülttábor lakói közül az iráni (8%) és az iraki (5%) állampolgárok váltak legnagyobb számban sértetté. Ez főként az egymás sérelmére a befogadó állomás területén elkövetett erőszakos és garázda jellegű bűncselekményekkel magyarázható. Említést érdemelnek továbbá azok a vagyoni elleni jogsértések, melyeket a városban tanuló külföldi diákok sérelmére követnek el, elsősorban a különböző szórakozóhelyeken és az Augusztai Diákszállón; ez viktimológiai szempontból elsősorban figyelmetlenségükkel és könnyelmű viselkedésükkel hozható összefüggésbe.

5.6.4.3. A bűnügyi eredményesség

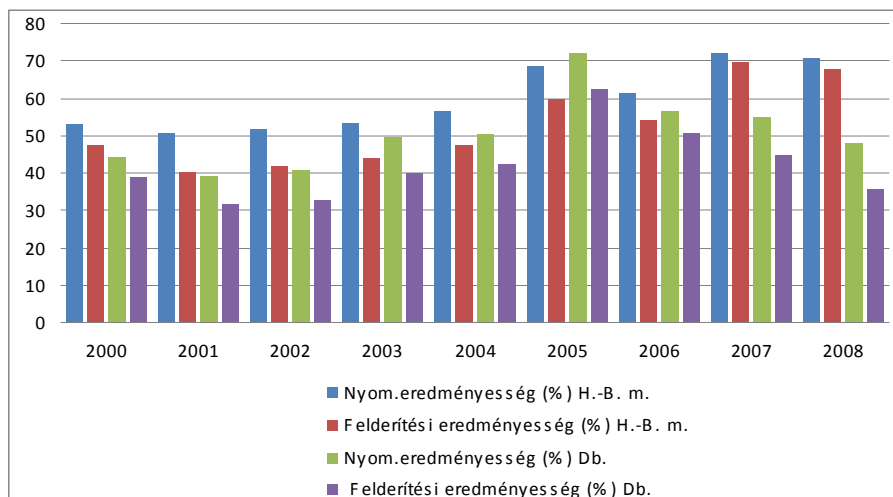
A Debreceni Rendőrkapitányság **nyomozati eredményességi mutatója** a 2000-2008-as évek között átlagosan 50,6% volt (39,1% és 72,0% között ingadozott), mely a megye kapitányságai viszonylatában a 6-8. helyek között volt (kivéve a 2005-ös évet, amikor 1. helyezést ért el a Debreceni Rk.). Kimagasló a 2005-ös év eredménye, amikor 72,0% volt a nyomozati eredményesség, amely egyben a vizsgált időszak maximumértéke is volt. A városi eredmények a megyei értékektől átlagosan 9 százalékponttal maradtak el, azonban ez a város méretéhez és szerepköréhez képest jónak mondható.

A **felderítési eredményesség** a vizsgált időszakban 42,1% volt (31,6-62,6%). A megye rendőrkapitányságai között a városi kapitányság a 6-8. helyet foglalta el, 2005-ben pedig a 2. helyet. A megyei értékekkel egybevetve mintegy 10%-kal maradtak el a Debreceni Rk. felderítési eredményei. A megyei és a városi értékek által kirajzolt trend világosan mutatja, hogy a megye felderítési eredményeit érdemben csak a Debreceni Rk. tudja befolyásolni.

A statisztikai elemzést megszakítva szükségesnek tűnik egy rövid kitérő. Rendkívül pozitív eredményként értékelhető a 2005-ös év eredménye, azonban az objektivitáshoz hozzátartozik, hogy a kimagasló eredményességet a nyomozók egyre magasabb színvonalú munkája mellett több, ún. nagy „B” lap számú ügy eredményezte. Ezen ügyek több mint 7000-rel emelték meg a bűncselekmények

⁶¹ Az ismertté vált sértettek nemzetiségi megoszlására vonatkozó adatok csupán a 2008-2009-es évekre voltak elérhetőek. A hivatkozott adatok a 2008. évre vonatkoznak.

számát, a sikeres felderítésre való tekintettel így egyaránt kimagasló lett a nyomozási és a felderítési eredményesség (31. ábra).



31. ábra: A Debreceni Rendőrkapitányság és a Hajdú-Bihar Megyei Rendőr-főkapitányság nyomozati eredményességi és felderítési eredményességi mutatója (2000-2008) (%), Adatbázis: ERÜBS

5.6.5. A Debrecen lakosságának szubjektív biztonságérzetéről, a közbiztonságról és a rendőrségről szóló önálló kérdőíves felmérés kiértékelése

Rendkívül nagy felelősség egy lakossági kérdőív kérdéseinek összeállítása, mivel sokszor a kérdőívet összeállító szakember akaratlanul is saját munkahipotézisének felállításához szerkeszti a kérdéseket. Azért, hogy e sokak által elkövetett hibát elkerüljem, alaposan tanulmányoztam a hazai kriminálgeográfiai és kriminológiai szakirodalmat (*Korinek L. 1988, Kertész I. 1997, Görgényi I. 2000, Jármay T. 2005, Sárközi I. 2008, Tóth A. 2007*), és ezeknek a tapasztalatoknak a felhasználásával készült el a 20 db kérdésből álló kérdőív.

A kérdőívhez szükséges mintát a Debrecen közigazgatási területén élő 18 éven felüli lakosság biztosította (170.103 fő)⁶². A mintavétel Debrecen város különböző településrészeiből lakosságszám-arányosan történt (1. történelmi belváros (tömbrehabilitáció által érintett, illetve slummosodott területei egyaránt), 2. belső lakóhely öv (óvárosi /cívis/ rész), 3. lakótelepi övezet, 4. családi házas övezet (kertvárosi rész, lakóparkok), 5. kertségi terület /zártkertek, tanyavilág/).⁶³

⁶² A lakosságszámra vonatkozó adatok csupán a 2008. évre voltak elérhetőek.

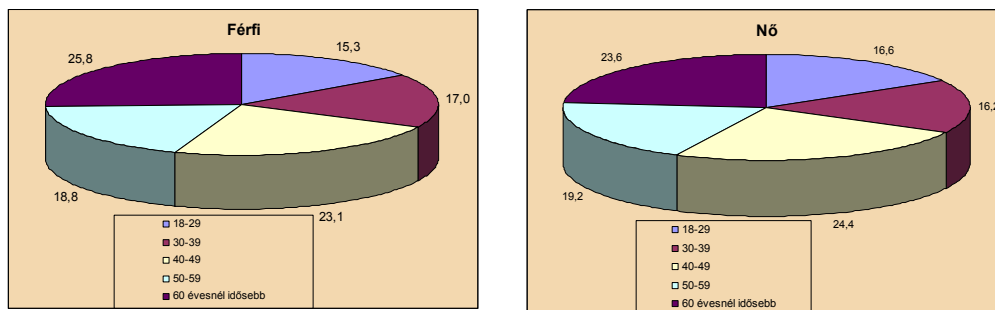
⁶³ Az illetékességi terület településein nem volt lehetőség a kérdőív kitöltésére, csupán Debrecen városában.

A mintavétel nagysága 500 fő volt (229 férfi és 271 nő), ez a lakosság 0,24%-a; a kérdőívet előzetesen 20 fős mintán teszteltem. A mintavételt magam végeztem, a kérdőíveket személyes interjúk során töltöttem ki. A kérdőíves felmérésre 2009. július 1. és augusztus 31. között került sor. A kérdőívezés időtartama alatt folyamatosan figyelemmel kísértem a különféle híradásokat, hogy történt-e bármi olyan, a kérdőívezést befolyásoló híradás, mely hatással lehet a kitöltők által adott válaszokra. A kérdéses időszakban az *ún. cigánygyilkosság-sorozat* rejtélye tartotta lázban az ország lakosságát, azonban ez véleményem szerint az általam megkérdezett személyeket a válaszadásban olyan mértékben nem befolyásolta, hogy jelentős különbséget okozott volna egy későbbi időpontban történő kérdőívfelvételhez képest.

A kérdőív kitöltését a megkérdezettek mintegy 20%-a tagadta meg, melynek oka közel egyenlő arányban a közömbösség, az időhiány, illetve a rendőrséggel szembeni ellenszenv volt. A kapott eredmények az *SPSS for Windows 11.0 program* segítségével kerültek feldolgozásra.

A lakossági kérdőíves felmérés elsődleges céljai a rendőrség munkájának elégedettség-vizsgálata, a szubjektív biztonságérzet mérése és a látenciavizsgálat volt (1. melléklet). A kérdőív olyan személyekkel lett kitöltve, akik legalább 5 éve életvitelszerűen Debrecenben laktak. Tíz alatt volt azoknak a személyeknek a száma, akik szemmel láthatóan elbogatellizálták a kérdőív kitöltését, és úgy mond „hasraütés-szerűen” töltötték ki a kérdőívet. Ezen személyek válaszait nem vettem figyelembe, helyettük új alanyokat vontam be a kutatásba. A kérdőívet kitöltők között is voltak olyanok, akik egy-egy kérdésre nem tudtak vagy nem akartak válaszolni. Ezekben az esetekben természetesen csökkent a minta nagysága, így számítási alapnak (100%-nak) ezen halmazt tekintettem. A kiválasztott személyek véletlenszerűen kerültek megszólításra, rendszerint az utcán. A válaszadás önkéntes és anonim volt, melyet az is garantált, hogy nem kellett nevet és lakcímet írni a kérdőívre. A kérdések megszerkesztésénél törekedtem a rövidegre, az áttekinthetőségre, próbáltam kerülni a szakzsargonokat, ezzel is segítve a válaszadók munkáját. Követve a legtöbb hasonló témájú kérdőív struktúráját, a feltett kérdések 65%-a zárt kérdés, melyet főként az elégedettségre vonatkozó kérdéseknél alkalmaztam (ennek egyik típusa a *skálakérdés*, melyet az érzelmek, az attitűdök mérésére használtam), mivel ezen kérdéstípussal objektíven lehet mérni, illetve a feldolgozás során a kapott válaszok viszonylag egyszerűen csoportosíthatók és feldolgozhatók. A skálakérdéseknél az 1-5-ig terjedő beosztást használtam (s nem az 1-10-ig terjedőt), mely a hazai iskolai rendszer osztályzási mechanizmusa következtében a magyar ember számára könnyebben befogadható. A feltett kérdések 35%-a volt nyitott kérdés.

A kérdőív első négy kérdése személyes jellegű adatokra vonatkozott, így a nemre, a korra, a családi állapotra és az iskolai végzettségre. A megkérdezettek 16%-a tartozott a 1-es (80 fő), 16,6%-a a 2-es (83 fő), 23,8%-a a 3-as (119 fő), 19%-a a 4-es (95 fő) és 24,6%-a az 5-ös (123 fő) korcsoportba (32. ábra).



32. ábra: A kérdőíves felmérésben résztvevők nem és korcsoportonkénti megoszlása

A megkérdezett alanyok családi állapotára vonatkozóan az alábbi eredmények születtek: nőtlen, hajadon 93 fő (18,6%), házas 305 fő (61,0%), elvált 46 fő (9,2%) és özvegy 56 fő (11,2%). A vizsgálatba bevont személyek 31,4%-a (157 fő) 8 általános vagy annál kevesebb elvégzett osztállyal rendelkezett, 21,2%-a (106 fő) szakmunkásképzőt végzett, 35,6%-a (178 fő) középiskolai végzettséggel rendelkezett, míg 11,8%-a (59 fő) volt a megkérdezetteknek felsőfokú végzettségű.

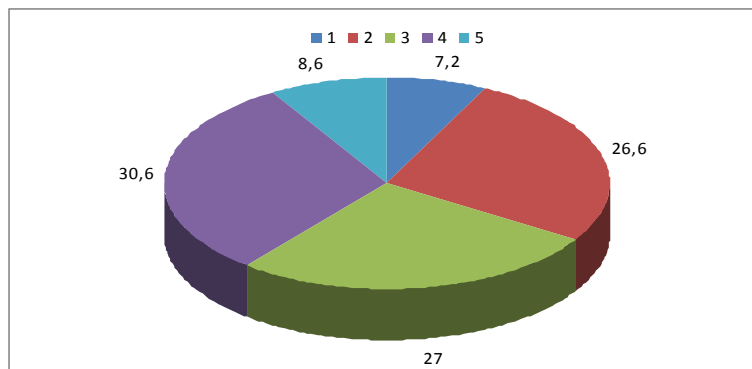
Az 5-9. számú kérdések a Debreceni Rendőrkapitányság munkájával kapcsolatos elégedettség-vizsgálatra vonatkoztak. Amennyiben az állampolgár kapcsolatba került a rendőrséggel, akkor hogyan értékelte a vele szemben eljáró rendőr munkáját. Elégedett volt a válaszadók 24,0%-a (4.), míg nagyon meg volt elégedve 18,8% (5.). A megkérdezettek 32,8%-a közepesre értékelte a rendvédelmi dolgozók munkáját (3.), míg 24,4% egyáltalán nem vagy kevéssé volt elégedett (1. és 2.). A városrészek között néhány %-os különbség fedezhető fel. A kertségi területen élők néhány százalékponttal rosszabbra értékelték a rendőrség munkáját. Ez részben azzal lehet összefüggésben, hogy a sérelmükre elkövetett több bűncselekmény tekintetében valóban rosszabb a felderítési mutató.

A 7. és 8. félig zárt kérdések arra próbáltak választ találni, mi volt az oka, hogy az állampolgár a rendőrség munkáját pozitívan, illetve negatívan értékelte. A 7-es számú kérdés nyitott részénél a zárt kérdésben megfogalmazott jelzők szinonimáit adta meg néhány válaszadó, így ennek értékelésétől eltekintek. A megkérdezettek szerint a velük kapcsolatba került rendőrök 33,8%-a szakszerű, 22,4%-a segítőkész, 17,8%-a udvarias, 15,0%-a határozott, 11,0%-a pedig gyors volt. A 8. kérdéskor a válaszadók a „nem tettek meg mindent”, és ennek szinonimáit tüntették fel a nyitott résznél a kérdőíven, így hat jelző értékelését tudtam elvégezni. Legfőképp a lassúságot értékelték negatívan, amit a megkérdezettek 52,2%-a nehezményezett. 30,6% nyilatkozott úgy, hogy véleményük szerint nem tett meg mindent a rendőrség azért, hogy ismertté váljon az elkövető és megtérüljön a kár, 16,4% pedig udvariatlannak tartotta az eljáró hatósági személyt.

A másik két jelzőre adott válasz nem érte el az 1%-ot. Az állampolgárok 47,6%-ának véleménye szerint több rendőrrre lenne szükség, 38,5%-uk pedig a

rendőrségi infrastruktúra fejlesztésében látja annak zálogát, hogy eredményesebben és hatékonyabban tudjon a rendőrség fellépni a bűncselekmények elkövetőivel szemben. Ennél a kérdésnél statisztikailag értékelhető összefüggést nem, életkor és iskolai végzettség tekintetében nem fedeztem fel (9. számú kérdés).

A 10. számú kérdésnél a szubjektív biztonságérzet mérése történt meg, melynek során Magyarország, illetve Debrecen biztonságát kellett értékelni egy ötfokozatú skálán. A válaszadók többsége Debrecen vonatkozásában (58%) a 3-as (közepesen) és 4-es (eléggé) számokat karikázta be (1-es (egyáltalán nem) (7,2%), 2-es (kevésbé) (26,6%), 3-as (27,0%), 4-es (30,6%), 5-ös (nagyon) /8,6%/), amely megdöntötte a kérdőív megalkotása során felállított munkahipotézisemet. Nagy különbség figyelhető meg életkor és lakhely tekintetében. Az idősebb emberek, különösen pedig a 60 éven felüliek érzik leginkább veszélyben magukat, akiknek közel 30%-a az 1-es és 2-es számot karikázta be. Ebből a korcsoportból is főként az özvegyek és a kertségi területen élők érzik legkevésbé biztonságban magukat.

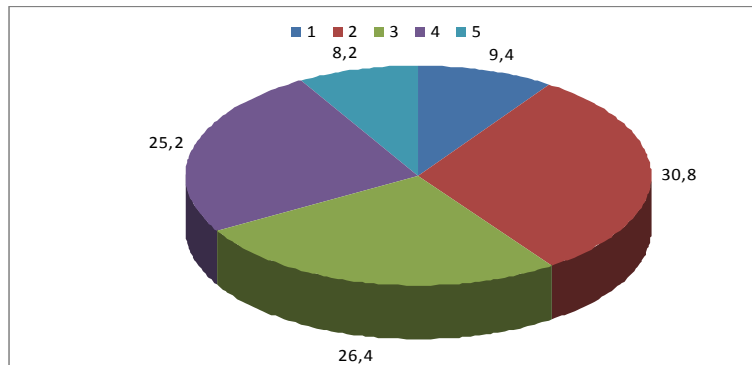


33. ábra: Mennyire érzi magát biztonságban Debrecenben?

A nemek közötti különbség nem releváns, a nők 3,5%-kal érzik rosszabbnak a saját biztonságukat, mint a férfiak. Itt nagyobb különbséget tételeztem fel a férfiak és a nők között, mivel számos vizsgálat bizonyította, hogy a nők jobban félnek a sértetté válástól, mint a férfiak (*Kerecsi K. –Ritter I. 2000*).

Iskolai végzettség tekintetében viszont már éles határ rajzolódott ki. Az 1. és 2. kategóriába tartozók rosszabbnak ítélik meg a közbiztonságot, mint a felsőfokú végzettséggel rendelkezők, melyben nyilvánvalóan az is szerepet játszik – a bulvármédia bűnügyi híreinek alacsonyabb szintű kritikai szemléletű értékelése mellett –, hogy ezen lakosok főként a város azon részein élnek, ahol valóban magas a bűnügyi fertőzöttség (Dobozi lakótelep, Nagysándor telep, kertségi területek stb.). Számos kriminológiai kérdőívénél már megállapították, hogy még ha egy felsőfokú végzettségű személy sérelmére bűncselekményt is követtek el, ennek ellenére jobb értékelést adott a közbiztonságra vonatkozóan, míg az az 1-2. csoportba tartozó személy, akinek az elmúlt 3 évben nem valósítottak meg a sérelmére semmilyen

bűncselekményt. Magyarország és Debrecen viszonylatában megállapítható, hogy a válaszadók 58,2%-a azonos pontszámmal értékelt. A megkérdezettek 29,6%-a ítélte jobbnak a várost, míg 12,2%-a az ország közbiztonságát. A válaszadók 92,4%-a mindössze egy ponttal, míg 7,6%-uk két ponttal tért el a városra, illetve az országra adott pontszámától (33. és 34. ábra).



34. ábra: Mennyire érzi magát biztonságban Magyarországon?

A 11. számú kérdésnél Magyarország és az Európai Unió viszonylatában a közbiztonság összehasonlítására tettem kísérletet. A zárt kérdés első felében *igennel*, *nemmel* és *nem tudommal* lehetett válaszolni. Amelyik válaszadó úgy ítélte meg, hogy Magyarországon jobb a közbiztonság, mint az EU-ban, úgy egy nyitott kérdésre válaszként megjelölhetett olyan országokat, ahol véleménye szerint rosszabb a közbiztonság, mint hazánkban. A megkérdezettek 13,8%-a nem tudott választ adni a kérdésre, míg a válaszadók 25,6%-ának álláspontja szerint hazánkban közel azonos a közbiztonság, mint az EU országaiban. A válaszadók 31,8%-a vélte úgy, hogy Magyarországon jobb a közbiztonság, ezeknek mintegy 60%-a meg is jelölt legalább két országot, ahol véleménye szerint nagyobb annak az esélye, hogy valaki bűncselekmény áldozatává válik. A megnevezett országok közül legtöbben az újonnan csatlakozott országokat (Romániát, Szlovákiát, Bulgáriát), illetve Görögországot nevezték meg. A hazánkat e tekintetben pozitívan látók közel $\frac{1}{4}$ -e a 30-39 év közötti korosztályból került ki, akik között a felsőfokú végzettségűek aránya 77,4%. A megkérdezettek 28,8%-a gondolta úgy, hogy hazánkban rosszabb a közbiztonság helyzete, mint az EU-ban.

A 12-es számú kérdés a dolgozat fő kutatási területére fókuszálva arra próbált választ keresni, hogy egy 5 fokozatú skálán a válaszadó a vizsgált regionális központok közül hol helyezné el Debrecen közbiztonságát. A válaszadók 62,6%-a adott 4-es osztályzatot Debrecennek, 11,2%-a pedig a legmagasabb pontot adta, vagyis mintegy $\frac{3}{4}$ -e pozitívan értékelt a város közbiztonságát. 4,4%-a gondolta úgy, hogy az ötfokozatú skála második helyét jelöli be, míg 21,8% közepesnek minősítette, vagyis nem tudott különbséget tenni a

kérdéses városok közbiztonsága között. A pozitív kép kialakításában mindenképp közrejátszott Miskolc szerepe, amely városról a válaszadók szemében és a rendszeres médiafigyelemnek köszönhetően igen negatív kép alakult ki⁶⁴.

A 13. számú kérdésnél arra próbáltam választ keresni, hogy milyen bűncselekménytípusok azok, melyektől a legjobban félnek a debreceni polgárok, milyen bűncselekmény bekövetkezésétől tartanak a leginkább. A vizsgálatba bevont személyek összesen hétféle bűncselekményt jelöltek meg, amelyek bekövetkeztétől leginkább tartanak (lopás, rablás, erőszakos közösülés, csalás, testi sértés, gyilkosság, rongálás). A fenti bűncselekmények legalább egyikét a megkérdezettek 95,4%-a említette meg, míg a maradék 4,6% olyan cselekményeket említett, melyek bekövetkeztére a jelenlegi bűnügyi trend ismeretében Debrecenben nem sok esélyt látok, így ezekkel nem foglalkozom.

A válaszadók mintegy fele tartott attól, hogy sérelmére *lopás* bűncselekményt fognak megvalósítani. A lakótelepi környezetben élők közel azonos arányban jelölték meg a lakásbetörést, illetve a gépkocsifeltörést és gépkocsilopást ($\frac{1}{3}$ - $\frac{1}{3}$). Szintén nagy arányban jelölték a kertvárosi területen élők a lakásbetörést (23,6%), ők viszont kisebb arányban tettek említést a gépkocsifeltörésről (5,2%). A város falusias és tanyasias területein élők (Biczó István kert, Bayk András kert, Pac, Méhészkert) közel $\frac{3}{4}$ -e lakásbetöréstől és kisebb besurranásos lopásoktól tart, míg ezen külterületeken élők 8,5%-a attól tart, hogy sérelmére gyilkosságot követhetnek el. A *zseblopástól* elsősorban a 60 év feletti, illetve a 40-49 és az 50-59 év közötti nők tartanak a legjobban. Az ezt a bűncselekményt megjelölő nők mintegy $\frac{2}{3}$ -a közép- illetve felsőfokú végzettséggel rendelkeznek. A férfiak kevésbé félnek a zsebmetszőktől, akiknek a 18-29 év közötti korosztályából közel 6% említette meg e bűncselekményt. A *rablást* és a *testi sértést* főként az 1-es és az 5-ös korcsoportba tartozók említették meg, akiknek mintegy 30, illetve 60%-a tett említést ezen deliktumokról. A legfiatalabb korcsoportból iskolai végzettség tekintetében inkább a közép- és felsőfokú végzettségűek tartanak attól, hogy sérelmükre rablást, vagy testi sértést valósítanak meg (61,5% /akiknek közel $\frac{2}{3}$ -a férfi/). Az 5-ös korcsoportnál már nincs ilyen éles különbség az iskolai végzettség vonatkozásában. A különféle *ún. házalással elkövetett csalások* főként a kertvárosi, 60 év feletti nyugdíjasokat aggasztják, akiknek 42,3%-a tart attól, hogy valamilyen csalás áldozatává válik (Csapókert, Homokkert, Postakert). A *nemi erőszakot* az első két korcsoportba tartozó nők 15,7%-a említette meg, akiknek mintegy $\frac{2}{3}$ -a valamelyik lakótelepen, illetve annak közelében lakik. A *rongálás* bűncselekményétől elsősorban a lakótelepen élők tartottak, akik a gépjárművek megrongálását, a graffitizést, a telefonfülkék és buszmegállók üvegének betörését

⁶⁴ Véleményem szerint az amúgy is negatív „Miskolc képet” tovább rontotta a Miskolci Rendőrkapitányság vezetője, dr. Pásztor Albert r. ezredes 2009. január 30-án tett kijelentése, amely szerint az utcán elkövetett rablások mindegyikét cigányok követik el, mely hatalmas médiavisszhangot kapott.

említették. E motiválatlan rongálások valamely formáját a lakótelepi lakosok 51,4%-a említette.

A 14. számú kérdés arra próbált választ keresni, hogy az állampolgárok a lakóhelyükön érznek-e bármiféle elmozdulást pozitív vagy negatív irányban a közbiztonság változását illetően. A 2007-2009 közötti időszak ún. tisztított bűncselekményi értékeiről megállapítható, hogy gyakorlatilag stagnált a bűncselekmények száma a városban, a közbiztonsági helyzet nem romlott, ennek ellenére a válaszadók $\frac{1}{4}$ -e nyilatkozott úgy, hogy romlott a városban a közbiztonság, és mindössze 4%-a érezte azt, hogy javult e mutató tekintetében a város. A válaszadók 69,2%-a nyilatkozott úgy, hogy nem érzékel változást. A főként negatív észrevételek véleményem szerint több okkal magyarázhatók; részben a társadalmon uralkodó több éves kilátástalan jövőkép, másrészt pedig a média manipulatív hatása, mely gyakorlatilag félelemben tartja az embereket.

A 15. számú kérdés megpróbálta feltérképezni a város azon pontjait (helyeit), ahol a megkérdezettek leginkább tartanak attól, hogy sértetté válnak. A legtöbben sztereotípiákat hordoznak magukban, melyek nem fedik a valóságot. A válaszadók több mint 80 olyan területet és konkrét utcanevet soroltak fel, ahol attól tartanak, hogy áldozattá válnak. A legtöbben a lakótelepeket említették meg (24,6%), de ezek több mint fele a lakótelep nevét nem közölte. A lakótelepeket konkrétan megnevezők 33,9%-a a Dobozi lakótelepről, 23,2%-a a Vénkertről, 23,2% a Tócoskertről, míg 17,9% az Újkerti lakótelepről gondolja azt, hogy ott bűncselekmény sértettjévé válik. A lakótelepeken lakókon kívül néhány olyan adatközlő volt csak, aki konkrét utcát is megnevezett; ők elsősorban a lakótelepek „fő utcáit” nevezték meg (Derék, Cívis, Jerikó, Fényes udvar stb.). 22,2%-kal a *Nagyerdő* szerepelt a válaszadók által készített listán a második helyen, ahol sokan a Csónakázó tó környékét jelölték meg, mint olyan helyet, ahol leginkább tartanak a sértetté válástól. Harmadik helyen szerepel 19,8%-kal a *Petőfi tér* és a *Nagyállomás környéke*, mely a legneuralgikusabb terület bűnügyi szempontból a városban. Ezt követi a Piac utca (9,4%), a város hajdani cigánytelepe, a Nagysándor telep (7,0%), a Külsővásártéren lévő távolsági buszpályaudvar (6,6%). A város kertségi területei mindössze 3,2 %-ot kaptak. A válaszadók által megjelölt további mintegy 7%-nyi terület nehezen vagy egyáltalán nem lokalizálható.

A 16-17. kérdés arra próbált választ keresni, hogy mekkora a város lakosai körében a tényleges viktimizáció, amely nem, életkor és iskolai végzettség vonatkozásában került elemzésre, és az adatok felhasználásával a látenciára is lehet becsléseket tenni. A 16-os számú kérdésnél a megkérdezettek közül két fő nem válaszolt a kérdésre. A vizsgálat alá vont személyek 17,5%-ának (87 fő) sérelmére következtek el az elmúlt 18 hónapban valamilyen bűncselekményt. Nemi bontásban megfelel az országos trendnek, mintegy 3 százalékponttal több férfi vált sértetté, mint nő. Korcsoportok szerinti bontásban, a legkisebb

százalékban a legfiatalabb korosztály (18-29) vált sértetté (9 fő), míg a legtöbb sértett az életkorban ezt követő 30-49 éves korosztályban található (17 fő). Iskolai végzettség tekintetében nagy különbség figyelhető meg a sértettek között; minél magasabb iskolai végzettséggel rendelkezik valaki, annál kisebb az esély a viktimizálódásra. Míg a nyolc általános iskolát vagy kevesebb osztályt végzettek körében ez az érték több, mint 20%, addig a felsőfokú végzettséggel rendelkezők körében alig több, mint 10% volt. Az ún. *elit környékek* és a kertési területek közötti dichotómia szintén élesen kirajzolódik, akárcsak az iskolai végzettség vizsgálatakor.

A 17. számú kérdésnél értelemszerűen már csak azok a személyek válaszoltak, akik az előző kérdésre igennel válaszoltak, így ennél a kérdésnél őket tekintem száz százaléknak. A sértetté vált állampolgároknak Debrecenben 50,6%-a élt feljelentéssel a rendőrség irányába. Ezen adat alapján gyakorlatilag minden második jogsértő cselekmény nem jut a hatóság tudomására, vagyis kétszeres látenciával számolhatunk. A magyar és külföldi kutatók véleménye ebben a tekintetben eléggé megoszlik, így van olyan, aki kétszeres értékkel számol, de akadnak olyanok is, akik akár tízszeres értéket is elképzelhetőnek tartanak (Korinek L. 1996). Félrevezető lehet azonban, ha egy területnek csak az összesített látenciaindexét adják meg, mivel az bűncselekmény-típusonként erősen ingadozik (Déri P. 2002). A látenciával foglalkozó szakirodalom megkülönböztet alacsony, közepes és magas látenciájú bűncselekményeket. Ezt erősíti meg Déri Pál (2008/1) 5 kistérségben végzett kutatása is (2001), melynek során megállapította, hogy pl. a zseblopás (49%) és az erőszakos közöszlész (25%) a magas látenciájú bűncselekményekhez, míg a gépjárműlopások (1%) az alacsony látenciájú bűncselekményekhez tartoznak.

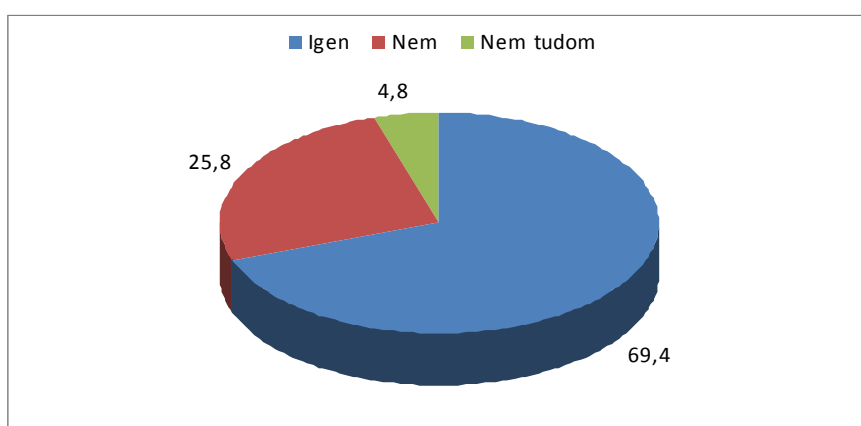
A nők inkább tekinthetők jogkövetőknek (vagy jobban bíznak a hatóságban?), mivel 56,5%-uk, a férfiaknak pedig 46,0%-a tesz feljelentést. A város tehetősebb negyedeiben 70% feletti a feljelentési hajlandóság, viszont egyes kertési területeken 10% alatti.

A hatóság tudomására nem jutott bűncselekményről elmondható, hogy azok főként kisebb súlyú vagyon elleni deliktumok, és kevésbé súlyos személy elleni bűncselekmények (testi sértések) voltak. A sértettek mintegy 35%-a elsősorban azért állt el a feljelentés megtételéről, mivel olyan *kis súlyú volt a sérelmükre elkövetett jogsértés*, hogy az nem áll arányban a későbbiekben ráfordított idővel, illetve teljesen *reménytelennek tartották az elkövető megtalálását* (a sértettek közel 1/3-a). A maradék, szűk egyharmadnyi sértett különféle, egyedi kifogásokat sorolt fel, illetve nem kívánt válaszolni.

A 18. számú kérdés főként arra szeretett volna rávilágítani, hogy **az állampolgárok mennyire érzik felelősnek magukat azért, hogy bűncselekmény áldozatává váltak**. Az előzetes várakozással szemben *mea culpa*-zott a válaszadók 58,6%-a, vagyis elismerte azt, hogy ő is hibás volt abban, hogy bűncselekményt követtek el a sérelmére. Itt szignifikáns különbség nem volt megállapítható nem és iskolai végzettség tekintetében, mindössze a 18-29 éves korosztály volt az, amelyik

közel 6 százalékponttal alacsonyabbra értékelte „szerepét” a bűncselekmények bekövetkeztében.

Rendkívül kényes kérdés ma hazánkban a cigány kisebbség bűnözéséről beszélni, épp ezért kriminológiai kérdőíven gyakorlatilag nem lehet találkozni olyan kérdéssel, mely a hazai cigányság bűnözési szokásaival kapcsolatos kérdést tenne fel. A **19. számú kérdés** két zárt kérdésből áll; **létezik-e cigánybűnözés**, melyre *igen*, *nem* és *nem tudom* volt megadva, mint lehetséges válasz. Az első hallásra kicsit provokatívnak tűnő kérdésre a válaszadók 69,4%-a igennel válaszolt.

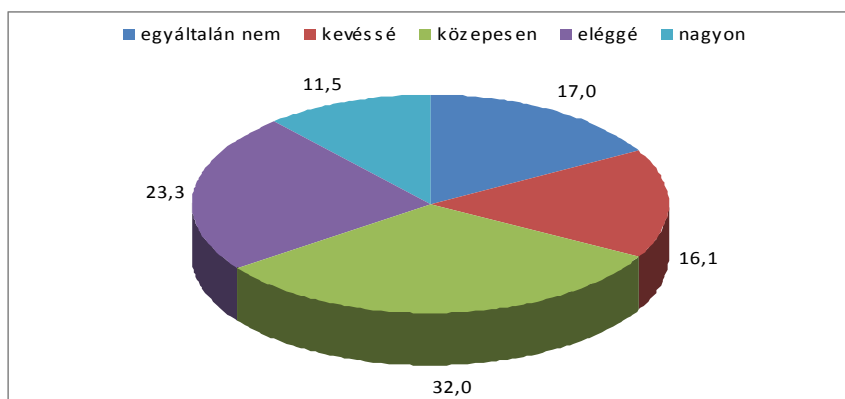


35. ábra: Létezik-e Ön szerint Magyarországon cigánybűnözés?

Átlagon felül válaszoltak igennel a kertségi területeken (78,6%) és a Derék utca környékén élők (74,2%)⁶⁵. A 18-29 éves korosztály az, akik a legmagasabb százalékban válaszoltak igennel e kérdésre (77,5%). Ha területi szinten vizsgáljuk a válaszokat, akkor szintén átlag fölötti értékekkel rendelkezik a belváros azon területe, amely érintett a tömbrehabilitáció által (74,6%), továbbá a Fészek Lakópark (75,8%), melynek a Nagysándor telephez való közelsége magyarázza az átlag feletti értékeket. A kérdésre nemmel válaszolók (25,8%) közel 60%-a az 50-59 és 60 év feletti korosztályból került ki (35. ábra).

Az igennel válaszolók 34,9%-a érezte úgy, hogy eléggé és nagyon nagy problémát okoz a cigánybűnözés Debrecenben, míg a válaszadók 31,9%-a értékelte közepesnek a problémát. Relatíván kis problémának (kevésbé) ítélte a cigánybűnözést a válaszadók 16,1%-a, míg 17,0%-a a megkérdezetteknek úgy érezte, hogy egyáltalán nem jelent problémát (36. ábra).

⁶⁵Ebben minden bizonnyal közrejátszik a Derék u. 22. szám alatt lévő társasház, melynek 5. emeletétől felfelé a DMJV szociális bérlakásai találhatók. A helyi köznyelv e házat *pokoli toronyként* emlegeti.



36. ábra: Amennyiben létezik cigánybűnözés, úgy mennyire érzi ezt fenyegetőnek Debrecenben?

A 20-as számú kérdés arra vonatkozott, hogy mennyire érznek felelősséget az állampolgárok a lakókörnyezetük iránt, hajlandók-e a jó közbiztonság érdekében akár még a szabadidejükből is áldozni erre. A válaszadók kevesebb, mint 1/3-a nyilatkozott úgy (30,4%), hogy részt venne egy bűnmegelőzési programban. Tóth Antal kutatásai nyomán (2007) összehasonlítottam a nagyvárosi és a kisvárosi lakosság ezirányú mobilitását. A mintegy 30.000 lakosú Hajdúböszörményben a megkérdezettek 36,2%-a mutatott arra hajlandóságot, hogy részt vegyen a lakókörnyezete bűnmegelőzésében, vagyis mintegy 6 százalékpontos különbség figyelhető meg a települések között. Az iskolai végzettségre és korra tehető megállapítások – ha kisebb százalékértékekkel is –, de Debrecen viszonylatában megfelelnek a Tóth által megállapítottaknak, vagyis a 40-49-éves korosztály (44,5%) és a középiskolai végzettséggel rendelkezők (42,1%) azok, akik leginkább részt vennének egy bűnmegelőzési programban.

5.6.6. A Hajdú-Bihar megyei bűnelkövetők etnikai vizsgálatával kapcsolatos felmérés eredményei

Tekintettel arra, hogy jelenleg hazánkban nem működik semmiféle olyan statisztikai nyilvántartás, mely a bűnelkövetők etnikai hovatartozását regisztrálná⁶⁶, így a Debreceni Városi Bíróságon és a Hajdú-Bihar Megyei Bíróságon végeztem adatgyűjtést oly módon, hogy 2010-ben 20 tárgyalási napon keresztül az adott nap

⁶⁶ A rendőrség 1971 és 1988 között vezetett a cigány etnikumú bűnözőkről nyilvántartást, és ezzel kapcsolatos tanulmányok is napvilágot láttak (pl. a Legfőbb Ügyészség tájékoztatói), azonban ezt a rendszerváltást követően eltörölték. A népcsoportok szerinti nyilvántartást ma már az adatvédelmi rendszer jogszabályai nem teszik lehetővé, mivel az etnikai hovatartozással kapcsolatos adatok *különleges személyes adatnak* minősülnek (1992. évi LXIII. tv.), bármilyen erre utaló adatot csak az érintett írásbeli hozzájárulásával lehet közzétenni, vagy rögzíteni.

tárgyalási jegyzékéről feljegyeztem a bűncselekménytípust és a terhelt nevét, majd az ülésterem ajtaja előtt várakozó személyek neve és külső rasszjegyei alapján (bőrszín, hajszín stb.) próbáltam megállapítani a nemzetiségi hovatartozást.⁶⁷ A tárgyalásra várakozó személyek közül néhányan személyes beszélgetést folytattam, akik közül többen önbevallással nyilatkoztak nemzetiségi hovatartozásukkal kapcsolatban is, pontosítva ezzel a kutatási eredményeket.

Természetesen tisztában vagyok azzal, hogy mérésem eredménye nem adhat teljesen egzakt értékeket, illetve önmagában az a tény, hogy valaki terheltként vesz részt egy bírósági tárgyaláson, nem jelenti azt, hogy bűnelkövető is, azonban a főbb tendenciákat és a bűncselekmények, illetve az elkövetők struktúráját mindenképp szemlélteti. Ez az eredmény a nyilvánvaló hibái és gyenge pontjai ellenére is Hajdú-Bihar megye vonatkozásában reprezentatívnak tekinthető, mivel a bírósági tárgyalásokon megjelenő személyek mindegyike bekerült a vizsgálandó személyek halmazába. A vizsgálat során kapott eredmény nem kizárólag a debreceni bűncselekményi és elkövetői struktúrát jellemzi, hanem a Debreceni Városi Bíróság és Hajdú-Bihar Megyei Bíróság illetékességi területéhez tartozó településeket. Előbbihez több mint 40 település tartozik, utóbbihoz pedig Hajdú-Bihar megye összes települése. Néhány százalékkal torzíthatják – főként – a megyei értékeket azon esetek, amikor többek között elfogultság miatt egy ügy más megyéből került áttételre, bár ez nyilvánvaló, hogy fordítva is előfordul.

Adatgyűjtésem elemzése során az alábbi eredmények születtek: A 20 db tárgyalási nap alatt 697 db büntetőügyet tárgyaltak, melyben azonosítható módon 1329 fő vett részt terheltként; azoknál az ügyeknél, ahol egy terhelt neve mellett az „és társai” felirat szerepelt, ott kizárólag egy személyt vettem figyelembe. A fenti probléma miatt a tárgyalási jegyzékek alapján nem volt beazonosítható 221 fő, a nemileg beazonosítható bűnelkövetők száma tehát a vizsgált időszakban 1108 fő volt, akiknek 85,11%-a volt férfi; a fiatalok aránya pedig 15,16% volt. Az általam cigánynak vélt személyek a bűnelkövetők 46,02%-át adták; az összes bűnelkövetőből pedig 9,01% volt a fiatalok cigány származású terhelt.⁶⁸ Ezen

⁶⁷ Problémát okoz annak meghatározása, hogy kit tekinthetünk cigánynak vagy a cigánysághoz tartozónak. Nyelvi alapon nem lehet megkülönböztetni a cigányok többségét a magyaroktól, mivel túlnyomó részük már nem beszéli egyik cigány nyelvet sem. Az etnikus önmeghatározás szintén rendkívül problematikus (azt tekintjük cigánynak, aki annak vallja magát), mivel sokan nem tartják magukat a cigánysághoz tartozónak (holott életmódjuk alapján oda tartoznak), vagy ezzel kapcsolatban nem akarnak nyilatkozni. Tekintettel a fentiekre, ezért a cigánysággal foglalkozó hazai szakirodalom többsége cigánynak azt a személyt tekinti, akit a környezete annak tart (*Keretesi-Kézdi 1998., Kocsis K.-Kovács Z. 1999, Csalog Zs. 1973, Tóth A. 2007*).

⁶⁸ Póczik Szilveszter 2000-2001-ben a pálhalmi és a baracskaik országos fegyintézetekben végzett kutatásai során megállapította, hogy az ott fogvatartott férfi elítéltek 49,9%-a cigány származású (28,6% cigány, 21,3% transznetnikai - identitásváltás alatt álló cigány személy) (*Póczik Sz. 2002*). A fenti értékek azonban minden bizonnyal alulbecsültek a cigányság szemszögéből nézve, részben azért, mivel a kérdőíves felmérés önbevalláson

érték 19,59%, amennyiben a cigány elkövetőkhöz viszonyítjuk, vagyis minden 5. cigány bűnelkövető fiatalkorú volt. A cigány bűnelkövetők 14,06%-a nő, mely az összelkövetői csoporthoz viszonyítva 5,51%. Az általam rögzített ügyek 28,41%-ában volt legalább egy cigány származású terhelt. A vizsgálat során a terheltek életkorára, az elkövetés helyén való tartózkodásra, iskolai végzettségre, családi állapotra, korábbi büntetésekre és a bűncselekményt befolyásoló egyéb tényezőkre vonatkozóan nem volt lehetséges olyan mennyiségű adatgyűjtés, amely statisztikai szempontból értelmezhető lenne.

A 697 db ügy bűncselekményi főcsoportonkénti megoszlása az alábbiak szerint alakult: Az ügyek 42,9%-a tartozott a *vagyon elleni*, 18,65%-a a *közrend elleni*, 14,63%-a a *személy elleni*, 9,33%-a a *közlekedési*, 5,02%-a a *házasság, család, ifjúság és nemi erkölcs elleni*, 4,45%-a *gazdasági*, míg 3,01%-a az *államigazgatás, igazságszolgáltatás és a közélet tisztasága elleni bűncselekmények főcsoportjába*. A vizsgált időszakban nem volt *állam és emberiség elleni*, illetve *honvédelmi kötelezettség elleni bűncselekmény*. A vizsgálat során speciális voltuk miatt külön kategóriába soroltam az *ún. katonai bűncselekményeket*, melyeket a katonának minősülő személyek főként szolgálati idejük alatt követtek el. Ebbe a kategóriába az ügyek 2,01%-a tartozott.

A főcsoportok százalékos eloszlása azért tér el az országos trendtől, mivel jelen vizsgálat során csupán a tárgyalási jegyzéken szereplő 1 db bűncselekmény került (kerülhetett) rögzítésre, és ebből nem derült az ki, hogy az adott cselekmény hány rendbeli, illetve az alpbűncselekmény mellett számos alkalommal a „*más bűncselekmény/ek*” megnevezés is szerepelt, mely alapján nem volt megállapítható a másik deliktum fajtája. A fentiek következtében a valóságban nagyobb elkövetői létszámmal is kell számolnunk, mivel a „*társai*” megnevezés következtében nem állapítható meg a terheltek valós száma.

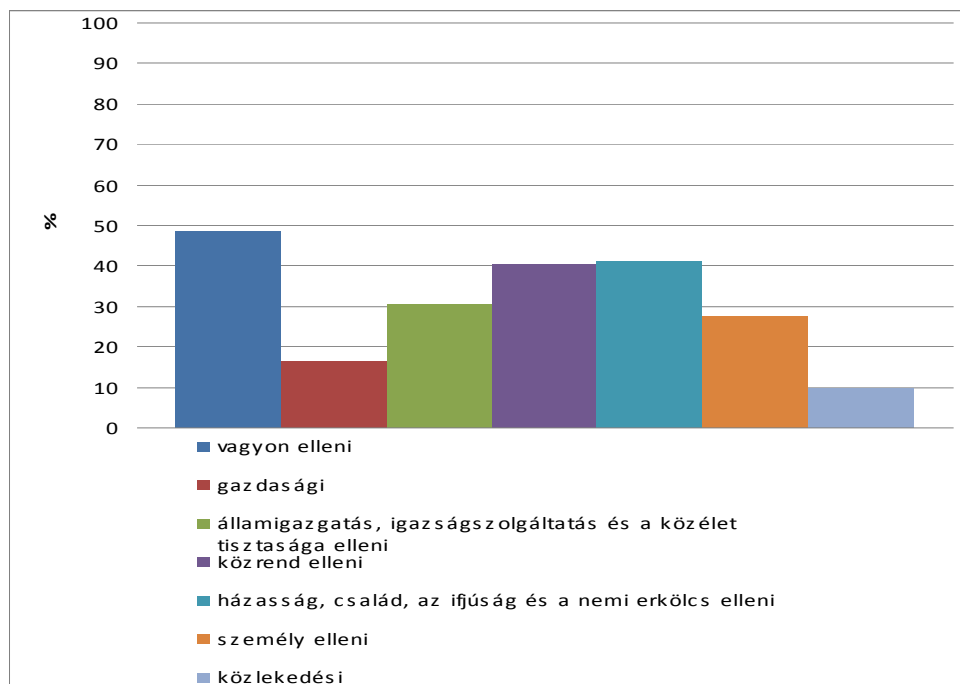
• A bűncselekményi struktúra

Főcsoportonkénti bontásban legnagyobb arányban a cigányság a **vagyon elleni főcsoportban** szerepelt; a főcsoport terheltjeinek 48,78%-a cigány származású, 11,11%-uk pedig fiatalkorú cigány származású volt. A cigányságon belül ezen mutató 22,78%, vagyis gyakoriságát tekintve több mint minden 5. cigány származású terhelt 18 év alatti. Az egyes bűncselekmények szintjén vizsgálva megállapítható, hogy a *lopásoknál* az ügyek több mint felében (51,04%) található legalább 1 cigány származású terhelt. A deliktumnál szereplő férfiak 64,88%-a cigány származású, mely főként azzal magyarázható, hogy az ügyek többségében csoportos elkövetés figyelhető meg. Igen magas a fiatalkorúak száma,

alapult (vagyis bizonyára volt olyan elítélt, aki nem vállalta cigány származását), illetve több korábbi kutatás is magasabb értéket mutatott ki. Ezek alapján 50-60% közé kell tennünk a cigányok arányát a büntetés-végrehajtási intézetekben (*Póczik Sz. 1999/b*).

A tököli Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézetében mintegy 80% a cigány származású fiatalok aránya (*Elmer I. 2002*).

az ismertté vált 59 főből 44 cigány származású. A nőknél viszont kiegyenlítettség mutatkozik, 12-12 olyan személyt állapítottam meg, aki véleményem szerint cigány, illetve magyar származású. A *csalások* tekintetében elsősorban a cigány férfiak dominanciája figyelhető meg, akik a bűnelkövetők 24%-át adták; ez az érték a magyar férfiaknál 46,67% volt (37. ábra).



37. ábra: A cigányság aránya Hajdú-Bihar megyében a bűncselekményi főcsoportokban, Adatbázis: saját adatgyűjtés

A cigányság érintettsége a *rablásoknál* 59,26% volt, ahol úgy a magyaroknál, mind a cigányoknál szintén erős férfi dominancia figyelhető meg. A nemileg beazonosítható 42 elkövető 38,1% még nem töltötte be a 18. életévét a bűncselekmény elkövetésekor, akik 68,75% volt cigány származású, vagyis a fiatalok rablók több mint $\frac{2}{3}$ -a a cigány etnikumhoz tartozik.

A **gazdasági bűncselekmények** főcsoportnál a terheltek 16,33%-a volt cigány származású, amely relatíve magas érték az *adócsalást* elkövető cigány személyek nagy számával magyarázható. A vizsgált intervallumban más típusú gazdasági bűncselekményben cigány személy nem szerepelt.

Az **államigazgatás, az igazságszolgáltatás és a közelet tisztasága elleni bűncselekmények** főcsoport terhelteinek 30,77%-a tartozott a cigány etnikumhoz, akik a *hivatalos személy elleni erőszak*, a *közfeladatot ellátó személy elleni erőszak* és a *hamis vád* bűncselekményét követték el.

A **közrend elleni bűncselekmények** elkövetőinek 40,32%-a volt cigány származású, ez az igen magas érték elsősorban a *garázdaság* bűncselekménynek tulajdonítható. A fiatalokú cigány elkövetők a főcsoport terheltjeinek 6,05%-át, a cigány terheltnek pedig 15,0%-át adják; ez az érték szintén a garázdaság bűncselekményének tulajdonítható. A garázdaságok több, mint 1/3-ánál (91-32) volt cigány terhelt, az ügyekben résztvevő személyek száma alapján pedig gyakorlatilag megegyezik a cigány és a magyar bűnelkövetők száma. Ez főként azzal magyarázható, hogy jelentős az ún. *csoportos garázdaságoknál* az, amikor a két szemben álló fél mindegyik tagja cigány származású.

A **házasság, a család, az ifjúság és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények** főcsoportban a terhelték 41,03%-át adták a cigány bűnelkövetők, amely elsősorban a *kiskorú veszélyeztetése* bűncselekménynek tulajdonítható. Ezek közül 9 ügyből 7-nél állapítottam meg cigány terheltet, ami 77,78%-os részesedésnek felel meg. Számos kutatás világított rá arra, hogy a cigányság körében jelentős a nemi erkölcs elleni bűncselekmények aránya. Jelen vizsgálat során az *erőszakos közöszülés* és a *szemérem elleni erőszak* bűncselekmény 2 illetve 3 esetszámmal jelentkezett. Annak ellenére, hogy valószínűsíthető lehet a fenti kutatások eredményét, a kis esetszámok miatt ezek elemzésétől dolgozatomban eltekintek.

A **személy elleni bűncselekményi főcsoportban** lévő vádlottak 27,48%-a volt cigány származású, mely az etnikum *testi sértés* (súlyos és könnyű testi sértés egyaránt) bűncselekményben való jelentős részvételével van összefüggésben (a testi sértéses ügyek 28,57%-ában találtam a cigány etnikumhoz sorolható személyt). A főcsoportban a cigány elkövetők 19,44%-a volt fiatalokú, ez kizárólag a fenti deliktumnak tulajdonítható. A terheltté vált nők több mint 90%-a, a fiatalokúaknak pedig 35,0%-a volt cigány származású. A kiemelt figyelmet kapó *emberölésnél* az általam vizsgált 7 db ügyben 1-nél volt cigány elkövető.

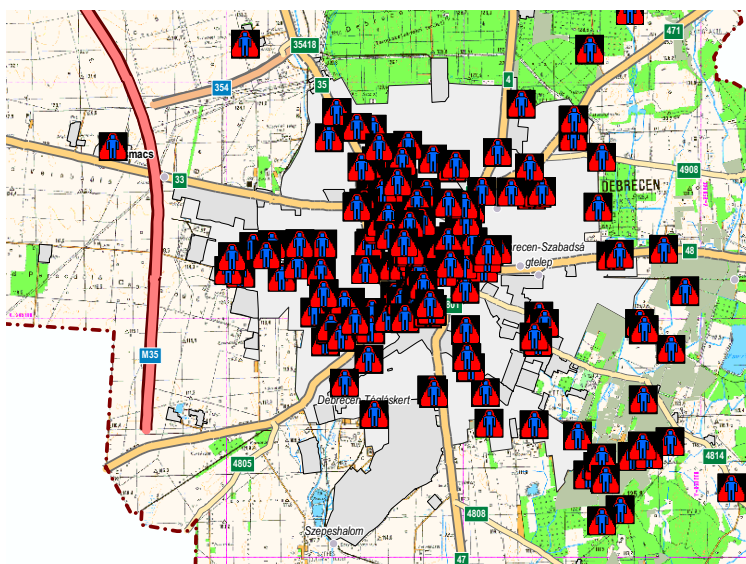
A **közlekedési bűncselekményekben** a cigány vádlottak aránya 10,0% volt, a **katonai bűncselekményeknél** pedig nem volt cigány bűnelkövető.

5.6.7. Debrecen városának bűnözési térképe

Debrecen bűnözési térképének elkészítésére főként az predesztinált, hogy a városnak ezidáig ilyen irányú elemzése még nem történt meg. A részletes analízis elkészítéséhez a Debreceni Rendőrkapitányságon a 2008-ban bevezetett *RobotzsaruNEO elektronikus ügyviteli rendszer* (a továbbiakban: Robotzsaru) adatbázisát használtam fel, mivel az ENYÜBS adatai nem használhatók fel ilyen irányú kutatásokra. A bűnözési térkép elkészítéséhez a *Robotzsaru* adatbázisából a 2008. január 1. és december 31. közötti időszakra vonatkozó adatokat használtam fel. Kutatásaimat az *ERÜBS* adatbázisára támaszkodva szintén 2008-ig végeztem, azonban a dolgozat aktualitását megőrizendő, úgy döntöttem, hogy a bűnözési térképek elkészítésénél kizárólag a kutatás utolsó évét, vagyis a 2008-as év adatait dolgozom fel, mely így a város bűnmegelőzésében még éveken keresztül sikeresen

adaptálható. Dolgozatomban az alábbi bűncselekményeket elemzem részletesen: *testi sértés, garázdaság, lopás, rablás, rongálás, közlekedési bűncselekmények*. A fenti időintervallum alatt a Debreceni Rendőrkapitányság illetékességi területén 5585 db bűncselekményt vizsgáltam.

A vizsgált időszakban 523 db **szándékos testi sértés** történt, 4 esetben nem volt lehetséges megállapítani azt, hogy melyik utcán követték el a jogsértést. Viszonylag élesen behatárolhatók a testi sértések által leginkább érintett területek, mivel ezen bűncselekmények 15,49%-át (81 db) hat utcán követték el (Derék utca, Iparkamara utca, Sámsoni út, Kassai út, Bethlen utca, Petőfi tér). Ezen típusú bűncselekményeket elsősorban Debrecen belvárosában követik el. Ijesztően magas értékekkel rendelkezik a Petőfi tér (19 db) és az annak szomszédságában lévő Iparkamara utca (11 db), mely részben a környéken lévő alacsony nivójú szórakozóhelyek és kocsimák által vonzott személyeknek tulajdonítható.



24. térkép: A súlyos testi sértések Debrecenben (2008)

Forrás: RobotzsaruNeo

Szintén gócpontnak számít a Piac utca és az azt övező utcák által határolt terület, mely a fiatalok számára a hétképi időpontokban a közösségi érintkezés egyik legfőbb színtere, ahol gyakoriak a szórakozóhelyek közelében kialakult garázdaságok (verekedések) és testi sértések. Sok esetben azonban a garázdaság beleolvad a vele sokszor halmazatban lévő testi sértésbe, ezért a statisztika torzított értéket mutat, amely jóval kisebb a valóságnál (Uzonyi A. 2009), vagyis a garázdaság bűncselekményénél jóval magasabb értékekkel kell számolnunk. A kérdéses terület másik kriminogén faktora, hogy a lakónépesség egy része továbbra is a város lakosságának periférikus rétege, akiknél magas az indulati bűncselekmények aránya. A belváros másik periférikus helyének számít a Külsővásártér (4 db) és

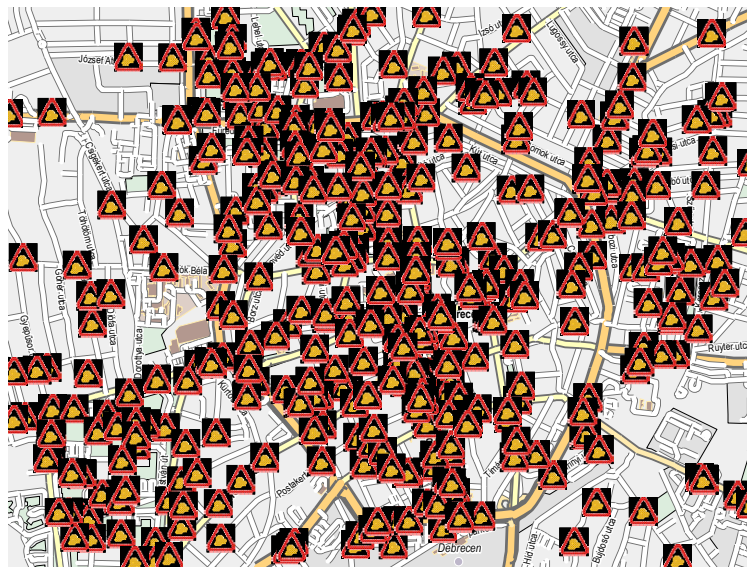
közvetlen környéke, melynek okát a buszállomás környékén lévő alacsony nivójú italkimérések, illetve a környéken élő erősen szegregálódott családok mibenlétében látom. Abszolút értékben jelentős, lakosságszámhoz viszonyítva azonban már korántsem magas értékekkel találkozunk a lakótelepek nagy népességet tömörítő utcáin, illetve városból kivezető utaknál. (23., 23/1., 24., 24/1. térkép).

A **garázdaságból** 2008-ban 402 db vált ismertté, mely szoros korrelációt mutat a testi sértésekkel, így számos helyen, ahol garázdaság történik, ott egyben gyakran a testi sértés is megvalósul. A garázdaság bűncselekményénél szintén azokat az utcákat elemzem, ahol legalább 3 db deliktum realizálódott; 2008-ban 42 db olyan utca volt, ahol legalább 3 db garázdaságot követtek el. Ezen utcákon 237 db, vagyis a garázdaságok 58,96%-a vált ismertté; három esetben nem volt lehetséges megállapítani az elkövetés helyét. A garázdaságok elkövetésének helyei szintén főként a város szórakozóhelyeivel és italmérő helyeivel, illetve a belváros szegregálódott lakosainak elhelyezkedésével mutatnak szoros kapcsolatot. A legtöbb garázda jellegű cselekményt a Petőfi téren (19 db) és a Piac utcán (14 db), illetve a történelmi belváros területén követtek el, amely gyakorlatilag megegyezik a testi sértések által leginkább érintett területekkel. Összesen 88 db garázdaság vált ismertté, mely az összes garázdaság 21,89%-a. Jelentős értékeket mutat a Dobozi Lakótelep, a Tócsókert és az Újkerti lakótelep számos utcája. A Nagyerdei körút és a Pallagi út részben a már fent említett okok miatt mutat jelentős értékeket, másrészt pedig előbbi a DVSC pálya következtében, ahol a demonstratív rendőri jelenlét ellenére is gyakorta előfordul szurkolói rendbontás (25., 25/1. térkép).

A bűnözési térképen ábrázolt bűncselekmények közül a legnagyobb területi szórást a **lopás** bűncselekmény mutatja, mely gyakorlatilag a város teljes területén jelentkezik; mindenhol, ahol sérthető értékek vannak. A kérdéses időszakban 4102 db lopás történt, mely a vizsgált bűncselekmények több, mint $\frac{3}{4}$ -e. Az elemzett 170 utcában (ahol legalább 5 deliktum vált ismertté) történt a lopások 79,72%-a (3270 db), 134 lopás esetében pedig nem volt megállapítható az, hogy hol követtek el.

A legmagasabb értékek azon utcáknál figyelhetők meg, ahol valamilyen bevásárlóközpont működik (pl. Malompark Bevásárlóközpont - Füredi út /66 db/). Ezek közül is magasán a *Kishegyesi út* emelkedik ki, ahol a *Tesco áruház* található, amely építési helyének megválasztásánál a közlekedésföldrajzi telepítő tényezők maradéktalanul érvényesültek. A hipermarket a város közlekedése szempontjából az egyik legfrekvenciáltabb helyen fekszik, megközelíthetőség szempontjából pedig a legkedvezőbb a bevásárlóközpontok közül, számos busz- és trolibuszvonallal végállomása is itt található, továbbá a belváros közvetlen közelében van, így gyalogosan is megközelíthető. A 205 db-os esetszám zöme tehát a fenti áruház hatásának tudható be. Szintén igen magasak a belvárosban lévő Csapó utca értékei (107 db), melyet főként a *Nagyipiac* és a *Fórum Bevásárlóközpontban* elkövetett lopások indukálnak. Előbbi helyen főként a zseblopások, míg utóbbi helyen az áruházi lopások és a zseblopások jellemzőek. A Péterfia utcán található a *Debrecen Pláza*, ahol szintén a zseb és a bolti lopások dominálnak (76 db). A Balmazújvárosi úton lévő *StopShop*, *Metro* és *Cora* áruházak hatásának tudható be a 38 db-os

esetszám. Magas értékekkel rendelkezik továbbá a Piac utca (102 db), ahol számos bolt, áruház és szórakozóhely található, így ez szintén ideális terepe a tolvajoknak. A belváros értékeit rendkívüli módon megnövelik a tömegközlekedési eszközökön, illetve a megállóhelyeken elkövetett lopások. Kiemelkedően magas értékekkel rendelkeznek a város azon területei, ahol egészségügyi és oktatási intézmények találhatóak, így a Nagyerdei körút (114 db), a Pallagi út (110 db), a Bartók Béla út (26 db), a Böszörményi út (53 db), az Egyetem tér (63 db)⁶⁹ és a Kassai út (69 db) (26. és 26/1. térkép).



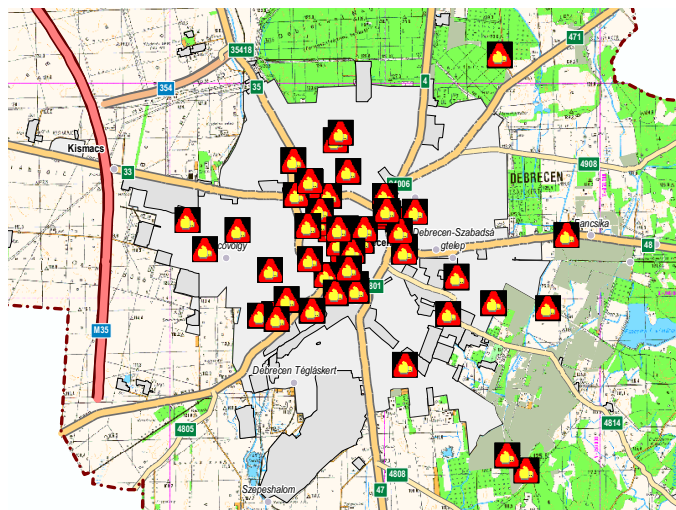
26/1. térkép: Az „egyéb lopások”⁷⁰ Debrecen belvárosában (2008)

Forrás: RobotzsaruNeo

A város lakóinak biztonságérzetére talán leginkább negatív hatást a **rablások** gyakorolnak, amelyből 114 db-ot követtek el a vizsgált tizenkét hónap alatt. A rablás 67 db helyszínét sikerült beazonosítani, két rablásnál viszont az elkövetés helyszíne nem volt megállapítható. Rendkívül egyenlőtlen a rablások földrajzi eloszlása, ezért élesen elkülönülő területek figyelhetők meg a városban; a 67 helyszínből 9-en követtek el a rablások 36,84%-át (114-42). E neuralgikus helyszínek közül a város „fekete pontjának” számító Petőfi tér emelkedik ki, ahol a vizsgált évben 11 db-ot követtek el a bűncselekményből (10%-át a rablásoknak).

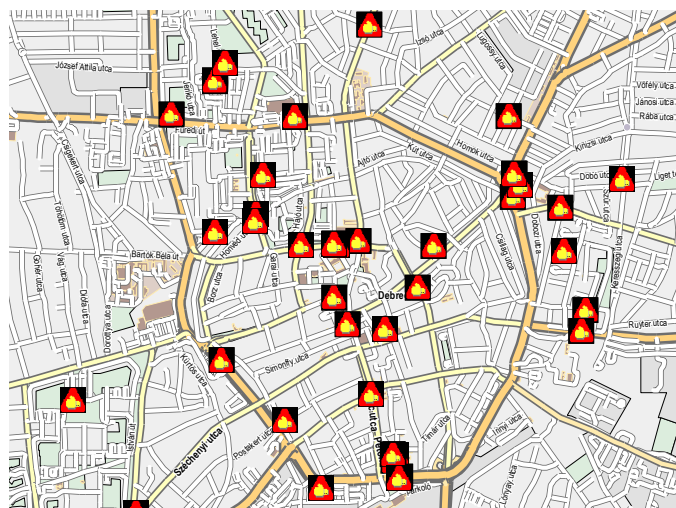
⁶⁹ A statisztikában szereplő *Egyetem* (9 db), *Egyetem sugárút* (18 db) és *Egyetem tér* (36 db) megnevezések az elkövetés helyének pontatlan beazonosítása folytán feltehetőleg zömmel az *Egyetem teret* jelölik.

⁷⁰ Egyéb lopás: kivéve - színesfém lopás; falopás; trükkös lopás lakásból; trükkös lopás gépkocsiból; strandlopás; zseblopás; gépkocsilopás; gépkocsifeltörés



27. térkép: Az „egyéb rablások”⁷¹ Debrecenben (2008)
 Forrás: RobotzsaruNeo

Ha pedig a gyakorlatilag együvé tartozó Petőfi teret az Iparkamara utcával (5 db) együtt vizsgáljuk, akkor már 14,04%-át követik el a deliktumoknak ezen helyeken. A Piac utcán 3 db rablás történt, a Darabos utcán pedig 6 db, melynek rendkívüli értékei főként a Pláza közelségének és az utca rossz megvilágításának tudható be.



27/1. térkép: Az „egyéb rablások” Debrecenben belvárosában (2008)
 Forrás: RobotzsaruNeo

⁷¹ Egyéb rablás: kivéve - pénzintézet sérelmére elkövetett nem fegyveres rablás; pénzintézet sérelmére fegyveresen elkövetett rablás

2008-ban kiugró értékekkel rendelkezett a Kassai út (4 db), a Nagyerdei körút (4 db), a Böszörményi út (3 db), a Kishegyesi út (3 db) és a Lehel utca (3 db), ahol az ismertté vált rablások 15%-át követték el. Általánosságban megállapítható, hogy relatíve jelentős számban fordulnak elő rablások a fiatalok által látogatott bevásárlóközpontokban és azok közvetlen környékén (Pláza, Fórum), illetve egyes iskolákban és környezetükben, ahol a diákok rendszerint társaik sérelmére valósítják meg a deliktumot (27. és 27/1. térkép).

A **közlekedési bűncselekmények** beazonosíthatóan 48 helyszínen következtek be, 55 esetben lett utca megadva helyszínrül, 16 esetben pedig lakott területen kívül történt bűncselekmény, amikor szintén csak az útszám lett megadva. Relatíván kevés azon helyszínek száma, amelyek beazonosíthatóak, így a ponttérképen mindegyik ismert helyszín feltüntetésre került. A közlekedési bűncselekmények területi eloszlását vizsgálva megállapítható, hogy két nagy baleseti góc figyelhető meg a város területén: az egyik a belváros és az azt övező utcákat érinti, a másik pedig azokat az útszakaszokat, melyek a városból kifelé vezetnek. A kivezető utak esetében a két legjelentősebb oksági tényező a sebesség nem megfelelő megválasztása és az utak terheltsége. Ezeknél az útszakaszoknál csökkenés következne be, amennyiben a városon átmenő tranzitforgalom elvezetésére megépülne egy, a várost elkerülő körgyűrű (28. és 28/1. térkép).

5.6.8. A bűnmegelőzés lehetséges alternatívái a Debreceni Rendőrkapitányságon

• Elméleti bevezetés:

Az Európai Unió Tanácsának 2001. május 28-án hozott döntése értelmében „bűnmegelőzés minden olyan intézkedés és beavatkozás, amelynek célja vagy eredménye a bűnözés mennyiségi csökkentése, az állampolgárok biztonságérzetének minőségi javítása, történjék az a bűnalkalmak csökkentésével, a bűnözést előidéző okok hatásának mérséklésével, vagy a sértetté válás megelőzésével.”⁷² Világosan kell látni azt – amelyet már 1990-ben a Schleswig-Holstein tartományban megalakult Bűnüldözési Tanács (Rat für Kriminalitätsverhütung) is hangsúlyozott –, hogy a bűnüldözés nem kizárólag az állam feladata, hanem abban tevélegesen jelen kell lennie a társadalom széles rétegeinek is (Pusztai L. 1995). E tekintetben az egész magyar társadalomban egy nagyfokú szemléletváltásra és széleskörű felvilágosító munkára van szükség.

• Bűnmegelőzés a Debreceni Rendőrkapitányságon:

Jelenleg a Debreceni Rendőrkapitányságon nincs olyan profiltiszta alegység, amely kizárólag bűnmegelőzéssel foglalkozna, azonban természetesen folytat a kapitányság prevenciós tevékenységet. Ezek elsősorban a két leginkább

⁷² A társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiája a 115/2003. (X. 28.) OGY. határozathoz. 89 p.

érintett korosztály, az időskorúak és a fiatalok áldozattá válásának megakadályozását hivatottak szolgálni (Uzonyi A. 2009). A bűnmegelőző munka főként a HBM-RFK Bűnmegelőzési Osztályával karöltve történik, többek között az országos szinten folytatott DADA-program⁷³ keretében. A program legfontosabb színtere az iskolai primer prevenció⁷⁴, amely számos hibája és gyermekbetegsége ellenére is ért el eredményeket. A DADA-program egy „összetett biztonságra nevelő, önbecsülést építő, személyiségformáló hosszú távú oktatási egység” (Áchel M. 1996). Proaktív módon, a korábbiaktól eltérő felfogásban, a lehetséges veszélyforrások számos területét felölelve neveli a diákokat, ezen korosztályoknál egy pozitív rendőrkép kialakítása is célként fogalmazódott meg (Kerezsi K. 2009).

A városi és a megyei szerv eddigi tevékenységét a dolgozat adta korlátok miatt nem áll módomban részletezni, így elsősorban olyan gyakorlatias jellegű bűnmegelőzési javaslatok kerülnek bemutatásra, amelyek zömének megvalósítása csekély anyagi és humán ráfordítást igényel.

• Bűnmegelőzési javaslatok:

- A lakosság szubjektív biztonságérzetét és kriminális érzékenységét leginkább befolyásoló ún. tömegügyek nyomozására és megelőzésére a korábbiaknál jelentősebb erőket kell átcsoportosítani (Sutka S. 2002).
- A Debreceni Rendőrkapitányságon szükséges egy profiltiszta, elsősorban primer prevencióval foglalkozó bűnmegelőzési csoport felállítása.
- A város külföldiek által leginkább látogatott kereskedelmi szálláshelyein és a belvárosban a veszélyekre figyelmeztető idegen nyelvű szórólapok kihelyezése.
- A bűnmegelőzés egyik legfontosabb színtere az iskola. A költséges, környezetszennyező és véleményem szerint kevésbé hatékony nyomtatott formátumú, fiataloknak szóló bűnmegelőzési tájékoztatófüzetek helyett a világhálón keresztül „spam jellegű”, néhány tíz másodperc hosszúságú reklámszerű kisfilmek küldése, melyek a legújabb veszélyekre figyelmeztetnek.
- A polgárőr munka népszerűsítése, újabb korcsoportok bevonása a mozgalomba; a bűnügyileg fertőzött területeken új csoportok létrehozása.
- A bűnözési térképen kirajzolódott, a bűncselekmények által leginkább érintett területekre jelentősebb rendőri erő vezénylése, demonstratívabb közterületi jelenlét.
- A graffiti jellegű rongálás visszaszorítására a város különböző részein több, ún. legálfal biztosítása, graffiti versenyek szervezése.
- A lakosság nagyobb arányban történő bevonása a közbiztonság javítása érdekében, ideiglenes „toborzó iroda” felállítása a város frekventáltabb pontjain.

⁷³A DADA-program az amerikai *DARE* (drug /kábitószer/, abuse /függőség/, resistance /függőség/, education /oktatás/) mintájára készült, azonban annál szélesebb területet ölel fel.

⁷⁴ „primer prevenció: a gazdasági-, kulturális-, szociális-, közlekedési-, család és ifjúságpolitikán alapuló általános bűnmegelőzési stratégia, mind a bűnözés okainak, mind a konkrét bűnalkalmak (szituáció) célzott befolyásolására (Pusztai L. 1995).

- A bűnügyileg leginkább fertőzött területek és a tömegközlekedési eszközök biztonsági kamerával történő lefedése.
- A koncentrált, összevont kapitánysági struktúra helyett több rendőrőrs létesítése.
- Az elsősorban a gyermekek védelmét szolgáló *ún. biztonságos házak* (Safety House) rendszerének ausztrál mintára történő megszervezése, ahová a veszélyt érző személyek térhetnek be, melyet jól látható piktogram jelöl.
- Angol mintára – a garázdaságok és a testi sértések számának visszaszorítása érdekében – szurkolói kártya bevezetése a sporteseményeken. Hasonló megfontolás alapján a város bűncselekményektől leginkább érintett szórakozóhelyeire szintén egyfajta belépőkártya bevezetése.
- A megelőző vagyonvédelem keretében a rendkívüli módon megnövekedett kerékpárlopások megfékezésére – a Nyíregyházi Rk. tapasztalatainak átvételével – a *DataDotDNA* jelölési technika alkalmazásával mikropontok felvitele a kerékpárokra, amelyek által azonosíthatóvá válik bármilyen vagyontárgy.
- A számos angolszász országban jól működő „Neighbourhood Watch” mozgalom mintájára a 90-es évek közepén hazánkban beindított *Szomszédok Egyémséért Mozgalom* (SZEM) gyakorlatilag ismeretlen az állampolgárok előtt, így szükséges a debreceni polgárok körében a mozgalom szélesebb körű megismertetése, illetve a lakosság bűncselekményekkel szembeni éberségének fejlesztése.
- A belvárosi ingatlanok homlokzatára biztonsági kamerák felszerelése.
- Az elmúlt évek tendenciáját alapul véve, a várhatóan növekvő külföldi hallgatói létszám következtében, a leggyakoribb sérelmükre elkövetett bűncselekmények megelőzésére és kezelésére vonatkozó angol nyelvű tájékoztatófüzet elkészítése.
- A kerékpáros, lovas és motoros szolgálati formák szélesebb körű alkalmazása a bűnügyileg leginkább fertőzött területeken

5.6.8.1. Az építészeti és szituációs bűnmegelőzés lehetőségei a Debreceni Rendőrkapitányságon

• Az építészeti bűnmegelőzés fogalma, a nemzetközi és hazai kutatások vázlatos bemutatása:

A bűnmegelőzés igen tág fogalomkörébe tartoznak azok az óvintézkedések is, amelyek fizikailag teszik lehetetlenné a bűnelkövetést, vagyis építészeti megoldások révén járulnak hozzá a bűncselekmények számának csökkenéséhez (Pusztai L. 1995). A bűnmegelőzés ezen szegmense a hazánkban gyakorlatilag ismeretlen *építészeti bűnmegelőzés*. A bűnmegelőzés és a településfejlesztés közötti kapcsolatot emeli ki többek között **Stauber Péter**, aki a bűncselekmények száma és a közvilágítás hiánya közötti összefüggésre hívta fel a figyelmet (Stauber P. 2002). **Irk Ferenc** (2008) a bűnmegelőzés és az építészet kapcsán többek között a bűnelkövetés és a közgazdasági törvényszerűségek közötti kapcsolatot emelte ki, amely alapján a legtöbb bűnelkövető mérlegel a bűncselekmény elkövetése előtt („racionális döntési folyamat eredménye”), vagyis tette egy „költség-haszon elemzésen alapszik” (Rational-Choice-Theorie). Az építészeti bűnmegelőzés

gyökerei a 60-as és 70-es évek környékére vezethetők vissza, amikor a bűnözésföldrajzi vizsgálatokat már a településen belüli legkisebb építészeti egységekre, a lakótömbökre fókuszálták. Ezen vizsgálatok során állapították meg, hogy egyes építészeti megoldások növelik, mások viszont csökkentik a bűncselekmények elkövetésének gyakoriságát (*Dallos E. 2008*).

A téma talán legismertebb képviselője és atyja **Oscar Newman**, aki a 1970-es években New Yorkban a lakókörnyezet kialakítása és a bűncselekmények gyakorisága közötti összefüggéseket vizsgálta mintegy 150.000 városi tulajdonban lévő lakásnál. A kutatás főbb megállapításai közé sorolható, hogy a leginkább veszélyeztetett toronyházak 7 emeletnél magasabbak, amelyeknek egyetlen bejáratuk és közös előterük van. A kutató véleménye szerint olyan méretű lakóegységeket érdemes kialakítani, ahol maximum 6-10 család lakik mindössze (*Dallos E. 2008*). **Donald Appleyard** (1981) kutatásai során a lakótömbök és a mellettük lévő úttest viszonyát vizsgálta, és megállapította, hogy az úttest forgalma és a közösségi ellenőrzés fordított arányban állnak egymással.⁷⁵

Az építészeti bűnmegelőzés kapcsán gyakran megemlítik a *situációs bűnmegelőzés* kifejezést. Ezek a fogalmak szoros kapcsolatban állnak egymással, azonban a situációs bűnmegelőzés (Situational Crime Prevention) jóval tágabb jelentéssel bír, mivel magába foglalja az építészeti bűnmegelőzést is. A situációs bűnmegelőzés (vagy *situációs prevenció*) fogalma **Gönczöl Katalin** szerint „a bűnelkövetést elősegítő alkalmak számának csökkentését célzó törekvések összessége” (*Gönczöl K. 2006*), **Clarke** megfogalmazásában pedig a „lehetőségcsökkentő intézkedések összessége” (*Clarke 1992*)⁷⁶. A situációs bűnmegelőzés egyik központi fogalma a „Defensible Space”, vagyis a „védhető tér” (térseg/terület), mely az építészeti bűnmegelőzésben szintén használatos fogalom. Az építészeti bűnmegelőzés kapcsán vált ismertté a *CPTED-technika* (Crime Prevention Through Enviromental Design), mely a bűnmegelőzés azon módszerét jelenti, amikor a környezettervezés eszközeivel próbálnak gátat szabni a bűncselekmények emelkedésének és a területet használók biztonságérzetének növeléséhez. Ezen eljárás főként Észak-Amerikában és Ausztráliában vált ismertté, ahol a rendőrség szakemberei egyaránt részt vesznek a tervek kidolgozásában és a megvalósításban (*Irk F. 2008*). Európában gyakorlati szinten főként Nagy-Britannia, Hollandia és a Skandináv országok foglalkoznak építészeti bűnmegelőzéssel (pl. Az Egyesült Királyságban minden rendőrkapitányságon „design adviser” (dizájn tanácsadó) vagy „architectural liaison officier” (építészeti összekötő tiszt) dolgozik)⁷⁷ (*Weicht, C. 2002 után Irk F. 2008*). 1985-1990 között

⁷⁵ **Appleyard, D.** 1981: *Livable Streets*. University of California Press, Berkeley

⁷⁶ **Clarke, R. V.** 1992: *Situational crime prevention – succesful case studies*. Harrow and Heston. New York

⁷⁷ **Weicht, C.** 2002: *Kriminalprävention aus Sicht der Polizei – eine Aufgabe auch für Architekten und Stadtplaner? Die Kriminalpraevention*, http://www.e-doca.eu/docs/Kriminalpraevention_und_Polizei.pdf

számos urbanisztikai és településfejlesztéssel kapcsolatos bűnmegelőzési intézkedést foganatosítottak. Az Európai Unió is felfigyelt a problémára, és az AGIS-programjában támogatja többek között a lakótelepi bűnözés megelőzését szolgáló építészeti bűnmegelőzéssel kapcsolatos kutatásokat a CPC-projekt keretében. Ebben angol, holland, magyar és lengyel kutatók vettek részt (Crime Prevention Carousel – bűnmegelőzési körhinta /CPC/) (Barabás T. 2008).

Álláspontom szerint minden településnek olyan komplex bűnmegelőzési koncepció kidolgozására van szüksége, melynek része az építészeti bűnmegelőzés is. Ezek elkészítése a települési önkormányzatok építészeinek és a rendőrség bűnmegelőzéssel foglalkozó szakembereinek a közös feladata.

• Az építészeti bűnmegelőzés adaptációjának és gyakorlati alkalmazhatóságának lehetőségei:

Debrecen városának kriminálgeográfiai elemzését követően a belváros, a lakótelepek, a lakóparkok és a családi házas övezet, illetve a kertéségi területek vonatkozásában az építészeti bűnmegelőzés szempontjából az alábbi konkrét javaslataim vannak (II. melléklet):

- A Debreceni Rk. építész végzettségű munkatársainak bevonásával képezzen építészeti tanácsadókat.
- Egyes közösségi terek bekerítése (pl. játszótér, parkoló).
- Akadályok létesítése az átmenő forgalom csökkentése, esetleges megszüntetése érdekében (pl. fekvőrendőr építése).
- A házakra és a közösségi terekre a rálátást akadályozó fák kisebbre vágása vagy eltávolítása.
- A lakótelepeknél átmeneti zónák (puffer-zónák) kialakítása (pl. a lakótömb körbekerítése) (Dallos E. 2008).
- Olyan közösségi terek kialakítása, amelyekre rálátása van az ott lakóknak és az utcán közlekedőknek egyaránt.
- A bűnügyileg fertőzött területeken minél több zsákutca kialakítása, ahol a statisztikai adatok szerint kevesebb bűncselekmény történik, mint a hálós alaprajzú utcákon (Lukovich T. 2005).
- Minél több közösségi tér felélesztése és kialakítása, amely által kialakul egy egészséges lakókörnyezet és erősödik az ott lakók közösségi érzése, akik ezáltal magukénak tekintik a környezetükben lévő közterületet is (Lukovich T. 2005).
- A családi házaknál a kerítések mögé olyan bokrok és cserjék ültetése ajánlott, amelyek nem teszik átláthatatlanná a kerítést, így az utcáról jól belátható a terület.
- A graffiti jellegű rongálások megelőzésére speciális festékek használata, illetve védőbevonat felvitele ajánlott a leginkább veszélyeztetett falfelületekre.
- Az utcáknál és tereknél a közvilágítást úgy kell kialakítani, hogy a közösségi terek akár sötétedés után is könnyen átláthatók legyenek.
- A közterületre kihelyezett különböző funkciójú köztéri tárgyak vandálbiztos anyagból történő készítése.

6. A Debreceni Rendőrkapitányság kriminálgeográfiai analízise – összegzés

6.1. A kutatás főbb eredményei

- Tudomásom szerint ezidáig nem került bemutatásra a hazai és a nemzetközi településszintű kriminálgeográfiai analízissel foglalkozó kutatások eredményeinek összegzése.
- Dolgozatomban igyekeztem feltárni azokat a lehetőségeket és tényezőket, amelyek előmozdíthatják Debrecen város bűnügyi helyzetének javulását, és megalapozzák ezirányú fejlődését. Ennek összefoglalásaként elkészítettem a város bűnügyi aspektusú SWOT elemzését.
- Áttanulmányozva az elmúlt 10 év évértékelő jelenéseit, megrajzoltam azt a célpiramist, amelyre támaszkodva az irányadónak tekinthető stratégiai célok kerültek bemutatásra.
- A rendkívül gyér magyarországi településszintű kriminálgeográfiai kutatások ezidáig nem érintették egyik vizsgált regionális központot sem. Jelen dolgozat mind az öt város vonatkozásában több aspektusból elemezte, majd összehasonlította a 2003-2008 évek közötti időszakban ezen városok bűnügyi-operatív helyzetét. Ezek a kutatási eredmények felhasználhatók többek között az érintett kapitányságok évértékelő jelentéseinek elkészítésénél.
- Debrecennél számos olyan konkrét javaslatot fogalmaztam meg, amelyeknek akár részleges megvalósításával is csökkenthető a bűncselekmények száma vagy javítható a felderítettség. Ezen javaslatok megvalósításának érdekében az önkormányzat, a rendőrség és a lakosság közötti szélesebb körű párbeszédre van szükség.

6.2. A kutatás gyakorlati hasznosításának lehetőségei

Az Európai Unióban főként Németországban találunk példát a bűnözésföldrajzi kutatások gyakorlati alkalmazására. Ezek közül feltétlenül említést érdemel *Herold, H.* (1973); kutatási eredményeinek felhasználásával gyökeresen átalakították Nürnberg rendőrőrszeit. Néhány évtized múlva nagy előrelépést hozott a német bűnözésföldrajzi kutatásokban a *Bundeskriminalamt* által kidolgozott (1990-es évek) *általános bűnözési területi elemzési séma*, melyet a későbbiekben több nagyvárosban is adaptáltak (Mühlhausen, Essen, Hamburg, Osnabrück, Rostock, Lübeck) (*Tóth A.* 2007). Említésre méltó továbbá még a Svédországban (Stockholm) (*Ceccato, V., Haining, R. és Signoretta, P. /2002/*) és a Nagy-Britanniában végzett gyakorlati kriminálgeográfiai munka; utóbbiban ezt

főként a bevetés-irányítási rendszereknél alkalmazzák (Pödör A. 2006, Tóth A. 2007).

Jelen értekezés számos olyan, a gyakorlati rendőri munka során is használható eredményt tartalmaz, amelyek kiemelését szükségesnek tartom. Ezek adaptálása a mindennapi rendőri munka során elősegítheti a Debreceni Rendőrkapitányság reagáló képességének és bűnügyi eredményességének javulását.

-Bűnmegelőzés: A bűnmegelőzés területén számos olyan javaslattal éltem, melyek alkalmazása nem jelent anyagi terhet a rendőrségnek, de a bűncselekmények számának csökkenése várható tőle. A bűnmegelőzési javaslatok közül feltétlenül kiemelem az építészeti bűnmegelőzés kínálta lehetőségeket. Ezek Debrecen számos pontjára konkrét megoldási javaslatokat tartalmaznak.

-Járórszervezés: A *RobotzsaruNeo* program adatai alapján készült bűnözési térképek nemcsak a további földrajzi kutatások, hanem mindennapi rendőri tevékenység során is alkalmazhatók. A térképek alapján világosan meghatározhatók a város azon neuralgikus pontjai („forró pontjai”), ahol az egyes bűncselekmények a legnagyobb számban fordulnak elő. Ezen térképek alapján nagyobb hatékonysággal szervezhetők meg a figyelő- és portyaszolgálatok illetve meghatározhatók a legoptimálisabb járőrútvonalak.

-Rendészeti vezetés: Úttörő jellegű volt a hazai regionális központok bűnügyi helyzetének összevetése a főbb bűnügyi mutatók alapján. Ezek az eredmények éveken keresztül felhasználhatóak lesznek többek között a kapitányságvezetői évértékelő jelentések készítésénél.

-Rendészeti oktatás: Rendőri munkám során sajnos gyakran tapasztalom, hogy nemcsak a frissen végzett munkatársaim, de még az évek óta rendészeti területen dolgozók sincsenek tisztában a Magyarországon lezajló főbb bűnügyi trendekkel, strukturális változásokkal, illetve a térbeli és időbeli aspektusú különbségekkel. Ezek megismerésére szintén rendkívül hasznos lehet az értekezés, illetve mintául szolgálhat arra, hogy az egyes területi egységekre milyen főbb mutatók felhasználásával lehet elkészíteni egy kriminálgeográfiai analízist.

6.3. Debrecen városának bűnügyi aspektusú SWOT analízise

Akárcsak az üzleti életben, úgy egy bűnügyi aspektusú cselekvési terv elkészítésénél is, véleményem szerint elengedhetetlen, hogy felmérjük azokat a tényezőket, amelyek pozitív vagy negatív hatással lehetnek későbbi lehetőségeinkre illetve mozgásterünkre. Ennek egyik legismertebb módja a SWOT analízis-készítés, amely nagyban hozzájárulhat egy adott állapot kritikai szemléletű értékeléséhez, illetve ahhoz, hogy a realitás talaján maradván meghatározzuk jelenlegi helyzetünket és felmérjük erőforrásainkat (III. melléklet).

• **Erősségek:** A **Debreceni Rk.** erősségei közé tartozik az a településföldrajzi adottság, hogy az **illetékességi területéhez relatíve kis számú település tartozik**, amely nyilvánvalóan a rendőri erők könnyebb koncentráltatósága szempontjából rendkívül előnyös. A város nemcsak a vizsgált időszakban, hanem az azt megelőző években is **mentes volt mindenféle szélsőséges megnyilvánulástól és extrémítástól**. Ezek alapján joggal feltételezhető, hogy a közeljövőben sem kell tartani semmilyen jelentősebb ilyen irányú eseménytől vagy esetleg terrorcselekmény bekövetkeztétől. Mindenképp pozitív tényként értékelhetjük azt, hogy a város a régió gazdasági központja, mely a legtöbb gazdasági mutató tekintetében kedvezőbb értékekkel rendelkezik a környező településekénél, így a megélhetési bűnözés a városban kisebb mértékű, mint pl. az illetékességi terület egyes településein vagy a környező településeken. A román és az ukrán határ közelsége a bűnözés szempontjából egyértelmű veszélyforrásként értelmezhető, azonban az ezen országokból hazánkba irányuló nemzetközi bűnözés megelőzésére és kezelésére a HBM-RFK koordinálásával évek óta igen **jól kiépített nemzetközi kapcsolatrendszer** működik, amely főként a román társszervek viszonylatában gyümölcsöző. A város méretéből és szerepköréből adódóan számos olyan rendezvénynek ad otthont, melynek során **tízezres**, a Virágkarnevál idején pedig **százezres nagyságrendű tömeg rendőri biztosítása** válik szükségessé. A rendőri vezetés ezen rendezvények biztosítását évtizedek óta magas színvonalon látja el, rendkívüli esemény nem következett be.

• **Gyengeség:** Debrecen városát területnagysága alapján (462 km²) az országban csupán a főváros és Hódmezővásárhely előzi meg. Ezen a kiemelkedően nagy területen számos elszórt településrész található, ami még sok esetben akkor is csapaterő-koncentráltási problémákat vet fel, ha ezen relatíve kevés település található. (Ez az önmagában is jelentős terület gyakorlatilag megduplázódik (805 km²), amennyiben az illetékességi terület településeit is hozzávesszük.) A városban található a volt Sámsoni úti szovjet katonai laktanya helyén lévő **BM-BÁH Észak-alföldi Regionális Igazgatóság Befogadó Állomása**, amely jelentős kriminogén faktor a Debreceni Rk. területén. A tábor lakói rendszeresen követnek el kisebb súlyú vagyron elleni deliktumokat, azonban jelentős az általuk elkövetett garázdaságok és testi sértések száma is. A városban lévő **vonalas közlekedési infrastruktúra egyes szegmensei jelentős fejlesztésre szorulnak**. Továbbra sincs összefüggő kerékpárút-hálózat, a meglévők pedig zömmel a járdákból, illetve utakból kihasított sávok. Az elmúlt két évtized adóssága a várost elkerülő út megépítése, amelynek hiánya következtében továbbra is jelentős a városon átmenő tranzitforgalom, ami szintén számos közlekedésbiztonsági probléma okozója. Annak ellenére, hogy **Debrecen** a régió kiemelkedő gazdasági központja, **több régióközponttól** számos gazdasági mutató tekintetében jelentős **lemaradásban van**. Ez egyértelmű hátrányok forrása, ami a bűnözés terén is megmutatkozik. Szintén a fejlettebb régióközpontokkal összehasonlítva állapítható meg az, hogy **jóval magasabb a szociálisan**

elmaradott, a társadalmi átlag alatt élők aránya. Ezek a mutatók elsősorban az illetékességi területen, illetve a környező településeken élő lakónépességet érintik, akik közül jelentős azoknak a személyeknek a száma, akik a városba bűncselekmény elkövetése céljából érkeznek. A város gyengeségeihez sorolandó továbbá az a releváns tény, hogy **a város bűnügyileg leginkább fertőzött részei és a tömegközlekedési eszközök továbbra sincsenek kamerával lefedve** (2010-re a belváros egy részének kamerával történő lefedése megtörtént!)

• **Veszélyek:** A város bűnügyi-operatív helyzetére leginkább veszélyt jelentő tényező **az államhatár közelsége**, mely a Romániából és a Balkán felől érkező bűnelkövetők első számú állomása lehet. Szintén számolni kell az államhatár közelsége miatt a migráció problémájával, illetve számos, a határhoz kapcsolódó bűncselekménnyel, amelyek közül az embercsempészás a leginkább releváns. Románia schengeni csatlakozásával ezek a veszélyek továbbra is létező problémák maradnak, azonban a határellenőrzés elmaradása okozta biztonsági deficit kompenzálása megoldható a mélységi ellenőrzések fokozásával és hatékonyabbá válásával. A város folyamatos erőfeszítéseket tesz azért, hogy minél több turista keresse fel, ennek érdekében **számos nagy érdeklődésre számot tartó rendezvény kerül megrendezésre** (sportesemények, koncertek, fesztiválok, utcabálok stb.). Ezek a turizmus oldaláról nézve rendkívül kedvező hatásúak, azonban rendőri oldalról nézve igen nagy kockázatot rejtenek (*Dávid L.-Németh Á. 2008*), elég, ha csak a budapesti 2006. augusztus 20-ai tűzijátékra gondolunk, vagy a Nyugat-Európa több országában bekövetkezett terrortámadásra. Ezek olyan speciális felkészültségű rendőri erők folyamatos jelenlétét igényelnék, amellyel jelenleg nem rendelkezik a város. A város életében fordulópontnak számított a volt szovjet katonai repülőtér polgári célúvá történő átalakítása, azonban feltétlenül szem előtt kell tartani, hogy **a repülőgépek és a repülőterek a terrorista szervezetek számára potenciális célpontok**. A Nyugat-európai történések arra figyelmeztetnek, hogy fel kell készülni a legváratlanabb eseményekre is (*Bujdosó Z. et al. 2007*). Vannak bizonyos bűncselekménytípusok, melyek az ország egyes területein kiugróan magas gyakorisági értékeket mutatnak. Ezek adekvát okaira vonatkozóan csak részben sikerült ezidáig a kutatóknak választ adniuk. **Hajdú-Bihar megye, így Debrecen is, kiugróan magas személy elleni bűncselekményi értékeket mutat.** Ennek kezelése és minél kisebb értéken való tartása szempontjából rendkívül fontos az érintett célcsoportok és korosztályok számára történő felvilágosító előadások tartása, illetve a közterületi jelenlét fokozása azokon a helyeken, ahol átlagon felüli a veszélye ezen bűncselekménytípusok bekövetkeztének. Komoly veszélyt rejt magában a Debrecen településrészei **közötti szociális különbség**, mely kapcsán igen jelentős dichotómia figyelhető meg az egyes területek kriminalitása között. Az életszínvonalbeli különbség további mélyülésével komoly szociális feszültségek akumulálódhatnak a város egyes részein, melynek hatására jelentősen növekedhet a bűnözés volumene. A fent említett szociális és életmódbeli különbségek még erőteljesebben jelentkeznek

Debrecen város és az illetékességi terület viszonylatában, ahol egymástól élesen elkülönülő, gyökeresen eltérő értékrendű és társadalmi státuszú emberek laknak, akik között szignifikáns kriminalitási különbségek figyelhetők meg. Az illetékességi területen pedig egyre inkább a megélhetési bűnözés, illetve az erőszakos, garázdajellegű deliktumok elszaporodása jellemző (Uzonyi A. 2009).

• **Lehetőségek:** A város határmenti fekvéséből adódó biztonsági kockázat kompenzálásának egyik leghatékonyabb módja **a szomszédos ország társszerveivel való mind szélesebb körű együttműködés.** A Hajdú-Bihar Megyei RFK és a Bihar Megyei RFK közötti megállapodási szerződés aláírására 2001-ben került sor, amely azóta is folyamatos, azonban ezen együttműködés még hatékonyabbá és gördülékenyebbé tételének érdekében, illetve az együttműködés területeinek kibővítésében és elmélyítésében véleményem szerint még további, eleddig kiaknázatlan lehetőségek rejlenek. Számos kutatás mutatott már rá arra, hogy a **gazdasági fejlődés hatására csökken bizonyos bűncselekmények száma.** A jövő optimista, fejlődést prognosztizáló szemlélete alapján számolni lehet azzal, hogy amennyiben az ország és a régió gazdaságában pozitív folyamatok indulnak be, úgy várhatóan az össz-bűnözésen belül csökkenni fog az ún. *megélhetési bűnözés* aránya. Hozzá kell azonban tenni – megcáfolva a fent leírtakat –, hogy semmiképp sem tekinthetünk úgy az életszínvonal növekedésére, mint egy olyan faktorra, amelynek hatására ugrásszerűen csökkenne a bűncselekmények száma. Ezt támasztják alá azok az elméletek, melyek a „jóléti bűnözéssel” foglalkoznak, amelyet egyesek a luxus javak mindenáron való megszerzésének vágyával magyaráznak (Grassberger, R. 1963, Pusztai L. 1995). A gazdasági fejlődéssel összefüggésben nagy lehetőség rejlik az anyagi erőforrások bővülése folytán **a humán és a műszaki infrastruktúra fejlesztésére,** amelynek szintén jelentős hatása van a bűncselekmények számának alakulására. Debrecen területén számos polgárőr csoport működik, akik jelentős érdemeket szereztek egy-egy városrész közbiztonságának javításában. Ezen alulról szerveződő csoportok száma tovább bővíthető, melyet az általam elvégzett kérdőíves felmérés is alátámaszt. **A fent említett személyek bevonása a polgárőr mozgalomba jelentősen javíthatná a Debreceni Rendőrkapitányság illetékességi területének közbiztonságát.** Ezen felül számos olyan, Nyugat-Európában már régóta alkalmazott módszer létezik, melyeket a jelenleginél szélesebb körben megismertetve szintén jelentősen csökkenthető lenne egyes deliktumok száma (pl. SZEM). **A bűnmegelőzés szempontjából óriási jelentősége van egy olyan monitoring rendszer kiépítésének, mely a jelenleginél jóval hatékonyabban tudja figyelemmel kísérni a veszélyeztetett kiskorú személyek életvitelét és fejlődését.** Általános célként pedig megfogalmazgató **a bűnmegelőzési tevékenység fokozása,** melynek keretében szükségesnek látom a még aktívabb általános- és középiskolai jelenlétet, a felvilágosító és tájékoztató jellegű sajtó- és kommunikációs tevékenységet, az applikációs képekkel ellátott szóróanyagok terjesztését, illetve még több felvilágosító tábla kihelyezését a bűnügyileg leginkább fertőzött területeken.

6.4. A Debreceni Rendőrkapitányság célpiramisja

A kriminálgeográfiában és a bűnügyi tudományokban meglehetősen mostohán bánnak a célpiramisával, amelynek véleményem szerint egy helyesen felállított jövőkép kialakításában különösen nagy szerepe van. Az egyes szinteken lévő célok főként hasonló jellegű feladatokat gyűjtenek egybe, melyeknél a piramis csúcsa felé közeledve a céljelleg erősödése figyelhető meg (IV. melléklet).

- **Jövőkép:** A célpiramisban a jövőkép nem utópisztikus gondolat, hanem az alatta lévő célokra és prioritásokra épülő olyan konstans elem, mely az alappillérek maradéktalan teljesülése esetén igenis elérhető. A jövőkép első eleme arra fogalmaz meg kívánalmat, hogy a főbb bűnügyi mérőszámok alapján Debrecen a hazai régióközpontok között az élvonalba tartozzon. Ez az elem véleményem szerint teljesíthető, amennyiben az ország és a régió gazdasági helyzete konjunkturális szakaszba lép. Ennek hatására jelentősen csökkenthetne az *ún. megélhetési bűnözés* volumene, melynek egyik zálogát a fejlődés indukálta új munkahelyek teremtésében látom. Amennyiben hazai viszonylatban sikerül a kitűzött célt elérni, úgy egyes mutatók tekintetében nemcsak közép-európai, hanem akár európai viszonylatban is az élvonalba kerülhet a város. Ezt a véleményt arra alapozom, hogy bizonyos bűnügyi mutatók tekintetében nemzetközi összehasonlításban jelenleg is jó eredményekkel büszkélkedhet a Debreceni Rk. (pl. szervezett bűnözés, kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények).

- **Alapcél:** A „figyelt bűncselekmények” vonatkozásában mindenképp elvárható és szükséges egy olyan mértékű javulás, melynek hatására Debrecen a hazai régióközpontok között számos mutató tekintetében akár a legkevésbé fertőzött város lehet. A kitűzött alapcél megvalósításának egyik legfontosabb szegmense az értékelő-elemző munka; ennek színvonalemelésével és új módszerek bevezetésével a rendőri munka hatékonyabbá válik.

- **Stratégiai célok:** A **veszélyeztetett gyermekek kiszűrése** és fejlődésük folyamatos figyelemmel kísérése (extrém esetben állami elhelyezése) nagyban csökkentheti néhány év múlva a fiatalkorú, majd a felnőttkori bűnelkövetők számát. Debrecenben és a hozzá tartozó településeken is vannak olyan eltérő értékrendű és társadalmi státuszú lakossággal rendelkező településrészek, ahol kimutathatóan jóval magasabb az ott élők kriminalitása. Rendkívül fontos egy olyan, a jelenleginél hatékonyabban működő monitoring rendszer kiépítése (a rendőrség és a gyermekvédelmi hatóságok által közösen működtetve), mely az ezekben a családokban felnövő gyermekek fejlődését és életvitelét folyamatosan nyomon tudja követni. **Az Európai Unió tagjaként további erőfeszítéseket kell tenni a rendvédelmi terület teljes körű harmonizációjának, illetve az újonnan létrehozott EU-s normák mihamarabbi adaptációjának érdekében.** Tanulmányozni kell az unió egyes országaiban már létező, a bűnözés új formái

elleni küzdelem lehetséges formáit és az arra történő felkészülés módozatait. A Debreceni Rendőrkapitányság esetében ezen stratégiai célok elsősorban a magyar-román viszonylatban keletkező új kihívások kezelésében öltenek testet. A stratégiai célok közül a legtágabb értelmű, a leginkább keretjellegű cél a **„jobb közbiztonságú, élhetőbb város”** megteremtésének a gondolata. Ennek a stratégiai célnak a megvalósításánál szem előtt kell tartani, hogy egy adott település életminőségének egyik legfontosabb eleme a közbiztonság. Látni kell azonban azt is, hogy a jó közbiztonság megteremtése nemcsak kizárólag a rendőrség feladata, ezért a rendőrségnek szélesebb körű együttműködést és párbeszédet kell folytatnia az önkormányzatokkal, a civil szervezetekkel és a lakossággal.

•Fejlesztési prioritások: A fejlesztési prioritások között szereplő öt elemre semmiképp sem szabad úgy tekinteni, mint egymástól elszigetelt, önálló fejlesztési halmazokra, mivel azok mindegyike egy olyan rendszer részhalmaza, amelyek egymással szoros összefüggésben állnak.

A **humán erőforrás fejlesztése** rendkívüli jelentőséggel bír nemcsak a Debreceni Rk., hanem az ország valamennyi rendőrkapitánysága szempontjából. A legtöbb rendőri szervnél az állandó anyagi elvonások következtében nincsenek feltöltve a hivatásos státuszok. A létszámhiányt tetézi az a folyamat, amely elsősorban 2007-2010 közötti években volt jelentős, amikor a legtapasztaltabb rendőri állomány 25 év munkaviszony után nyugdíjba vonult, így a hivatásos állomány átlagéletkora drasztikusan lecsökkent. A mennyiségi növekedés mellett tehát minőségi változásokra is szükség van, amelyet egy életpályamodell kidolgozásával lehet elérni. A munkavégzés tárgyi feltételeinek javítása és a **műszaki infrastruktúra fejlesztése** szintén a kiemelt fejlesztési prioritások közé sorolható, mivel a magyar rendőrséget csúciszervei kivételével (ORFK, NNI, TEK) műszakilag rendkívül leromlott eszköz-, gépjármű-, és ingatlanállomány jellemzi, amely egyértelműen negatívan befolyásolja az eredményességet és az állomány komfortérzetét. A Debreceni Rendőrkapitányság több évtizede épült objektumai a város több részén elszórtan található, ezek felújítása, és a 21. század igényeihez történő átalakítása indokolt lenne. A rendőrség és lakosság viszonyát nagymértékben meghatározza a rendőrség részéről az állampolgárok felé irányuló **kommunikációs tevékenység (PR-tevékenység)**, hiszen sok esetben a lakosság ez alapján értékeli a rendőrség szakmai munkáját. Ezt erősíti meg több, korábban végzett közvélemény-kutatás is, amelyek megállapították, hogy a rendőrségről alkotott kép elsősorban a média által közvetített információk alapján áll össze, s nem a személyes tapasztalatok alapján (Sutka S. 2003). Alapvető célkitűzés a rendőrség részéről egy pozitív kép kialakítása, a szolgáltató jelleg hangsúlyozása, ezáltal ugyanis növelni lehet a rendőrségbe vetett hitet és bizalmat. Ezen célok megvalósítása érdekében élni kell a debreceni médiumok adta lehetőségekkel, minden alkalmat megragadva „reklámozni” kell a helyi rendőrséget. Közhangként hangozhat a **közterületi jelenlét fokozása**, amely gyakorta a „látható rendőrség” szlogennel együtt használatos, ami sajnos a legtöbb kapitányság esetében a jelentős

emberhiány miatt gyakorlatilag csak a túlmunka terhére valósítható meg. A „látható rendőrség” jegyében a Debreceni Rendőrkapitányság számos olyan intézkedést foganatosított, amelyek hatására az elmúlt években valóban több egyenruhás rendőr volt látható a város utcáin és terein, a bűnügyileg frekventált területeknek pedig megtörtént a rendőri lefedettsége (Uzonyi A. 2009). A közterületi rendőri jelenlétet a rendelkezésre álló anyagi erőforrások és a személyi állomány függvényében a későbbiekben feltétlenül növelni kell. **A nyomozási aktivitás növelése** elsősorban a nyomozói létszám növelésével érhető el, illetve a rendőrök a bűnügyileg leginkább fertőzött területekre történő átcsoportosításával. Ez Debrecen esetében véleményem szerint több nyomozati jogkörrel felhatalmazott kmb.-st jelent, elsősorban azokon a területeken, ahol ezt a bűncselekmények magas értéke indokolja, vagy a lakosság biztonságérzete indokolatlanul a városi átlagérték alatt található.

6.5. A vizsgálat jövőbeli folytatásának perspektívái

- A nemzetközi összehasonlítás nehézségei ellenére mind az öt város esetében a kiemelt bűncselekmények és a főbb trendek, illetve az arányszámok vonatkozásában egy települési szintű analízis elkészítése a hozzájuk legközelebb lévő, hasonló lélekszámú határmenti várossal. A kutatás kiterjesztésének további lehetőségét látom hasonló aspektusban a határ két oldalán lévő eurorégiók szintjén is.
- A hazai és a külföldi szakirodalom egyaránt a rövid távú kriminálprognosztikát tartja megalapozottnak (1-5 év), ahol a főbb tendenciák előrejelezhetők, amennyiben a bűnözés és a gazdaság ciklusainak mozgását vizsgáljuk (Pusztai L. 1995). A matematikai statisztika és a számítástechnika alkalmazásával (korrelációs számítás vagy faktoranalízis) Debrecen viszonylatában a bűncselekményeknek, az elkövetők és a sértettek számának és dinamikájának alakulását, strukturális változását, illetve térbeli mozgását előrejelezve, lehetőség nyílik a várható folyamatokra való felkészülésre.
- A gyakorlati hasznosíthatóság szempontjából rendkívül fontos legalább havi rendszerességgel olyan településen belüli szintet ábrázoló „forró pontos” térképek készítése, amelyek folyamatos elemzésével megállapíthatók a bűnözés térbeli mozgásának irányai, megtörténhet a veszélyeztetett körzetek minél gyorsabb feltárása, illetve a jelentős mennyiségű adat grafikus úton történő megjelenítésével hatékonyabban meghatározhatók az optimális járőrútvonalak (Pödör A. 2007).
- A kisebbségi önkormányzat bevonásával a Debrecenben és környékén élő cigány lakosság kriminalitásának szélesebb körű vizsgálata önbevalláson alapuló börtönfelmérésekkel, illetve a már a kutatás során a bíróságokon alkalmazott adatgyűjtési módszerek együttes alkalmazásával, amelynek alapján meghatározhatók a megye egyes településeinek cigány lakossága közötti kriminalitási szokások és különbségek.

6.6. Rövid távú prognózis és a várható tendenciák Debrecen bűnügyi trendjében

Minden tudomány alapvető feladatának tekinti, hogy kutatásainak eredményeiből egy várható előrejelzést készítsen, előre jelezzen egy jövőbeli trendet. A természettudományok művelői előnyösebb helyzetben vannak e tekintetben, mivel előrejelzéseik nagyobb biztonsággal adhatók meg, tekintettel arra, hogy egzakt adatokkal dolgoznak. Ennek ellenére a társadalomtudósok is készítenek különféle prognózisokat, mivel – még a kevésbé pontos előrejelzések ellenére is –, a jövő bizonyos tendenciái a múlt bizonyos konstans vagy nem konstans elemeinek felhasználásával előrejelezhetők, valószínűsíthetők.

A társadalomtudományok gyors fejlődésének köszönhetően mára kifejezett igény mutatkozik bizonyos társadalmi jelenségek előrejelzésére, amelyek nagyszámú elemeinek elemzésében nagy segítséget nyújt a matematikai statisztika (korrelációs számítás vagy faktoranalízis) és a számítástechnika, ahol az oksági tényezők és a bűnözés közötti kapcsolat számszerűen kifejezhető (*Vigh J. 1998*). Nincs ez természetesen másképp a bűnözésföldrajznál sem, ahol megpróbálják prognosztizálni a bűncselekmények és a személyi oldal értékeinek várható alakulását, illetve a struktúra esetleges változását, bár feltétlenül meg kell jegyezni, hogy pontos prognosztika módszertani okok miatt nem készíthető (*Pusztai L. 1995*).

A bűnügyi tudományokkal foglalkozó szakirodalomban a kutatók többsége a rövid távú prognózist (1-5 év) tartja tudományosan a legmegalapozottabbnak (részben azért, mivel kevesebb változó felhasználásával kell dolgozni), ezért elsősorban én is ilyen irányú előrejelzést készítettem. A rövid távú előrejelzés mellett szól többek között az is, hogy egy adott ország törvényei öt évnél hosszabb intervallumon túl már akár jelentősen változhatnak, a társadalom egyéb irányú változásai – melyek gyökeresen befolyásolhatják a bűncselekmények számát – pedig nehezen, vagy nem jelezhetők előre (*Déri P. 2008*).

Előrejelzésemet a város népességének, a rendőrség létszámának és a rendőrség jelenlegi infrastrukturális hátterének változatlanságával készítettem el, nem számoltam semmilyen *vis major* helyzettel sem hazánkban, sem a környező országokban (háború, katasztrófa, természeti csapás, gazdasági válság stb.)

A prognózis Debrecen városára készült – részben a kutatás eredményeire támaszkodva, részben pedig a debreceni és más kapitányságok éwertékelő jelentéseinek alapján – azonban egyes pontjai tekinthetők országos vagy a régióközpontok kriminálprognózisának is.

- Az Európai Unió által nyújtott támogatásokkal összefüggésben várhatóan emelkedni fog az ezzel kapcsolatos visszaélések száma (*Halmosi Zs. 2007*), így a gazdasági bűnözés tekintetében növekvő kárérték valószínűsíthető.
- A környezetvédelem felértékelésével és mind hangsúlyosabbá válásával várhatóan növekszik a környezetvédelemmel kapcsolatos jogsértések száma (*Zéltay L. 2007*).

- Valószínűsíthető a számítástechnikával, az informatikával és a világhálóval kapcsolatos bűncselekmények számának növekedése, illetve ezen deliktumok elkövetési módszereinek nemzetközivé válása.
- A női emancipáció szélesebb körű elterjedésével várhatóan tovább növekszik az ismertté vált női bűnelkövetők száma (*Pusztai L. 1990*), illetve a társadalom előregedése folytán növekszik az idősebb korosztály bűnelkövetési és sértetté válási gyakorisága.
- A jelenlegi tendenciákat és a Debreceni Egyetem hosszú távú oktatási koncepcióját figyelembe véve, növekedni fog az elkövetkező években az egyetem különböző karain tanuló külföldi állampolgárságú hallgatók száma. Ez előrevetíti a sérelmükre elkövetett vagyon elleni deliktumok számának növekedését.
- A bűncselekmények terjedelmének vonatkozásában véleményem szerint jelentős emelkedéssel vagy csökkenéssel nem kell számolni a Debreceni Rendőrkapitányság illetékességi területén, a 10.000-11.000 körüli bűncselekményi érték szinten maradása reális célkitűzésnek tekinthető.
- A Btk. főcsoportok szerinti strukturális megoszlásában jelentős átrendeződés nem prognosztizálható az elkövetkező 5 évben, továbbra is a vagyon elleni bűnözés marad a domináns, azonban az erőszakos és garázda jellegű deliktumoknál további kismértékű emelkedés következhet be.
- Az ismert demográfiai és etnikai viszonyok ismeretében mind inkább azon alacsony társadalmi nívón élő személyek kerülnek vétőképes korba, akiknél az *ún. megélhetési bűnözés* életformaszerűvé válása valószínűsíthető, így növekedése várható ezen kis tárgyi súlyú bűncselekményeknek (lopás, betöréses lopás) (*Zéltay L. 2007*). A probléma további súlyosbodása várható Debrecennél főként a kertéségi részeken, illetve az illetékességi terület egyes településein (pl. Hosszúpályi).
- A várost elkerülő körgyűrű és az *ún. nyugati tehermentesítő kiskörút* megépülése a Debrecen városban bekövetkezett személyi sérüléssel és anyagi káros balesetek számának jelentős csökkenését vetíti elő.
- Az elkövetői körben – az ismert kriminálstatisztikai adatsorok ismeretében – nem várható jelentős átstrukturálódás, azonban a fentiekben említett demográfiai és etnikai helyzetre tekintettel nem zárható ki annak a lehetősége, hogy az ismertté vált bűnelkövetők közül emelkedni fog a magasabb kriminalitást mutató gyermek- és fiatalok aránya.
- Néhány éven belül Debrecen településrészeinél a bűncselekmények megoszlásában nem várható érdemi területi átrendeződés, azonban a város újonnan épülő és bővülő lakónegyedeinél (pl. Liget Lakópark, Pallag) mindenképp prognosztizálható a vagyon elleni bűncselekmények számának megjelenése és növekedése. A belváros tömbrehabilitációjának előrehaladtával feltétlenül csökken azon családok száma, akik a területen kriminogén faktorként jelentkeznek. Ennek következtében mérséklődik a belvárosi rész bűnügyi fertőzöttsége.

7. A Vám- és Pénzügyőrség hatáskörébe tartozó bűncselekmények kriminálgeográfiai vizsgálata

7.1. A Vám- és Pénzügyőrség felépítés és feladatköre

Az országos hatáskörű nyomozati jogkörrel ellátott a Vám- és Pénzügyőrség (a későbbiekben VP) (2011. január 1-jétől Nemzeti Adó- és Vámhivatal) – a Rendőrségtől eltérően – a Pénzügyminisztérium (jelenleg Nemzeti Erőforrás Minisztérium) irányítása alá tartozó rendvédelmi szerv,⁷⁸ amely területi struktúráját tekintve regionális parancsnokságokra tagozódik.⁷⁹ 2004. május 1-je után jelentős átalakulások zajlottak le a szerv életében; a schengeni egyezményhez történő csatlakozás után pedig ismét tovább kellett változtatni az ellenőrzés szervezeti struktúráján, így többek között nagyobb szerepet kapott – elsősorban az érintett határszakaszok közelében – a mélységi ellenőrzés, mivel ezen helyeken megszűntek a VP vámellenőrzési feladatai. Összességében megállapítható tehát, hogy az elmúlt évek során jelentősen csökkentek a Vám- és Pénzügyőrség vámigazgatási feladatai, azonban fokozatosan erősödnek a jövedéki igazgatási tevékenységei, amely miatt jelenleg a szerv egyik fő feladata a gazdaság szereplőinek ellenőrzése és a költségvetés szükséges adóbevételeinek a beszedése (<http://www.vam.hu>).

A rendvédelmi szervvel kapcsolatos kriminálstatisztikai adatok országos szinten az évértékelő jelentések alapján csak a 2002-2008-as évek vonatkozásában voltak elérhetőek. Települési szinten pedig egyáltalán nem, csupán a regionális nyomozó hivatalok szintjén, ahol a 2005-2008-as évek bűncselekményi értékeihez jutottam hozzá, így az egyes régióközpontok elemzése és összehasonlítása nem történhetett meg.

7.2. A VP által beszedett költségvetési bevétel összegének, illetve a lefoglalt jövedéki termékek és kábítószeres mennyiségének alakulása

Mint azt a fentiekben említettem, a Vám- és Pénzügyőrség egyik legfontosabb feladata a szükséges adóbevételek beszedése, mely a vizsgált időszak

⁷⁸ A Vám- és Pénzügyőrségről szóló 2004. évi XIX. törvény alapján a Vám- és Pénzügyőrség az adópolitikáért felelős miniszter irányítása és felügyelete alatt álló fegyveres rendvédelmi, államigazgatási szerv, amely önálló jogi személyiséggel, országos hatáskörrel rendelkező, önállóan gazdálkodó központi költségvetési szerv (<http://www.vam.hu>).

⁷⁹ Közép-magyarországi Regionális Parancsnokság (Budapest), Észak-magyarországi Regionális Parancsnokság (Miskolc), Észak-alföldi Regionális Parancsnokság (Debrecen), Dél-alföldi Regionális Parancsnokság (Szeged), Dél-dunántúli Regionális Parancsnokság (Pécs), Nyugat-dunántúli Regionális Parancsnokság (Szombathely), Közép-dunántúli Regionális Parancsnokság (Székesfehérvár)

első két évében kétmillió millió forint felett volt, az ezt követő években pedig jóval ez alatti bevételek realizálódtak. A jelentős különbség oka hazánknak az Európai Unióhoz történő csatlakozása, amelynek egyik negatív költségvetési következménye az EU-országok viszonylatában a vámbevételek jelentős mértékű csökkenése. A 2005-2008 évek között a bevétel értékének tendenciája növekvő; mintegy 40%-os volt (948.795→1.308.582 millió Ft) (8. táblázat).

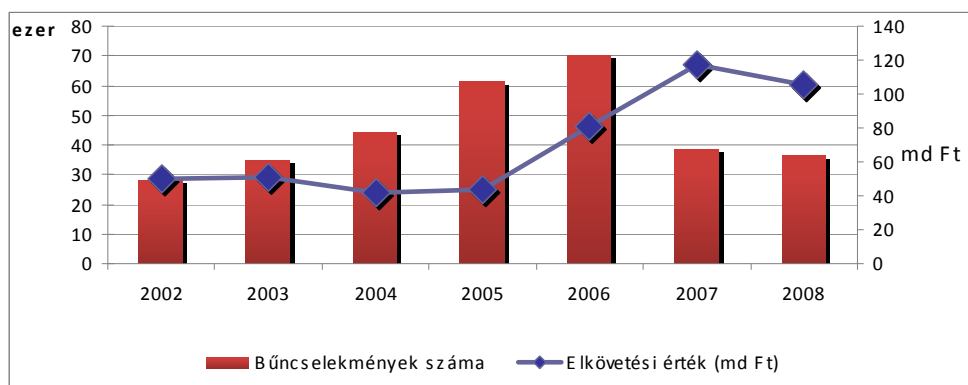
2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
2.163.985	2.382.780	1.496.400	948.795	1.176.271	1.241.021	1.308.582

8. táblázat: A Vám- és Pénzügyőrség által a központi költségvetés részére beszedett bevétel (millió forint), Adatbázis: <http://www.vam.hu>

Igen jelentős a VP által **lefoglalt kábítószer** és cigaretta **mennyisége**. A vizsgált időszakban a lefoglalt kábítószer mennyisége 117,0 és 398,609 kg között ingadozott (legnagyobb hányaddal heroin és marihuána), a szintetikus kábítószeres tablettaszáma pedig 39,5 db és 210.805,5 db között volt. A heroin esetében feltétlenül megemlítendő az a tény, mely a 2003-as és 2004-es évek adatainál élesen kiütözik (308,878→68,104 kg), hogy a jelentős csökkenés mögött a hazánkat elkerülő kábítószer útvonalak állnak. A 2004-2005-ös években a lefoglalt kokain mennyisége is látványosan visszaesett (47, 236→7,98 kg), melynek oka a szakemberek álláspontja szerint a Dél-Amerikából származó *ún. nyelők* számának visszaesésében keresendő (*Gyorsjelentés a 2005. év éves tevékenységéről, 2006*). A **lefoglalt cigaretta mennyisége** 2002 és 2005 között 284%-kal emelkedett (361.392→1.388.384 katon), amely 2006-ban mintegy 25%-kal csökkent, a 2007-es és 2008-as években pedig ismét egy jelentős csökkenés következett be (14%).

7.3. Az ismertté vált bűncselekmények terjedelmének és tendenciájának alakulása

A VP által felfedett ismertté vált bűncselekmények száma a 2002-2008 évek között 28.000 és 70.000 között ingadozott. Számának tendenciája 2002-2006 között emelkedő volt (27.973→70.337), ezt követően pedig csökkenő (70.337→36.280). Magyarázatra szorul a 2005-ös és a 2006-os évek kiugró értéke, mivel 2005. szeptember 15-től kezdődően a VP nyomozati jogkörébe számos olyan új pénzügyi-gazdasági bűncselekmény került, amelyek megemelték a bűncselekményi értéket. Ennek következményeként jelentősen megnövekedett az elkövetési érték is (a 2004- és 2007-es évek viszonylatában 2,78-szoros különbség figyelhető meg), ez az emelkedés főként a szerv hatáskörébe került *adócsalás* és *csalás* bűncselekményeknek tulajdonítható (*Gyorsjelentés a Vám- és Pénzügyőrség 2006. évi tevékenységéről, 2007*) (38. ábra).



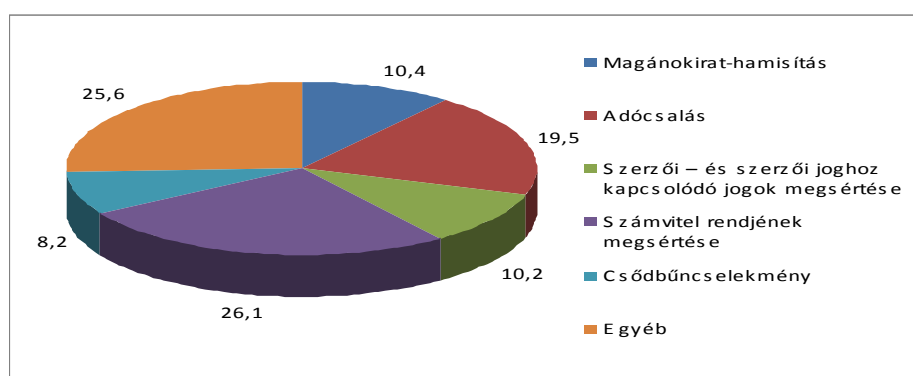
38. ábra: A VP által felfedett bűncselekmények száma (db) és az elkövetési érték (md. Ft) (2002-2008), Adatbázis: VP évvértékelő jelentései (2001-2008)

7.4. A bűncselekményi struktúra

Országos szinten a 2005-2008-as évek közötti időszakban a két legnagyobb részesedéssel jelentkező bűncselekmény a *számvitel rendjének megsértése* (Btk. 289.§) és az *adócsalás* volt (Btk. 310.§), melyek a regionális nyomozó hivataloknál az ismertté vált bűncselekményekből 26,12%-kal illetve 19,46%-kal részesedtek. A bűncselekményi koncentráció nagyságát jelzi, hogy a fenti két deliktum a felfedett bűncselekmények közel 50%-át jelentette (29. térkép).

Az egyes regionális nyomozó hivatalok között a bűncselekmények struktúrájának tekintetében jelentős különbségek figyelhetők meg; ezeknél egyértelmű összefüggés figyelhető meg a földrajzi hely és a bűncselekmények típusa között. A **Dél-Alföldi Regionális Nyomozó Hivatal** illetékességi területén az *adócsalás* és a *számvitel rendjének megsértése* bűncselekmények közel azonos részesedéssel jelentkezték (23%), a többi deliktum pedig 10% körüli, illetve az alatti részesedést ért el. A román és a szerb határ közelsége miatt jelentős az adózás alól kivont jövedéki termékek illegális kereskedelme (*jövedéki gazdaság* 8,49%), továbbá a régió erős agrárjellege következtében országos viszonylatban itt realizálódik a legtöbb jövedéki adó visszaigénylés a mezőgazdaságban felhasznált gázolaj után, mely természetesen jelentkezik a bűncselekményi struktúrában is (<http://www.vam.hu>). A **Dél-Dunántúli Regionális Nyomozó Hivatal** esetében a *magánokirat-hamisítás* és a *számvitel rendjének megsértése* bűncselekmény több mint 20%-kal részesedett, mely előbbi a legmagasabb értékét érte el a VP vizsgált területi nyomozó szerveinél (25,41%). Az **Észak-Alföldi Regionális Nyomozó Hivatal**nál szintén a *számvitel rendjének megsértése* a legnagyobb részesedéssel rendelkező bűncselekmény (21,95%); említést érdemel továbbá az *adócsalás* (Btk. 310.§) (16,57%), illetve a *jövedéki gazdaság* (11,25%). Sz.-Sz.-B. és Hajdú-Bihar megyéknél – főként az országos átlag alatti jövedelemviszonyok következtében – erőteljesen jelentkezik (illetve Románia viszonylatában

jelentkezett) az Ukrajna és hazánk között meglévő jelentős árszínvonal-különbség által indukált bevásárlóturizmus. Ennek során főként a jövedéki termékek körébe tartozó alkohol, cigaretta és üzemanyag kerül az országba. Ez indokolja az utóbb említett bűncselekmény magas részesedését, ami a 7 regionális nyomozó hivatal esetében a legmagasabb részesedést érte el (Tóth A. 2007, <http://www.vam.hu>). Az **Észak-Magyarországi Regionális Nyomozó Hivatal** esetében a legnagyobb esetszámmal és részesedéssel a *szerzői- és szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése* bűncselekmény jelentkezett (28,83%), az *adócsalás* és a *számvitel rendjének megsértése* bűncselekmények pedig külön-külön mintegy 1/5-ét adták a felderített bűncselekményeknek. A nyomozó hivatal területén található hazánk több történelmi borvidéke is, amelynek hatása szintén megmutatkozik a bűncselekményi struktúrában. Az *adócsalás* a vizsgált területi egységek között a **Közép-Dunántúli Regionális Nyomozó Hivatal** esetében érte el a legnagyobb arányát, mely 41,8% volt; a *számvitel rendjének megsértése* 16,8%-kal, a *magánokirat-hamisítás* pedig 11,36%-kal részesedett. A nyomozó hivatal kapcsán megemlítendő, hogy az illetékességi területén realizálódik az évi országos vámbevétel mintegy 1/3-a (2007: 30,7%), illetve, mint az ország egyik legfrekvenciáltabb idegenforgalmi területe (Balaton-felvidék, Velencei-tó), számos deliktum megnövekedett esetszámmal jelentkezik (<http://www.vam.hu>). Az ismertté vált bűncselekmények eloszlásának tekintetében leginkább kiegyensúlyozottnak a **Nyugat-Dunántúli Regionális Nyomozó Hivatal** tekinthető, amelynek illetékességi területén a *magánokirat-hamisítás* (18,31%), a *szerzői- és szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése* (16,92%), a *számvitel rendjének megsértése* (14,35%) és az *adócsalás* (12,75%) bűncselekmények közel azonos arányban osztoztak. A **Közép-Magyarországi Regionális Nyomozó Hivatalnál** a *számvitel rendjének megsértése* bűncselekmény vált ismertté a legnagyobb arányban (40,93%), emellett azonban három másik deliktum is számottevő aránnyal jelentkezett; az *adócsalás* (16,44%), illetve az azonos értékkel jelentkező *szerzői- és szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése* (10,22%) és a *csődbűncselekmény* (10,09%) (39. ábra).



39. ábra: A Vám- és Pénzügyőrség bűncselekményi struktúrája (2005-2008) (%), Adatbázis: VPOP Bűnügyi Koordinációs Főosztály adatbázisa

8. Összefoglalás

A nemzetközi és a hazai településszintű bűnözésföldrajzi szakirodalom kritikai szemléletű elemzését követően kiemelt figyelmet szenteltem a főbb trendek bemutatására az országos, a régióközpontok és a Debreceni Rendőrkapitányság szintjén.

8.1. Magyarország bűnözésföldrajzi vizsgálata a 2000-2008 évek közötti időszakban

A vizsgálat főbb megállapításai:

- A bűncselekményi értékek vonatkozásában olyan egyensúlyi állapot állt be, ahol nincsenek a bűncselekmények szempontjából kiugró, ún. fekete évek.
- Bűnügyi szempontból a leginkább fertőzött területek a vizsgált időszakban is a főváros és a Balaton környéke volt (Somogy megye).
- Továbbra is a vagyon elleni deliktumok dominálnak a bűncselekményi struktúrában, azonban részesedése a rendszerváltozás környéki 80%-ról napjainkra mintegy 65%-ra csökkent.
- A személy elleni bűncselekményeknek a korábban tapasztalható növekvő tendenciája megállt (1990-2003), és a 2000-2008 közötti intervallumban már viszonylagos stabilitás jellemezte (csupán a 2001-es és 2008-as évek értékei emelkednek ki). Jelentős csökkenés figyelhető meg a *bejezett emberölés* terén, amely nemcsak az 1990-2003 közötti időszak értékeihez képest csökkent (201→310), hanem a 2001-2008 közötti időszakhoz is (41,2%-kal).
- A korábbi tendencia nem változott, így továbbra is Szabolcs-Szatmár-Bereg és Hajdú-Bihar megyékben regisztrálják a legtöbb *szándékos testi sértést*, ahol az országos átlag mintegy kétszerese a bűncselekmény gyakorisága.
- A *halált okozó közúti balesetek* száma jelentősen csökkent, a vizsgált időszak első és utolsó éve közötti különbség 35%-os.
- A *házasság, család, ifjúság és nemi erkölcs elleni bűncselekmények* aránya a többi főcsoporthoz képest emelkedőben van. Az emelkedést nem kizárólag az erőszak növekedése okozta (2000: 5059, 2006: 20952), hanem közrejátszott benne a világháló mind szélesebb körben való elterjedése (pl. tiltott pornográf felvétellel visszaélés), illetve az egyre javuló rendőri felderítés is.
- Jelentősen emelkedett a *közrend elleni bűncselekmények* részesedése az össz-bűnözésen belül. A főcsoport egyik legdinamikusabban fejlődő deliktuma a *visszaélés kábítószerrel* büntett, amelynek részesedése jelentősen emelkedett. A *közokirat-hamisítások* számának emelkedése arra utal, hogy egyre jelentősebb az okirati bűnözés aránya.
- Tendenciaként figyelhető meg a *környezettel kapcsolatos bűncselekmények* (környezetkárosítás (Btk. 280.§), természetkárosítás (Btk. 281.§), hulladékgazdálkodás rendjének megsértése (Btk. 281/A.§), állatkínzás /Btk.

266/B.§/ számának növekedése, mely a természet- és környezetvédelem mindinkább előtérbe kerülésével a közeljövőben egyre jelentősebb arányt fog kihasítani a főcsoport bűncselekményeiből (ORFK 2006).

- Igen szignifikáns átrendeződés figyelhető meg a gazdasági bűncselekményeknél; jelentősen megnövekedtek a bankkártyával elkövetett jogsértések és megjelentek a számítógépek elleni bűncselekmények.

- A vizsgált időszakban rendkívüli módon megnőtt a *gyermekkorú (14 év alatti) sértettek száma*. Ez különösen annak a ténynek a tudatában aggasztó, hogy évről-évre kevesebb a gyermekkorú személy. A 2000 és 2008 évek között a gyermekkorú sértettek száma 100,65%-kal növekedett!

- A *külföldi állampolgárságú sértettek száma* az elmúlt évtizedben mintegy 5000 fővel csökkent, arányuk pedig az 1991-2002 közötti 4-6%-ról (Tóth A. 2007) 3-4%-ra mérséklődött.

8.2. A regionális központok bűnözésföldrajzi vizsgálata

A kutatás során részletesen elemeztem Debrecen, Miskolc, Szeged, Pécs és Győr városát. Jelen dolgozat mind az öt város vonatkozásában több aspektusból (a bűncselekmények terjedelme és dinamikája, a bűnügyi eredményesség, a bűnözés személyi oldala, a bűncselekményi főcsoportok strukturális változásai) elemezte, majd összehasonlította a 2003-2008 közötti időszakban ezen városok bűnügyi-operatív helyzetét. Ezek a kutatási eredmények felhasználhatók többek között az érintett kapitányságok évvértékelő jelentéseinek elkészítésénél.

A régióközpontok személyügyi mutatószámainak összehasonlító elemzését követően vált megállapíthatóvá, hogy a főbb mutatószámok tekintetében szignifikáns eltérések figyelhetők meg a vizsgált régióközpontok között. A Btk. szerinti bűncselekményi főcsoportok alapján éles különbségek nem figyelhetők meg. Egyedül a Győri Rk.-nál volt megállapítható az, hogy az országos érték alatt volt a vagyon elleni deliktumok aránya. Megállapítást nyert, hogy a vizsgált régióközpontok között kiugróan magas Pécsen a zseblopások és a lakásbetörések aránya, Győr és Miskolc között pedig mintegy háromszoros differencia figyelhető meg a rablások gyakoriságánál. A személy elleni bűncselekmények gyakorisága pedig mintegy 50%-kal nagyobb a Debreceni Rendőrkapitánysági illetékességi területén, mint az országos átlag, mely a vizsgált városok között kiugróan magas.

A bűnelkövetők korspecifikus megközelítésben történő elemzése során kiderült, hogy jóval az országos átlag felett található a miskolci gyermekkorú és fiatalok elkövetők és bűnelkövetők aránya. Saját kutatásaim, illetve a külföldi és a hazai szakirodalom is szoros összefüggéseket állapított meg a szegénység és a bűnözés gyakorisága között, így nyilvánvaló tény, hogy a (bűn)elkövetővé válás veszélye ezen alacsony státuszú rétegeknél jóval nagyobb.

8.3. A Debreceni Rendőrkapitányság kriminálgeográfiai analízise

A bűncselekményi struktúráját tekintve a rendőrkapitányság követi az országos bűnügyi trendet, bár trendjében felfedezhetők helyi specifikumok, amelyek földrajzi helyzetéből, népességének összetételéből és egyéb jellegzetességeiből adódnak. Az eltérések főként a kilencvenes évek elején voltak megfigyelhetők, azonban 2000-től kezdődően a legtöbb évben a dinamika az országos trendnek megfelelő. A reális képet mutató tisztított statisztikai adatok is mutatják, hogy a 2000-2008 közötti években éves szinten a városban 10-11.000 darab bűncselekmény vált ismertté, vagyis a kiegyensúlyozottság jellemző a debreceni bűncselekményi értékekre (*Uzonyi A. 2009, Mátvás, Sz. 2010/b*).

A kutatás során megvizsgáltam a bűncselekményeket mennyiségi, gyakorisági és strukturális aspektusból, illetve a bűncselekmények személyi oldalát. Ezek alapján a következő megállapításokra jutottam:

- Debrecenben és Hajdú-Bihar megyében a bűncselekmények számának tendenciája és dinamikája gyakorlatilag megegyezik. A különbség elsősorban a dinamika nagyságában van, mely a városi kapitányság esetében jóval erőteljesebb.
- Az elmúlt két évtized bűncselekményi értékeit vizsgálva megállapítható, hogy továbbra is az ismertté vált bűncselekmények mintegy 96%-át Debrecen városában követik el, vagyis az illetékességi területhez tartozó települések aránya meglehetősen csekély, így érdemben továbbra is csak Debrecen város képes befolyásolni a Debreceni Rk. bűncselekményi értékeit. Hajdú-Bihar megyei viszonylatban a megyeszékhelyi rendőrkapitányságon realizálódik az ismertté vált bűncselekmények több mint 50%-a. A 2000 előtti adatokhoz képest Debrecen túlsúlya csökkent, azonban még a túlsúly csökkenése ellenére is a megye többi kapitánysága viszonylag kis ráhatással rendelkezik a megyei értékekre (*Sutka S. 1995, 1998*).
- A 100.000 lakosra jutó bűncselekmények számának vonatkozásában, a vizsgált intervallumban Hajdú-Bihar megye kapitányságai között a város rendszerint a 6-8. helyen található, így Debrecen a megyében a fertőzött kapitányságok közé sorolható. Országos szinten a Debreceni Rendőrkapitányság gyakorisági értékei az átlagosnál szintén magasabbak, azonban a megyei jogú városok között már közel sem kimagaslóak.
- A *személy elleni* deliktumokat elkövetők mintegy 2,5%-kal magasabb értéket mutatnak az országos, 1,3%-kal viszont alacsonyabb értéket a megyei adatoknál, amelynek okait elsősorban a hevesebb vérmérséklettel, a helyi néplélekkel és a kulturális beidegződéssel magyarázzák a szakemberek, illetve megfigyelhető a megyében is az a számos országban jelentkező sajnálatos trend, miszerint általános társadalmi jelenségként mutatkozik a fokozódó agresszivitás (*Lelesz Gy. 2001*).

8.3.1. A lakossági kérdőíves felmérés megállapításai

2009 nyarán egy 500 fős mintán lakossági kérdőíves felmérést készítettem. A válaszokat értékelve az alábbi főbb megállapításokat teszem:

- A megkérdezettek több, mint 40%-a elégedett volt, illetve nagyon meg volt elégedve a rendőrség munkájával.
- A szubjektív biztonságérzet mérésekor a válaszadók közel 60%-a közepesen illetve eléggé volt elégedett Debrecen városának közbiztonságával, és ez a relatíve magas érték megdöntötte a kutatás elején felállított hipotézisemet.
- Mint a dolgozat egyik fő kutatási területe, egy 5 fokozatú skálán a vizsgált regionális központok közül a válaszadók mintegy $\frac{3}{4}$ -e pozitívan értékelte a város közbiztonságát.
- Amint azt Tóth Antal (2007) is megállapította már korábban Hajdúböszörmény esetében – Debrecen városában sem esnek egybe a bűnügyileg fertőzött területek a város valós forró pontjaival.
- A város lakosságának több mint $\frac{2}{3}$ -a szerint létezik cigánybűnözés; erre legnagyobb arányban igennel a 18-29 év közötti korosztály válaszolt (78,6%).

8.3.2. A Hajdú-Bihar megyei bűnelkövetők etnikai összetételével kapcsolatos felmérés eredményei:

Megvizsgáltam és összehasonlítottam Hajdú-Bihar megye bűnelkövetőinek etnikai összetételét. A vizsgálat során a Hajdú-Bihar Megyei Bíróságon és a Debreceni Városi Bíróságon végzett adatgyűjtést követően szerkesztettem meg Hajdú-Bihar megye elkövetőinek etnikai aspektusú, bűnelkövetői korcsoportok szerinti (fiatalkorú, felnőtt korú) és bűncselekményi főcsoportok szerinti struktúráját.

A felmérés során megállapítást nyert, hogy bizonyos deliktumok és főcsoportok esetén a Hajdú-Bihar megyei cigányság jóval létszámarányán felül válik elkövetővé. Kiugróan magas a romák részesedése a *vagyon elleni*, a *közrend elleni* és a *házasság, a család, az ifjúság és nemi erkölcs elleni* bűncselekményi főcsoportban.

8.3.3. A Debreceni Rendőrkapitányság SWOT analízise és célpiramisa

Egy SWOT analízis és egy célpiramis segítségével igyekeztem feltárni azokat a lehetőségeket és erősségeket, illetve reális célkitűzéseket, amelyek előmozdíthatják Debrecen város bűnügyi helyzetének javulását és megalapozhatják fejlődését. Az előrelépés záloga véleményem szerint a humán tőke hatékonyabb felhasználásában és a jelenlegi kapcsolatrendszer (civil szervezetek, lakosság, nemzetközi együttműködések stb.) bővítésében rejlik. A hatékonyság növekedéshez tehát nem kizárólag az anyagi erőforrások drasztikus növelése szükséges, elegendő a meglévő források észszerűbb felhasználása és

kiaknázása. A Debreceni Rendőrkapitányság SWOT analízisben megfogalmazott előrelépésének általam fontosnak tartott területei a következők:

- Szélesebb körű és spektrumú együttműködés a román és az ukrán társszervekkel
- A gazdasági fejlődés indukálta bűncselekményi értékek csökkenése, illetve a humán és műszaki infrastruktúra bővülése
- A polgárőr mozgalomban résztvevők létszámának növelése, illetve a már működő csoportok hatékonyabb koordinálása
- Szélesebb körű párbeszéd és kooperáció a civil társadalmi szervezetek és a rendőrség között
- A bűnyüleg leginkább fertőzött területek és a tömegközlekedési eszközök biztonsági kamerával történő lefedése
- Egy, a veszélyeztetett kiskorú személyeket hatékonyan figyelő monitoring rendszer kiépítése
- Az általános bűnmegelőző tevékenység fokozása

A célpiramis egyes szintjein meghatározott célok ugyancsak főként a humán tőke hatékonyabb felhasználásával érhetők el, amelynek végrehajtásával elérhető a jövőképből megfogalmazott kívánalom, miszerint Debrecen nemcsak a magyarországi régióközpontok, hanem Közép-Európa közép méretű városai között is a főbb bűnyüleg mérészámok tekintetében az élvonalba tartozzon; egyes bűncselekmények vonatkozásában pedig a közép méretű városok között Európában is a legjobb mutatójú települések közé lehessen sorolni.

A jövőkép eléréséhez első lépésként az alábbi fejlesztési prioritásokat kell végrehajtani:

- Humán erőforrás fejlesztés
- A műszaki infrastruktúra fejlesztése
- A kommunikáció javítása a lakosság és rendőrség között
- A közterületi jelenlét további növelése
- A nyomozási aktivitás növelése, a látencia csökkentése

8.3.4. Az építészeti bűnmegelőzés lehetőségei a Debreceni Rendőrkapitányságon

A bűnmegelőzés egyik hazánkban gyakorlatilag ismeretlen szegmense az építészeti bűnmegelőzés, amelynek alkalmazásával – az esetek többségében – minimális anyagi ráfordítással is lehet bűnmegelőző tevékenységet folytatni. Megfogalmaztam Debrecen hosszú távú bűnmegelőzési jövőképét, s ebben külön fejezetként szerepel az építészeti bűnmegelőzés. Konkrét terület megjelöléssel (utcánként) fogalmaztam meg azokat az elképzeléseket, melyek adaptálásával megelőzhetőek bizonyos bűncselekmények.

8.3.5. A Debreceni Rendőrkapitányság rövid távú kriminálprognózisa

A fejezet egyik utolsó alfejezete a Debreceni Rendőrkapitányságra elkészített rövid távú kriminálprognózist tartalmazza. Előrejelzésemet a város népességének, a rendőrség létszámának és a rendőrség jelenlegi infrastrukturális hátterének változatlanságával készítettem el, nem számoltam semmilyen *vis major* helyzettel sem hazánkban, sem a környező államokban. A prognózis általam legfontosabbnak vélt öt pontja a következő:

- A bűncselekmények terjedelmének jelentős emelkedésével vagy csökkenésével nem kell számolni a Debreceni Rendőrkapitányság illetékességi területén, a 10.000-11.000 körüli bűncselekményi érték szinten maradása reális célkitűzésnek tekinthető.
- A Btk. főcsoportok szerinti strukturális megoszlásában jelentős átrendeződés nem prognosztizálható az elkövetkező 5 évben, továbbra is a vagyon elleni bűnözés marad a domináns, azonban az erőszakos és garázda jellegű deliktumok további kismértékű emelkedése következhet be.
- Az ismert demográfiai és etnikai viszonyok ismeretében, mind inkább azon alacsony társadalmi nívón élő személyek kerülnek vétőképes korba, akiknél az *ún. megélhetési bűnözés* életformaszerűvé válása valószínűsíthető, így növekedése várható ezen kis tárgyi súlyú bűncselekményeknek (lopás, betöréses lopás) (*Zéltity L. 2007*). A probléma további súlyosbodása várható Debrecen vonatkozásában főként a kertségi területeken, illetve az illetékességi terület egyes településein (pl. Hosszúpályi).
- A várost elkerülő körgyűrű és az *ún. nyugati tehermentesítő kiskörút* megépülése a Debrecen városában bekövetkezett személyi sérüléssel és anyagi káros balesetek számának jelentős csökkenését vetíti elő.
- Néhány éven belül – álláspontom szerint – Debrecen településrészeinél a bűncselekmények megoszlásában nem várható érdemi területi átrendeződés, azonban a város újonnan épülő és bővülő lakónegyedeinél (pl. Liget Lakópark, Pallag) mindenképp prognosztizálható a vagyon elleni bűncselekmények számának megjelenése és növekedése. A belváros tömbrehabilitációjának előrehaladtával feltétlenül csökken azon családok száma, akik a területen kriminogén faktorként jelentkeznek. Ennek következtében mérséklődik a belvárosi rész bűnügyi fertőzöttsége.

8.4. A Vám- és Pénzügyőrség kriminálgeográfiai elemzése

A Vám- és Pénzügyőrség (jelenleg: Nemzeti Adó- és Vámhivatal) hatáskörébe tartozó bűncselekmények kriminálgeográfiai elemzése során megállapítást nyert, hogy a VP által a központi költségvetés részére beszedett bevétel a 2002-2008 évek között jelentősen csökkent (2.163.985→1.308.582 millió Ft), melynek oka hazánknak az Európai Unióhoz történő csatlakozása. Ennek egyik

negatív költségvetési következménye, az EU-országok viszonylatában a vámbevételek jelentős mértékű csökkenése volt. A 2005-2008 közötti intervallumban a bevétel viszont növekvő volt; mintegy 40%-os (948.795→1.308.582 millió Ft).

A VP által felfedett ismertté vált bűncselekmények száma 2002 és 2008 között 28.000 és 70.000 között ingadozott. A jelentős ingadozás háttérében részben jogszabályi módosítások állnak, mivel 2005 szeptember 15-től kezdődően a VP nyomozati jogkörébe számos új pénzügyi-gazdasági bűncselekmény került (pl. adócsalás, csalás).

Megállapítást nyert továbbá a bűncselekményi struktúra vizsgálatakor, hogy területi szinten (regionális nyomozó hivatalok szintjén) igen jelentős eltérések figyelhetők meg az országos átlag és az egyes regionális nyomozó hivatalok struktúrája között; ezeknél egyértelmű összefüggés figyelhető meg a földrajzi hely és a bűncselekmények típusa között.

8.5. A kutatás eredményeinek gyakorlati hasznosíthatósága

Legvégül a kutatási eredmények hasznosításának lehetőségeiről, illetve a kutatás jövőbeli folytatásának további lehetőségeiről teszek említést. Ezek alapján a kutatás folytatásának és későbbi bővítésnek lehetőségét látom többek között nemzetközi szinten, ahol a régióközpontok és a szomszédos nagyvárosok illetve az eurorégiók vizsgálatára nyílik lehetőség. A gyakorlati hasznosíthatóság lehetőségeit vélem a bűnmegelőzés, a járőrszervezés, a rendészeti vezetés és a rendészeti oktatás terén.

9. Summary

After the critical analysis of the literature of crime geography on international and national settlement level I have paid special attention to introducing the main trends on a national, regional level and on the level of the Police Station of Debrecen.

9.1. Criminal geographical examination of Hungary in the period 2000-2008

Main observations of the survey:

- Regarding the crime-rates a state of balance has enrolled, where there are no extremes in the number of crimes. There are no so called 'black years'.
- The most infected areas regarding crimes were the capital of Hungary and the Balaton-region (Somogy County) in the examined period.
- Delicts against property are still dominant in the crime-structure, but its rate has decreased to 65% from the 80%, which was characteristic in the period of the change of regime.
- The previous increasing tendency in the number of crimes against individuals stopped (1990-2003) and it was characterised by a relative stability in the 2000-2008 interval (only the numbers of 2001 and 2008 were higher). Significant decrease can be observed in the number of *completed homicides*, which did not only decrease compared to the numbers of 1990-2003 period (201→310), but also compared to the 2001-2008 period by 41.2%.
- The previous tendency has not changed, so most *deliberate assaults* are registered in Szabolcs-Szatmár-Bereg and Hajdú-Bihar Counties, where the frequency of this type of crime is about twice as much as the national average.
- The number of *fatal road accidents* has significantly decreased, the difference between the first and the last year of the examined period is 35%.
- The rate of *crimes against marriage, family, adolescents and sexual morals* is increasing compared to the other main types of crimes. This increase is not only explained by the increase of violence (2000: 5059, 2006: 20952), but also because of the internet has become more widespread (e.g. misuse of foul pornographic material), and the improvement of detection.
- The share of *crimes against law and order* within the total of crimes has significantly risen. One of the most dynamically increasing delicts of the group is the *crime of drug abuse*, which has a significantly increasing share. The increase of the number of *falsification of official documents* indicates the growing share of document-crimes.
- A tendency of increasing numbers of *crimes against the environment* can be observed (damaging of the environment (Penal Code 280.§), damaging of nature (Penal Code 281.§), violence of waste management (Penal Code 281/A.§), torture

of animals (Penal Code 266/B.§), which will have an even more significant rate in the crimes of this group in the near future as nature- and environment-protection gets in the foreground (*ORFK 2006*).

-A really significant rearrangement can be observed in the *economic crimes*; violation of law by credit cards has remarkably increased and crimes against computers have appeared.

-The *number of childhood (under the age of 14) victims* has incredibly increased. This fact is alarming, especially knowing that there are less and less children every year. The number of childhood victims increased by 100.65% between 2000 and 2008!

-The number of *foreign citizen victims* decreased by 5000 people, and their rate decreased from 4-6% in 1991-2002 (*Tóth A. 2007*) to 3-4%.

9.2. Criminal geographical examination of the regional centres

In this survey I made a detailed analysis of the cities of Debrecen, Miskolc, Szeged, Pécs and Győr. This dissertation analyses the five cities from various aspects (extension and dynamics of the crimes, efficiency of crimes, personal aspects of the crimes, and structural changes of the main groups of the crimes) and compares the criminology-operative status of these cities in the 2003-2008 period, and these survey-results can be used for example in the annual reports of the affected police stations.

After the comparative analysis of the human resource index numbers of the regional centres it can be stated that there are significant differences among the examined regional centres regarding numerous main index numbers. Harsh differences can be observed among the main crime-groups according to the Penal Code. It can be stated that the rate of delicts against property is under the national average only in the Police Station of Győr. It can also be stated that the rate of pick-pocketing and burglaries is the highest in Pécs among the examined regional-centres, and a triple-difference can be observed between Győr and Miskolc regarding the frequency of robberies. The frequency of crimes against individuals is about 50% higher in the area of competence of the Police Station of Debrecen than the national average, which is really high among the examined cities. It is observed by the age-specific analysis of the criminals that the rate of child and juvenile delinquents and committers in Miskolc is much higher than the national average. My own researches and the Hungarian and foreign literature also finds close relationship between poverty and the frequency of crimes, so it is an obvious fact that the danger of becoming a committer is much higher among these low status social strata.

9.3. Criminal geographical examination of the Police Station of Debrecen

Regarding the crime-structure, the police station follows the national criminology trend, but there are also local specifications in its trend, arising from its geographical location, composition of population and other characteristics. Differences could be observed especially in the beginning of the nineties, but from 2000 on the dynamics corresponds to the national trend in most years. Cleansed statistic data, which gives a realistic picture, shows that 10-11000 crimes have become known annually in the period 2000-2008, so evenness characterises the crime rates of Debrecen (*Uzonyi A. 2009, Mátyás, Sz. 2010/b*).

I have examined the crimes in my survey from the aspect of quantity, frequency and structure, and the human resource aspect of the crimes. On the grounds of these I have made the following observations:

-The tendency and dynamics of crimes is practically the same regarding Debrecen and Hajdú-Bihar County. The difference is mainly in the extent of dynamics, which is much more powerful in the case of the Police Station of Debrecen.

-Examining the crime-rates of the last two decades, it can be stated that 96% of the known crimes have been committed in the city of Debrecen, namely the rate of the settlements belonging to the area of competence is fairly low, and so it is still only the city of Debrecen that can have an influence on the crime rates of the Police Station of Debrecen. Regarding Hajdú-Bihar County, more than 50% of the crimes are realised on the Police Station of Debrecen. Domination of Debrecen has decreased compared to the data before 2000, but the other police stations of the county have a relatively small influence on the county-rates despite of the decreasing domination (*Sutka S. 1995, 1998*).

- Regarding the number of crimes per 100,000 citizens in the examined interval, Debrecen is usually on the 6th – 8th place among the police stations of Hajdú-Bihar County, so the city can be classified as one of the infected police stations of the county. The frequency numbers of the Police Station of Debrecen are higher than the average also on the national level, but not significantly high among the county-towns of the country.

-The number of committers of delicts against individuals shows a 2.5% higher rate than the national average, but 1.3% lower than the county average. The reasons for this are usually explained by the passionate temperament, local spirit of the people and cultural habits according to experts, and the sad trend –also arising in several countries- of increasing aggression showing as a general social phenomenon can also be observed (*Lelesz Gy. 2001*).

9.3.1. Observations of the residential questionnaire

I have made a sample questionnaire including 500 persons in the summer of 2009. Evaluating the answers I have made the following observations:

-More than 40% of the people asked were satisfied or very satisfied with the work of the police

-When measuring the subjective feeling of security, almost 60% were moderately or sufficiently satisfied by the public safety, and this relatively high rate has demolished my previous hypothesis that I have set up at the beginning of my survey.

-As one of the main survey areas of this dissertation, $\frac{3}{4}$ of the respondents has rated the public safety of the city positively in the examined regional centres on a 5 grade scale.

-Just like Antal Tóth (2007) has already appointed previously regarding Hajdúböszörmény – the criminally infected areas do not overlap with the real hot-points of the city in the case of Debrecen either.

-More than $\frac{2}{3}$ of the citizens say that gypsy crime does exist, and the 18-29 age-group has answered yes in the highest rate (78.6%).

9.3.2. Results of the ethnic-composition of the criminals of Hajdú-Bihar County

I have examined and compared the ethnic composition of the criminals of Hajdú-Bihar County. After my data collection at the Municipal Court of Debrecen and at the County Court of Hajdú-Bihar I edited structure of the criminals of Hajdú-Bihar County by ethnic aspect, criminal age group (juvenile, adult) and criminal main group in my inspection.

In my survey I have observed that in certain delicts and in certain main-groups the gypsies of Hajdú-Bihar County become committers way over its rate of headcount. The share of gypsies is very high in the main-groups of *crimes against property, law and order, marriage, family, adolescents and sexual morals*.

9.3.3. SWOT analysis and goal-pyramid of the Police Station of Debrecen

By means of a SWOT analysis and a goal-pyramid I have tried to reveal the possibilities, strengths and realistic objectives which can move improvement of the criminal state of Debrecen forward and establish the development of the city. The token of improvement is in the more efficient use of human-capital and the expansion of the current relationship-system (civil organisations, citizens, international cooperation etc.). So, not necessarily the drastic increase of financial means would help, but a more rational use and utilization of the present sources

could be enough. In my opinion the most important areas of the improvement stated in the SWOT analysis of the Police Station of Debrecen are the following:

- A wider range and spectrum cooperation with the Romanian and Ukrainian partner organisations
- Decrease of crime-rates induced by the economic-growth, expansion of the human and technological infrastructure
- Increase of the headcount of the militia movement, a more efficient coordination of the existing groups
- A wider range of communication and cooperation between the civil social organisations and the police
- Install security cameras at the criminally most infected areas and on public transports
- Establish a monitoring system that efficiently observes the endangered juveniles
- Increase the general crime prevention activity.

The goals defined on each level of the goal-pyramid can only be achieved by the more efficient use of human-capital. This is how we can achieve the future vision; Debrecen shall be among the elite in the main criminal metrics not just among the Hungarian regional centres but among the medium-sized cities of Central Europe and in certain criminal acts it can be ranked with the best metrics among the medium-sized cities of Europe.

To reach this vision first we need to make the following development priorities:

- Human resource development
- Improvement of technological infrastructure
- Improvement of communication between the residents and the police
- Further increase of public presence
- Increase of detection activity, decrease of latency

9.3.4. Possibilities of architectural crime prevention in the Police Station of Debrecen

Architectural crime prevention is a practically unknown segment of crime prevention in Hungary, by which –in most cases- crime prevention activity can be performed by minimal financial input. I have drawn up the long-term crime prevention vision of Debrecen, in which architectural crime prevention is a separate chapter. I used specific area markings (by streets) to point out my ideas and by adapting those certain crimes can be prevented.

9.3.5. Short-term criminal-prognosis of the Police Station of Debrecen

One of the last sub-chapters of the chapter contains the short-term criminal-prognosis of the Police Station of Debrecen. I have made my prognosis with the constant number of residents, headcount of the police, and the current infrastructural background, I have not calculated a vis major situation in Hungary or in the surrounding countries. The five most important points of the prognosis according to my opinion are the following:

-In my opinion no significant increase or decrease can be expected in the area of competence of the Police Station of Debrecen regarding the extension of crimes. Preserving the current 10,000-11,000 crime rate can be taken as a realistic objective.

-A significant rearrangement in the structural distribution of the main-groups by the Penal Code shall not be forecasted in the next 5 years, crimes against property remain dominant, but a smaller increase may occur regarding the violence- and rowdyism-like delicts.

-Knowing the demographic and ethnical relations, those people get into a delinquency-age who live on a low social level and the *so called make-a-living crimes* become their a lifestyle. So, the increase of smaller crimes (theft, burglary) can be projected (Zélity L. 2007). A further aggravation of the problem is probable in Debrecen, especially in the suburban area and the area of competence of Debrecen (e.g. Hosszúpályi).

-The ring-road going by the city and the construction of the *so called western relieving road projects* significant decrease of the number accidents resulting personal injury and material damage.

-I do not expect the distribution of crimes will significantly change in the areas of Debrecen, but the appearance and increase of the number of crimes against property can be projected in the newly built and expanding residential areas (e.g. Liget Lakópark, Pallag). By the progress of block-rehabilitation of downtown, the number of families who were present on this area as a criminological factor will definitely decrease. As a result, the criminal infection of the downtown-area will decrease.

9.4. Criminal geographical analysis of the Customs and Finance Guard

Following the criminal geographic analysis of crimes belonging to the competence of the Customs and Finance Guard (now: National Tax and Customs Administration) we can state that the income for the central budget by the Customs and Finance Guard was significantly reduced in the period 2002-2008 (2,163,985→1,308,582 million HUF). The reason for this is the fact that we joined the European Union. One of the negative consequences on the budget of this join was that in terms of EU countries the customs incomes have reduced considerably.

However, in the period 2005-2008 the income was increasing by about 40% (948,795 →1,308,582 million HUF).

The number of crimes became known and detected by the Customs and Finance Guard was fluctuating between 28,000 and 70,000 in the period 2002-2008. The significant fluctuation was caused by the legislative changes starting from 15th September 2005, due to which the investigation scope of the Customs and Finance Guard was expanded by several new financial-economic crimes (e.g. tax evasion, fraud).

By examining the criminal structure it also became obvious that on a regional level (on the level of regional investigation offices) there are significant differences between the national average and the structures of certain regional investigation offices, as well as there is a clear correlation between the geographical place and the type of crimes

9.5. Practical utilization of results of the dissertation

Last but not least I would like to mention the possibilities of the utilization of the results of this dissertation and further opportunities of the future continuation of the research. On the basis of this, I see the possibility of continuing the research and later expanding it also on an international level where there would be an opportunity to study regional centres, neighbouring bigger cities and euro-regions also. I suggest using these results and possibilities in the fields of crime-prevention, patrol-organisation, police-management and police-education.

10. Ábra, táblázat- és térképjegyzék

1. **ábra:** Az ismertté vált bűncselekmények száma és dinamikája Magyarországon (2000-2008) (2000 = 100%)
2. **ábra :** A 100.000 főre jutó bűncselekmények száma Magyarországon,
3. **ábra:** A bűncselekményi főcsoportok struktúrájának változása Magyarországon 2000-2008 között (%)
4. **ábra:** Az ismertté vált természetes személy sértettek és a bűncselekmények száma és dinamikája Magyarországon (2000-2008) (2000 = 100%)
5. **ábra:** A sértetti korcsoportok struktúrájának változása 2000 és 2008. között (%)
6. **ábra:** Az ismertté vált természetes személy sértettek bűncselekményi főcsoportok szerinti strukturális változása (2000-2008)
7. **ábra:** Az ismertté vált bűnelkövetők számának és dinamikájának alakulása Magyarországon (2000-2008) (2000=100%)
8. **ábra:** Az ismertté vált bűnelkövetők főcsoportonkénti megoszlása (2000-2008) (%)
9. **ábra:** A nyomozás eredményességi és az ismeretlen tetteses felderítési mutató Magyarországon (2000-2008) (%)
10. **ábra:** A bűncselekmények számának alakulása és a dinamika a Szegedi Rendőrkapitányságon (2000-2008)
11. **ábra:** A bűncselekmények számának alakulása és a dinamika a Pécsi Rendőrkapitányságon (2000-2008)
12. **ábra:** A bűncselekmények számának alakulása és a dinamika a Miskolci Rendőrkapitányságon (2000-2008)
13. **ábra:** A bűncselekmények számának alakulása és a dinamika a Győri Rendőrkapitányságon (2000-2008)
14. **ábra:** A bűncselekmények számának alakulása és a dinamika a Debreceni Rendőrkapitányságon (2000-2008)
15. **ábra:** A bűncselekmények számának alakulása és a dinamika Magyarországon (2000-2008)
16. **ábra:** A bűncselekmények számának alakulása a vizsgált régióközpontokban (2000-2008)
17. **ábra:** A dinamika alakulása a vizsgált régióközpontokban (2000-2008)
18. **ábra:** A 100.000 főre jutó bűncselekmények számának alakulása a régióközpontokban (2003-2008)
19. **ábra:** A bűncselekmények főcsoportonkénti megoszlása régióközpontjainkban és Magyarországon (2003-2008) (%)
20. **ábra:** A régióközpontok és hazánk ismeretlen tetteses felderítési és nyomozás eredményességi mutatója (2003-2008) (%)
21. **ábra:** Az ismertté vált bűncselekmények száma és dinamikája Magyarországon, Hajdú-Bihar megyében és Debrecenben (2000-2008) (az elkövetés helye szerint) (2000 = 100%)

- 22. ábra:** A 100.000 főre eső bűncselekmények száma Debrecenben, Hajdú-Bihar megyében és Magyarországon (2000-2008) (2000 = 100%)
- 23. ábra:** A bűncselekményi főcsoportok struktúrájának változása Debrecenben (2000-2008) (%)
- 24. ábra:** A bűncselekményi főcsoportok struktúrájának változása Hajdú-Bihar megyében (2000-2008) (%)
- 25. ábra:** A bűncselekményi főcsoportok struktúrájának változása Magyarországon (2000-2008) (%)
- 26. ábra:** A személyi sérüléses balesetek súlyossági fokuk szerint a Debrecen város és a Debreceni Rk. illetékességi területén (Debrecen nélkül) (2008)
- 27. ábra:** A személyi sérüléses közúti közlekedési balesetek számának havonkénti alakulása Debrecen városban és a Debreceni Rk. illetékességi területén (Debrecen nélkül) (2008)
- 28. ábra:** A személyi sérüléssel járó közlekedési balesetek napszakonkénti alakulása Debrecen városban és a Debreceni Rk. illetékességi területén (Debrecen nélkül) (2008)
- 29. ábra:** Az ismertté vált bűnelkövetők számának alakulása és a dinamika Magyarországon, Hajdú-Bihar megyében és Debrecenben (2000-2008)
- 30. ábra:** Az ismertté vált bűnelkövetők bűncselekményi főcsoportok szerinti megoszlása Debrecenben, Hajdú-Bihar megyében és Magyarországon (2000-2008) (%)
- 31. ábra:** A Debreceni Rendőrkapitányság és a Hajdú-Bihar Megyei Rendőr-főkapitányság nyomozati eredményességi és felderítési eredményességi mutatója (2000-200) (%)
- 32. ábra:** A kérdőíves felmérésben résztvevők nem és korcsoportonkénti megoszlása.
- 33. ábra:** Mennyire érzi magát biztonságban Debrecenben?
- 34. ábra:** Mennyire érzi magát biztonságban Magyarországon?
- 35. ábra:** Létezik-e Ön szerint Magyarországon cigánybűnözés?
- 36. ábra:** Amennyiben létezik cigánybűnözés, úgy mennyire érzi ezt fenyegetőnek Debrecenben?
- 37. ábra:** A cigányság aránya Hajdú-Bihar megyében a bűncselekményi főcsoportokban
- 38. ábra:** A VP által felfedett bűncselekmények száma (db) és az elkövetési érték (md. Ft) (2002-2008)
- 39. ábra:** A Vám- és Pénzügyőrség bűncselekményi struktúrája (2005-2008) (%)
- 1. táblázat:** Az ismertté vált bűncselekmények számának alakulása Magyarországon (1965-2008) (az elkövetés helye szerint)
- 2. táblázat:** A vagyon elleni bűncselekményekkel okozott kár (milliárd Ft-ban)
- 3. táblázat:** A régióközpontok főbb személyügyi mutatószámai
- 3/A. táblázat:** A régióközpontok főbb személyügyi mutatószámai

- 4. táblázat:** Az ismertté vált bűncselekmények száma a Debreceni Rendőrkapitányság illetékességi területén (1995-2008)
 - 5. táblázat:** A vagyon elleni bűncselekményekkel okozott kár összege Hajdú-Bihar megyében és Debrecenben (2000-2008) (Ft)
 - 6. táblázat:** A vagyon elleni bűncselekményeknél megtérült kár összege és kárbiztosítási mutató Hajdú-Bihar megyében illetve Debreceni Rk.-on (2000-2008) (Ft)
 - 7. táblázat:** Az ismertté vált bűnelkövetők 100.000 főre eső gyakorisága hazánkban, Hajdú-Bihar megyében és Debrecenben (2000-2008)
 - 8. táblázat:** A Vám- és Pénzügyőrség által a központi költségvetés részére beszedett bevétel (millió forint)
-
- 24. térkép:** A súlyos testi sértések Debrecenben (2008)
 - 26/1. térkép:** Az „egyéb lopások” Debrecen belvárosában (2008)
 - 27. térkép:** Az „egyéb rablások” Debrecenben (2008)
 - 27/1. térkép:** Az „egyéb rablások” Debrecenben belvárosában (2008)

11. Felhasznált irodalom

- ÁCHEL M.** 1996: *A bűnelkövetés és a kábítószer.* Belügyi Szemle, pp. 31-41.
- BALÁZS A.** 2003: *A XV. Kerület bűnügyi földrajza.* A „Magyar Közigazgatás Fejlesztése” című pályázatra készített dolgozat. 25. p.
- BARABÁS T.–IRK F.** 2002: *Gazdaság, bűnözés, gazdasági bűnözés, szervezett bűnözés, szervezett gazdasági bűnözés – II.* Irk F. (szerk.): Kriminológiai Tanulmányok. OKRI, Budapest, pp. 9-36.
- BÉLY L.** 1999: *A közutak közlekedésbiztonsága Győr-Moson-Sopron megyében.* Belügyi Szemle 9. pp. 113-122.
- BEZSENYI M.** 2000: *Gazdasági bűnözés a rendszerváltás után.* Belügyi Szemle 6. pp. 71-79.
- BIHARI M.** 1998: *A politikai rendszer jellege és a hatalom szerkezete 1988-ban és 1998-ban.* – In: Kurtán S. –Sándor P. –Vass L. (szerk.) Magyarország évtizedkönyve 1988-1998. 1-2. kötet. A rendszerváltás. Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány. Budapest, pp. 385-408.
- BÍRÓ GY.** 2004: *Kriminalisztika.* Debrecen, 363 p.
- CECCATO, V. - HAINING, R. - SIGNORETTA, P.** 2002: *Exploring Offence Statistics in Stockholm City Using Spatial Analysis Tools.* Annals of the Association of American Geographers 1. pp. 29-51.
- CLARKE, R. V.** 1995: *Situational crime prevention.* – In: Tonry, M. – David, P. Farrington. (eds.): *Buildin a safer society. Strategic approach to crime prevention.* The University of Chicago Press. Chicago – London, pp. 91-150.
- CSALAY A.–SZIKI L.** 1991: *A rablási helyzet Magyarországon.* Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok. pp. 217-248.
- CSALOG ZS.** 1973: *Etnikum? Faj? Réteg? Adalékok a cigányság fogalmához.* Világosság 1. pp. 38-44.
- CSEMÁNÉ VÁRADI E.** 2008: *Új tendenciák a fiatalok bűnözésében – nemzetközi kitekintés.* Rendészeti Szemle 7-8. pp. 79-105.
- CSERÉP A.** 2007: *Beszámoló Pécs M. J. Város 2006. évi közbiztonsági helyzetéről, a közbiztonság érdekében tett intézkedésekről, és a 2007. évi feladatokról.* Pécs, 16. p.
- CSERÉP A.** 2008: *Jelentés a Pécsi Rendőrkapitányság 2007. évi munkájának értékeléséről.* Évértékelő jelentés, Pécs, 21. p.
- DAKOS J.** 2009: *Az integráció utáni év Baranya megyében.* Rendészeti Szemle 4. pp. 86-103.
- DALLOS E.** 2008: *Építészeti bűnmegelőzés a mérnök szemével.* – In.: Barabás T. (szerk.): *Épített környezet – Bűnözés – Szituációs bűnözés. A lakótelepi bűnmegelőzés alapkérdései.* OKRI, Budapest, pp. 107-128.
- Debrecen Megyei Jogú Város 2007-2013 közötti fejlesztésének stratégiai programja.* 179.p.http://portal.debrecen.hu/gazdasag/koncepcioik/varosfejlesztesi/varosfejlesztes2007_koncepcioik.html?page=10 (letöltve: 2010. 01. 20.)

- DÁVID L.-MOLNÁR F.-BUJDOSÓ Z.-DERESKEY A.** 2007: *Biztonság terrorizmus, turizmus.* Gazdálkodás, 20. Különkiadás, 51. évfolyam, pp. 160-166.
- DÁVID L.-NÉMETH Á.** 2008: A szexturizmus városi terei. I. Települési Környezet Konferencia, Debreceni Egyetem Tájvédelmi és Környezetföldrajzi Tanszék, Debrecen, pp. 93-97.
- DÉRI P.** 2002: Kistérségi felmérések a bűnmegelőzés egyes rendszereinek kialakításához.
http://hazidoli.uphero.com/index.php?option=com_content&view=article&id=110:tarsadalom-a-bnmegelzesert&catid=34:hazidolgozatok&Itemid=1
 letöltve: 2011. május 28.
- DÉRI P.** 2005: *Az összbünyözés statisztikája nem a valóságot mutatja.* Belügyi Szemle 2. pp. 57-66.
- DÉRI P.** 2008: *A bünyügyi statisztika problémái és a bünyözés prognózisa.* 3. számú előtanulmány az átfogó rendészeti stratégia társadalmi vitájához. 7 p. www.police.hu (letöltve: 2010. 06.05.)
- DÉRI P.** 2008/1: Bünyözési statisztika és a valóság. 10 p.
<http://www.rendeszet.hu/publikaciok/htm> Letöltve: 2011. május 28.
- DUDÁS P.-KÖKÉNYESI A.** 2008: *A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Rendőr-főkapitányság lakossági bűnmegelőzési kommunikációs rendszerének bemutatása.* Rendészeti Szemle 6. pp.58-72.
- ELEKES ZS. – PAKSI B.** 1996: *A magyar lakosság italfogyasztási szokásai.* – In: Cserne I.–Erdélyi I. (szerk.): Produktivitás, prevenció és alkoholproblémák. Mediconsult, Budapest, pp. 24-43.
- ELMER I.** 2002: Cigányok - magyarok: együtt vagy külön. Pasztorációval az emberi méltóságért. Új Ember (2002. 11. 24.) <http://mayablogja-2.freeblog.hu/categories/tortenelem/page/25/> letöltve: 2011. május 28.
- FEHÉR L.** 1996: *Baranya megye bünyügyi helyzetértékelése az elmúlt évek tükrében (1990-1994).* Belügyi Szemle, pp. 69-79.
- GAÁL GY.** 2006: *Az embercsempészás jellemzői Magyarországon.* Belügyi Szemle 6. pp. 77-87.
- GÉCZI R.** 2007: *Városökológia.* 6 p.
http://www.geography.hu/geographer/geczi_robert/GR_varosokologia_bevezet-es.pdf (letöltve: 2010. 06. 12.)
- GÖNCZÖL K.** 2006: *A bünyözés társadalmi reprodukciója.* – In: Gönczöl K. – Kerecsi K. –Korinek L. –Lévay M.: Kriminológia – Szakkriminológia. Complex Kiadó, 313. p.
- GÖRGÉNYI I.** 2000: *Nemzetközi és miskolci viktimizációs felmérések.* – In: Tauber I. (szerk.): Tanulmányok Vigh József 70. születésnapjára. ELTE ÁJK, Budapest, pp. 86-108.
- GRASSBERGER, R.** 1963: *Die Kriminalitat des Wohlstandes?* Kriminalistik 17. pp. 193-197.
- Gyorsjelentés – 2003. év. 7. p.* <http://www.vam.hu> (letöltve: 2010. 09. 01.)

- Gyorsjelentés a 2004. évi tevékenységről.* 6 p. <http://www.vam.hu> (letöltve: 2010. 09. 01.)
- Gyorsjelentés a 2005. év éves tevékenységéről.* 4. p. <http://www.vam.hu> (letöltve: 2010. 09. 01.)
- Gyorsjelentés a Vám- és Pénzügyőrség 2006. évi tevékenységéről.* 7 p. <http://www.vam.hu> (letöltve: 2010. 09. 01.)
- Gyorsjelentés a Vám- és Pénzügyőrség 2007. évi tevékenységéről.* 6 p. <http://www.vam.hu> (letöltve: 2010. 09. 01.)
- Gyorsjelentés a Vám- és Pénzügyőrség 2008. évi tevékenységéről.* 5 p. <http://www.vam.hu> (letöltve: 2010. 09. 01.)
- KOZMA G.** 1997: *Társadalmi-gazdasági hatások.* – In: Kerényi A. (szerk.): A Debreceni Nagyerdei Park Rendezési Tervének várható környezeti, ökológiai és társadalmi hatásai. Debrecen, pp. 157-163.
- HALMOSI ZS.** 2004: A Hajdú-Bihar Megyei Rendőr-főkapitányság 2003. évi munkájának értékelése. Évértékelő jelentés, Debrecen, 71 p.
- HALMOSI ZS.** 2005: *A Hajdú-Bihar Megyei Rendőr-főkapitányság 2004. évi munkájának értékelése.* Évértékelő jelentés, Debrecen, 43 p.
- HALMOSI ZS.** 2006: *Jelentés a Hajdú-Bihar megyei Rendőr-főkapitányság regionális miniszteri beszámoltatásához.* Évértékelő jelentés, Debrecen, 37 p.
- HALMOSI ZS.** 2007: *A Hajdú-Bihar megyei Rendőr-főkapitányság 2006. évi munkájának értékelése.* Évértékelő jelentés, Debrecen, 43 p.
- HELLER F. T.** 1964: *A hazai bűnözés intenzitásának vizsgálata.* Belügyi Szemle 3. pp. 5-19.
- HERCZOG M. –GYURKÓ SZ.** 2007: *Ártatlanságra ítélve – gyermekkori elkövetők az igazságszolgáltatás és a gyermekvédelem határán.* Virág Gy. (szerk.): Kriminológiai tanulmányok 44. OKRI, Budapest, pp. 134-153.
- HEROLD, H.** 1973: *Földrajz és bűnözés.* Belügyi Szemle Tájékoztatója 17. pp. 79-85.
- HIMA T.** 1996: *A nemzetközi szervezett bűnözőbandák elleni hatékony rendőri fellépés és nemzetközi együttműködés.* Belügyi Szemle 6. pp. 100-110.
- HOLLÓ P.** 1998: *A motorizációs szint szerepe a közúti közlekedésbiztonság nemzetközi összehasonlításában.* Belügyi Szemle 2. pp. 15-24.
- HOLLÓ S.** 2007: *Jelenés a Győri Rendőrkapitányság 2006. évi tevékenységéről.* Évértékelő jelentés, Győr, 49. p.
- HOLLÓ S.** 2008: *Jelenés a Győri Rendőrkapitányság 2007. évi tevékenységéről.* Évértékelő jelentés, Győr, 34. p.
- HORVÁTH CS.** 2009: *Jelenés a Győri Rendőrkapitányság 2008. évi tevékenységéről.* Évértékelő jelentés, Győr, 45. p.
- IRK F.** 2008: *Szituációs bűnmegelőzés lakóövezetekben.* – In: Barabás T. (szerk.): Épített környezet – Bűnözés – Szituációs bűnözés. A lakótelepi bűnmegelőzés alapkérdései. OKRI, Budapest, pp. 78-106.
- IRM Statisztikai és Elemző Osztály** 2010: *Az ezredfordulót követő bűnözési helyzet.* Budapest, 36. p. <http://crimestat.b-m.hu>

- JÁRMY T.** 2005: *Félelem a bűnözéstől, Közbiztonsági kérdőív Sátoraljaújhelyen.* Sátoraljaújhely, 31 p.
- JENEI K.** 2003: *Rendőri ifjúságvédelem Borsod-Abaúj-Zemplén megyében.* Belügyi Szemle 7-8. pp. 173-181.
- KERETESI G.-KÉZDI G.** 1998: *A cigány népesség Magyarországon.* Sociotypo, Budapest, 467 p.
- KEREZSI K.** 2009: *Rendőrségi generáció- és szemléletváltás: 15 éves a DADA-program.* Rendészeti Szemle 11. pp. 114-118.
- KEREZSI K.–RITTER I.** 2000: *Budapest V. kerületének bűnözési térképe.* Belügyi Szemle 10. pp. 20-53.
- KEREZSI K.–FINSZTER G. –KÓ J. –GOSZTONYI G.** 2001: *A területi bűnmegelőzés lehetőségei Budapest V., IX. és XII. kerületében.* Kriminológiai tanulmányok. pp. 112-180.
- KEREZSI K.–KÓ J.** 2001: A IX. kerület bűnözési térképe. Belügyi Szemle 7-8. pp. 100-124. Kivonat a Vám-és Pénzügyőrség 2004. éves tevékenységéről szóló beszámolóiból. 16. p. <http://www.vam.hu> (letöltve: 2010. 09. 01.)
- KERTÉSZ I.** 1997: *Szociológiai módszerek a bűnözés megismerésében I-VI. rész.* Belügyi Szemle 3-8.
- KOBOLKA I. –SALLAI J.** 2008: *Budapest kriminálgeográfiája 1960-1985. között.* KBH Szakmai Szemle 3. pp. 86-102.
- KOCSIS K. –KOVÁCS Z.** 1999: *A cigány népesség társadalomföldrajza.* – In: Glatz F. (szerk.): *A cigányok Magyarországon.* MTA, Budapest, pp. 13-20.
- KORINEK L.** 1988: *Rejtett bűnözés.* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 312 p.
- KORINEK L.** 1996: *A bűnözés visszatükröződése. Látens bűnözés, bűnözésábrázolás, félelem a bűnözéstől.* – In: Gönczöl K. –Korinek L. –Lévai M. (szerk.): *Kriminológiai ismeretek – bűnözés – bűnözéskontroll.* Corvina, pp. 75-92.
- KORNAI J.** 1998: *Szocializmusból a kapitalizmusba. Mit jelent a rendszerváltás?* – In: Kurtán S. –Sándor P. –Vass L. (szerk.): *Magyarország Évtizedkönyve. A rendszerváltás (1989-1998) I. kötet.* Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány, Budapest, pp. 23-41.
- KORONTOS Z.** 2009: *Beszámoló Pécs M. J. Város 2008. évi közbiztonsági helyzetéről, a közbiztonság érdekében tett intézkedésekről, és a 2009. évi feladatokról.* Évértékelő jelentés, Pécs, 17. p.
- KOVÁCS Z.** 1989: *A bűnözésföldrajz lehetőségei hazánkban.* Műhely 9. MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest, 11 p.
- KOVÁCS Z.** 1990: *A bűnözésföldrajz szerepe a városi környezetminősítésben.* Műhely 6. MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest, 13 p.
- KÖVÉR Á.** 1998: *Női bűnözés a rendszerváltás előtt és után.* Belügyi Szemle 3. pp. 5-31.
- LELESZ GY.** 2000: *Jelentés a Debreceni Rendőrkapitányság 1999. évi munkájáról.* Évértékelő jelentés, Debrecen, 39 p.

- LELESZ GY.** 2001: *Jelentés a Debreceni Rendőrkapitányság 2000. évi munkájáról.* Évértékelő jelentés, Debrecen, 38 p.
- LELESZ GY.** 2002: *Jelentés a Debreceni Rendőrkapitányság 2001. évi munkájáról.* Évértékelő jelentés, Debrecen, 30 p.
- LELESZ GY.** 2003: *Évértékelő jelentés a Debreceni Rendőrkapitányság 2002. évben végzett munkájáról.* Évértékelő jelentés, Debrecen, 36 p.
- LELESZ GY.** 2005: *Jelentés a Debreceni Rendőrkapitányság 2004. évi munkájáról.* Évértékelő jelentés, Debrecen, 29 p.
- LÉVAI M.** 1997: *Az alkoholizmus és a bűnözés összefüggései.* Belügyi Szemle 1. pp. 4-15.
- LADÁNYI J.** 1991: *Szabadságvesztés-büntetésüket töltők lakóhelyeinek térbeni elhelyezkedése Budapesten.* Tér és Társadalom 4. pp. 17-35.
- LIGETI K.** (kutatásvezető) 2008: *A fiatalok elítéltek áldozati minőségének vizsgálata különös tekintettel a családon belül erőszakra.* Budapest, 93 p. http://bunmegelozes.easyhosting.hu/dok/fk_kutatas_kotet.pdf (Letöltve: 2010. június 20.)
- LUKOVICH T.** 2005: *Városépítészet és biztonság.* Belügyi Szemle 3. pp. 70-80.
- MALATYINSZKI A.** 2010: *Nincs megélhetési bűnözés* (Simku Pál nyilatkozata a „Közbiztonság - 2010. konferencia, Bűnmegelőzés magyar módra Közép-Európában, A gazdasági válság és a bűnözés viszonya, Megoldás-e az amerikai megoldás? - A három dobás törvénye" című konferencián.). Hír6.hu. 1 p. http://bekescsaba.hir6.hu/cikk/40554/100323_nincs_megelhetesi_bunozes (letöltve: 2010. 04. 05.)
- MÁTYÁS SZ.** 1999: *A debreceni belváros tömbrehabilitációja és társadalomföldrajzi hatásai.* Szakdolgozat, Debrecen, 61 p.
- MÁTYÁS, SZ.** 2006: *Law Enforcement Agencies and frontiers.* – In: Süli-Zakar, I. – Horga, I. (eds.): *Regional Development in the Romanian-Hungarian Cross-border Space – From National to European Perspective.* Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, pp. 45-52.
- MÁTYÁS SZ.** 2007: *A rendvédelmi együttműködések szerepe az Európai unió, illetve a Hajdú-Bihar-Bihar Eurorégió területén.* – In: Süli-Zakar I. (szerk.): *A határok és határon átnyúló (CBC) kapcsolatok szerepe a kibővült Európai Unió keleti periferiáján.* Debrecen, pp. 99-106.
- MÁTYÁS SZ.** 2007/a: *A határon átnyúló magyar-román rendvédelmi együttműködések bűnözésföldrajzi kérdései.* – In: Süli-Zakar I. (szerk.): *Tanár Úrnak Tisztelettel! Dr. Korompai Gábor 70. születésnapjára.* Kossuth Egyetemi Kiadó, pp. 317-322.
- MÁTYÁS SZ.** 2008: *A bűnözésföldrajz hazai fejlődése.* Rendőr 3-4. pp. 35.
- MÁTYÁS, SZ.** 2008/a: *Police collaboration of Hungarian and Romanian counties on the frontier.* – In: Süli-Zakar I. (eds.): *Neighbours and Partners: On the two sides of the border.* Debrecen, pp. 203-210.

- MÁTYÁS SZ.** 2009: *A Magyar Köztársaság és Hajdú-Bihar megye bűnügyi helyzetének elemzése és főbb kriminálstatisztikai mutatói.* – In: Süli-Zakar I. (szerk.): ACTA Iuventutis Geographica 1. pp. 211-216.
- MÁTYÁS, SZ.** 2010/b: *General characterisation of the criminal state of the city of Debrecen between the years 2000 and 2008.* 57-68 pp. Kritische Zeiten
- MÁTYÁS, SZ.** 2011: *The presentation of crime frequency among the gipsy population of Hajdú-Bihar county via the particular main groups of crime.* 52-58 pp. Kritische Zeiten
- MICHALKÓ G.** 1996: *A nemzetközi turizmus bűnözésföldrajzi aspektusai Budapesten.* Belügyi Szemle 11. pp. 12-30.
- MICHALKÓ G.** 2002: *Magyarország turizmusának kriminálgeográfiája.* Belügyi Szemle 10. pp. 68-85.
- MOLNÁR J.** 1991: *Az öregkori bűnözés.* Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok. pp. 85-132.
- MOSOLYGÓ CS.** 2009: *Területleírás a Kertség-Újkert Rendőrőrs részére.* Debrecen, 11 p.
- MTI.** 2008: *A határőrség átadta vagyontát a rendőrségnek.* (Bencze József 2007-ben adott interjúja) 1 p. <http://www.jogiforum.hu/hirek/17166> (letöltve: 2009. 10. 29.)
- NAGY I.** 2009: *Területleírás a Belváros-Tócsóskert Rendőrőrs részére.* Debrecen, 10 p.
- NAGY L. T.** 2008: *Az erőszakos bűnözés trendjei az ERÜBS-adatok alapján.* Kriminológiai tanulmányok 45. pp. 13-42.
- NAGY N. P.** 2009: *Csavargó fiatalok.* In: Rendvédelmi füzetek 2009/3. Budapest, 2009, pp.137-198.
- NEMES A.** 1963: *A cigánylakosság helyzetének megjavításáról szóló párhatalározat végrehajtásának tapasztalatai Baranya megyében.* Belügyi Szemle 1. pp. 29-40.
- NEWMAN, O.** 1972: *Defensible Space Crime Prevention Through Urban Design.* MacMillian Co. New York, 264 p.
- NEWMAN, O.** 1996: *Creating Defensible Space.* U. S. Department of Housing and Urban Development, Office of Policy Development and Research, Washington DC, 123 p. <http://www.defensiblespace.com/start/htm> (letöltve: 2010. 04. 20.)
- OBERT F.** 2000: *Környezetvédelem és környezeti bűnözés Magyarországon.* Belügyi Szemle 12. pp. 21-29.
- ORELL F. J.** 1995: *A gyermekkori bűnözés helyzetéről és megelőzéséről ügyészi szemmel.* Belügyi Szemle 7-8. pp. 24-36.
- ORFK SZÓVIVŐI IRODA** (2006): *Évértékelő a rendőrségen (ORFK).* 5 p. (<http://www.police.hu> - Intranet) (letöltve: 2006. 03. 10.)
- PARÁDI J.** (szerk.) 1996: *A magyar rendvédelem története.* Osiris, Budapest, 367 p.

- PARTI K.** 2007: *Tiltott pornográf felvétellel visszaélés az interneten – az empirikus kutatás adatai.* Kriminológiai tanulmányok 44. pp. 89-110.
- PATKÓS CS.** 2008: *Az észak-alföldi régió intézményesülése, különös tekintettel Jász-Nagykun-Szolnok megye szerepére.* PhD értekezés, Debrecen, 176 p.
- PÁSZTOR A.** 2007: *Beszámoló a Miskolci Rendőrkapitányság 2006. évi munkájáról.* Évértékelő jelentés, Miskolc, 43. p.
- PÁSZTOR A.** 2008: *Beszámoló a Miskolci Rendőrkapitányság 2007. évi munkájáról.* Évértékelő jelentés, Miskolc, 58. p.
- PÁSZTOR A.** 2009: *Beszámoló a Miskolci Rendőrkapitányság 2008. évi munkájáról.* Évértékelő jelentés, Miskolc, 70. p.
- PESZLEG T.** 2000: *Internet és bűnözés.* Belügyi Szemle 12. pp. 30-35.
- PETŐ Z.** 2009: *Területleírás a Hosszúpályi Rendőrőrs részére.* Hosszúpályi, 7 p.
- PETŐ Z.** 2009/a: *Területleírás a Létavétes Rendőrőrs részére.* Létavétes, 6. p.
- PÓCZIK SZ.** 1999/a: *Külföldi bűnelkövetők Magyarországon a kriminálstatisztika tükrében 1989-1997.* Belügyi Szemle 9. pp. 28-44.
- PÓCZIK SZ.** 1999/b: *Magyar és cigány elkövetők a börtönben.* Kutatási beszámoló. Kézirat. OKRI. Budapest
- PÓCZIK SZ.** (2002): *A cigányság a magyar kriminológiai kutatásban 1970-2001.* In: Kriminológiai Tanulmányok (szerk.: Irk F.). OKRI. Budapest, Pp. 336-359.
- PÓNUS F.** 1997: *Borsod-Abaúj-Zemplén megye közbiztonsági helyzete az 1990-es évek első felében.* Belügyi Szemle 1. pp. 85-90.
- PÖDÖR A.** 2006: *Térinformatikai alapú bűnmegelőzési stratégia.* 104 p.
http://www.web.tonline.hu/konyadr/index_elemei/UntitledFrame-4_elemei/m2-iromany/bmakepnelkul.doc - letöltés: 2008. 03. 11.
- PÖDÖR A.** 2007: *Bűnügyi statisztikai adatok térképi ábrázolása.* 56 p.
http://www.geo.info.hu/portal2007/images/stories/dokumentumok/20071113_Podor_A.pdf (letöltve: 2010. 01. 12.)
- PREPUK A.** 2004: *A kirekesztéstől a deportálásig. A debreceni zsidóság deportálása.* História 2-3. pp. 32-38.
- PUSZTAI L.** 1990: *A bűnözés előrejelzése.* Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok XXVII. pp. 63-123.
- PUSZTAI L.** 1995: *A bűnmegelőzés dilemmája.* Kriminológia és kriminalisztikai évkönyv, pp. 5-57.
- SALGÓ L.** 1994: *Csongrád megye és Szeged közbiztonságáról.* Rendészeti Szemle 4. pp. 4-14.
- SALGÓ L.** 1995: *Közbiztonság Csongrád megyében. A vidéki nagyvárosok bűnözési, bűnüldözési összevetésének egyes kérdései.* Belügyi Szemle 12. pp. 33-44.
- SALGÓ L.-KEREPESI J.** 1997: *A rendőrök által Csongrád megyében elkövetett bűncselekmények tapasztalatai.* Belügyi Szemle 12. pp. 57-77.
- SALLAI J.** 2004: *Németország határmenti rendőri együttműködésének tapasztalatai.* Hadtudomány, pp. 108-114.
- SÁPI L.** 1972: *Debrecen település- és építéstörténete.* Debrecen, 122 p.

- SÁRKÖZI F.** 1996: *A rendőrőrsök helye, szerepe a közbiztonság fenntartásában Borsod-Abaúj-Zemplén megyében.* Belügyi Szemle 3. pp. 46-52.
- SÁRKÖZI I.** 2008: *Nők a rendészetben.* PhD értekezés, Budapest, 131. p. http://193.224.76.4/download/konyvtar/digitgy/phd/2009/sarkozi_iren_thu.pdf (letöltve: 2010. 01. 04.)
- SAVANYA I.** 1964: *A testi sértések alakulása Csongrád megyében.* Belügyi Szemle október, pp. 49-51.
- SCHÁDNÉ Z. J.–LUKÁCS J.** 1998: *Csongrád megye közbiztonsága.* Belügyi Szemle 5. pp. 24-37.
- SCHIFFERNÉ K. K.** 1999: *Áruház a város szélén. Városkörnyéki mezőgazdasági területek hasznosítása.* PhD értekezés, Budapest, 124. p. http://phd.lib.uniconorvinus.hu/67/1/kovacs_kinga.pdf (letöltve: 2009. 12. 15.)
- SÓVÁGÓ S.** 2006: *Jelentés a Debreceni Rendőrkapitányság 2005. évi tevékenységéről.* Évértékelő jelentés, Debrecen, 46 p.
- SÓVÁGÓ S.** 2007: *Értékelő jelentés a Debreceni Rendőrkapitányság 2006. évben végzett tevékenységéről.* Évértékelő jelentés, Debrecen, 43 p.
- STAUBER P.** 2002: *Térinformatikai alkalmazási lehetőségek a bűnüldözésben és a bűnmegelőzésben.* Belügyi Szemle 11-12. pp. 91-104.
- SUTKA S.** 1995: *Értékelő jelentés a Hajdú-Bihar Megyei Rendőr-főkapitányság tevékenységéről 1994.* Évértékelő jelentés, Debrecen, 56 p.
- SUTKA S.** 1998: *A Hajdú-Bihar megyei Rendőr-főkapitányság 1997. évi munkájának értékelése.* Évértékelő jelentés, Debrecen, 61 p.
- SUTKA S.** 2001: *A Hajdú-Bihar megyei Rendőr-főkapitányság 2000. évi munkájának értékelése.* Évértékelő jelentés, Debrecen, 59 p.
- SUTKA S.** 2002: *A Hajdú-Bihar Megyei Rendőr-főkapitányság 2001. évi munkájának értékelése.* Évértékelő jelentés, Debrecen, 60 p.
- SUTKA S.** 2003: *A Hajdú-Bihar Megyei Rendőr-főkapitányság 2002. évi munkájának értékelése.* Évértékelő jelentés, Debrecen, 63 p.
- SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYEI RENDŐR-FŐKAPITÁNYSÁG** (2005): *A korszerűsödő szervezet.* Sajtóanyag. 6 p. (<http://www.police.hu> - Intranet) (letöltve: 2006. 05. 03.)
- SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYEI RENDŐR-FŐKAPITÁNYSÁG** (2007): *2007. évi tevékenység értékelése.* Sajtóanyag, 5 p. (<http://www.police.hu> - Intranet) (letöltve: 2007. 04. 20.)
- SZIRMAI V.** 1995: *A településszociológia alapjai.* Településtudományi felsőoktatási füzetek, Budapest, pp. 1-16.
- SZÓCS Á.** 2000: *Az erőszakos bűnözés.* Belügyi Szemle 7-8. pp. 90-98.
- TAUBER I.** 2003: *Rendszerváltás – bűnözés.* Belügyi Szemle 7-8. pp. 80-97.
- TÓTH A.** 1999: *Bűnözésföldrajzi kutatások lehetőségei Hajdú-Bihar megyében.* - In: Füleky Gy. (szerk.): *A táj változásai a Kárpát-medencében.* GATE, Gödöllő, pp. 105-108.
- TÓTH A.** 2000: *Bűnözésföldrajzi vizsgálatok Hajdú-Bihar megyében.* In: Süli-Zakar I. (szerk.): *A földrajz jövője, a jövő földrajzosa.* Geográfus

- doktoranduszok országos konferenciája, 3. Debrecen, 1998. szept. 3-4. Debreceni Egyetem TTK Földrajzi tanszékcsoport. Debrecen, Debreceni Egyetem. pp. 366-372.
- TÓTH A.** 2001/b: *A bűnözésföldrajz kutatásának nemzetközi története a II. világháború időszakáig.* – In: Ekéné Zamárdi I. (szerk.): 10 éves a Debreceni Egyetem Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszéke – Jubileumi tanulmányok. Debreceni Egyetem Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszék, Debrecen, pp. 113-118.
- TÓTH A.** 2004: *A kriminálgeográfiai kutatások aktualitása hazánkban.* Debreceni Szemle 1. pp. 13-24.
- TÓTH A.** 2004/a: *A jogellenes cselekmények vizsgálata az Orosházi Határőr Igazgatóság Hajdú-Bihar megyei illetékességi területén.* – In: Süli-Zakar I. (szerk.): Határon átnyúló kapcsolatok, humán erőforrások. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, pp. 122-127.
- TÓTH A.** 2005: *A személyi sérüléssel járó közúti közlekedési balesetek kriminálgeográfiai vizsgálata Hajdú-Bihar megyében.* – In: Czimre K. (szerk.): Kisközségtől az eurorégióig – Prof. Dr. Süli-Zakar I. tiszteletére szerzett tanulmányok gyűjteménye. Didakt Kft., Debrecen, pp. 80-90.
- TÓTH A.** 2007: *A bűnözés térbeli aspektusainak szociálgeográfiai vizsgálata Hajdú-Bihar megyében.* PhD értekezés, Debrecen, 250 p.
- TÓTH G.-DÁVID L.** 2010: A magyarországi idegenforgalmi régiók fejlettségének, versenyképességének és leterheltségének vizsgálata. Közép-európai Közlemények évf:(1. szám) pp. 121-132.
- TÓTH L.** 1998: *Közösségi rendőrség Csongrád megyében.* Belügyi Szemle 5. pp. 31-37.
- TÓTH M.** 2009: *Húsz év mérlege.* Rendészeti Szemle 7-8. pp. 5-23.
- TÓTH S.** 1995: *Értékelő jelentés a Debreceni Rendőrkapitányság 1994. évi tevékenységéről.* Évértékelő jelentés, Debrecen, 26 p.
- UZONYI A.** 2009: *Évértékelő jelentés a Debreceni Rendőrkapitányság 2008. évi munkájáról.* Évértékelő jelentés, Debrecen, 31. p.
- UZONYI A.** 2009/a: *Beszámoló Debrecen Megyei Jogú Város közbiztonságának 2008. évi helyzetéről, a közbiztonság érdekében tett intézkedésekről és az ezzel kapcsolatos feladatokról.* Évértékelő jelentés, Debrecen, 35. p.
- VAVRÓ I.** 1996: *A bűnözés mérésének módszerei; a magyarországi kriminalitás általános jellemzői.* – In: Gönczöl K. - Korinek L. - Lévai M. (szerk.): Kriminológiai ismeretek - bűnözés - bűnözéskontroll. Corvina, pp. 53-74.
- VAVRÓ I.** 2002: *Fiatalok elítéltek, 2000.* Belügyi Szemle 1. pp. 52-58.
- VERÉBNÉ S. B.** 2006: *Fiatalok bűnözők vizsgálata- különös tekintettel a családi szocializációra.* Szakdolgozat. Hajdúböszörmény, 73. p.
- VÍGH J.** 1998: *Kriminológiai alapismeretek.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 232 p.

- VÍGH J. –GÖNCZÖL K. –KISS GY.–SZABÓ A.** 1973: *Erőszakos bűncselekmények és elkövetőik.* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 371 p.
- ZÉLITY L.** 2007: *Jelentés a Szegedi Rendőrkapitányság 2006-ban végzett munkájáról.* Évértékelő jelentés, Szeged, 42. p.
- ZÉLITY L.** 2008: *Jelentés a Szegedi Rendőrkapitányság 2007-ben végzett munkájáról.* Évértékelő jelentés, Szeged, 54. p.

Világhálós források

- <http://crimestat.b-m.hu> – **Magyarország Bűnözési és Bűnüldözési Adatai, Belügyminisztérium Koordinációs és Statisztikai Osztály**
- <http://nek.gov.hu> – **Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium**
- <http://nui.epp.eurostat.ec.europa.eu> – **EU Statisztikai Hivatal**
- <http://portal.ksh.hu> – **Központi Statisztikai Hivatal**
- <http://www.airportdebrecen.hu> – **Debreceni Nemzetközi Repülőtér**
- <http://www.birosag.hu> – **Magyar Köztársaság Bírósága**
- <http://www.debrecen.hu> – **Debrecen város**
- <http://www.dkv.hu> – **Debreceni Közlekedési Vállalat Zrt.**
- <http://www.hirszerzo.hu> - **HVG Online Zrt.**
- <http://www.nepszamlalas.hu> – **Központi Statisztikai Hivatal**
- <http://www.police.hu> – **Országos Rendőr-főkapitányság**
- <http://www.police.hu/hajdu> - **Hajdú-Bihar Megyei Rendőr-főkapitányság**
- <http://www.police.hu/hajdu/debrecen> - **Debreceni Rendőrkapitányság**
- <http://www.unideb.hu> – **Debreceni Egyetem**
- <http://www.vam.hu> – **Vám- és Pénzügyőrség**
- <https://orszaginfo.magyarorszag.hu> – **Kormányzati portál**
- www.okri.hu – **Országos Kriminológiai Intézet**

12. Térképmelléklet és mellékletek jegyzéke

- 1. térkép:** A 100.000 főre eső bűncselekmények száma Magyarországon (2008)
- 2. térkép:** A 100.000 lakosra jutó személy elleni bűncselekmények Magyarországon (2008)
- 3. térkép:** A 100 000 lakosra jutó szándékos testi sértések száma Magyarországon (2008)
- 4. térkép:** A 100.000 lakosra jutó erőszakos közöszlések száma Magyarországon (2008)
- 5. térkép:** A 100.000 főre jutó közrend elleni bűncselekmények száma (2008)
- 6. térkép:** A 100.000 főre jutó garázdaságok száma (2008)
- 7. térkép:** A 100.000 lakosra jutó gazdasági bűncselekmények száma Magyarországon (2008)
- 8. térkép:** A 100.000 lakosra jutó vagyon elleni bűncselekmények száma Magyarországon (2008)
- 9. térkép:** A 100.000 lakosra jutó lopások száma Magyarországon (2008)
- 10. térkép:** A 100.000 lakosra jutó rablások száma Magyarországon (2008)
- 11. térkép:** Az erőszakos és garázda jellegű bűncselekmények Magyarországon (2008)
- 12. térkép:** A közterületen elkövetett bűncselekmények Magyarországon (2008)
- 13. térkép:** A 100.000 lakosra jutó sértett természetes személyek száma Magyarországon (2008)
- 14. térkép:** A 100.000 lakosra jutó bűnelkövetők száma Magyarországon (2008)
- 15. térkép:** A 100.000 lakosra jutó büntetett előéletű bűnelkövetők száma (2008)
- 16. térkép:** A 100.000 lakosra jutó gyermekkorú elkövetők (2008)
- 17. térkép:** A 100.000 lakosra jutó fiatalkorú bűnelkövetők (2008)
- 18. térkép:** A Debreceni Rendőrkapitányság illetékességi területe
- 19. térkép:** A zseblopások Debrecenben (2008)
- 19/1. térkép:** A zseblopások Debrecen belvárosában (2008)
- 20. térkép:** A személygépkocsilopások Debrecenben (2008)
- 20/1. térkép:** A személygépkocsilopások Debrecen belvárosában (2008)
- 21. térkép:** Az „egyéb betöréses lopások” Debrecenben (2008)
- 21/1. térkép:** Az „egyéb betöréses lopások” Debrecen belvárosában (2008)
- 22. térkép:** A lakásbetörések Debrecenben (2008)
- 22/1. térkép:** A lakásbetörések Debrecen belvárosában (2008)
- 23. térkép:** A könnyű testi sértések Debrecenben (2008)
- 23/1. térkép:** A könnyű testi sértések Debrecen belvárosában (2008)
- 24/1. térkép:** A súlyos testi sértések Debrecen belvárosában (2008)
- 25. térkép:** A garázdaság és rendbontások Debrecenben (2008)
- 25/1. térkép:** A garázdaság és rendbontások Debrecen belvárosában (2008)
- 26. térkép:** Az „egyéb lopások” Debrecenben (2008)
- 28. térkép:** A személyi sérüléssel közlekedési balesetek Debrecenben (2008)

- 28/1. térkép:** A személyi sérüléssel közlekedési balesetek Debrecenben belvárosában (2008)
- 29. térkép:** A regionális nyomozó hivatalok bűncselekményi struktúrája (2005-2008)
- 15. ábra:** A bűncselekmények számának alakulása és a dinamika Magyarországon (2000-2008)
- 16. ábra:** A bűncselekmények számának alakulása a vizsgált régióközpontokban (2000-2008)
- 17. ábra:** A dinamika alakulása a vizsgált régióközpontokban (2000-2008)
- 24. ábra:** A bűncselekményi főcsoportok struktúrájának változása Hajdú-Bihar megyében (2000-2008)
- 25. ábra:** A bűncselekményi főcsoportok struktúrájának változása Magyarországon (2000-2008)
- I. melléklet:** Kérdőív a szubjektív biztonságérzetről, a közbiztonságról és a rendőrségről
- II. melléklet:** Az építészeti bűnmegelőzés alkalmazásának lehetőségei Debrecen városában
- III. melléklet:** A Debreceni Rendőrkapitányság SWOT analízise
- IV. melléklet:** A Debreceni Rendőrkapitányság célpiramisa